

קלקראת שבת מלאכתא

Dirshu

דרשן ד' ועוזן

קרן עולמית לחיזוק
ועידוד לימוד התורה

אוגדן עלוני השבת

פרשת עקב

פ"ת	צפת	ב"ש	אלעד	ב. שמש	אשדוד	חיפה	מודיעין ע.ד. ³⁰	בני ברק	ירושלים	עיר
18:48	19:02	19:08	18:58	18:51	19:07	19:02	19:00	19:09	18:51	כניסת שבת
20:06	20:05	20:04	20:05	20:04	20:06	20:07	19:55	20:06	20:04	יציאת שבת
20:39	20:43	20:41	20:39	20:42	20:40	20:43	20:31	20:41	20:42	ר"ת

בס"ד לקראת שבת מלכתא

הלימוד השבועי לנבחני דרשו

לפרשת ראה כא - כז אב | דף היומי - סנהדרין כח - לד | משנה ברוה - סימן רמ"ח אמצע סעיף ד' "ואם נכנס" עד סימן ר"ג אמצע סעיף א' "ואפילו" | מוסר - פרק ז' עד פרק ט' | קנין חכמה - 'אמר החכם' עד שער החניפות 'השביעי'

יום המישי י"ה אב תשע"ז | פניני פרשת עקב | תקציר שבועי ה'דף היומי בהלכה'

Dirshu
דרשו ד' ועוז
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

בוקר אחד, בשנותיו האחרונות של סבא, נכנס לחדרו תלמידו רבי אברהם הורביץ, והנה הוא רואה מחזה חריג ביותר: ליד שולחנו של סבא יושב אברך צעיר וסועד את לבו, וסבא עומד עליו לשרתו...

הרבנית ר. צביון על הסבא הגדול מרן הסטייפלער זצ"ל לרגל יום ההילולא כ"ג באב

המעלות של העוסק בתורה לשמה.

לנערי בר-מצוה שבאו להתברך מפיו היה עורך חישוב, כי יכולים הם להתמיד וללמוד מדי יום במשך שנים עשרה שעות (שמונה שעות לשינה, שעתיים לתפילה, שעתיים לאכילה ולשאר צרכים, והיתר ללימוד). הוא אף נהג להזהיר את בני התשחורת, כי אם ילמדו רק שמונה שעות ביממה, ויבטלו ארבע שעות, או-אז תגרום הבטלה להפסד של כל תורתם, חלילה, בבחינת "אם תעזבני יום-יומיים אעזבך".

עם זאת, הסביר פעם לאחד משואליו, כי על ידי לימוד יומי בן 12 שעות יכול אדם להיחשב 'תלמיד חכם', אך ודאי שאין די בזה כדי להיות 'גדול' באמת...

אכן, מי כסבא יכול לומר כן!
'בכל דרכך דעהו'

אם נבקש למצוא אדם אשר קיים את הפסוק 'בכל דרכך דעהו', וכל מעשיו היו לשם שמים על פי רצון ה' - הרי עומדת לנגד עינינו דמותו המאירה של סבא. כל פסיעה וכל תנועה שלו היו מחושבות מתוך יראת שמים מופלגת, ומפני כל אלו זכה גם לסייעתא דשמיא. אפילו נושא שולי כעישון - כמה דקדוקים וזהירויות היו כרוכים בו! סבא היה מעשן מפעם לפעם. הוא הורגל בכך בבחרותו כאשר לא היה לו מה לאכול, והסיגריות השיבו את נפשו הרעבה. אמנם בהיותו חתן כתב לו החזון איש: "הנני חושב כי עישון הטבק קשה לנשימה ומעבה את מקום הריאות, ולכן יש לפרוש מזה." (החזון איש כתב זאת עשרות שנים לפני שנודע כי העישון מסוכן מאוד!) אולם סבא הסביר לחזון איש את הצורך שלו בעישון. רק בשנותיו האחרונות חדל מלעשן. והנה נוכל לראות עד כמה דקדק ונזהר סבא בנושא זה: כבר בבחרותו קיבל על עצמו שלא לבקש סיגריה מאיש. סבא נזהר מאוד שלא להדליק את הסיגריה מנרות בית הכנסת. בהיותו בשיבה הקפיד שלא לפתוח את התנור כדי להדליק את הסיגריה, שמא ימעט את חומו. בפסח לא עישון

המשך בעמוד 8 <<<

תורה ורק תורה

בכל עת ובכל שעה ראינו את סבא לומד - זה מה שעשה בכל שעות היממה. לפעמים עסק בתורה מתוך ייסורים גדולים. גם כשהיה חולה וגופו להט מחום, לא פסק מלימודיו. "אמנם קשה לי ללמוד", אמר, "אך יותר קשה לי שלא ללמוד... לו הייתי לומד רק כשנוח לי, הייתי נותר עם הארץ גמור". פעם אף התבטא: "העינוי הגדול ביותר שיש לי בתשעה באב הוא שלא ללמוד..."

סבא הסטייפלר היה חרד מביטול תורה ולו לרגע קט, וגם בלילות שבת, כששרר חושך בבית, היה יושב ומשנן משניות בעל-פה. מימי בחרותו ועד סוף ימיו לא היתה שנתו מסודרת - הוא היה לומד ולומד עד שנפל בעייפותו על מיטתו או על הסטנדר. מחזה שכיח היה לראותו מנמנם על כיסאו כשפיו ממלמל משניות. לעיתים היו מוצאים אותו בבוקר השכם כשהוא עדיין שקוע בתלמודו; הוא למד ולמד עד אשר הגיע

זמן קריאת שמע של שחרית... כבר בשנות בחרותו בנובהרדוק יצא שמו בכל עולם הישיבות כמי שלומד בהתמדה סדרים של שלושים שעות רצופות!

בספרו 'תולדות יעקב' מצטט אחי רבי אי"ש את סבא: "יש הסוברים שאפשר להשיג הגות גבוהות בכל מיני אמצעים ודרכים, ואינם יודעים כי עיקר גדלותו ורוממותו של האדם באה לו אך ורק על ידי לימוד התורה".

אכן, על ידי לימוד התורה בעמל ובמסירות נפש מוחלטת בכל מצב וללא כל תנאי, התעלה סבא, התגדל והתרומם, וזכה לכל

הבחנתי בכדור אש ענק, וסבור הייתי כי מדובר בפצצה אטומית תת קרקעית. כבר לאחר הזעזועים הראשונים יצאנו החוצה, שם ניגש אלי אחד השכנים היהודיים ושאל: "יצחק, איזו ברכה יש לומר על רעידת אדמה?"

הרב יצחק זילבר זצ"ל על העולם שעומד על התורה

בתים הרוסים אולם האנשים עצמם היו בריאים ושלמים! בעיתונות פורסמו נתונים קשים על למעלה משבע מאות רעידות משנה! רעידת האדמה נמשכה מספר ימים והיתה קשה ביותר. ובכל זאת, עשרה אנשים בלבד נהרגו בעיר. אז הבנתי את משמעות המילים: "... העולם עומד, על התורה..." התורה היא היסוד, ולכן אלו היו התוצאות. הבריות אינם רוצים לראות ניסים ומעדיפים לעצום עיניים בפניהם. הרמב"ן כותב בסוף פרשת בא, כי ניסים גלויים עוזרים לראות ניסים נסתרים. יסוד האמונה הוא להכיר בכך, שכל המתרחש בעולם – נס הוא.

קחו לדוגמה את מלחמת המפרץ הראשונה, שארעה בשנת תשנ"א (1991). שלושים ותשעה טילי סקאד נשלחו בידי עירק לעבר ערים בישראל, כאלו המיושבות בצפיפות גבוהה. מלחמת העולם הוכיחה, כי הפצצת ערים גורמת למספר עצום של קורבנות, והנשק המודרני, הסקאדים, מסוכן עוד יותר. ובכל זאת, ולמרות הנזק האדיר מטילי הסקאד – מת רק אדם אחד מפגיעה ישירה! מומחי צה"ל הכינו בעת המלחמה את בתי החולים לקליטת מאות, אם לא אלפים של נפגעים בכל התקפת סקאדים יחידה, הם שיערו את הנתונים על פי מלחמת אירן-עירק, בה כל טיל שנפל על טהרן הרג שמונה עד עשרה בני אדם, זאת מלבד המספר הגבוה של הפצועים קשה. (הנתונים נלקחו מספרו

של סם ופר "טילים, מסכות וניסים").

ההתקפות העירקיות על ישראל החלו בתחילת חודש שבט ונמשכו עד אמצע אדר, הן גרמו להרס של מאות דירות. באחת התמונות, אותן ראיתי, נראה בניין בן שלוש קומות הרוס לגמרי מפגיעת הטיל ומתוכו בצבצו פניו של אדם, לכוד בין ההריסות אך חי ונושם. אחר כך נמצאו שם בני אדם נוספים, כולם חיים. וכך אירע לא פעם ולא פעמיים, אלא שלושים ותשע פעמים! אגב, העונש של שלושים ותשע מלקות מגיע על פי דין תורה לחוטא, העובר על מצוות התורה...

מומחים לענייני צבא באירופה ערכו מחקר השוואתי בין תוצאות ההפצצה של לונדון על ידי גרמניה במלחמת העולם השנייה (הבליץ), לבין ההתקפות העירקיות על אירן ועל ישראל. הם ניתחו את דברים ונשאר עם שאלה פתוחה: למה כמעט לא היו נפגעים? הם הודו, כי מדובר בעובדות מדהימות ונמנעו מהבעת חוות דעת מקצועית. האין כל זה נס הוא? וכי ניתן לומר כי מדובר במקרה ותו לא?!

(מתוך 'להשאר יהודי')

"את גדלו את ידו התזקה, וזרעו הנטויה" (דברים י"א, ב') בשנת תשכ"ו התחוללה בטשקנט רעידת אדמה חזקה. לפני שנה האדמה הבחנתי בכדור אש ענק, וסבור הייתי כי מדובר בפצצה אטומית תת קרקעית. גם אשתי חשבה כך. למעשה ייתכן מאוד שרעידת האדמה פרצה בשל סיבה מלאכותית, שהרי לא יכולנו לבדוק את רמת הקרינה הרדיו-אקטיבית בשטח. כך או כך, שבעים וחמישה אחוזים מהבניינים האלו נפגעו באירוע הקשה ההוא! האירוע התחיל לקראת בוקר. כבר לאחר הזעזועים הראשונים יצאנו החוצה, שם ניגש אלי אחד השכנים היהודיים ושאל: "יצחק, איזו ברכה יש לומר על רעידת אדמה?" "הוי!" נזכרתי בבהלה. "אפילו לא חשבתי על כך! שכוחו וגבורתו מלא עולם!"

בפרק הראשון בפרקי אבות נאמר: "שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה. הוא היה אומר: על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים." בזמן הפורענות יכולתי לראות זאת במו עיני. דומה כי בכל רחבי ברית המועצות לא היתה באותם ימים קהילה מלוכדת ובעלת חיים יהודיים תוססים כמו בטשקנט. פעלו בה מספר בתי כנסת, גם כמה מקוואות בסתר, ונעשו בה מעשי חסד רבים. כשבעה-שמונה שוחטים היו בעיר, מספר גבוה ביותר יחסית לזמנים ההם, שניים-שלושה מהם עמדו באופן קבוע בשוק. אחד מהם, בנימין השוחט, נהג להציע לשחוט חנינם בכל עת בה ראה יהודי קונה עוף ופונה לשוחט גוי.

אין כל ספק כי טשקנט היתה מיוחדת במינה מבחינה זו, אפילו בסמרקנד, כך נראה לי, היו חיי הדת חלשים קצת יותר. באופן כללי – בקווקז שמרו היהודים על מסורת, אך אצלנו בטשקנט היו הלימודים רציניים יותר. אותי ואת בני – תושבי העיר פשוט הכריחו ללמד את בניהם תורה!

רעידת אדמה דומה, ואף בדרגה חלשה יותר, אירעה מספר שנים קודם לכן באשחבד. ואם כי טענו כי שם היתה הרעידה אופקית ומסוכנת יותר מזו האנכית שאירעה בטשקנט, השאלה היא: מדוע שם היתה אופקית ופה אנכית? בפורענות באשחבד נהרגו למעלה מעשרת אלפי איש! ולעומת זאת, מה קרה בטשקנט? ובכן,

כבר בשעה שש בבוקר התחלתי לערוך ביקורים בבתי ידידי. זוכר אני כיצד הגעתי לביתם של קרובי משפחתנו, משפחת וולף. אפרים, אבי המשפחה, עוד שכב במיטה, מסביבו היה השטח מלא בלבנים ואבנים, אך הוא יצא בריא ושלם, ללא כל פגע. כך עברתי על פני בתיהן של עשרות משפחות יהודיות, אצל כולן נגלו לעיני

הגביר החל להרים את קולו בנימה של כעס על רבי אלחנן וסרמן, "אינך מבין? אין לי מה לנסוע ברכבת השניה. אני צריך להגיע לביתי בורשא... " ור' אלחנן בשלו: "ובכל זאת למה לך לנסוע בצפיפות, לא כדאי לך לעלות על רכבת נוחה ומרווחת?"

הגה"צ רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל על השמיעה הסלקטיבית

"שמיעת האוזן" היא אחד הקניינים הראשונים שהתורה נקנית בהם, ובלעדיה אי אפשר לקבל את ה"תוכחת חיים".

...

הנה דוגמא כיצד להשמיע דברי תוכחה, ואיך לשמוע אותם: אדם שלמד עם ר' אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד בישיבה התגורר בורשא. הוא פנה למסחר, הצליח בעסקיו והתעשר. לימים הגיע לבקר את רבי אלחנן בביתו שליד הישיבה. ר' אלחנן לא רצה להנות מקופת הישיבה אלא רק את ההכרח שבהכרח. ראה אותו גביר את הדלות בביתו של רבי אלחנן, פנה אליו ואמר לו: "רבי אלחנן, קשה לי לראות את הדלות בביתך, הרי אני מכיר את כישרונותיך הגדולים, בטוחני שאם היית נכנס למסחר היית מתעשר יותר ממני". רבי אלחנן לא השיב לו על דבריו ופנה לשוחח עימו על ענינים אחרים. הוא ארח אותו בביתו, האכילו והשקהו. כשסיים את ביקורו, לווהו רבי אלחנן לתחנת הרכבת. היו שם שתי רכבות, אחת נסעה לורשא והשניה נסעה ליעד אחר. הרכבת שנסעה לורשא היתה עמוסה נוסעים ובשניה היו נוסעים ספורים. הגביר רכש כרטיס לורשא, עיר מגוריו.

פנה אליו רבי אלחנן ואמר: "עיניך הרואות, הרכבת לורשא צפופה ואלו הרכבת השניה ריקה כמעט לגמרי. למה לך לעלות על הרכבת שעושה דרכה לורשא, תעלה על הרכבת השניה, תוכל להתרווח במושבך ולהנות מנסיעה נעימה".

רבי אלחנן, קשה לי לראות את הדלות בביתך, הרי אני מכיר את כישרונותיך הגדולים, בטוחני שאם היית נכנס למסחר היית מתעשר יותר ממני

- אבל היעד שלי הוא ורשא.
- כן, אבל למה לך לנסוע בצפיפות, לא כדאי לנסוע ברכבת מרווחת?"

הגביר החל להרים את קולו בנימה של כעס: "ר' אלחנן, אינך מבין? אין לי מה לנסוע ברכבת השניה. אני צריך להגיע לביתי בורשא..."

ור' אלחנן בשלו: "ובכל זאת למה לך לנסוע בצפיפות, לא כדאי לך לעלות על רכבת נוחה ומרווחת?"

הגביר כבר לא שלט בעצביו: "אינך מבין? למה אינך שומע מה אני אומר? אמרתי לך: זה לא הכיוון שלי!"... ואז פנה רבי אלחנן אל הגביר ואמר לו: "ואתה אמרת שיכולתי להיכנס למסחר ולהצליח? זה לא הכיוון שלי!! מדוע את זה אינך מסוגל להבין?!"...

(מתוך יחי ראובן)

"וְהָיָה, אִם שָׁמַעְתָּ (דברים י"א, י"ג)

התורה נקנית מתוך ענוה ושפלות הרוח. מי שהוא כאסקופה הנדרסת, דורכים עליו ואינו מרגיש מאומה, "נפשי כעפר לכל תהיה". לא זו בלבד שזוכה לקנין תורה, שהתורה נתנת לו במתנה והיא חקוקה בליבו ותלמודו מתקיים בידו- עוד זוכה שהקב"ה מעלהו לגדולה. לעומת זאת, מי שיש בו גבהות רוח וגסות לב, לא רק שאינו זוכה לקנין תורה, אלא סופו שהקב"ה משפילו. בישיבת ראדין היה בחור שבלט בתאוות הכבוד שלו. מרן

ה"חפץ חיים" זצ"ל רצה להעמידו על דרך הישר. קרא לו לחדרו ואמר לו: "אני רוצה לשאול אותך שאלה. הגמרא אומרת (עירובין יג ע"ב): 'כל המחזר על הגדולה - גדולה בורחת ממנו'. על פי זה ידוע המאמר בפי הבריות: 'כל הרודף אחר הכבוד - הכבוד בורח ממנו'. אמור נא לי, מה זו ההדגשה הזאת - 'כל? הלא די היה לומר 'הבורח מן הכבוד'!"

התלמיד לא ידע לענות, והמתין למוצא פיו של הכהן הגדול מראדין. אמר לו ה"חפץ חיים": "כל" בא לרבות גם כאלה שבאמת יש בהם מעלות טובות ומגיע להם שיכבדו אותם - למשל, בחור חשוב כמוך... גם הם, אם הם רודפים אחר הכבוד - לעולם לא ישיגו אותו, כי ככל שירדפו אחריו - יברח הוא מהם...

'כל הרודף אחר הכבוד' - יהיה מי שיהיה - 'הכבוד בורח ממנו'. וכן להיפך: 'כל הבורח מן הכבוד - הכבוד מחזר אחריו'. כל מי שבורח מהכבוד, יהיה מי שיהיה, גם אדם שאין בו שום מעלה והוא כלל לא ראוי לכבוד - בסופו של דבר הכבוד ישיג אותו. מדוע? כי אחרי הכל יש לו מעלה טובה אחת - הוא בורח מן הכבוד... ובגלל המעלה הזאת, הכבוד ירדוף אחריו ובסופו של דבר הוא ישיג אותו". כשיצא הבחור מהחדר הקיפו אותו חבריו והסתקרנו לדעת: "מה אמר לך החפץ חיים?"

אמר להם: "'החפץ חיים' שיבח אותי, הוא אמר שאני בחור חשוב, יש בי מעלות טובות ומגיע לי כבוד!"...

כל אחד שומע מה שהוא רוצה לשמוע... ה"חפץ חיים" מוכיח אותו - ומה שהוא שומע אלו דברי הלל ושבח עצמיים...

"אוזן שומעת תוכחת חיים" (משלי טו, לא). לכל אדם יש שתי אוזניים, אבל זה עדיין לא אומר שיש בו את מעלת ה"אוזן שומעת".

בשנת תשכ"ד טבעו 9 בנות מסמינר בית יעקב בבאר יעקב, הסטייפלער זצ"ל הגיע לנחם ולעודד את מנהל הסמינר. טען לפניו רבי משה יעקובזון זצ"ל, מאחר שבסמינר קרו לאחרונה שני אסונות בזה אחר זה, הוא רואה בכך סימן מהשמיים שעליו לסגור את הסמינר

רבי חנניה צ'ולק שליט"א בלקט סיפורים מגדולי ישראל בענייני הפרשה ודיון הלכתי בעניין ברכת המזון

את בניין בית הכנסת הגדול, ומקומות נוספים לדור בהם. חסרון רב הורגש בספרים, ומעט הספרים שהצילו עמם היו להם למשיבי נפש. בידי אחד הבחורים נמצא עותק של הספר "קצות החושן", אולם בספרו חסרו שני דפים. הצטערו מאוד הבחורים על חסרון דפים אלה. כאשר נודע הדבר לרבי חיים שמואלביץ, ישב והשלים מתוך הזיכרון את שני הדפים החסרים בכתב ידו... לאחר המלחמה, כאשר השוו את כתב ידו עם ספר מקורי שלם, מצאו כי רבי חיים כתב את הדפים החסרים בשלימות, מילה במילה ממש!

• **ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם** - הרוגצ'ובר בכניסתו לשיבת סלוצק - רבי יוסף רוזין, העילוי מרוגצ'וב, התבלט כבר בגיל רך בזכרון מפליא. בגיל 12 החליט לנסוע לשיבת סלוצק המהוללת, שבה הורה אז רבי יוסף דוב (יושע-בער) סלובייצ'יק.

כשנכנס הנער והציע עצמו לפני הרב, נדהמו הבחורים והאברכים מאומץ לבו של האורח הצעיר. שאל ר' יוסף דוב את הנער הנכנס: "באילו מסכתות בש"ס אתה בקי?" למדתי לפחות חצי הש"ס, השיב העילוי הצעיר, וסבורני שאני בקי היטב בכל מה שלמדתי עד היום. באיזה חצי ש"ס אתה בקי? שאל הרב - באיזה שהרב רוצה! השיב הנער. מיד פתח ר' יוסף דוב בשאלות בסוגיות שונות של הש"ס והעילוי הצעיר ענה לכל שאלות הרב כזקן ורגיל. ר' יוסף דוב היה נרגש מאוד ממה שראה והכריז: דעו כי הנער הזה עתיד להיות גאון עצום ורבן של כל בני הגולה!! (עטרת רש"י).

• **ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך** - מעשה בנכרי שהחליט להתגייר. כעבור זמן רב, לאחר שעבר את כל הנחוץ מבחינת ההלכה, התייצב הלה והתגייר כדת וכדין. זמן קצר לאחר מכן התעוררה שאלה מעניינת, התברר כי גר הצדק הטרי אכל סעודה דשנה זמן קצר לפני שהתגייר, והנידון האם עליו לברך כעת ברכת המזון, או מאחר שבשעה שאכל הוא לא היה יהודי כלל, וממילא אינו צריך ואינו רשאי לברך ברכת המזון.

ברכת המזון על האכילה או על השביעה

שאלה זו מורכבת מהתחבטות בין שני צדדים, לגבי מהות החיוב בברכת המזון, כפי שמסביר החזו"א זצ"ל (או"ח סי' כ"ח ס"ק ד'), אדם המשך בעמוד 7 <<<

"אֲמַרְתָּ בְּלִבְךָ פָּחִי וְעַיִם יָדֵי עֲשָׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה" (דברים ח', י"ז)
פעם הגיע סוחר עצים עשיר גדול לפני ר' חיים מוואלוז'ין, וסיפר לו כי כל ממונו נתון בסכנה. "מהי הסכנה?" שאל ר' חיים. המשיך העשיר וסיפר: "אנייה גדולה מלאה עצים שלחתי למדינת פרוסיה, אולם השלטונות אינם מתירים לי להכניס את הסחורה לתוך המדינה, ומאיימים עלי, כי אם לא תפליג האנייה על עקבותיה ותחזור - יטביעוה!". "אל דאגה" הרגיעו ר' חיים "עוד תראה ישועת ה' כהרף עין!". באותו יום האמיר מאוד מחיר העצים, ובו בזמן התירו שלטונות פרוסיה לאניית הסוחר להיכנס בגבולם.

הגיע העשיר לרבי חיים, והוא מלא שמחה. "רבי" - קרא העשיר - "היום רואה אני את ההשגחה משמים! שהרי אם שלטונות פרוסיה לא היו מעכבים אותי, הייתי מקבל את מחיר העצים הישן. העיכוב היה לטובה, והוא אשר גרם שאמכור את העצים במחיר החדש, וכך הרווחתי פי כמה!". "רואה אתה" - נאנח רבי חיים - "זה ההבדל בין עשיר לעני. העני רואה את השגחת הקב"ה עליו בכל יום, ואילו העשיר, הבטוח שהוא זה אשר עשה את כל החיל אשר לו, רואה בהשגחה רק אחת לכמה שנים..."

• **ולעבדו ככל לבבכם ובכל נפשכם** - האסון בסמינר - בשנת תשכ"ד אירע אסון נורא בסמינר בית יעקב בבאר יעקב: תשע בנות טבעו למוות. הדבר אירע בטיול בנות הסמינר. הן ישבו בחוף ים תל אביב, ולפתע הגיע נחשול ענק וסחף אותן לתוך מערבולת שממנה לא יצאו. כתוצאה מהאסון התייסר מנהל הסמינר הרב משה יעקובזון זצ"ל ורוחו נשברה, עד שלא היה מסוגל לאכול ולשתות, אף שידע שהאסון היה שלא כדרך הטבע. כאשר ביקר אצלו ידידו רבי שלמה וולבה זצ"ל, שכנעו שאיננו אשם כלל במה שקרה, ועליו להתחיל לאכול, אך ללא הועיל. רבי שלמה וולבה התיישב לידו בסבלנות רבה במשך שעות ארוכות, וע"י השפעתו ניאות ר' משה שוב לאכול. באחד מהימים הגיע רבי יעקב ישראל קניבסקי - הסטייפלער זצ"ל לנחם ולעודד את מנהל הסמינר. טען לפניו רבי משה, שמאחר ובסמינר קרו לאחרונה שני אסונות בזה אחר זה, הראשון שריפה רצינית בפנימייה, ועכשיו טביעתן של תשע בנות, הוא רואה בכך סימן מהשמיים שעליו לסגור את הסמינר, אע"פ שהוא יודע שאינו אשם במאומה בשני האסונות שקרו. ענה לו הסטייפלער: "הסמינר והחיזוק שאתה נותן מצילים את הבנות, ולולא זאת היו הבנות הולכות לאיבוד מבחינה רוחנית, וכאשר עושים דבר טוב ע"פ דרך התורה - אין מתחשבים בסימנים!" סיים הסטייפלער את דבריו ניחומיו ושב ואמר: "הסמינר שלך הוא דבר טוב ומוצלח, עליך להמשיך ולא להתחשב בסימנים, כי אין אנו יודעים פירושם של הסימנים" (על פי 'במחיצתם') ('עזרי מעם ה').

• **ושמתם את דברי אלה על לבבכם** - בזמן מלחמת העולם השנייה גלו תלמידי ישיבת מיר והגיעו לשנחאי שבסין. היהודים שבשנחאי שמחו מאוד בבני הישיבה אשר חנו בגבולם, ניסו ככל יכולתם להנעים על הבחורים את גלותם בסין, ונתנו לבני הישיבה

כשהגיע הרב מפונביז' אל מרן החזון איש זצ"ל, ושאל אותו האם לעשות ביטוח לישיבה, אמר לו החזון איש "אם אתה רוצה שהישיבה תהיה מבוטחת, תביא לישיבה את ר' אלעזר, אשר חצי עולם עומד בזכותו, הוא יהיה הביטוח הטוב ביותר לישיבה"

מדמויות ההוד שהיו בישיבת פונביז' הצדיק הגאון רבי אלעזר מנדלוביץ זצ"ל – לרגל יום ההילולא כ"ה באב תשכ"ג

מבוגר יותר מסבא שלהם, בכל זאת התייחס אליהם כאילו שמדבר
כאן עם איש חשוב במעלה. וכשהזכיר את שמו של הבחור, תמיד
הקדים ואמר לפני שמו את התואר ר'.

כולל קרוב לבית

מעשה באחד מהאברכים שבכולל פונביז' מהימים ההם, שבאחד
מהימים ניגש אליו ר' אלעזר ואמר לו "לדעתי נראה שכדאי לך
לעבור ללמוד בכולל של ישיבת סלבודקא". מה קרה? התפלא
האברך, מה לא טוב בשבילי בכולל פונביז', מדוע כדאי לי לעבור
לסלבודקא?

האברך הזה היה גר ברחוב בן פתחיה סמוך ונראה לישיבת
סלבודקא, אמר לו ר' אלעזר "מן הראוי שאברך צעיר ילמד
בכולל שקרוב לבית, ההרגשה של האישה יותר טובה
כאשר היא יודעת שבעלה קרוב לבית. וכיון שאתה גר
סמוך לסלבודקא, אני חושב שיותר טוב שתלמד שם,
שזה יותר קרוב לביתך". המרחק מסלבודקא לפונביז'
הוא מרחק של כמה דקות הליכה בלבד, ובכל זאת
ר' אלעזר בהרגשיו הדקים חש וחשש, שגם הדקות
המועטות הללו יכולות להשפיע על ההרגשה בבית,
עד כדי כך שמעצמו ראה צורך לגשת לאותו אברך,
להעיר לתשומת ליבו את הדברים הללו, ולייעץ לו
שכדאי לו לעזוב את המקום והחברה שהכיר עד כה,
ולעבור לכולל יותר קרוב לבית.

משכיל אל דל

יום אחד ניגש ר' אלעזר אל אחד מהבחורים שהיו עימו בקשר,
ואמר לו "אני צריך נסוע היום לתל אביב, האם תוכל להתלוות אלי?"
ר' אלעזר לא פירט מדוע ולמה, מה יש לו בתל אביב שנצרך
לנסוע לשם - סתם ולא פירש. הבחור שמח על ההזדמנות שנקרתה
לפניו, ומיד השיב בחיוב מתוך מחשבה שבוודאי יזכה בכברת דרך
הזו לשמוע ממנו דברי תורה ומוסר, וללמוד מדרכיו ומהנהגותיו.
וכך מדיבור למעשה יצאו שניהם לדרך, נסעו לתל אביב, כאשר
ר' אלעזר מורה את הדרך היכן צריך ללכת. עד שהגיעו לפתחה
של אחת מהחניוניות הנמצאות בתוככי העיר. ר' אלעזר נכנס לתוך
החנות, ניגש אל בעל החנות, והוא, שהיה לו הכרות עימו, הוציא
סכום כסף גדול, ומסרו לידי ר' אלעזר.

בעל החנות הכיר את ר' אלעזר, לא ידוע מהי ההכרות שהיתה
ביניהם, אבל הוא כבר ידע שאם ר' אלעזר בא, צריך לתת לו סכום
הגון שהרי הוא לא בא סתם. ר' אלעזר הודה לו ויצא מהחנות. מיד
כשיצא והכסף בידו, לקח את צרור הכסף בשלמותו ואמר לבחור
שהתלווה עימו, שהיה באותם ימים חתן, בין האירוסין לחתונה,
"קח את הכסף בשבילך להוצאות החתונה". הבחור ניסה לסרב,
אבל ר' אלעזר לא הסכים לשמוע, והתעקש למסור לו את הכסף.
ומיד לאחר מכן חזר בחזרה את כל הדרך לישיבה בבני ברק.

המשך בעמוד הבא >>>

"כִּי אִם לְיָרְאָה אֶת ד' " (דברים י', י"ב)

מדמויות ההוד שהיו בישיבת פונביז' היה הצדיק הגאון רבי אלעזר
מנדלוביץ זצ"ל. מרן הרב מפונביז' - הגרי"ש כהנמן זצ"ל דאג להביא
לישיבה כמה צדיקים בעלי יראה ועבודה, שעצם שהותם בישיבה
תשפיע על בני הישיבה לעלות ולהתעלות בתורה וביראה. באותם
ימים היו כמה גאונים וצדיקים ששרדו את המלחמה, ונצלו לבדם
כמעט ללא משפחה, והרב מפונביז' שהכירם עוד מימים עברו הביאם
לישיבה כדי לדור בה, וכדי שיהיו לבני הישיבה לדמות ולמופת.
בשנים הראשונות של ישיבת פונביז', היה הצדיק ר' אלעזר
בירושלים, ולמד בישיבת מיר. באחת הפעמים שהגיע הרב
מפונביז' אל מרן החזון איש זצ"ל, ושאל אותו האם לעשות ביטוח
לישיבה, אמר לו החזון איש "אם אתה
רוצה שהישיבה תהיה מבוטחת, תביא
לישיבה את ר' אלעזר, אשר חצי עולם
עומד בזכותו, הוא יהיה הביטוח הטוב
ביותר לישיבה". הרב מפונביז' שחיפש
להביא דמויות כאלו לישיבה, מיד נסע
לירושלים והביאו לישיבה. בשנים
הראשונות היה חדרו של ר' אלעזר
בבתי אבות יחד עם ילדי טהרן, שהיה
להם כמשגיח ומורה דרך, ואף מסר
להם שיחות מוסר בישיבה שהקים
להם הרב מפונביז'. ובהמשך השנים,

לאחר שילדי טהרן עברו לישיבה גדולה, עבר לבנין של הישיבה
באחד מהחדרים שבאגף דרום.

איש קדוש

הקדושה זרחה על פניו של ר' אלעזר, לא היה צריך להיות
מבין גדול כדי לראות שמדובר באיש קדוש וטהור. כל כולו היה
שקוע בעבודת ה', כל 24 שעות היממה היו אצלו קודש קודשים
בעבודת ה' ובתורתו.

ר' אלעזר מצידו הסתיר את עצמו, כלפי חוץ לא הראה כלום
מפנימיותו, התרחק כמטווחי קשת מכל סממן שיכול היה להעיד
על פנימיותו. אבל עם כל זאת ראו בו כולם דמות של צדיק נשגב,
קודש קודשים. אדם שמעוטר בכל המעלות העליונות, ואת כולם
הוא השיג ברמה גבוהה עד מאוד.

כבר בעת שבתו בקלם ראו בו את צדקותו הגדולה, וכבר אז היו
שקראו לו "ר' אלעזר בטחון", על שם האמונה והבטחון בה' שהיו
בו בצורה מופלגת.

מכבד את הבריות

כשהיו בחורים מדברים עימו, תמיד דיבר עימם בלשון כבוד,
ובביטויים כאלו שהיה נראה כאילו ומדובר כאן באנשים גדולים
ומופלגים. אפילו שהוא היה כבר זקן מופלג, ויכול היה להיות

ה"דברי חיים" מצאנו הכין עצמו לתפילה בסילודין. הגיע שוטר העיירה. וצריך שנדע, בעיירות המרוחקות היה השוטר כל יכול, ברצותו מטיל קנסות, ברצותו אוסר וכולא, והמראת פיו כמרידה במלכות. ראהו הרבי וחזור פניו: "מה רוצה הגוי", שאל

הגה"צ רבי אהרן טויסיג שליט"א על עבודת ד' של גדולי עולם

אמר הרבי: "אמרו לו, שיגש אל רבי אהרון", בנו הצדיק רבי אהרון מקרייז - צאנו זצ"ל, היה הממונה על עסקי חצר הקדש. הפנו אליו את השוטר, והלך. הרבי חיזור כסיד, עיניו קמות וכל גופו רועד. לא הבינו. בתחלה נרעש, כי מי יודע מה בפי הערל, איזו גזרה ינחית. אבל התברר שלחנים הבעית, גביית מס ותו לא. אם כן, פחד שוא פחדו. מדוע אין הרבי נרגע, מדוע אינו ממשיך בהכנה לתפילה. נענה הרבי ואמר: הן זו ההכנה לתפלה! -

מבינים אתם, כשראייתו נבהלת. הוברר שלשוא. פנה והלך, וחשבתי לעצמי: ממי נבהלתי. מי אני, ומי הוא. אני יהודי בן לאבות הקדושים ולעם הקדש, בן יקר לבורא יתברך. והוא מה, מגויי הארצות ומשפחות האדמה. אני יודע ספר, הוגה בתורה הקדושה, עובד ה' ומקיים מצוותיו. והוא מה, בער ונבער, עם הדומה לחמור. איפה אני ואיפה הוא, ממי נבעתי אפוא -

אבל גלם מגשם, אפס מאפס, כיון שלבש מדי הקיסר מיצג הוא את הקיסר, וכל הממלכה מיצגת על ידו, ובדין הוא שיפחדו מפניו - אם כן כשאני עומד להתעטף בטלית ולהניח תפלין הרי עומד אני להתעטף במדי הבורא יתברך, כחיל בצבאו וכשוטר בשרותו. מכך נרעשתי! וזהו שאמרו (בבא בתרא עה ע"ב) עתידין צדיקים שנקראים על שמו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "כל הנקרא בשמי" (ישעיה מג, ז). ובירושלמי, ספרו שהביאו לסטים לפני אלכסנדר ודנו למיתה. שאלו לשמו ואמר: אלכסנדר. אמר לו: הואיל ושמיך כשמי, תפטר. ואמרו: ומה מי ששמו כשם בשר ודם נצול, הקרוי על שם הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה. זהו שנאמר: "כל אשר יקרא בשם ה' ימלט" (יואל ג, ה)!

(מתוך 'מקרבן לתורה' הגדה של פסח)

לציונו של מרן המשגיח הגרא"א דסלר זצ"ל. פ"ג, צדיק נשגב מופלא ונסתר, משרידי בעלי המוסר, ובני עליה שבדור הקודם, כולו חסד והצנע לכת, חי כל ימיו באהלה של תורה, לא פסק פומה מגירסא, הרביץ תורה ומוסר באופן מופלא לרבים. הרב ר' אלעזר ב"ר מנחם מנדלוביץ זצ"ל מסלנט ליטא. (מתוך 'שלמים בציון' תשע"ו)

"וְלַעֲבֹד אֶת ד' אֱלֹהֶיךָ כְּכֹל לְבָבְךָ וְכָל נַפְשְׁךָ" (דברים י', י"ב)

הגאון בעל "חמדת שלמה" זצ"ל, רבה של ורשה, עיר ואם בישראל, מתמיד עצום היה, וטרוד בכל עניני העיר. לפיכך, גם אם בא לשמחות היה מקצר ועולה, מאחל מזל טוב מברך ויוצא. פעם הגיע לחתונה, והמחונתנים אינם קרובים, ואינם מקורבים. קבלו פניו ביותרת הכבוד והושיבוהו בראש, ועלה וישב והאיר הימזרח. ותמהו, מה ראה לחרוג ממנהגו, הלא כל רגע יקר לו. הסוד נתגלה על ידי המחונתן, שספר שה"חמדת שלמה" הודיעו, שהגיעה אליו בקשה מרבים של ישראל, הגאון הקדוש רבי עקיבא איגר זצ"ל. בהיות שהמחונתן הוא קרוב רחוק שלו, ונאמר: "ומבשרך [מקרובך (רש"י)] לא תתעלם" ואמרו (יבמות סב ע"ב) שנאמר על המקרב את קרוביו "אז תקרא וה' יענה, תשוע ויאמר הנני" (ישעיה נח, ט). והואיל וקשה לו להשתתף בשמחתם בעצמו, מבקש הוא מה"חמדת שלמה" שיהיה שלוחו - אמר ה"חמדת שלמה": מי אני ומה אני, מול גדלותו של הגאון רבי עקיבא איגר. איך יכול אני להעז לחשב להגיע למעלתו, הן על כך נאמר: "ובמקום גדולים אל תעמד" (משלי כה, ו) אבל אם מנה אותי להיותו שלוחו, ושלוחו של אדם כמותו, רצייתי להאריך זמן השליחות ככל האפשר... וזו כוונת המדרש: כשאדם מכופף עצמו

לעבודה זרה, הופך להיות מרכבה לה, הרי הוא כמותה. העושה עצמו מרכבה לשכינה, ופועל בשליחות בוראו תוך בטול דעתו ורצונו, על אחת כמה וכמה שיתקדש בקדשה של מעלה: ה' אלקיך אש אכלה, ותלמדי חכמים כל גופם אש (חגיגה כז ע"א)!

ה"דברי חיים" מצאנו זצ"ל הכין עצמו לתפילה בסילודין. הגיע שוטר העיירה. וצריך שנדע, בעיירות המרוחקות היה השוטר כל יכול, מי יאמר לו מה יעשה ומה יפעל. ברצותו מטיל קנסות, ברצותו אוסר וכולא, והמראת פיו כמרידה במלכות. ראהו הרבי וחזור פניו: "מה רוצה הגוי", שאל. בררו, וענו: "טוען שטרם שולם חוב ארנונה".

<< המשך מעמוד קודם

כדי לסייע לבחור החתן טרח ר' אלעזר לנסוע נסיעה מיוחדת לתל אביב, להטלטל בטלטולי הדרך רק כדי לסייע לו בהוצאות החתונה, וכשקיבל את הכסף לא לקח מזה לעצמו מאומה, אלא בשלמות מיד מסרו לחתן. כך נתן את עיניו ולבו לעזור ולסייע במה שיכול להועיל לו. כה נחקק על מצבתו בבית החיים "זכרון מאיר" בבני ברק (סמוך

שיעורו של מרן רבי חיים קנייבסקי שליט"א

שמסר בבית הכנסת לדרמן בליל שבת פרשת עקב כ"ג מנחם אב תשע"ו במלאת ל"א שנים להסתלקותו של אביו הגדול מרן בעל הקהילות יעקב זי"ע בענין ידיעה בחייבי חטאות

דהידיעה הוא דין מדיני הקרבן שאין הקרבן יכול להקריב לשם חטאת אא"כ ברור שיש כאן חטא. והכא בענינינו שודאי נאכל חלב אף שאין ברור מי אכל שפיר אפשר להביא חטאת אבל קשה לי טובא על התירוץ החזו"א משבועות דף י"ט גבי שני שבילין הלך בראשון ונכנס למקדש והזה ושנה וטבל והלך בשני ונכנס למקדש דר"ש פוטר משום שאי"ז ידיעה ע"ש, והרי התם נמי איכא ידיעה שבין שני המעשים היה חטא באותו אדם ואפ"ה ס"ל לר"ש דלא חשיב ידיעה וא"כ כ"ש בענינינו שהחטא נעשה

בין שני אנשים דלא הוי ליה להיחשב ידיעה. והיה אפשר לומר דידיעת מטמא מקדש וקדשיו שאני, אבל א"א לומר כן דהתם לקמן בשבועות מדמינן להו אהדדי לענין ספק ידיעה ע"ש וצ"ע (מתוך 'דברי שיח', תשע"ו)

תנן בהוריות דף י'. חטאו עד שלא נתמנו (להיות נשיא או משוח) ונודע להם משנתמנו ר"ש פוטר. וביאר הרמב"ן דר"ש ס"ל דהידיעה ג"כ משתתפת בגרם החיוב וכיון דכאן הידיעה היתה בזמן הנשיאות (שזה קרבן אחר) נשתנה הקרבן וא"א לחייבו כהדיט. והקשה אאמו"ר זצ"ל ב'קהילות יעקב' דהא תנן בכריתות: שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ואכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השנייה ר"ש אומר שניהם מביאין חטאת אחת. ר' יוסי אומר אין שנים מביאין חטאת אחת. והקשה בדעת ר"ש אמאי מביאין חטאת והא חסר כאן ידיעה דהא לא ידוע מי אכל את החלב, ואע"ג דודאי נאכל כאן החלב מ"מ אין כאן ידיעה וע"ש בקה"י שכתב ששאל ד"ז למרן החזו"א זצ"ל והשיב לו דלאו קושיא היא דודאי גם ר"ש ס"ל דידיעה מעכבת, אלא דסובר ר"ש דבשניים שחטאו ונודע להם שבין שניהם היה ודאי חטא זה ג"כ חשיב כידיעה דהא ודאי בין שניהם נעשה כאן חטא. אח"כ מצאתי שכ"כ להדיא השטמ"ק בכריתות משמיה דתוס' הרא"ש ועוד ראשונים שר"ש נמי מודה דצריך ידיעה אלא דס"ל דידיעה כזאת שחטא ודאי נעשה בין שניהם חשיב ידיעה ע"ש. וביאר אאמו"ר זצ"ל דגם ר' יוסי וגם ר' שמעון מודו דהידיעה הוא חלק מגרם חיוב להקרבן אלא דר"י ס"ל דהידיעה הוא דין על הגברא המביא את הקרבן שיידע בבירור שהוא חייב חטאת ואם לא ברור לו בודאי שהוא החוטא אינו יכול להביא חטאת, ור"ש ס"ל

<< המשך מעמוד 4

על 'שער המלך'), הראה לחותנו כי ה"חכמת אדם" מסתפק כן לגבי אונן. אדם שאחד מז' קרוביו נפטר, והוא פטור מהמצוות עד קבורת הנפטר, שאכל בעודו אונן, ושביעתו נותרה לאחר שסיים דין אונן, שיש להסתפק אם עליו לברך כעת? **ההבדל בין אונן לבין גר צדק ובר מצוה** - חותנו רבי עקיבא איגר השיב לו כי קיים הבדל ברור בין המקרים, בין נער בר המצוה וגר צדק לבין אונן. אונן הוא אדם החייב במצוות, אלא שמחמת חיובו לעסוק בקבורת הנפטר הוא פטור מכל המצוות המזדמנות לו, בשעה שחלה עליו חובת ההתעסקות בקבורת הנפטר. מעתה, כלום יש להשוות בין גר הצדק ונער בר המצוה לבין האונן? גר הצדק ונער הבר מצוה היו פטורים מן המצוות בשעת אכילתם, ולפיכך חיוב זה אינו מתפתח מעצמו לאחר מכן, כאשר סיימו לאכול. ברם, האונן הרי חייב במצוות כל העת, אלא שקיומן נדחה מפני מצוות הקבורה. אולם, בו ברגע שמצוות הקבורה הושלמה והסתיימה, אין כל עילה לאי קיום המצוות המוטלות עליו (הגהות על השולחן ערוך שם). למעשה רבי עקיבא איגר אינו מכריע בספק אם ברכת המזון היא על האכילה או על השביעה, אך החזון איש (שם) מצדד, כי ברכת המזון היא על האכילה ולא על השביעה, ממילא גר הצדק לא יברך לאחר שהתגייר, ונער הבר מצוה לא ישוב ויברך עם קבלת עול תורה ומצוות. למעשה הוא נשאר בצ"ע ('מאורות הדף היומי' ברכות מח נד גליון מס' 306) ('עזרי מעם ה'). (מתוך עלונו של הרב צולק פרשת עקב תשע"ו)

הסועד את לבו, אינו יכול לברך לאחר שהמזון מתעכל במעיו וכעבור זמן זה פגה אפשרות הברכה, והטעם לדין זה: שתי תשובות בדבר, יתכן כי לאחר מכן הברכה כבר אינה נסמכת אל פעולת האכילה שהתבצעה זמן רב כל כך לפני כן. יתכן גם, כי ברכת המזון אינה על פעולת האכילה אלא על התוצאה - שביעת המעיים, א"כ כל עוד שהסועד שבע עליו לברך את בוראו שסיפק לו מזון ממנו הוא שבע בעת שהוא מברך. ועתה נשוב לגר הצדק. אם ברכת המזון היא על פעולת האכילה, ודאי שאינו צריך לברך, שהרי אכל בטרם הפך ליהודי. ברם, אם הברכה היא על השביעה, אין כל סיבה לכך שיימנע מן הברכה, ומיד עם התגירו יקיים מצוה מן התורה לברך ברכת המזון. **האם נער ה"בר מצוה" יברך פעמיים ברכת המזון על אותה הארוחה?** שאלה זהה קיימת לגבי נער בר מצוה. רבי עקיבא איגר דן (בהגהות לשו"ע או"ח סי' קפ"ו) לגבי נער בר מצוה אשר סעד את לבו טרם שקעה שנתו השלוש עשרה, ועם סיום סעודתו הוא ברך ברכת המזון כדבעי. זמן קצר אח"כ הוא כבר הפך לבר מצוה, וקיבל עליו עול תורה ומצוות. האם עליו לברך שוב על סעודתו, או שמא די בברכת המזון שבירך בעודו קטן ופטור מן המצוות? ובכן, אם חיוב ברכת המזון נסוב על השביעה שבמעיו, עליו שוב לברך, שכן מעיו שבעים, והוא לא ברך עליהן, אלא ברכת המזון של קטן, מדרבנן, וכעת הוא חייב בברכת המזון מדאורייתא. **אונן שנותר שבע לאחר הקבורה** חתנו של רבי עקיבא איגר, הגר"ש בירנבוים (בעל 'מעשה חושב'

יוכל להיכנס כי הרב נרדם. התחבורה לירושלים כבר פסקה בשעה זו, והאברך הבין כי ייאלץ לעשות את הלילה בבני ברק. הוא בירר אצל דודתי, שהתגוררה בדירה הסמוכה לסבא, על מקומות לינה בעיר, ומאחר שנבצר הימנה לסייע בידו (לארחו בביתה לא יכולה בגלל איסור ייחוד), הציעה לו ללכת לבית הכנסת 'לדרמן'.

בשעה מאוחרת יותר, כשהתעורר סבא משנתו, סיפרה לו דודתי לפי תומה על האברך שנותר ללא מקום לינה. באין אומר ודברים קם סבא ויצא מן הבית לעבר 'לדרמן'. יש לזכור כי באותן שנים כבר לא ראה סבא היטב ואף היה כבר שמיעה. גם ההליכה קשתה עליו ביותר - את הדרך הקצרה מביתו לבית הכנסת 'לדרמן' היה עושה במשך זמן ארוך, כשמפעם לפעם הוא מתיישב על הספסלים שהוצבו למענו לאורך הרחוב. באותו יום לא חש סבא בטוב, ולמרות כל זאת הוא מיהר ל'לדרמן' והגיע לשם תוך זמן קצר, מבלי לעצור למנוחה.

את הדרך חזרה כבר עשה סבא הסטייפלר בלוויית אותו אברך, בקצב ההליכה הרגיל שלו: הוא התהלך לאטו, עקב בצד אגודל, מתנשם ומתנשף... סבא הכניסו לביתו, הציע לו את המיטה, ובבוקר הגיש לו ארוחת בוקר, שאלו למטרת בואו, בירכו ושלחו לביתו... (המעשה עשה לו כנפיים תוך זמן קצר מאחר שהוא היה נשמע דמיוני לפי מצבו הבריאותי של סבא באותו זמן, עד כדי כך שהעיתון 'תמורה', שהופיע אז, פרסם את הידיעה בהבלטה. מישוהו סיפר על כך לסבא, והוא השתומם: "יהודי מקיים מצוות הכנסת אורחים, וכותבים על כך בעיתון, מחר יכתבו עלי שהנחתי תפילין"...)

חכם הרזים

סבא היה חכם ופיקח מאוד בכל שטחי החיים וירד לסוף דעתם של בני אדם. מכתביו שנדפסו בשלושת כרכי "קריינא דאיגרתא" כוללים עצות ודברי חכמה, המעידים על הבנתו העמוקה בתורת הנפש.

פסיכולוג חרדי מארה"ב פרסם ספר ובו מכתבים שזכה לקבל מסבא במענה לשאלותיו. מכתבים אלו כוללים עצות והזכרות לסובלים מבעיות נפשיות ומצוקות רגשיות.

ושימח את אשתו

סיפר ידו של אבא הגאון רבי בער'ל וינטרויב כי ביום שמלאה שנה לנישואיהם של אבא ואמא, ירד הסטייפלר לגינה שבחצרו (כיום חצר תלמוד תורה 'תשב"ר'), קטף שושנה נאה, ומסרה לבנו על מנת שיעניקנה כמתנה לאשתו...

דודתי מספרת, כי בהיותה כלה בימי השבע ברכות' היה אביה - סבא מביא לה פרחים דבר יום ביומו, בידועו כי היא נהנית מהם. מדי ערב חג היה סבא מבקש מסבתא כי תרכוש לעצמה משהו שישמח אותה במועד. שנה אחת, בערב פסח אחרי חצות היום, נזכר כי לא ביקש ממנה זאת, ומיד יצא בעצמו לרחובה של עיר לרכוש בעבורה חפץ שישמחנה. בשעה מאוחרת זו כבר היו החניות סגורות, ורק חנות כלים אחת עדיין היתה פתוחה. סבא לא ידע למה היא זקוקה, ועל כן קנה לה מגרדת. סבתא התרגשה מאוד! הנכדים שאלו אותה האם אכן היתה זקוקה למגרדת, והיא השיבה כי לא נזקקה לה כלל, אך מכל מקום, עצם הקנייה ורצונו לשמח אותה הסב לה שמחת חג אמיתית...

סבא היה שוקד על תלמודו בלילות עד לשעות מאוחרות, ולפעמים עד עלות השחר, אולם כפי שסיפר, בשנות נישואיו הראשונות רצה להנות את סבתא, ולפיכך היה עולה על יצועו בעת שהלכה לישון, ולאחר מכן היה קם ושב ללימודו.

סבא גם היה משמח את נכדיו ו'אוסף' בעבורם את הבולים מהמכתבים שנשלחו לו מחוץ לארץ.

(מתוך הספר הנפלא 'בית אמי')

מחשש חמץ, ובשנת שמיטה נמנע למעשן שמא יש בטבק חשש גידולי שביעית. סיגרויות מאמריקה לא עישן משום ששמע על חשש כשרותי קלוש שיש בהן.

'רגלי חסידיו ישמור' - פעם בשנת שמיטה הביאו לו סיגרויות מחו"ל שאין בהן חשש שביעית. סבא התחיל לעשן, ולפתע אחזו חיל ורעדה. הוא ירק מפיו את הסיגריה וקרא: "הלא מריח כאן יין נסך! פע!" אחי רבי אי"ש החליט לברר את הדברים ביסודיות, ואחר חודשים ארוכים גילה כי אכן, בתהליך הייצור מזלפים יין על עלי הטבק...

גם בנושא זה באה לידי ביטוי השתדלותו המיוחדת ב'בין אדם לחברו' - בשנות השואה כבש את רצונו ולא עישן כלל. וכך הסביר: "חז"ל אומרים כי על האדם להשתתף בצער הציבור. אני אדם עני, בין כך הריני מסתפק במועט ואינני מרבה באכילה יתר על הדרוש לי. במה אוכל להשתתף בצערם של ישראל? אמרתי לעצמי, אהדול מלעשן, אף שהעישון נצרך לי מאוד, ובכך אצטער בצערם..."

כל צעד ושעל שלו היו

בבחינת 'תורה שלמה': מכל

תנועה ושיחה שלו יכלו ללמוד

דין, דקדוק הלכה או מנהג.

סבא הסטייפלר היה משתמט

מלהורות הלכה אפילו לקרובים

אליו, באומרו כי על פי החזון

איש, רב השיכון הוא הגאון

רבי גדליה נדל, אך עם כל

זאת, מאות ואלפי פסקי הלכה

יצאו מפיו כבדרך אגב. תלמידו

רבי אברהם הורביץ עקב אחר

תנועותיו ככל יכולתו ורשם

כל הנהגה, הוראה או מעשה

שראה אצלו. חלק מן האוצר

הבלום שברשימותיו הדפיס

בחמישה כרכים עבים בסדרה

'אורחות רבנו'.

הווי ריץ למצווה

סבא עשה את רצון ה' מבלי לערב שיקולים של נוחות או יכולת. אם סבר כי רצון ה' הוא לעשות דבר מה, או לחילופין - להימנע מכך, שום דבר לא עמד בעדו: לא השרב בקיץ ולא צינת החורף, לא חולשה ולא מחלה. גם בערוב ימיו, בהיותו חלוש וחולה, הפך לחזק ולתקיף כאשר נזדמן לפתחו דבר מצווה.

פעם נסע סבא במונית ברחוב רבי עקיבא בבני ברק. גשם שוטף ניתך ארצה, והבריות הסתגרו בבתיהן. לפתע ראה סבא מחלון המונית סוס הרתום לעגלה מחליק בגשם ונופל לתוך ביצה. סבא ביקש מן הנהג לעצור, ירד מן הרכב ומיהר לסייע לעגלון לחלץ את סוסו מן הבוץ. תוך שהוא מתרטב עד לשד עצמותיו.

(סבא הורה לנהג שלא לספר זאת, והנהג 'רק' אמר לאחד מתלמידיו של סבא כי יש לי סיפור שאיני יכול לספר'. מכאן ועד להתודעותו של התלמיד לסיפור, קצרה הדרך...)

הכנסת אורחים

בוקר אחד, בשנותיו האחרונות של סבא, נכנס לחדרו תלמידו רבי אברהם הורביץ, והנה הוא רואה מחזה חריג ביותר: ליד שולחנו של סבא יושב אברך צעיר וסועד את לבו, וסבא עומד עליו לשרתו... רבי אברהם תמה מאוד למראה עיניו ופתח בשיחה עם אותו אברך. נתברר לו כי אמש הגיע הלה מירושלים כדי ליטול עצה ותושייה. הוא היה אחרון בתור, ובהגיע חצות לילה הודיעו לו שלא

פעם, סיפר הרב קרייסווירט זצ"ל, נכנס אצל יהודי עשיר גדול וסיפר לו על הזכות הכבירה שבהחזקת תורה. התרברב הנגיד ואמר: ראביי, יש לי מספיק זכויות, אני לא צריך עוד זכות... שלושה ימים לאחר מכן, עלה העשיר על מטוס, המטוס התרסק באוויר והעשיר נספה במקום.

שיחה נרגשת שהעניק ראב"ד אנטוורפן הגר"א שטרנבוך זצ"ל, על נס הצלתם, וגורל הגר"א

דרך. אמרו לה שהיא מסכנת את ילדיה בידועין. היו שטענו, שגם אם לא תוכל להגיע להכרעה ללא גורל הגר"א, ניתן למצוא יראים ושלמים אחרים שיעשו את הגורל. אבל אמא בשלה. היא לא תסכן את חיי ילדיה בנסיעה ללא גורל הגר"א.

"בסופו של דבר לא עזרו ההפצרות, רבי אלי' סירב לעשות גורל לפני העשירי קודש'. הספינה נסעה במועדה ואנחנו כולנו נותרנו באדמת הסכנה בריטינה.

"כעבור ימים אחדים נודעו לנו החדשות המחרידות: פלוגה נאצית השתלטה על הספינה ורצחה את כל נוסעיה. משפחתנו על כל

תשעת ילדיה, בתוכם אחי הגדול, רבי משה, אב בית דינה של מקדש מלך, נותרה בחיים".

הגאון רבי אליהו שטרנבוך זצ"ל נולד בלונדון. אחיו הוא ראב"ד ירושלים, הגאון רבי משה שטרנבוך.

מתי עברה המשפחה ללונדון?

"למדתי בלונדון. אחי ר' משה נולד אף הוא בלונדון. מיד לאחר החתונה עברו הוריי משווייץ ללונדון. בימי מלחמת העולם הראשונה".

ההורים היו מהגרים בלונדון. ממה התפרנסתם שם? "אבא פתח באנגליה עסק לדברי רקמה. עד מהרה הפך אבא לאחד מאנשי התורה החשובים והמרכזיים בלונדון. הוא למד בחברותא עם

הגאון רבי לייב גורביץ.

"אמא הייתה מספרת, שלא אחת היה יושב בחנותו ועוסק בתורה בשקידה מופלאה. היו נכנסים קונים ואבא היה אומר לה לומר שהוא שרוי בעיצומו של העסק החשוב ביותר שהיה לו מימיו. ה'הויבט געשעפט'. היה זה כמובן לימוד התורה. העסק של אבא הלך ונעשה 'בית מדרש' לאהבת תורה, שאותה ספגנו, אני ואחיי, מלוא חושינו בימי ילדותנו.

"לאבא הייתה קרבה לגדולי ישראל רבים. מרן רבי אלחנן וסרמן שהיה אורח תכוף בלונדון למגבית הכספים לברנוביץ' ישיבתו, היה מאוד קרוב אלינו. כשהגיע ללונדון היה מרבה להתארח אצלנו, ועם הזמן נעשה בן בית ממש. באמצע השבעה' על פטירתו של אבא כתב לנו איגרת ניחומים.

באיגרת הניחומים שכתב לאחותי שנותרה יתומה בגיל 16, הרעף עליה רבי אלחנן דברי ניחומים ודרש בשלום כל שמונת ילדי המשפחה. באיגרתו הוא נוקב בכל שמונת שמותיהם.

"אלו לא היו 'ביקורים' בעלמא. הבית שלנו היה ספוג באווירה רבנית. כל יסודות הקיום של ביתנו היו מונחים ומנותבים על ידי גדולי ישראל. רבי אלחנן, רבי אליהו דסלר, רבי יחזקאל אברמסקי. גם רבי הרשל גליקסון, חתנו של רבי חיים בריסקר היה אורח בביתנו. זכור לי שרבי יחזקאל אברמסקי היה בוחן את אחיי.

"אמא שנתאלמנה, הייתה מרבה לשאול בעצתם של גאוני הדור ששהו אצלנו. לי עצמי יש איגרת שנשלחה אלינו לאנגליה על ידי גדולי הדור".

"ילמנעו תאריכו ימים" (דברים י"א ט')

"אספר לך סיפור מופלא, על הדרך שבה ניצלה משפחתנו, שח באוזניי ראב"ד אנטוורפן זצ"ל לקראת סיומה של השיחה שקיימנו. "זה היה כוח האמונה של אמא".

"בתקופה הראשונה של המלחמה, חששה הממשלה האנגלית מפלישה גרמנית לגבולותיה. הם ביקשו להציל ולגונן לפחות על הילדים הרכים. במסגרת מאמצי ההצלה האלו, שלחה ממשלת ארצות הברית אישורי כניסה, מה שכונה 'אפידייוויט', לקבוצות ילדים שחפצו בכך.

"לנו היה הסדר קל ונוח, משום שהיה לנו גם מכו, קרוב משפחה בארצות הברית, שדאג לנו והכין עבורנו תשתית לקליטת כל משפחתנו על תשעת הילדים שלנו. הוא הכין לנו גם ניירת מסודרת. בתנאים של אז היה זה מורכב מאוד. הממשלה האנגלית העמידה לרשות הניצולים היהודים שלוש ספינות שאותן הקיפו באבטחה כבדה. איש באנגליה של אותם ימים לא העריך עד כמה תוכל 'הממלכה המאוחדת' לשרוד. זו הייתה תקופה שמי שנשאר באנגליה, נחשב כמי שמאבד עצמו לדעת.

"הספינה הייתה אמורה לצאת ביום רביעי ואימא הבינה שאם היא חפצת חיים לילדיה ולעצמה,

עליה לעשות הכל כדי להיכלל ברשימת נוסעי אחת הספינות. אלא שאמא הייתה, כידוע, נכדת הגר"א. כיוון שכך ביקשה לפני הנסיעה לעשות את גורל הגר"א הידוע, כדי לברר אם עליה לנסוע. "באותה תקופה שהה בבריטיניה המשגיח רבי אליהו לופיאן. אמא ביקשה שדווקא בן חניכה הגדול של קלם, רבי אליהו, הוא יעשה את הגורל ולא אחר.

"רבי אליהו הסכים, אבל כיוון שגורל הגר"א צריך להיעשות בקדושה וטהרה מופלגת, ביקש שהגורל ייעשה על ידו ביום העשירי קודש".

מהו 'עשירי קודש'?

"הסבא רבי שמחה זיסל הנהיג בקלם, שכל יום עשירי יהפוך ליום של התקדשות והיטהרות עליונה. בכתביו גם מופיעות פעמים רבות המילים 'יום ג' לעשירי קודש' וכדו'. רעיון העשירי קודש נבע מכך שהאדם צריך לראות שתהיה לו לפחות 'שייכות' כלשהי לשלמות. ולו ליום אחד.

"ביום העשירי קודש' היה ר' אלי' נתון בצום ובתענית דיבור, והיה מטהר נפשו בסילודין ונהורא עמיה שריא.

"נוצרה בעיה סבוכה. העשירי קודש' חל בחשבוננו של רבי אלי' ביום רביעי והספינה עמדה להפליג ביום שלישי שלפני כן. אמא ניסתה לשכנע את המשגיח, אבל הוא סירב.

"כיוון שכך, סירבה אמא לנסוע וביטלה את הרעיון כולו שכבר קרם עור וגידים. מכרים וידידים ניסו להניא את אמא ע"ה בכל

"הוסיף החזו"א ואמר: 'בשביל הבריאות מספיק לשהות בים עשר דקות ושאר הזמן זה סתם תענוגות בעלמא. תיכנס למים כל הגוף עד הצוואר, והראש יהיה מחוץ למים, במשך עשר דקות וזהו'..."

"וקווי ה' יהליפו כח" • כל מה שצריך לדעת לפני הליכה לים ובריכה

הרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א

למדנו בתורתנו הקדושה, במכת ערוב, כי: "ומלאו בתי מצרים את הערוב וגם האדמה אשר עליה". מדוע צריכות החיות את אדמתן? מה חסר להן באדמת מצרים? הגמרא (בסוטה מ"ו, ב') מלמדת אותנו שכאשר דובים אמורים לנשוך, להרוג ולהרגיש כמו חיית פרא טבעית, עליהם לחוש במקום הטבעי שלהם, ביער העבות גדוש העצים. ברגע שיחסר היער לדוב, כשלא יחוש במקומו שלו, בו יכול לנוס ולהתחבא כלבבו, מיד כבר איננו דוב.

לכן הביא הקב"ה את האדמה יחד עם החיות, בכדי שהחיות יחושו ויפעלו במצרים כבתוך שלהן, עליהן להגיע יחד עם ביתן, עם האדמה אשר עליה. לכן, כך מסביר מרן המהרי"ל דיסקין זצוק"ל, הוצרך הקב"ה, כביכול, להביא את הערוב יחד עם האדמה אשר הם עליה. כל חיה הגיעה עם חלקת האלוקים הקטנה שלה, כדי

שירגישו "בבית" ויפעלו, בכל כוחן, כחיות טרף נושכות ומאיימות. הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א, מנהלה הרוחני של ישיבת "עטרת ישראל", אומר לנו כי אם דב אינו יכול לחיות באופן טבעי ללא יער, אם דב מאבד מיד את האינסטינקטים החייתיים שלו ללא יער, כל שכן שבן ישיבה אינו יכול לחיות ללא "היער" שלו, בלא ביתו, ללא משכן הישיבה הקדושה, ללא בית המדרש. קשה, קשה לו לבן התורה ללא מקור חיותו, דף הגמרא, הסביבה המאד-טבעית שלו. הבית, למרות שהוא בית יהודי חם ונפלא, אינו מספיק "יער" של בן תורה. אם כן, מה יעשה לו בן הישיבה כעת, כשהוא בבית, כל 'בין הזמנים'?

שמעת, יקירי, על הצב?

הצב נושא-סוחב את ביתו הפרטי לכל מקום. גם כשהוא ברחוב, בחוף הים, גם במדשאות "הפארק הלאומי", וגם באמצע נסיעה לצפון, נושא עימו הצב את ביתו. חסר לך, יקירי, בית חם של "שטייגען ו'מסילת ישרים"? סגור את עיניך, זקוף את קומתך

בנכבדות של בן-תורה וטול את ביתך עמך, לכל מקום. בן ישיבה! אתה נכבד ומרומם פי אלף אלפי אלפים מכל דבר אחר בעולם. אתה אינך מתעסק ברפש החיצוני של העולם. ריחיים ועול אינם בצווארך, בינתיים, ואין לך דאגות של פרנסה וממון. בן תורה הינך, וככה עליך לייצג את תורתנו נאמנה, בכל פינה חיצונית, ובעיקר- בכל פינה פנימית שנשמרתך.

...

ים ובריכה לפי ההלכה

מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א חושש מאוד מים ובריכה. הורים רבים שבאים להתיעץ איתו על טיולי ים ובריכה, נתקלים מיד בהתנגדותו הראשונית, הבסיסית, למקום הסכנה הזה, שנקרא ים. מרן שליט"א מבין לליבם של ההורים, שרוצים שילדיהם ישחו בים ובריכה, אך הוא אינו מבין כיצד הורה מוכן להסתכן, לשלוח את ילדו למקום סכנה שכזה. גם מרן שליט"א מאפשר בדוחק טיולי ים ובריכה, אך הוא, כמו אבא טוב ורחמן, גדול הדור שצרותיו של כלל ישראל מתנקזים אליו, חושש, חושש מאד מאסונות של טביעות, ה' ירחם וישמור.

אנו שולחים ילדים לים ולבריכה? בסדר, אין ברירה. אי אפשר להגיד 'לא'. אך לפחות נחדד אצלם ואצלנו את כל כללי הזהירות. מד"א פרסם אשתקד את המדריך המלא להורים לשמירה על בטיחות ילדיהם בימי הקיץ החמים. בין ההנחיות למדנו שאין להשאיר פעוטות וילדים בקרבת מקורות מים ללא השגחה צמודה. פעוט עלול להחליק בשניות והפגיעה בו תהיה קשה במיוחד. יש לוודא כניסתם של ילדים ופעוטות לבריכות או לים אך ורק בצירוף אמצעי ההגנה הנדרשים- דוגמת גלגל ים, מצופים וכובע. יש לוודא כי הילדים מוגנים באופן מלא מפני נזקי השמש. יש להקפיד למרוח אותם בקרם הגנה מתאים, ואף רצוי להלביש תינוקות בבגד ים מלא וארוך על מנת להגן על גופם. בבריכות פרטיות- צריך לגדר ולסגור כל מעבר לכיוון הבריכה במידה ואין באזור מבוגר שיוכל להשגיח על הפעוטות והילדים. (אם נסעתם לצימר עם בריכה צמודה, הקפידו שהבריכה סגורה בברזנט או מכסה בכל הרגעים שאתם לא עומדים ושומרים. ילד קטן יכול לטפס בסולם ו...) וכבר היו דברים מעולם, ה"י. ילדים נמצאים בסכנת החלקה באזורים רטובים- דוגמת שפת הבריכה. יש לוודא כי הם אינם נמצאים שם לבד, שכן חבלת ראש מנפילה שכזו עלולה לגרום לנזק משמעותי.

הים מועיל לבריאות: סיפר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל: "נכנסתי לרבנו החזון איש ואמרתי לו שקשה לי כעת להתרכז בלימוד. הייתי לומד עם ראש הישיבה הגר"ש רוזובסקי זצ"ל עד שעת לילה מאוחרת והייתי מגיע לתפילות בישיבה. נחלשתי מאד, ראשי היה כבד עלי והתקשיתי להתרכז בלימוד. אמר לי החזו"א: 'צריך לנסוע כל יום לים. בשעה שש בבוקר אין אף אחד בים, אין פריצות, אז תיסע לים של תל-אביב'.

שראוי לסיכה ולבהמה. ולפיכך שמן טבל שהניחוהו בסבון אינו אסור בשימוש, שאין איסור הנאה של כילוי ולא חומרת סיכה כשתיה, אלא בראויין למצותו, עכ"ד. ואמנם, כאשר ודאי ידוע שבמשחת השיזוף ישנו פרי מפירות ערלה, המשחה אסורה בשימוש.

נטילת ידים על נגיעה בגוף רחוצ: כשנגע בגופו, הרחוף ממי הים ואין בו מילמולי זיעה,

באמצע אכילתו, להכף החיים אינו צריך נטילה כיון שגופו נקי. אך דעת מרן רשכבה"ג הגרא"ל שטיינמן שליט"א דלא פלוג רבנו, וכל שנוגע במקומות המכוסים שהדרך להיות בהם מלמולי זיעה צריך נטילה, אף שעתה אין בהם זיעה. וכן שמעתי ממור"ר מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א.

הילד הקטן נשאר בבית: יש הסבורים שילדים מבני-3 ומעלה

לא ילכו עם אמותיהם ואחיותיהם לים, וגם ילדות קטנות מגיל-3 ומעלה לא ילכו עם אבותיהן לים או לבריכה. ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"א קל"ו) כותב ש"לא קיבלנו לזה גיל מסוים". ומרן החזו"א זצוק"ל אמר שאין לקחת בנים, ואפילו קטנטנים ממש, לחוף של בנות, מפני שהדבר משאיר רושם רוחני לא טוב על נשמתם הרכה, והדבר יכול להיות חקוק בזכרונם, גם שנים רבות לאחר מכן.

תפילת מנחה קודם רחצה בים: כתב השו"ע (או"ח פ"ט, ג'): "אסור לו להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שיתפלל תפלת שמונה עשרה". וכתב המשנ"ב שגם אין לעשות כן כשהגיע זמן מנחה ומעריב, ואפילו כשיגיע למקום בו יוכל להתפלל עם הציבור בזמנו, אסור, מפני שהליכה בדרך היא כעוסק בצרכיו. ולפי זה לא מובן כיצד נוסעים לים קודם שמתפללים מנחה. ובספר הליכות שלמה מובא ממרן הגרש"ז אורבך זצוק"ל שאנו מקילים לרחוף כשהגיע כבר זמן מנחה, מפני שדיני הקדימה נאמרו רק כשרוצה להתפלל. אך כשאנו רוצה להתפלל כעת, יתכן שמותר לצאת ולנסוע לים וכדומה, גם לפני תפילתו. וממור"ר מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שמעתי שבודאי שמותר לצאת מבני ברק לירושלים כדי להתפלל מנחה בכותל המערבי. ובשו"ת אור לציון כתב שכשמשך זמן הנסיעה ועיסוקיה היא פחות משעה וחומש, מותר לצאת לדרך קודם התפילה.

תפילה ליד חוף הים: הולכי דרכים יכולים להתפלל במקום פרוץ (שו"ע צ', ה'), ועדיף להתפלל במקום מוקף מחיצות. אך בשעת התפילה ליד חוף הים עלינו להתלבש בבגדים נקיים ומכובדים וגם ללבוש גרביים ולחבוש כובע, כפי הרגילות בכל תפילה ותפילה. ולא ראוי כמובן לעטוף את הראש במגבת, כיוון שאף אדם נורמלי לא היה עומד כך לפני מלך בשר ודם... (ראו שו"ע צ"ח, ד' ומשנ"ב ובנו"כ).

להתפלל מנחה - מוקדם: צריך זהירות מיוחדת להתפלל תפילת מנחה לפני הנסיעה לים, כדי לא להיכנס לספיקות של תפילת מנחה עם שקיעת החמה ובמקום ובמניין לא מכובד, בו קשה לכוון. הנמצא בים ואין לו מניין, עליו ללכת להתפלל בציבור ולטרוח על כך עד מרחק הליכה של 18 דקות, כפי שנפסק בשולחן ערוך (סי' צ' ובמשנ"ב). וכתב ה"ביאור הלכה" (סימן קס"ב) שכשיכול לנסוע לתפילה במניין, מחשיבים את ה-18 דקות לזמן של נסיעה ולא של הליכה. וקו"י ה' יחליפו כח".

"והוסיף החזו"א ואמר: 'בשביל הבריאות מספיק לשהות במים עשר דקות ושאר הזמן זה סתם תענוגות בעלמא. תיכנס למים כל הגוף עד הצוואר והראש יהיה מחוץ למים, במשך עשר דקות וזהו... והוסיף עוד: 'מותר לך, באופן אישי, לנסוע לים גם בתשעת הימים, כי אין זו רחיצת תענוג למי שצריך. להתרחץ לא בים - אסור, אבל בים זה יותר קל, כי עושים זאת בשביל הבריאות...' "

ברכה על ראיית הים: הרואה את הים התיכון, הנוהגים כהשו"ע מברכים ברכת "עושה את הים הגדול" ולהמג"א מברך "שעשה את הים הגדול". לדעת פוסקים רבים (וביניהם רע"ב ופרישה ומג"א והגר"א), מברכים על ים התיכון "עושה מעשה בראשית". וכך דעת הערוה"ש, החזו"א, מרן הגרש"ז"א ועוד רבים. ה"מנחת יצחק" (ח"א ק"י) מפשר בין הדעות ומציע שנברך "עושה מעשה בראשית" ונזכיר מיד גם "עושה את הים הגדול".

נטילת ידים על הלחם: הנמצא בים ורוצה ליטול ידיים, עליו לטובלן, אך לא ליטול בהם את ידיו, שהרי המים אינם ראויים לשתיית כלב. אך במים מתוקים (כמעיינות ומימי הכנרת) אפשר ליטול ידים.

על טבילת ידים מברך "על נטילת ידים" להשו"ע, ואילו להרמ"א מברך "על טבילת ידים" או על "שטיפת ידים", והסכמת המשנ"ב שרק כשטובל ידים במי ים ובמים פסולים, יברך "על טבילת", (והחזו"א תמה על הכרעת המשנ"ב בענין, וכך סברו עוד פוסקים, שגם בטבילה במי ים מברכים "על נטילת ידים"). אך בטבילה במים מתוקים מברכים "על נטילת ידים" (שו"ע ונו"כ ק"ס, י"ד). המשנה ברורה פסק שאין צורך לנגב ידים לאחר טבילתו, אלא אם כן נפשו קצה בהם. והחזו"א כתב: "ראוי לנו להחמיר בניגוב אף בטובל ידיו", וכ"כ הכף החיים.

טבילה בים: רבים וטובים מנצלים את שהייתם בים והם טובלים בים לתוספת טהרה ולקדושה. והשאלה היא: האם ניתן לטבול בבגד ים?

הש"ך (יו"ד קצ"ח סקנ"ו) כתב בשם הרמב"ן שדברי הגמרא בביצה (י"ח, א') שטבילה עם הבגדים מועילה, זהו רק בבגדים רחבים ורפויים. אך כשהבגד קצר ודבוק לגוף, אי אפשר לטבול בהם. לכן הציע הגר"צ פלמן זצ"ל שניתן לפתוח מעט את מקום ההידוק של בגד הים (בגומי ובשרוך שלמעלה) תחילה במקום המהודק, כדי שיכנסו מי הים לתוכו, ומועיל גם אם בזמן הטבילה המקום מהודק. והוא לפי דברי הט"ז (שם סקנ"ז) בדעת הרמב"ם והרמב"ן, שגם האוחז בחבירו בכח בשעת הטבילה, אזי אם הדיח ידיו תחילה במי המקוה, אינו חוצץ. וא"כ אפשר שהוא הדין כאן, ולפחות לטבילה לכבוד שבת ולעניינים שאינם חיוב, וצ"ע למעשה.

משחת שיזוף עם הכשר? יש להיזהר שמשחות השיזוף יהיו כשרות מחששות שונים. זאת לאור דברי הביאור הלכה (שכ"ו, י') שדעת הרבה מגדולי הפוסקים לאסור שימוש בסבון העשוי מחלב, כי 'סיכה כשתיה', ולפחות אסור מדרבנן. אך כתב הוא שמנהג העולם להקל בזה ורק המדקדקים נזהרים. אמנם לדעת החזו"א (דמאי ר"ס ט"ו) טבל שנפסל מאכילת אדם, בטל ממנו שם טבל, למרות

**גם מרן שליט"א
מאפשר בדוחק
טיולי ים ובריכה,
אך גדול הדור
שצרותיו של כלל
ישראל מתנקזים
אליו, חושש, חושש
מאד מאסונות של
טביעות, ה' ירחם
וישמור.**

כאשר זיהה היהודי כי האיש שכל הקהל ציפה לו אינו אחר מ'הזקן' עמו התגושש במהלך הנסיעה, חשכו עיניו. כל הלילה נדדה שנתו ונפשו התייסרה על התנהגותו המשפילה כלפי צדיק ישראל

מדוע חיזר רבי ישראל סלנטר אחר טובתו של מי שפגע בכבודו?

מבטו רק על יראתו של הקב"ה, מבלי להתייחס כלל לטובת בני האדם. והפסוק השלישי בו נאמרה ההליכה בדרכיו בין האהבה וה'דבקות', מלמדנו כי גם אחר שהשיג האדם את שתי הדרגות הראשונות, והוא בדרכו אל הדרגה השלישית הגבוהה ביותר, הוא לא יכבוש אותה לולא המשך ההליכה בדרכי טובו של הקב"ה, זו הסיבה - אומר החפץ חיים - שבפסוקים הנ"ל שתלה התורה בין דרגה לדרגה את ענין ההליכה בדרכיו, כי היא נצרכת והכרחית תמיד, ואיננה תנאי רק לדרגה הראשונה אלא לכל דרגה ודרגה.

...

ספור נפלא על הדבקות במידותיו של הקב"ה, מסופר על מחולל שיטת המוסר, מרנא רבי ישראל סלנטר זצ"ל: פעם נסע רבי ישראל ברכבת מקובנא לווילנא, הוא היה לבוש כאחד מפשוטי העם, והיה ללא מלווים וגבאים שנהגו בו בגינוני כבוד. הוא התיישב בקרון המיועד למעשנים ועישן סיגריה, לידו ישב יהודי שריח הסיגריות הפריע לו, ובלא להתייחס לכך שהוא יושב בקרון של מעשנים, העיר בגסות לרבי ישראל על כך שריח הסיגריות מציק לו, רבי ישראל לא התווכח עמו ולא הצטדק שהוא יושב בקרון של מעשנים, אלא כיבה את הסיגריה בהתנצלות ובבקשת סליחה.

תלונותיו של היהודי הנרגן לא פסקו, וכעבור כמה דקות הוא פלט מפיו בכעס כלפי רבי ישראל: "אי אפשר לשבת בקרבתו של הזקן הזה, הוא פותח את החלון והקור חודר לעצמותינו". אף לזאת התייחס רבי ישראל בשלוה, והתנצל: "סליחה אדוני! לא אני פתחתי את החלון, אבל אם קר לך אסגור אותו מיד", ותיכף קם רבי ישראל וסגר את החלון. כאשר הגיעה הרכבת לווילנא, המתין קהל רב לקבל את פני רבי ישראל סלנטר, גם היהודי המתלונן ירד מן הרכבת, ובראותו את הקהל העצום בתחנת הרכבת, ואת האווירה המרגשת שם, שאל את פני העוברים והשבים על סיבת ההתקהלות הזו, "וכי אינך יודע?", תמהו, "הרי גאון ישראל וקדושו, רבי ישראל סלנטר, מגיע ברכבת זו, ובאנו לקבל את פניו!", כאשר זיהה היהודי כי האיש שכל הקהל ציפה לו אינו אחר מ'הזקן' עמו התגושש במהלך הנסיעה, חשכו עיניו. כל הלילה נדדה שנתו ונפשו התייסרה על התנהגותו המשפילה כלפי צדיק ישראל.

למחרת בבוקר פנה אל הדירה בה התארח רבי ישראל, רבי ישראל זיהה אותו ועוד לפני שהספיק לפתוח את פיו בהתנצלות, הקדימו ר' ישראל בסבר פנים יפות, הזמינו לשבת ודרש בשלומו, "האם כבר הספקת לנוח מהדרך?", הוסיף רבי ישראל לשאול את האורח. היהודי שציפה לקבל מנת מוסר יוקדת וחודרת מרבי ישראל, נדהם לנוכח קבלת הפנים החמה והלבבית, פרץ בבכי וביקש סליחה ומחילה, על התנהגותו הלא-נאותה בזמן הנסיעה.

המשך בעמוד 48 <<<

הרב ישראל ליוש

"פִּי אִם לִירָאָה אֶת ה' אֶלְקִיךָ לְלַכֵּת בְּכָל דְרָכָיו" (דברים י', יב')

הנה בפרשת השבוע נאמרו שלושה פסוקים, ובכל אחד מהם סדר הדברים שונה: בתחילת הפרשה (ח', ו'), כתוב: "וְשִׁמְרָתְךָ אֶת מִצְוֹת ה'... לְלַכֵּת בְּדְרָכָיו וְלִירָאָה אֹתוֹ" - בפסוק זה הקדימה התורה הליכה בדרכי ה' ליראה; בהמשך הפרשה (י', י"ב), נאמר: "וְעֵתָה יִשְׁרָאֵל מָה ה' אֶלְקִיךָ שֶׁאֵל מַעֲמֶךָ כִּי אִם לִירָאָה אֶת ה' אֶלְקִיךָ לְלַכֵּת בְּכָל דְרָכָיו וְלֹאֲהַבָּה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת ה' אֶלְקִיךָ..." - כאן הסדר הוא שונה, ה'יראה' קודמת ל'הליכה בדרכיו', ואחריהם כתבה התורה את ענין האהבה, ואילו בסוף הפרשה ישנו פסוק שלישי, וגם בו הסדר שונה מקודמיו, וכך נאמר (י"א, כ"ב) "כִּי אִם שְׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֶנֶכִּי מִצְוָה... לֹאֲהַבָּה אֶת ה' אֶלְקִיךָ לְלַכֵּת בְּכָל דְרָכָיו וְלֹדְבָקָה בּוֹ" - ה'אהבה' נכתבה ראשונה לפני ה'הליכה בדרכיו', ולאחריהם נאמרה מדה נוספת - 'דבקות' בה"ת. הלא דבר הוא - מעיר החפץ חיים בספרו 'אהבת חסד' בפתיחה למדת החסד - מה המסר הנלמד מהסדר השונה, מדוע פעם ה'יראה'

נכתבה אחר ה'הליכה בדרכיו', ופעם היא נאמרה לפניו, ומדוע ה'אהבה' נאמרה פעם אחרי ה'הליכה בדרכיו' ופעם לפניו, ואילו ה'דבקות' נאמרה אחריה.

אלא, מבאר החפץ חיים שיש ג' מדרגות בעבודת ה', הגבוהה מכולן היא ה'דבקות', פחותה ממנה היא

ה'אהבה', וה'יראה' פחותה משתייהן, ה'ירא' עובד את ה' מפחד, ה'אוהב' הוא זה שאהבת ה' מתעוררת בלבו לפרקים, ואילו ה'דבק', אהבת ה' תקועה בלבו, ועי"ז נדבקות נפשו לה'.

ואם כן הכל מתבאר כמין חומר: בג' פסוקים הנ"ל מלמדת אותנו התורה שהתנאי ההכרחי להגיע לכל אחת מהדרגות הללו, הוא ההליכה בדרכי ה' ולהידבק במידותיו, ואין אדם יכול לזכות לשום דרגה עד שירגיל נפשו מתחילה ללכת בדרכי טובו של הקב"ה, להיות רחום, חנון וגומל חסד, ולכן בפסוק הראשון הקדימה התורה ה'הליכה בדרכיו' לפני הדרגה הראשונה ה'יראה', כי גם אותה לא יוכל האדם להשיג מבלי ללכת בדרכי טובו של ה'ה"ת. בפסוק השני הסדר הוא 'יראה', ה'הליכה בדרכיו' ו'אהבה', ומזה אנו למדים שגם האדם שכבר השיג את הדרגה הראשונה - ה'יראה' - לא יוכל להגיע אל הדרגה השנייה - ה'אהבה' - מבלי שימשיך להידבק במידותיו של הקב"ה, ואל לו לאדם לחשוב כי כעת כבר יכול הוא לשים את

מה הדבר הראשון שעשה הגה"ק מצאנז, כשהודיעו לו על שחרורו ממחנה ההשמדה? וכיצד הוא ניצל מהודעת השחרור המדומה של המפקד הנאצי ימ"ש?

הרב בנימין גולד

"וְהָיָה עֶקֶב תִּשְׁמָעוּן" (דברים ג, כה)

ומסביר רש"י: שאלו המצות הקלות שאדם דש בעקביו, שאם אותן תשמעון אז ושמר לך ה' את הברית וגו'.

חידוש נפלא מגלה לנו התורה כאן, בשכל הפשוט נראה לנו כי קיום מצוות התורה היותר נשגבות ונדירות, הן אלו שמביאות את האדם למעלות היותר נשגבות, ומשכך הן הסיבה היותר גדולה להשפעת הטובה מאת ה' והנה מגלה לנו התורה, כי הבטחת הקב"ה לשמירת הברית והחסד עם עם ישראל, זה דוקא בקיום המצות שאדם דש בהן בעקביו, המצות התדירות שהוא עושה יום יום.

והאמת שכך הוא הנכון, כי בקיום המצות הנהדרות המגיעות מזמן לזמן, שבהן אדם מגלה רגש רב כמצוות המועדים, בודאי שכר רב הוא למקיים אותן בהידור וברגש, בדרגות נעלות, אבל אין בכך

הוכחה גמורה לקרבת ה' שיש ליהודי עם בוראו, שהרי נדירות המצוה גם היא זו שמביאה לרגש ולהתלהבות בקיום המצוה, אבל בקיום המצוות התדירות יום יום, כקריאת שמע, תפילין, ציצית, תפילה, חסד, וכל המצות המזדמנות שאדם דש בהן בעקביו, מצוות אלו כיון שהן רגילות אצל

האדם, הרי שלא משקיע בהן רגש והתעלות, ואם אדם עושה מצוות אלו בשמחה, בהתלהבות וברגש כאילו זו מצוה של פעם בשנה, זו היא הוכחה ברורה על גודל קרבתו לאלוקים! ומכך ההבטחה האלוקית "ושמר ה' לך את הברית את החסד שנשבע לאבותיך".

יסוד זה ביאר לנו ה'שפת אמת' זיע"א, בדברי דוד המלך ע"ה בתהילים (י"ט, י"ב) "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים; גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב". דוד המלך אומר שאלו המצוות הגבוהות והנשגבות שהן 'נחמדים מזהב ונופת צופים', הסיבה לשמירתן הוא רק בגלל ש'גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב' כי עבדך נזהר בשמירת המצוות שהן 'עקב רב' שאדם דש בהם בעקביו. השמירה על המצוות שאדם דש בהם בעקביו בזהירות מופלגת, היא הסיבה שדרכם מגיע להעריך ולרומם את המצוות החמורות.

כי הזהירות בשמירת המצוות התדירות יום יום, הם מראות על קרבת אלוקים גדולה, ומזה מגיע לאדם ההרגשים העצומים גם במצוות החמורות של 'נחמדים מפז ונופת צופים'.

...

סיפורים מדהימים סופרו על הגה"ק מצאנז זיע"א בימי הרת עולם של השואה האיומה, כאשר בחשכת מחנות ההשמדה, שמר בכל מאודו על כל תג של כל מצוה שהזדמנה לידו, ואף מצוות יום יומיות שהיה צריך מסירות נפש ממש לקיימן, לא ויתר, וזכה להתעלות נשגבה מאד בזכות מסירותו זו.

וכך מספר אחד ממקורביו שהיה עד מעשה לסיפור זה (לפיד

אש עמוד רמה): בימים האחרונים לשהותו בשבי הנאצים ימ"ש משהרגישו הגרמנים כי תבוסתם קרובה, ולאור העובדה שבמחנה ההשמדה 'דכאו' כבר השביתו בחודשים האחרונים את פעולת תאי הגזים והקרימטוריום, היו מחפשים הגרמנים ימ"ש ומוצאים דרכים אחרות מאולתרות למיציא אחרון של ברבריותם, הוציאו את שארית עובדי הכפיה ששרדו במחנה למצעד מות אכזרי שנמשך ימים, הם טילטלו והריצו את רגלי השבויים האומללים ממקום למקום ללא יעוד וללא שום מטרה בלא אוכל ושינה למען ענותו בסבלותם, לפעמים העלו אותם על קרונות רכבת שהסיעה אותם כברת ארץ קטנה הלך ושוב.

ביום השישי ערב ש"ק פרשת אמור שחל בו פסח שני, קרה מאורע מוזר, השרידים רגילים לכנותו בשם 'השחרור המדומה', בחניית ביניים שעשתה הרכבת באחד הכפרים בעוד הם כלואים בקרונות שעמדו על גבי מסילת הברזל, נכנסו פתאום פנימה קציני ס"ס וקראו אל היהודים השבויים אתם חפשיים! כשהם קורעים ותולשים את הסמלים מהם, רבים מהיהודים שהאמינו להכרזה, מיהרו לרדת מהקרונות והתפזרו לכל עבר כדי לחפש אוכל וכדומה, אולם האדמו"ר זיע"א פנה תיכף באותו רגע ליהודים שעמדו סביבו בשאלה, הלא ערב שבת היום להיכן נלך? ובנשימה אחת הוסיף בלחישה, לבי אומר לי שלא הכל פה חלק! הוא הציע לכולם להישאר בתוך הקרונות, אולם רק חלק מהאנשים קיבלו את עצתו. כעבור שעה קלה התברר לאותם מאושרים מהו "רגלי חסידיו ישמור" כי הנה בלי שום התראה מוקדמת, הגיעו לפתע מכל העברים מלאכי חבלה בדמות זקיפי ס"ס על אופנועים כשבידיהם רובים אשר פלטו אש תופת לכל הכיוונים, והפילו מאות חללים מקרב האנשים שירדו לשוטט בסביבה, באותו זמן פעלו במרחב האווירי מטוסים אמריקאיים שהפציצו את כל האזור בלא אבחנה וגרמו ג"כ למאות הרוגים חפים מפשע, רק הרבי הקדוש והנלווים אליו אשר לא עזבו את הקרונות מפני קדושת השבת נשארו חיים וקיימים ללא פגע.

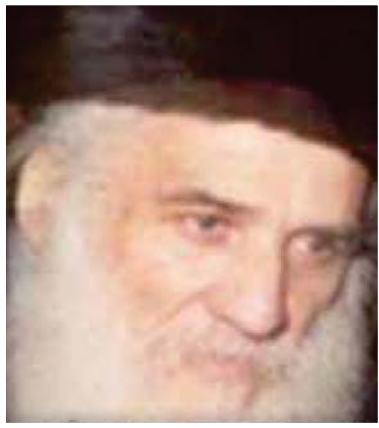
והנה השתרר שקט נדמו היריות ירד הלילה, הגיע יום השבת, האנשים בקרון שרויים בתדהמה ממאורעות היום המוח מטושטש כליל, רק האדמו"ר זיע"א שומר על צלילות הדעת, דאגה גדולה מכרסמת בלבו, איך מקיימים עכשיו את המצווה של סעודת שבת, אכן זו הדאגה היחידה הממלאת עכשיו את חלל עולמו, מעולם לא החסרתי סעודה בשבת יב בינו לבין עצמו, הוא עבר בתוך הקרונות מאיש לאיש בשאלה, מי רוצה לרכוש לעצמו עולם הבא? מי יכול לתת לי לאכול דבר מה לכבוד שבת? והנה נתקל ב' יעקב קאהן מסעליש שהחזיק בהיחבא מתחת לכותנתו מספר תפוחי אדמה בלתי מבושלים, נתן לו תפוח אדמה בודד, ותיכף התלהב והתחיל לזמר בדביקות רבה 'אתקינו סעודתא דמהימנותא אתקינו סעודתא דמלכא דא היא סעודתא דחקל תפוחין קדישין, וקיים בתפו"א זה את המצווה של סעודת שבת כאילו היסב לשולחן מלא מעדנים, אחרי שסיים פנה שוב אל הצעיר בשאלה ביישנית אולי יש מקום לדבר על תפו"א נוסף בשביל סעודתא דעתיקא קדישא, והצעיר הסכים ונתן לו גם למחרת תפו"א נוסף לקיים סעודה כדת היום, אדמו"ר זיע"א הוצף כולו רגשי גיל כאדם המאושר ביותר המשך בעמוד 18 <<<

והנה נודע שכשר' אשר היה מביא עמו את סל העופות, לא היה מסתפק בזה אלא היה נשאר לשטוף את הבית לכבוד שבת. וכשהוא לא הגיע, התאכזבה אותה אישה שלא יהיה מי שיעזור לה לשטוף את הבית

הצצה אל מעשי החסד הכבירים של עמוד החסד הגה"צ ר' אשר פריינד זצ"ל

והנה באחד הימים, צלצל הטלפון על הקו היה ר' אשר, שאמר כי בקרוב הולך הוא לחתן את בתו בשעטו"מ, ועל כן רוצה הוא להזמין אותי ואת אותו בחור, לשמוח עמו בשמחת החתונה. בהגיע היום המיועד, יום החתונה, שמנו את פעמנו לעבר ביתו של ר' אשר. בהגיענו ראינו שהוא כבר עומד בחוץ, כשהשטריימל חבוש לראשו. אך אז הבחין בנו ושאל אותי, האם צחצחתי את נעליו של אותו בחור לכבוד החתונה, השבתי בשלילה. באותו הרגע נכנס חזרה לביתו הביא עמו משחת נעליים, והחל מצחצח את נעליו של אותו בחור..."

סיפרה ביתו של ר' אשר, כי אביה היה שולח עמה שקית מלאה בעופות לכבוד שבת, עבור אשה אחת שהתגוררה בשכונת בית ישראל בירושלים, והייתה מביאה את הסל עם העופות לאותה אישה. אך משום מה אף פעם לא הייתה זוכה למילת תודה מצד האישה שהייתה מקבלת את העופות. דבר זה צרם לה עד מאוד, בפרט שהיה הדבר חוזר ונשנה שוב ושוב. החליטה לברר את העניין, והנה התברר שבדרך כלל כשר' אשר היה מביא עמו את השקית עם העופות, לא היה מסתפק בכך, אלא היה נכנס לבית ושוטף אותו לכבוד שבת קודש. ולכן כשהיא הגיעה ולא ר' אשר, הייתה אותה

אישה מתאכזבת שלא יהיה מי שישטוף את הבית לכבוד שבת... סיפר אחד שהיה מהמקורבים לר' אשר: "חלק מאותם שהסתובבו בביתו של ר' אושר, היו גם ל"ע אנשים שמצבם היה בכי רע. היה בחור שמצבו היה כה אומלל שהיה צועק ומשתולל, דבר שגרם לחוסר נוחות לבאי הבית. ניסיתי להעיר בעדינות לר' אשר, שאולי כדאי להוציא את אותו בחור מהבית, אך הוא השיב לי בקול תקיף: 'וכי זה ביתי שאוכל להוציא ממנו אנשים החוצה?' היה פעם שהגיע זוג מסוים כדי להיוועץ עימו בעניינים שונים, עשו המה נסיעה ארוכה עד שהגיעו לביתו, בהגיעם רואים הם כיצד ר' אשר יוצא מביתו עם מעילו לכוון רכבו לנסיעה. רוחם החלה נופלת בקרבם על אשר טרחו לשווא, והנה איך שר' אשר פגש בהם ביטל את נסיעתו המתוכננת, הכניסם לביתו, פרש מפה על השולחן, וכיבדם במיני מגדנות.

הרב מנשה גליקזאהן שליט"א

"לְלֶכֶת כָּל דְרָבָיו" (דברים י"א, כ"ב)

פירש רש"י: הוא רחום ואתה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואתה גומל חסדים.

על ר' זונדל מסלנט מסופר: שכשהיה בחור, היה עושה את דרכו לירידיים ושם היה עוסק במסחר, אך חוץ מענייני המסחר, היה עוזר לעגלונים בפריקה וטעינה, ואף לסוסים היה מביא בעצמו מים להשקותם. מכרו שאלוהו: עד כדי כך מטריח רבינו את עצמו עבור סוסים? השיבם: "חז"ל אומרים 'מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום', ואצל הקב"ה כתוב: 'טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו' מבלי להבדיל בין אדם לאדם, ולא בין אדם לבהמה".

דמות מופלאה היה הגה"צ ר' אשר פריינד זצ"ל, אביהם של הנדכאים ושבורי הלב. ביתו היה פתוח לכל אדם בכל עת ובכל שעה. את כל אותן בריות אשר גורלן לא שפר עליהן, היה מקרב בחביבות יתירה, וכאב רחום היה דואג לכל מחסורן. את אותם מעשי החסד היה עושה בענווה ובפשטות כדרכם של בני ירושלים המסולאים מפז, שהיו בורחים בכל עת מן הפרסום ומן הכבוד. תדיר היה מחזיר את דרך האמונה הפשוטה שלנו אין כלום בעלמא הדין, והכל מאתו יתברך. על מאמר חז"ל הני"ל 'מה הוא רחום אף אתה תהא רחום' היה מפרש כך: מה הוא רחום, כשם שהקב"ה רחום כלפי בני ישראל אף בשעה שאין אנו מתנהגים כדבעי, אי הכי היה נשאר להתנהג עמנו במידת הרחמים, אף אנו ננהג במידה זו, ואף שמכעיסים אותנו או שעושים לנו דברים שאינם נושאים חן בעינינו, עדיין נתנהג במידת הרחמנות ונדבק במידותיו של הקדוש ברוך הוא.

בשורות הבאות נפתח צוהר והצצה אל מעשי החסד המופלאים שראו אצלו בכל עת מצוא, אשר סופרו ע"י מקורביו שהיו עדים לאותם מקרים.

סיפר בעל המעשה: "בשעתו, החלה אצלי ירידה ברוחניות, אט אט הידרדר המצב גם בתפילה וגם בתורה איבדתי את הגישמאק ל"ע, עד שנתרתי משועמם וחסר מעש. ר' אשר ראה את הקורה עמי, זימן אותי לשיחה אצלו. בסופה של אותה שיחה ממושכת הטיל עלי תפקיד, התפקיד היה לדאוג לבחור מסוים שהיה במצב נפשי לא טוב. לקחת עליו חסות ולספק לו את כל צרכיו. וכך מצאתי את עצמי עסוק מבוקר ועד ליל, דואג לאותו בחור. או אז ראיתי את גודל החסד שעשה ר' אשר, מחד הציל אותי משעמום וחסר מעש, ומאידיך דאג להיטיב עם אותו בחור, כאשר הוא חש שאינו לבדו ויש מי שאכפת לו ממנו וחושב עליו.

האם בארץ ישראל יש מחצבים של זהב?

לדברים אחרים ואל ישיגם ויבחר מחנק נפשו ויפול בדאגה וירד שחת, ולכך לא מצאנו משבח ארץ ישראל ברוב זהב וכסף רק בדגן ובפירות המקיימין את האדם בבריאות. אולם בס' תורת המנחה (לרבי יעקב סקלי מתלמידי הרשב"א - פרשת עקב דרשה סח) מביא שבא"י היה מחצבים של זהב, וז"ל: "ומהרריה תחצוב נחושת ולא הנחושת בלבד נמצא בה כי אף מחצב הזהב והאבנים טובות ומרגליות היו בארץ ישראל דכתיב (איוב כח,ו) מקום ספיר אבניה ועפרות זהב לו, ופסוק זה על ארץ ישראל נאמר".

דבר מעניין מובא בהגהות הרד"ל על פרקי דרבי אליעזר (פרק ב' אות ה ובהערה ג) שכותב שלא ראה מוזכר בשום מקום שהיו נמצאים בארץ ישראל מחצבי זהב וכסף, ולא הוזכר בתורה כי אם אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצוב נחושת, ואלמלי היה בה מחצבי זהב וכסף לא היה שתיק קרא מלשבח בה, וכן בשלמה המלך מזכיר שהיו מביאים לו זהב מאופיר ולא הוזכר שהוציא זהב מארץ ישראל, אלא שבזה י"ל שהיה בא"י רק מעט ולא היה מספיק, וכן משמע שודאי היה מועט, ממה שמובא בקהלת רבה (פרק ב) שאמר לו אדריינוס לרבי יהושע בן חנניה בצורת קנטור האם אתה יכול להביא לי מארץ ישראל פלפלין ופסיון שזה עוף משובח וסוג משי יקר, ועלה בידו של רבי יהושע להביא לו, ואם לא היה כלל זהב בא"י היה שואלו אם יכול להביא לו גם זהב, אלא ודאי היה בה מעט זהב.

”אַרְצָא אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בְּרִזָּל, וּמִהַרְרֵיהָ תִּחְצֹב נְחֹשֶׁת” (דברים ח', ט')
 וכתב הרמב"ן שהקב"ה בישר לעם ישראל שיש בארץ ישראל מחצבים של נחושת וברזל, שהם צורך גדול ליושבי הארץ, ולא תחסר כל בה, אבל מוצא הכסף והזהב איננו חסרון בארץ. בעקידת יצחק (שער עז) כותב שבארץ ישראל קיימים בדווקא רק דברים שהכרחיים ונחוצים לאדם ולא כל דברי מותרות שסכנתם מרובה כדי להתרחק מתורה ומיראת שמים. וז"ל: "ארץ חטה ושעורה גפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש, ימצאו שם מכל המנים האלה די ספוקם לכדי חיותם המשוער והמוגבל, לא בשפע רב לעשות בו סחורות ולהתעמל בסחורותיהם ולהטריד בעסקיהם, והוא מה שביאר באומרו 'ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה' שהכוונה העצמית היא לסלק המסכנות ולהסיר חרפת רעב, לא אל היתרונות הדוחים בעליה מעל התורה והיראה האלקים. ומאריך ברעיון זה רבי יהונתן אייבשיץ בספרו תפארת יהונתן פר' עקב. ואגב אורחא מספר שם על עימות שהיה לו עם אחד מחכמי האומות בענין זה ששאלו מדוע לא נמצאו בארץ ישראל הרים שחוצבין ממנו זהב וכסף, וענה לו ששלמה המלך אמר 'אוהב כסף לא ישבע כסף' ובן אדם רודף אחר המותרות להשיג הון רב מה דלא יועיל ולא יגיע כל ימיו להשיג כל חמדתו וסייג לדבר זה הוא השמח בחלקו מבלתי לרדוף אחרי המותרות לשמוח בחלקו בפת ובקיתון של מים, וזה רמזה בתורתנו וזהו שמקיימין את העולם וזולת זה המתאוה

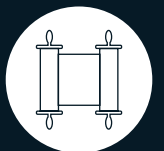
מה רומזת צורת קביעת המזוזה באלכסון על פתח הבית?

הפתח, והמדקדקין, יוצאין ידי שניהם, ומניחים אותה בשפוע ובאלכסון, ע"כ. שמעתי שבחנוכת הבית של א' ממקורבי מרן הגרא"ל שטינמן שליט"א אמר מרן, שדין זה שקובעים באלכסון את המזוזה בפתח הבית, בא לרמז על הנהגת הבית הרצויה שהדרך הנכונה והראויה היא תמיד להתפשר.

”וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ” (דברים י"א, כ')
 הנה כידוע נחלקו רש"י ור"ת על צורת קביעת המזוזה בפתח הבית, רש"י סבר שצריך לקובעה זקופה, ור"ת סבר שצריך לקובעה שוכבת, ובשו"ע (יו"ד רפטו) פסק כרש"י שצריך שתהיה זקופה, וכ' ע"ז הרמ"א וכן נהגו (במדינות המחבר - ש"ך), ומוסיף הרמ"א, ש"א שפסולה בזקופה, אלא צריכה להיות שוכבה, ארכה לרוחב מזוזה

- מדוע גירש הקב"ה את יושבי הארץ מפני ישראל ולא גירש את חית השדה?
- כיצד יכול אדם להרחיק את בניו מן החטא?
- מהו השינוי המהותי בין הלוחות הראשונים ללוחות השניים?
- אדם העוסק בפרנסתו, האם רשאי לפנות את ליבו מדברי תורה?

השאלות
בפרשת
השבוע

כל התשובות בספר 'דרש דוד על התורה' לרכישה התקשרו 02-5609000

המרכז לסייע והכוננת תלמידים

מתחילים עם ספרי

ארגון 'אחינו ו'דרשו' מזמינים אותך להיות שותף מגוון רחב של כלי כסף, וכל ספרי 'דרשו' עד לשווי של ובנוסף קבל כרטיסי הגרלה להגרלה

להלן מגוון אפשרויות

<p>מתנה בשווי 533 ש"ח חסל מס' 15</p> <p>בתרומה ע"ס 23 ש"ח לחודש 18X חודשים סה"כ 414 ש"ח</p> <p>מקבלים: סט 'משנה ברורה' מהודר 'חמשה חומשי תורה' בכרך אחד 'דרשו' ספר 'חפץ חיים' כף הגשה לעוגה מְקַסָּף 2 כרטיסים להגרלה הגדולה 50.000 ש"ח</p> <p>מתנה בשווי 533 ש"ח</p>	<p>מתנה בשווי 514 ש"ח חסל מס' 3</p> <p>בתרומה ע"ס 20 ש"ח לחודש 18X חודשים סה"כ 360 ש"ח</p> <p>מקבלים: סט 'משנה ברורה' מהודר ספר 'חפץ חיים' 'דרש דוד מועדים' 2 כרכים סכין לחלות מְקַסָּף 2 כרטיסים להגרלה הגדולה 50.000 ש"ח</p> <p>מתנה בשווי 514 ש"ח</p>	<p>מתנה בשווי 508 ש"ח חסל מס' 14</p> <p>בתרומה ע"ס 20 ש"ח לחודש 18X חודשים סה"כ 360 ש"ח</p> <p>מקבלים: סט 'משנה ברורה' מהודר סט 'חפץ חיים ושמירת הלשון' סכין לחלות מְקַסָּף 2 כרטיסים להגרלה הגדולה 50.000 ש"ח</p> <p>מתנה בשווי 508 ש"ח</p>	<p>מתנה בשווי 320 ש"ח חסל מס' 1</p> <p>בתרומה ע"ס 20 ש"ח לחודש 12X חודשים סה"כ 240 ש"ח</p> <p>מקבלים: סט 'משנה ברורה' מהודר בהוצאת 'דרשו' כרטיס להגרלה הגדולה 50.000 ש"ח</p> <p>מתנה בשווי 320 ש"ח</p>
--	---	---	---

להשתתפות וקבלת המתנות מוקד

את 'אלול' 'דרשו'

בזיכוי הרבים, ולזכות מיידית במתנות יקרות ערך:
1.340 ש"ח. על כל תרומה חודשית מ-20 ש"ח ומעלה.
וגדולה בשווי 50.000 ש"ח.

התרומות וקבלת המתנות:

מתנה בשווי 1,052 ש"ח
מסלול מס' **16**

בתרומה ע"ס 35 ש"ח לחודש 20X חודשים
סה"כ 700 ש"ח

מקבלים:
סט 'משנה ברורה' מהודר
'חמשה חומשי תורה' בכרך אחד 'דרשו'
סט 'חפץ חיים ושמירת הלשון'
גביע יוקרתי מְקֻסָּף
כף הגשה לעוגה מְקֻסָּף
סכין לחלות מְקֻסָּף
7 כרטיסים להגרלה הגדולה 50.000 ש"ח

מתנה בשווי 1.052 ש"ח

מתנה בשווי 1,052 ש"ח
מסלול מס' **7**

בתרומה ע"ס 35 ש"ח לחודש 20X חודשים
סה"כ 700 ש"ח

מקבלים:
סט 'משנה ברורה' מהודר
'חמשה חומשי תורה' בכרך אחד 'דרשו'
ספר 'חפץ חיים'
הספר החדש 'מועד לדוד'
גביע יוקרתי מְקֻסָּף
כף הגשה לעוגה מְקֻסָּף
סכין לחלות מְקֻסָּף
7 כרטיסים להגרלה הגדולה 50.000 ש"ח

מתנה בשווי 1.052 ש"ח

מתנה בשווי 650 ש"ח
מסלול מס' **6**

בתרומה ע"ס 27 ש"ח לחודש 18X חודשים
סה"כ 486 ש"ח

מקבלים:
סט 'משנה ברורה' מהודר
גביע יוקרתי מְקֻסָּף
4 כרטיסים להגרלה הגדולה 50.000 ש"ח

מתנה בשווי 650 ש"ח

מתנה בשווי 594 ש"ח
מסלול מס' **5**

בתרומה ע"ס 25 ש"ח לחודש 18X חודשים
סה"כ 450 ש"ח

מקבלים:
'חמשה חומשי תורה' בכרך אחד 'דרשו'
גביע יוקרתי מְקֻסָּף
כף הגשה לעוגה מְקֻסָּף
סכין לחלות מְקֻסָּף
5 כרטיסים להגרלה הגדולה 50.000 ש"ח

מתנה בשווי 594 ש"ח

'אחינו' ו'דרשו': 02-5609000

יש לי מספיק זכויות, אני לא צריך עוד זכות. כך אמר. שלושה ימים לאחר מכן, עלה העשיר על מטוס. המטוס התרסק באוויר והעשיר נספה במקום.

"מספר הגאב"ד זצ"ל דברים אלו, כדרכו היה מבקש להפיק מוסר השכל מכל דבר, וכך אמר: 'זה לא מפני שאמר את המשפט הזה שאינו צריך עוד לזכות ולכן נספה. האדם הזה היה חייב מיתה משמים על דברים אחרים, אך ה' יתברך שהוא רחום וחונן נתן לו הזדמנות פז לפדות את המוות בצדקה, כנאמר 'צדקה תציל ממות'. וכמה שוטה היה אותו איש שלא השכיל לנצל את ההזדמנות שנקרתה בדרכו".

כוח הנאום שלו היה גדול, אמרנו לראב"ד.

"הוא היה גם גאון בזה. גאון במציאת מסילות ללבם של הניצבים מולו. בין אם היה איש אחד עשיר שאותו ביקש להתרים לצדקה ובין אם היה זה קהל אדיר של רבבות אדם. הוא היה איש שהאמת שלו שבערה בקרבן, היא זו שדיברה וצעקה, ובקשה והתחננה.

"קשה היה להישאר אדיש אל מול דרשותיו חוצבי להבות האש, שבקעו היישר מבערת לבבו. פעם אמר הרב זצ"ל על עסקן גדול כי הוא היה 'מתורגמן' שהעביר את רחשי הציבור לאנשי השררה ולהיפך. כן ניתן לומר ולהמליץ עליו. הוא היה מתורגמן אמיתי, שידע לתרגם מצוקותיהם של ישראל מחד ומאיך להעביר את חובת השעה בשפה ברורה ונעימה.

"הוא היה מתורגמן אמיתי בין ישראל לבין אביהם שבשמים", שח הראב"ד וקולו נשנק בבכי שאי אפשר לשכוח.

(מאיר ווסטהיים - 'בקהילה')

כל מי שביקר באנטוורפן, אינו יכול שלא להתפעם לנוכח החסד הטבעי, הספונטני, המובן מאליו, המאפיין כל אחת מקהילותיה וכל אחד מבניה. הגר"א שטרנבוך העיד בפנינו כי גם זה היה פועל יוצא של החינוך שנטע בבני המקום, הרב הבלתי נשכח, הגר"ח קרייסטווירטה. "דער רב" (הרב) בלשונו.

"אנטוורפן היא אכן עיר של חסד", השתבח הראב"ד. "לצערי, לא מעטים שנמנו בעבר עם הנותנים, אינם יכולים לתת ולהעניק היום כבעבר. עם זאת, פעמים רבות חשבתי שאולי צריכים היו לחנך את הגבירים בארץ ישראל לתת כמו שנותנים פה. יש שם גבירים אדירים. נתינת צדקה היא חינוך. זה היה החינוך של הרב". ביקשנו לסבר את אוזנינו בחינוכו זה של הגר"ח, והראב"ד מועיל לבאר: "ככלל, הייתה לו גישה ('א' צוגאנג') לבעלי בתים. הם ראו בו כתובת לכל דבר, מבין בעסקים, נותן עצה בכל דבר בחיים. הוא היה רב שיוזע כל דבר ושולט בכל תחום. זה קירב אליו את המון העם.

"לא אחת גולל בפניי את הימים הקשים אותם חווה מעבר לים כשהוא מכתת רגליו עבור עניי ירושלים. זה היה בימים שהתגורר בשיקגו שבארצות הברית, והוא היה משגר משם 'סקריפ' עבור העם היושב בציון. ה'סקריפ' היה מעין תלוש מחיה שעמו היו העניים בירושלים רוכשים בחנויות מסוימות.

"הרב זצ"ל היה עובר מבית לבית ומגייס כסף עבור כך, ושולח את ה'סקריפים' לארץ ישראל.

"פעם, סיפר הרב זצ"ל, נכנס אצל יהודי עשיר גדול ובדבריו הצחים סיפר לו על הזכות הכבירה שבהחזקת תורה ובייחוד בירושלים עיר הקודש. התרברב הנגיד בפני הרב זצ"ל ואמר: ראב"ד,

לו היהודי: 'אני מודה לרב שבזכותו אורו עיני ועתה אני מכיר את מקומי וידע כי עלי עוד ללמוד הרבה עד שאהיה שוחט, אחזור לביתי, אלמד שם הלכות שחיטה על בורין ואז אולי אהיה שוחט'. רבי ישראל לא הירפה מלחזר אחר טובתו של היהודי, הוא ביקש מאחד מגדולי השוחטים בעיר לקבוע עמו חברותא וללמד אותו הלכות שחיטה, וביקש ממנו שלא יעזוב אותו עד שידע את כל ההלכות הנצרכות, פעולותיו של רבי ישראל לא נסתיימו בזאת, ועד שלא מצא לו קהילה הגונה לשמש בה כשוחט, לא שקט.

בני ביתו של רבי ישראל שאלו אותו מדוע התאמץ כל כך עבור היהודי הזה? ענה להם רבי ישראל: 'אכן כאשר הוא בא לבקש ממני סליחה, אמרתי לו שאני מוחל לו בלב שלם, אך היות ואני רק בשר ודם והוא אכן ביישני מאד, חששתי שתישאר בלבי איזו קפידה ושנאה עליו, לכן יצאתי מגדרי וחיפשתי להיטיב עמו יתר על המידה, כדי להוציא מלבי כל חשש טינה'.

רבי ישראל הרגיעו ואמר לו שהוא מוחל לו בלב שלם, ואין בלבו כל טינה כלפיו, ואף המשיך להתעניין בקורות אותו ושאל אותו לשם מה הגיע לוילנא? היהודי סיפר לרבי ישראל שהגיע לוילנא כדי לקבל סמיכה לשחיטה, "אם כן", אמר רבי ישראל בשמחה, "הרי חתני הוא מראשי הרבנים בעיר, אקרא לו ואבקש ממנו שיעזור לך לקבלת היתר לשחיטה".

חתנו של רבי ישראל, הגאון רבי אליהו אליעזר גרודזנסקי זצ"ל שאל אותו מעט בהלכות שחיטה, ונוכח לראות כי היהודי אינו יודע מימינו ומשמאלו בהל' שחיטה, ובוודאי שלא בהלכות בדיקות וטריפות. 'נכראה שעייף אתה מהדרך' הרגיע אותו רבי ישראל 'תנוח מעט ותבוא שנית בעוד כמה ימים'. היהודי הסתלק משם בבושת פנים ובלבו החליט שלא ישוב יותר להיבחן על הלכות שחיטה. משראה רבי ישראל כי הוא לא שב אליו, התעניין היכן הוא מתארח, והלך לשם ושאל אותו מדוע אינו בא להיבחן שוב? ענה

כל אותם הימים לקב"ה 'חנני אבא רחימא, רק עוד פעם יחידה בחיים לטבול במעין המטהר, חנני רק עוד פעם יחידה לברך 'שהכל' על מימיו החיים!...

כשהגיע רגע השחרור מהמחנה, בו ברגע שיצא לחרות, הזדרז האדמו"ר ופנה ראשונה במהירות אל הפלג החי ביער, וזינק אל תוך מימיו לטבול בהם, גם שתי מן המים מלוא לוגמיו אחרי שברך עליהם בהתרגשות רבה כפי שעוד לא ברך מעולם 'שהכל נהיה בדברו', והוסיף אדמו"ר זי"ע כשחתם סיפור זה, הלואי ואזכה עוד פעם אחת ויחידה בחיים לברך ככה 'שהכל נהיה בדברו'.

זוהי קרבת אלוקים ברמה הגבוהה ביותר לקיים את המצוות שאדם דש בעקביו בכזו מסירות ורוממות גדולה בכל עת וזמן!!

עלי אדמות וכה אמר אז לאותו צעיר 'אינני אומר לך תודה אני לא מנסה אפילו לחשוב כיצד לגמול לך עבור טובה זו כי רוצה אני שבעל הגמולות בכבודו ובעצמו ישלח שכרך עבור החסד הגדול שעשית עמדי, האח אכן אתה אינך מסוגל כלל לתפוס בשכל אנושי מה רב טוב וחסד גמלתני בשבת זו, הרי בלעדיך לא יכולתי לקיים את סעודת השבת'.

סיפר הגה"ח רבי שמואל אונסדארפער מחותנו של אדמו"ר זי"ע, ששמע בעצמו מפי קדשו אחרי ימים רבים כי בהיותו כלוא במשך תשעה חדשים במחנה 'מיהלדארף פנימה', היה רואה תמיד מול עיניו פלג מים זבים שקלחו מעבר לגדר, ברם הגדה היתה מחושמלת היה מסוכן אפילו להתקרב אליה, הוא התפלל איפוא

מה חשוב יותר? להחזיק עמלי תורה או לכתוב ספר תורה?

ספרים, וכן הסכים המקדש מעט (סי' ר"ע סק' כ"ד).
כתב החיי אדם (כלל ל"א סי' נ') שאם אין ידו משגת לכתוב
ספר תורה ויבוא עי"ז לבטול תורה שלא יהיה לו ש"ס ופוסקים,
הם קודמים למצות ספר תורה דתלמוד תורה קודם לספר תורה
שהרי מוכרים ספר תורה כדי ללמוד תורה.

וכתב וז"ל נראה לי דהספקת לומדי תורה קודם לכתובת ספר
תורה. ודלא כההמון שחושבים שכתובת ספר תורה מצוה שאין
למעלה ממנה, ובזה לבד
קונים עולם הבא ואינם נותנים
להספקת לומדי תורה כלל,
והם בחשק ילכו, ומכל שכן
שמפזרים בשעת נתינת ספר
תורה לבית הכנסת בסעודות
ורבוי נרות והוצאות מרובות,
ואלו ישמעו לדברי חכמים
בוודאי יותר טוב לפזר לעניים
לומדים עכ"ל.

מדבריו המאירים כלפידים
נלמד שמי שיש בידו מעות
להחזיק עמלי תורה או לכתוב
ספר תורה, המעלה העליונה

להחזיק עמלי תורה ולהרבות לימוד התורה יותר מלכתוב ספר תורה.
עוד יש להעיר במי שאמר שרוצה לקנות ספר קודש ואח"כ
נתברר שאינו צריך לספר, שיש לו בבית הכנסת, הורה הגרי"ש
אלישיב זצ"ל שיש בזה נדרי מצוה וחייב לקנות ספר זה או אחר
במחיר שתכנן.

והשי"ת יזכנו לעמול ולעסוק בתורתו באהבה.

מסכת סנהדרין דף כא: במצות כתיבת ספר תורה

- קניית ש"ס ופוסקים
- להחזיק עמלי תורה או לכתוב ספר תורה
- מבואר בסוגייתנו שיש מצוה על כל אחד מישראל לכתוב לו
ספר תורה, וכתב הרא"ש (בהלכות ספר תורה בסוף מנחות) שזה
נאמר לדורות הראשונים שהיו לומדים בספר תורה, אבל בזמנינו
שכותבים ספר תורה ומניחים בבית הכנסת לקרוא בו ברבים, מצות
עשה כל על איש מישראל לכתוב
חמישה חומשי תורה ומשנה וגמרא
ומפרשים כדי ללמוד בהם.
לכן בהם יש את הדינים של
ספר תורה שאסור למכורם ואדם
מצווה לכותבם.

וכתב הבית יוסף שגם הרא"ש
מודה שיש מצוה לכתוב ספר
תורה, אלא שהוסיף שגם ספרי
הש"ס ופוסקים בכלל המצווה
ונוהג בהם דיני האיסור למכור
ספר תורה, וג"ד הט"ז והגר"א.
אבל הפרישה כתב דלהרא"ש
צ"ל שעיקר מצות כתיבת ספר

תורה היא כדי ללמוד בו, וכהיום שיש ספרים אין לזלזל בספר
תורה ללמוד מתוכו, א"כ הלימוד רק מתוך הספרים והם המצווה,
וכן מצדד הש"ק.

כתב המשנה ברורה (סי' קנ"ג ס"ק ס"ג) בשם הפמ"ג צ"ע אם
מותר למכור ספר תורה כדי לקנות ספרי ש"ס ופוסקים, שהרי
מותר למכור ס"ת כדי ללמוד תורה, והרי אי אפשר ללמוד בלי

היכן ניתן להאזין לשיעור יומי מקוצר בהלכות שבת?

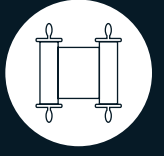
היכן ניתן בכמה דק' לרכוש ידיעות מקיפות בהלכה?

האזינו עכשיו לשיעורי

הרה"ג רבי אריה זילברשטיין שליט"א
כ-5 דק' ביום וזכיתם ללמוד את ה'דף היומי בהלכה'

077-2613337

שליחת מכתב בדואר לפני שבת כיצד שומרים שבת בימים הסמוכים לשבת? ומהיכן מודדים 'תחום שבת'?

שליחת מכתב לפני שבת

- במדינות שבהן רשות הדואר פועלת בשבת על ידי גויים, מותר לישראל להעביר מכתב לרשות הדואר אף בסוף השבוע, הגם שידוע ששליחת מכתב זה תעשה בשבת.
- (לדעת השולחן ערוך) יש חומרה מיוחדת בנוגע לשליחת מכתב בידי גוי; והיא - שאסור לשלוחו בידי הגוי ליישוב שבו לא מתקיימת שליחת דואר קבועה ומסודרת, ופעמים שהאחראי על הדואר אינו נמצא במקום.
- האיסור הנ"ל בשליחת מכתב ליישוב שבו לא מתקיימת שליחת דואר קבועה - אינו אלא כשהמכתב כתוב בכתב עברי. ואם חתימת המכתב היא בכתב עברי - ספק אם הדבר מותר.

שמירת השבת בימים הסמוכים לשבת

- הימים הסמוכים לשבת נחשבים כ'שייכים' לשבת, ומוטלת החובה על האדם להזהר בשמירת השבת הקרובה ובאה. ולכן, אין לעשות בהם דבר העשוי לגרום לצורך בחילול שבת מאונס.
- בימים הסמוכים לשבת, אסור להתחיל בהפלגה ארוכה באייה אשר תמשך גם בשבת, משום ביטול מצות 'עונג שבת'. וכשהפלגה עשויה לגרום לצורך בחילול שבת, אסור הדבר אף משום כך.
- התחלת נסיעה ברכבת או במטוס בימים הסמוכים לשבת, כאשר הנסיעה תמשך לתוך השבת - אסורה אף כאשר אין בה חשש לעשיית מלאכה בשבת על ידי גוי עבור ישראל.
- בעבר היה המעבר בין מדינות שונות מתבצע באמצעות רכיבה על גמלים במדבר, בשיירה. רכיבה זו כרוכה באיסורים רבים, ואמרו חכמים, שמליל רביעי ואילך אסור לצאת בשיירה כזו.

איסור 'תחומין'

- חכמינו ז"ל אסרו על האדם להתרחק בשבת יותר מאלפים אמה מהמקום בו שהה ב'בין השמשות' שבכניסת השבת, ואיסור זה נקרא 'תחומין'.
- מקום הגבוה יותר מעשרה טפחים מהקרקע, אשר רוחבו פחות מארבעה טפחים, משום שאינו ראוי להליכה, יתכן שאין בו איסור תחומין; ובאיסור תחומין דרבנן ניתן להקל.
- בשטח המוקף במחיצות - נמדד 'תחום שבת' מהמחיצה והלאה. ובמקום פתוח - השטח שעד ארבע אמות נחשב כמקומו של אדם, ומדידת התחום היא משם והלאה.
- הנקלע בשבת למקום שיש בו חשש סכנת נפשות - חייב, כמובן, להתרחק ממנו; וכשיגיע לנקודה הראשונה שאין בה חשש סכנה, היא נחשבת למקומו בשבת זו, ומשם נמדד 'תחום שבת' שלו.
- הנקלע עם חפציו בכניסת השבת למקום סכנה, ומוכרח משום כך להמשיך אל מחוץ לתחום - אינו מחויב להותיר חלק מחפציו בתוך התחום למקום שבו היו חפציו בכניסת השבת.

מסירת עבודה לבעל מלאכה גוי

- מותר למסור עבודה לבעל מלאכה גוי בערב שבת אפילו בסמוך לשקיעה החמה, בקבלנות, עבור סכום קצוב מראש, ואף אם הוא מודיע שיעבוד בשבת.
- המוסר עבודה לבעל מלאכה גוי בקבלנות, ולא סיכם עם הגוי מאומה בנוגע לתשלום - מותר למסור לו העבודה רק כאשר ניתן לסיימה לפני שבת.
- גוי המציע מעצמו לישראל לעבוד עבורו בחינם, דומה הדבר לקבלנות תמורת סכום קצוב מראש, ומותר למסור לו עבודה בערב שבת אף בסמוך לשקיעת החמה.

גליון רס"ח
שנה ר' תשע"ז

סיפורי צדיקים

יו"ל לע"נ הרה"ח ר' הלל ז"ל בן ר' פינחס נחום המבורגר שיבלט"א

סיפורי חז"ל

אחד מנכבדי צפורי שהכניס את בנו לבריתו של אברהם אבינו, הזמין את רבי שמעון בן הלפתא להשתתף בשמחתו. ביום המיועד, כשבאו רבי שמעון ובני עירו לשערי העיר צפורי, ראו כמה נערים עומדים באחת החצרות ומשחקים, כשראו הללו את רבי שמעון, בעל הדרת הפנים של תלמיד חכם, עצרוהו ואמרו לו בקול מתקלס: "לא תזון מכאן עד שתרקוד מעט לפנינו". גער בהם רבי שמעון: "הן זקן אני, ואין זה נאה לי", אך אותם הנערים קלי דעת לא הקשיבו לדבריו, וסרבו להניחו להמשיך דרכו. נשא רבי שמעון עיניו למעלה וראה כי נגזר בשמים על אותה חצר בה ניצבו הנערים, שתיפול. פנה אל הנערים ואמר להם: "אני אשיר ואתם תענו אחרי, לכו לבעל החצר, ואם ישן הוא עוררו אותו, וכך תאמרו לו: ראש החטא ותחילתו - מתוק, אך סופו - רע ומר!" רבי שמעון התכוון לומר בדבריו, כי האב אשר לא חניך את הנערים הללו ולא הרביץ בהם חכמה, מוסר ודעת, סופו יהא רע ומר. לשמע חילופי הדברים התעורר בעל החצר, מיד יצא אל רבי שמעון ונפל לרגליו ואמר: "אל תשים לבך לדבריהם, שכן נערים שוטים המה". השיב רבי שמעון: ומה אוכל לעשות, והגזירה על ביתך שיפול כבר נגזרה? רק זאת אוכל לעשות בעבורך, שלא יפול הבית עד שתוציא מתוכו את כל אשר אתה חפץ להוציא. מיהר בעל הבית להוציא חפציו מהבית, ובו ברגע שכילה מעשיו, קרטו הבית והחצר והפכו לתל חרבות.

(ע"פ מדרש רבה קהלת ג' ד')

פרשת השבוע

ורם לבבך ושכחת (י"ח - ד')
מסופר על הרה"ק רבי רפאל מבראשד זיע"א שאמר: איזה חסד עשה עמנו הקב"ה שאסר לנו את הגאווה, תארו לעצמכם לו היתה קיימת מצוה להתגאות, איך אפשר לקיים מצוה שכזו?

ועצר את השמים (י"א - י"ז)
פעם בעת עצירת גשמים, הכריזו בבית מדרשו של הבעש"ט הקדוש זיע"א על הצורך להרבות בתפילה ובתחנונים על הגשם. בעת התפילה שמע הבעש"ט יהודי פשוט אחד, שכאשר הגיע לו"עצר את השמים ולא יהיה מטר" הרים את קולו ואמר את המילים בכונה גדולה. שאלו הבעש"ט אחר התפילה מה כיוונת ב"ועצר את השמים"? השיב, כיוונתי שהש"ת יסחוט את השמים, כמו עוצר זיתים, ולא תישאר בהם אף טיפת מטר אחת. אמר לו הבעש"ט יפה כיוונת.

והסיר ה ממך כל חולי (ז' - ט"ו)
מסופר על הרה"ק יעקב מרדזימין זיע"א, שבא אליו פעם עני אחד והתאונן על מר גורלו, לא זו בלבד שאין לו פרנסה כראוי, אלא שלאחרונה החל לסבול ממיחושים וחלאים. אמר לו הרבי, בספר תורה הלא אין נקודות ואם כן יש לקרוא 'והסיר ה' ממך כל חלי', ה' יתברך יסיר מן המך - מן העני כל מחלה. והברכה התקיימה והיהודי נהיה בריא.

ויאכילך את המן (ח' - ג')
פעם שאלו את הגה"ק רבי אייזל חריף זיע"א, הרי במדבר אכלו כל בני ישראל את המן, העשיר לא הרבה והדל לא המעיט. היאך איפוא קיימו מצות צדקה? השיב להם: העשירים קיימו מצות צדקה, בכך שאמרו לעניים איזה טעם לבקש לטעום במן, שכן העניים אינם יודעים כלל טעמו של מאכל טוב.

זמני השבת

זמני יציאת השבת

ירושלים: 8:05 ת"א: 8:07 ר"ת: 8:43

פרשת עקב

זמני כניסת השבת

ירושלים: 6:51 ת"א: 7:07

איך יכול ליקח אח את אחותו

מסופר: בזמנו של הרה"ק המגיד רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זיע"א, היה איש אחד גר במלון בכפר אצל שר אחד משרי פולין. והאיש היה חייב ממון רב לשר, ולא היה ביכולתו לשלם לו. ותפש השר את האיש ואשתו ובניו והכניס אותם לבית הסוהר, לכל ימי חייהם. והאיש ובניו ישבו שם ימים רבים, עד שבא עת שאשתו ילדה שם בן זכר. ובאו אנשים חשובים אל השר, והפצירו בו שיתן חירות ורשות להשוכר ואשתו ומשפחתו ביום השמיני למול את בנו. ונתן להם רשות ויצאו מבית הסוהר, והשר העמיד שומרים אצלם שלא יברחו. ונתאספו עשרה יהודים מהסביבה, ומלו את הילד, ועשו סעודת ברית מילה, ובא גם כן הסוהר הראשי מהחצר להשתתף בסעודה, ושנו י"ש הרבה עם הסוהר, עד שהיטיב לבו ביין.

אמר הסוהר להקראים: "הנה, יש לי שלשה סוסים טובים, אשר הם קלים במרוצתם כמו הצבאים. ואם תשלמו לי, אז אקח את השוכר ואת אשתו ובניו, ואוליכם לעיר הרחוקה מכאן עשר פרסה בלילה הזה". כי היו ימי החורף, אשר הדרך חלקה בתכלית והלילה ארוך מאד. והסכימו כולם לזה, ונתנו לסוהר כסף, ולקח את האיש ובניו ביתו, וברחו בתחילת הלילה. והשומרים היו כולם שיכורים מריבוי שתיית הי"ש, ונרדמו ולא ידעו מזה כלל. והנה, בזמן קצר נסעו שלש פרסאות מהחצר, ונזכרו ששכחו את הילד הנימול. ובכו בכייה רבה, והיה בדעתם לחזור. ולא רצה הערל, כי היה ירא לנפשו כי יתוודע לשר שגנבם. ונסע עד שבאו בסוף הלילה אל עיר אחת, והערל חזר לדרכו. והנה בחצי הלילה כאשר פג הי"ש מהשומרים, קמו משנתם וראו שברח היהודי ובניו ביתו. ותיכף הלכו וסיפרו לשר. ושלח השר סוסים רודפים בכל הדרכים ולא השיגם.

סיפרו לשר: שהילד הקטן נשאר בחצר. ולקח השר את הילד, והיה בדעתו שהוא יהיה לו לעבד לעולם. וכאשר בא הסוהר מדרכו, סיפרו לו איך שהשוכר ובניו ברחו מהחצר. והסוהר היה איש מוכשר אולם חשוק בנים, ובעיני השר נשא חן. והלך הסוהר לשר, וביקש ממנו שיתן לו את הילד והוא יגדל אותו בביתו ויהיה לו לבן. ונתן אותו השר, וגדל אצלו הילד עד שהיה בן שמונה שנים, וקרא להסוהר ולאשתו אב ואם. וכשהיה בן שמונה שנים, חנכו לעסוק במרעה הצאן.

פעם אחת היה בשדה עם הצאן, ונפלה קטטה בין הרועים. אמרו לו: "אל תדמה בנפשך שאתה מיוחס לבנו של הסוהר. ובאמת אתה לא מבני עמנו, ויהודי אתה". וסיפרו לו את כל המעשה, ולא האמין לדבריהם. ואמרו לו: "אם אין אתה מאמין

לדברינו, הא לך אות. ראה שאתה נימול, ואנו ערלים". וראה שכן הוא כדבריהם, וחשב בדעתו: אם כן שמורע היהודים אנכי, רצוני גם כן להיות יהודי כמו אבי ואמי האמיתיים, וחשב מחשבות איך לברוח לעיר בין היהודים.

פעם אחת נסע הסוהר ואשתו מביתם, וידע הנער שיחזור לביתם רק אחרי כמה ימים. ותיכף אחר נסיעתם ברח לנפשו, עד שבא לעיר בין היהודים, וסיפר להם המעשה. ותיכף חלצו ממנו את בגדי השעטנו, ולבשו אותו בגדי יהודי וטלית קטן, ונתעכב שם כמו שנה, ולמד א"ב וסדר התפלה. ואחר כך נשלח משם לעיר אחרת, כי יראו פן יתוודע הדבר, ושם למד חומש עד לימוד התלמוד, ונעשה בר מצוה. ואחר כך נסע משם לשיבה, ונעשה שם למדן בגפ"ת. ומשם לקח אותו יהודי אשר היה גר במלון ללמוד עם בניו, ועסק במלמדות כמה זמנים.

הבעל הבית אשר עסק אצלו בעסק המלמדות, היה מחסידיו של הרה"ק רבי מיכל מזלאטשוב זיע"א. ופעם אחת כשנסע הבעה"ב שלו לרבו. אמר להנער: "הנה אני נוסע כעת מחר לרבי לזלאטשוב, אם רצונך לנסוע עמי אקח אותך". אמר המלמד: "ולמה לא יהיה רצוני בזה? אדרבא, אפשר שהרב הקדוש יגלה לי מקום אבי ואמי". למחרת נסעו שניהם לזלאטשוב, ונכנס הבעה"ב במחיצת קדשו, ואחריו נכנס המלמד וסיפר לצדיק את כל הנעשה עמו, ואיך שהוא אינו יודע מאביו ואמו איה מקום מגוריהם. ולא השיב לו הרבי על זה, רק לקח חתיכת קלף, וכתב על הקלף כמה תיבות, ותפר הקלף בתוך חתיכת עור. וציווה להמלמד שילבוש את הקלף תמיד תחת בגדיו, והקלף יהיה כך תפור, ולא יפתח אותו, עד שיגיע אצלו עת דודים. וכשיעמוד תחת החופה, שיהיה רב או מורה צדק אשר יפתח את תפירת העור, ויקרא מה שכתוב בקלף, ורק אחר כך יכול לקדש את הכלה כדת.

אחר כך נסע חזרה לביתו של בעל הבית והמשיך לעסוק במלמדות, והעור אשר היה תפור בו הקלף, לבש מתחת בגדיו תמיד, כאשר ציווה הצדיק, ואף פעם לא פתח ולא ידע כלל מה שכתוב בקלף. לאחר תקופה נסע ממקום זה למקום רחוק, ועסק גם שם במלמדות, עד שהגיע לפרקו ונעשה בן תשע עשרה שנה, אז התחילו השדכנים לשדך לו את בת זוגו. ובמקום שהוא עסק שם במלמדות, רחוק כמו חמש פרסאות, היה דר איש עשיר בכפר. והאיש היה דרכו לבוא לפרקים אצל בעה"ב שהוא עסק שם במלמדות. ונשא המלמד חן בעיני העשיר מאוד, עד שהיה אוהבו כמו אב את בנו.

משל ונמשל

בלי שמן ודלק לא תוכל להפליג

משל לשר אחד שנסע באניה, היתה האניה מפוארת ומשוכללת בכל מיני שכלולים, ומלחיה היו לבושים בהידור רב, טייל השר על סיפונה, הביט סביבו, לכל הצדדים והיה שבע רצון מכל מה שראתה עינו. ביקש השר ללמוד כיצד מפליגה האניה, הוריד אותו רב החובל לבטן האניה, הביט השר, ולתדהמתו הרבה מה רואות עיניו? חדרים מפויחים, ובהם מכונות הפועלות ברעש גדול, לבוש המלחים המפעילים את המכונות, אינו מצוחצח, אלא מלוכלך בשמן ובדלק המכונות, רואה אתה? שאל רב החובל את השר, מכונות אלו הינם לב ליבה של האניה, הם הפועלים לנסיעתה הבטוחה.

חשב השר לעצמו: "לא יתכן הדבר, כי באניה כה מפוארת, נאה ומשוכללת, יהיו חדרי המנועים המפעילים אותה כה מלוכלכים ושחורים, ולבוש המדים יהיה כלבוש הקבצנים". מיד ציוה השר לרב החובל לנקות ולצחצח את המנועים והמכונות, ולהיות אחראי על כך שלא לטנפם יותר בשמן ובדלק, מובן לכל שמכונה בלי שמן ודלק לא תוכל להפליג.

כך הוא הנמשל: עולמנו מבורך כולו בעצים יפים, ימים ונהרות, בריאה נפלאה מאד, אולם קיומו של העולם כולו הוא בזכות תלמידי החכמים היושבים ועמלים בתורה הקדושה, ודי להם בקב חרובים מערב שבת לערב שבת.

הודעה משמחת

ניתן לתרום עבור הפצת העלון החשוב

והמבוקש "סיפורי צדיקים"

בעמדות "קהילות" המפוזרים

בבתי כנסיות בכל רחבי הארץ.

להעשיר היתה בת כלילת המעלות, ורצה מאוד לזווגה עם המלמד, כי מאוד נשא חן בעיניו. עד שנגמר הדבר, וכתבו תנאים למזוט, וקבעו זמן החתונה. וכשבא זמן החתונה נסעו הבעה"ב והמלמד להעשיר הנ"ל, וכשבאו לקח אותם העשיר בכבוד לביתו, עד הגיע זמן החופה במזוט. וכשעמד החתן תחת החופה, נזכר פתאום מציווי הרב הקדוש רבי מיכל, שלא יקדש את הכלה כי אם שיהיה תחת החופה רב או מורה צדק, ויראה מה שכתוב בקלף. אמר למחותנו: "ידידי מחותני, אי אפשר לערוך את החופה היום". וסיפר לו הציווי מהרבי, שצריך שיהיה רב נוכח תחת החופה, ודחו את החופה ליום המחר. ותיכף שלח מחותנו מרכבה לעיר הסמוך לכפר, להזמין את הרב לחופה. ולמחר בא הרב, ועשו החופה כנהוג, וקודם שקידש הכלה, לקח החתן את הקלף מתחת מלבושיו, ונתן להרב שיקרא מה שכתוב בו. וראה הרב שלא נכתב, כי אם שש תיבות הללו, דהיינו: "איך יכול ליקח אח את אחותו".

כראות הרב את זה, נבהל מאד ועמד כמשתומם, כי לא הבין את פירוש הכתב. והראה להחתן, והחתן כשקרא את הקלף נתמלא שמחה גדולה, והתחיל לספק בידי, ורץ מהחופה בשירה ובזמרה לבית אבי הכלה. ונבהלו כל העומדים שם, והמחותן נבהל מאוד, כי חשב שאולי שיגעון תפס את החתן. ושאל אותו הרב: "בקשתי שתגלה לי מה קרה ולמה אתה כל כך שמח מקריאת התיבות הללו". וסיפר לו החתן את כל המעשה מהחל עד כלה, ואמר להרב, ששמחתו הוא, כי דעתו היא, שברור הוא שהרבי הקדוש ראה ברוח קדשו, שהמחותן הוא אבי, והכלה היא אחותי". אחר כך דרש וחקר הרב מהמחותן מאיזה עיר הוא, וסיפר לו איך שברח מהשר. ושאל אותו הרב: "האם הציל הסוהר הציל את כל בני ביתו?", אמר לו: "רק ילד קטן שכחתי שם". שאל אותו הרב: "כמה שנים עברו מזמן הבריחה?", אמר שחלפו תשע עשר שנה. אמר החתן: "גם ימי חייהם תשע עשרה שנה, ואני הוא בנך הילד הנימול ששכחת, והכלה היא אחותי". ואמר לו כל הסימנים שם, את שם הסוהר ושם השער מהחצר וכו'. ואכן נודע שהמחותן הוא באמת אביו, ונפלו זה על זה בבכיות רבות. ואחר כך גדלה השמחה בכפלי כפליים משמחת החתונה. והודו להקב"ה שבזכות המגיד הקדוש מולאטשוב זכו להינצל מאיסור, וזכה למצוא את אביו ואת אמו ומשפחתו.

צ'ין אדם לחברו

ליישוב יהודי מוקשה

עבודה שלימה היתה אצל הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א (יומא דהילולא כ"א מנ"א) ללמד זכות על כל יהודי, יהיה מי שיהיה. הוא היה אומר, כשם שיש צורך להתייגע ולעמול בכדי ליישב רמב"ם מוקשה, הוא הדין 'יהודי מוקשה' צריכים לחפש עליו זכות וליישבו.

מחוייבים לעזור לעניים

מסופר: פעם שאל הרב אריה לייב בנו של הגה"ק ה"חפץ חיים" זיע"א, מה ניתן להשיב לאותם האנשים הטוענים, כי אין ראוי לתת צדקה אלא רק לחולים ומסכנים אשר אינם מסוגלים לעבוד, אבל לאותם שאינם עובדים בגלל הזנחה ועצלות, למה יחיו על חשבון הזולת, ועל חשבון עמלם וזיעתם של אחרים? השיבו ה"חפץ חיים": חכמינו אומרים, ארבעים יום קודם יצירת הוולד מכריזים על האדם אם יהיה עני או עשיר. ובהתאם להכרזה ולגורל שהוכרו עליו, כך בדיוק נותנים לו כשרונות או טבע המידות. לאדם שנגזר עליו להיות עשיר, נותנים לו עם העשירות גם מלוא חפניים וריזות ומרץ, כדי שיוכל לצבור הון ועשירות שנגזרו לו. אבל מי שנגזר עליו להיות עני רח"ל, הרי שיחד עם העוני נותנים לו מהשמים גם כבודות באבריו

ועצלות בחושי. אדם זה בגין עצלותו, מעדיף לאכול לחם יבש ולחיות בדוחק, ובלבד שלא יצטרך לעבוד קשה עבור פרנסתו. ואם כן מה לנו כי נלין על אותם עניים שעצלותם נובעת כביכול מקללת אלקים ולא ברוע לבם? אין ספק אפיה, כי מחוייבים אנו לעזור להם.

שכינה שרויה ביניהם

סיפר אחד מתלמידיו של הגה"ק רבי שלמה זלמן אויערבאך זיע"א: יום אחד בשעות הצהריים התלוויתי אל ראש הישיבה בדרכי הביתה, כשהתקרבו לביתו הבחנתי כיצד הוא מסדר את חליפתו, מיישר את כובעו ומחליק את זקנו. היתה השערתי שמסתמא הוא מארח אורחים בביתו, ומשום כך פניתי אל ראש הישיבה ואמרתי לו כי אשלים את השיחה בהודמנות אחרת. לא, לא! משיב רבי שלמה זלמן, אינני ממתין כעת לאורחים, שאלתי, וכל ההכנות הללו על שום מה? כאן קבלתי תשובה נפלאה, תשובה עם לקח טוב. הנה חז"ל אומרים (מסכת סוטה י"ז) 'איש ואשה זכו שכינה ביניהן' במקרה שלי זכיתי ב"ה לחיים של שלום עם זוגתי, ואין בינינו שום מריבה חלילה. כך שהשכינה מוצאת את מקומה בביתנו, ההכנות הללו לכבודה של שכינה.

הילולא דצדקיא

שבת קודש כ' מנ"א
הרה"ק רבי אליעזר ב"ר יהודה צבי מסטרעטין (תרכ"ה)
יום ראשון כ"א מנ"א
הרה"ק רבי אלכסנדר מזידיטשוב ב"ר יצחק אייזיק (תקע"ח)
הרה"ק רבי צבי ב"ר יעקב יצחק ה"חווה מלובלין (תקצ"א)
הרה"ק רבי אהרן מבעלזא ב"ר ישכר דוב (תשי"ז)
יום שני כ"ב מנ"א
הרה"ק רבי מאיר הגדול מפרעמישלאן ב"ר יעקב (תקל"ג)
יום שלישי כ"ג מנ"א
הגה"ק רבי דב בעריש גוטליב ב"ר יעקב (יד הקטנה על הרמב"ם - תקפ"ח)
יום רביעי כ"ד מנ"א
הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות ב"ר מנחם מאניש (מטה אפרים - תקפ"ח)
יום חמישי כ"ה מנ"א
הרה"ק רבי ישכר דב בער מולאטשוב ב"ר יהודה לייב (בת עיני - תקנ"ה)
הרה"ק רבי אברהם חיים מלינסק ב"ר נפתלי מראפשיץ (תקצ"א)
הגה"ק רבי יעקב אורנשטיין ב"ר מרדכי זאב (ישועות יעקב - תקצ"ט)
יום שישי כ"ו מנ"א
הרה"ק רבי נח נפתלי מקאברין ב"ר ישראל יעקב (תרמ"ט)
הרה"ק רבי יואל מסאטמר ב"ר חנניא יו"ט ליפא (תשל"ט)

מצווה הלכות

נארת הרה"ג נגליאל הבן רביטבין שליט"א
מח"ס 'גם אני אודר' רפרום זימן הרש"ט על המעורים.

הסרת הסכין

מהשולחן בברכת המזון (א')

א) נוהגין לכסות הסכין בשעת ברכת המזון. (שו"ע או"ח סימן ק"פ סעיף ה')

ב) על פי קבלה צריך להסיר לגמרי את הסכין מעל השולחן, ואין די בכיסויו. ("כף החיים" שם ס"ק ט"ו)

ג) יש דעות אם צריך להסיר הסכין בשבת ויו"ט, ובכף החיים (שם) כותב ע"פ דברי האר"י ז"ל, שצריך להסיר הסכין אף בשבת.

ה) בברכת מעין שלוש אין צריך להסיר הסכין. (עיין "אשל אברהם" מבוטשאטש שם)

קרית קרעטשניף רחובות

טל': 052-7144471 מייל: sipureitzadikim@gmail.com

בחסות רשת חנויות

גל פז

הגלין לזכותו

של הר"ר שמחה בן חנה פערל
להיושע בדבר ישועה ורחמים

שבת טיש

וקראת לשבת ענג

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

והיה עקב תשמעונו (ו, יב) - סמוך לסוף פרשת ואתחנן אשר אנכי מצוה היום לעשותם, ושם פרש רש"י היום לעשותם ולמהר לעולם הבא לטל שברם, והדבר רמזו בתבת עקב שהיא נוטריקון עין קדם בריאה, דהיינו שגור העין נברא בטרם נברא העולם כפי שאמרו חז"ל, ומזמן לתשלום לעושי רצון ה' (מאור ושמש)

והיה עקב תשמעונו רמזו לשבת, שבו נאמר אל-יצא איש ממקומו ביום השביעי, והיא מצוה התלויה בעקב, ואז ושמרתם ועשיתם אתם, ושמרתם בגימטריה תורה לשמה, שבשבת צריך לשבת וללמוד תורה לשמה, ותבת תשמעונו בגימטריה ועשו לי מקדש, דהיינו ליחד להם בית מקדש מעט לעסק בתורה, ותבת עקב במלואה ע"ן קר"ף ב"ת בגימטריה ק' ברכות, כי כאשר האדם נמצא בבית-הכנסת בשבת יכול הוא להשלים מאה ברכות, מה שאי אפשר להשלים ביחוד, כי בצבור שומע את ברכות ההפטרה, והן רמוזות בתבת תשמעונו שהיא נוטריקון תורה שבת מלכות עבודה ונביאים, דהיינו שבשבת שומעים ברכות התורה והנביאים וזוכים למלכות ולזכות אבות, ואף התבות עקב תשמעונו בגימטריה שלשה אבות. (ארו עדת)

עקב נוטריקון קדש עצמך במתה, כי גם את הדברים הגשמיים יש לעשות לשם שמים, ואז ואהבך וברכך וברך פרי-בטנך. (שומר אמונים)

התבות עקב תשמעונו את המשפטים האלה הן בגימטריה אלו מצוות הקלות שהאדם דש בעקביו, כפי שמפרש רש"י בפסוק. (מגדנות)

נחש שרף ועקרב (ח, טו) - תבת עש"ן היא נוטריקון נחש שרף עקרב, ומי שאין בכחו לבערם מן העולם בעשוו ה'לולקע' היא המקטרת שצדיקים היו נוהגים לעשן בה בדורות העבר, לא יעשה כן. (היהודי הקדוש)

מרשית השנה ועד אחרית שנה (יא, יב) - מפרש רש"י מראש השנה נדון מה יהא בסופה, ורמז לזה בתבות מרשית השנה שזכתה חסרה כלי אל"ף, שהן נוטריקון ראש השנה נדון מה יהיה תם השנה, דהיינו בתם השנה. (מגדנות)

ספורים בפרשה

השמר לך פירתשפח אתיה' אלקיף (ח, יא)

ספר אחד מתלמידיו של ה"מקור ברוך" מפרט-ויז'ניץ, כי פעם בעת שבא להתפלל, ראה פי שכתב את אבנטו בחדרו, ובקש להתפלל בלעדי. הבחין בקד הרבי, וכאשר תמה בפניו ושמע ממנו כי שכתב לקחתו עמו, הגיב בחריפות: "פיצד אפשר לשכתב דבר כזה? והלא נאמר 'השמר לך פירתשפח אתיה' אלקיף, ומהו ענין השכתבה כאן? אלא שכל ענין חגירת האבנט קדם התפלה הוא משום הכנה לעמד לפני הבורא, כפי שצאמר בעמס 'הכון לקראת אלקיף ישראל, ואם שוכחים את האבנט, אזי הוא שכתב הקב"ה."

ורם לכהב ושכתבת אתיה' אלקיף (ח, יד)

פעם בקר אחד מנכדיו של רבי ליב שרה"ם אצל רבי מנחם מנדל מקוצק, וכששמע על יחומו, בקש ממנו לומר דבר-תורה בשם זקנו. נענה הנכד ואמר: "כך באר זקני הקדוש את-הפסוק שבפרשת עקב 'ורם לכהב ושכתבת אתיה' אלקיף. כאשר בני ישראל באים לידי התרוממות לידי עשירות, אז באים לידי 'ושכתבת', והוא מלשון שכיח ומצוי, דהיינו שהם שכיחים תמיד אצל השם ויתברך מפיון שאין להם דאגת פרנסה, ועל-ידי זה יש להם שהות כדי לטפס עצות ולמצא דרכים פיצד להתקרב אל השם ויתברך..."

עם הקמת אם הישיבות, היא ושיבת וולוז'ין המעטירה, היו כמה שלא ראו בעין-יפה את חדרי הישיבה המרווחים שנבנו, ובאו בטענות אל המיסד רבי חיים מוולוז'ין, כי הדבר יכול להביא את-התלמידים לידי גאווה, במקום ללמד תורה מתוך הדחק "פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן". חיד רבי חיים והשיב במעשה: "פעם בקרתי בעירה קטנה, ובערב שבת הלכתי אל בית-המרחץ המקומי, וכשבקשתי לחלץ את מגפי הכבדים, בא הבלן לסייע לי בכך כדי שיוכל להרויח ממני כמה פרוטות בשכרו, וכיון שקצרונו היה מושך במגפי בכה. הערתי לו בניחותא, כי הבלן בעירי חולץ את המגפים לאטו ולא מושך בחזקה, והדבר הכעים את האיש. בחרון אפו נטל את המגרפה שלידו ובקש להפנותי, בטענה של 'פיצד אתה מעז ללמדני פרוק בחליצת מגפים? הרי אין מקחה כמוני בעולם כלו'! ומאז למדתי מוסר השכל, שאפלו בלן פחות-ערך ונחות-מדונה, השרוי כל-ימיו בין פתלי בית-המרחץ ומלאכתו הסקת התנור וחליצת מגפים, גם אדם כזה יכול לבוא לידי גאווה, ולא רק עשיר מפלג שמתגורר בארמון בנוי לתלפיות, ואם כן-דבר יכול להביא את-האדם לידי גאווה, מהי אפוא תקנתו? ילמד ספרי מוסר ויראה, ובוכותם יבוא לידי תקון המדות."

אי זה ספר בריתות אמכם אשר שלחתיה (ישעיה נא - הפטרת עקב)

היחיד מגדולי ישראל שזכה לתאר הנשגב מאור הגולה, הוא רבנו גרשם, ובאור נפלא אמר רבי צבי יחזקאל מיכלוזן הי"ד מפלונסק, על-פי דברי הגמרא בסנהדרין, שכאשר התבקשו ישראל לשוב בתשובה טענו שהקב"ה גרשם בגלות, ועל-זה ענה ישעיה 'היכן הוא ספר הפריתות שנתן לכם? בעונותיכם שלחתם ועל-ידי תשובה תחזרו, וכיון שרבנו גרשם תקן שתי תקנות, שלא לגרש אשה בעל-כרחיה ושללא לקחת שתי נשים, אין הקב"ה מגרש מלפניו את ישראל, ואף לא לוקח עליהם עם נוסף באשה צרה..."

היה היה

עשה משפט יתום ואלמנה

המעשה הנפלא שלפנינו, ארע בעיר ברדיטשוב הנודעת, בימי סגנונם של ישראל רבי לוי יצחק מברדיטשוב. זה מכבר נתן הצדיק אתיעניו בנער יתום שהתגורר בעיר, ללא משען ומשענה, וראה כי הלה כבר הגיע מזמן לפרקו ועדיין לא בנה את ביתו. שכניו ומפיריו של הנער היו טרודים על-המחיה ועל-הפלפלה, ולא שמו לבם לנער הגדל והולך, ולאולא היה הצדיק חומל עליו, היה רוצה עד שמוסר תאב. הכביר רבי לוי יצחק מליים באזני כמה מפרנסי העיר לסייע לו בדבר מצוה, ושמש בעצמו כשדכן לבנות בית בישראל. ואמנם חפץ ה' בידו הצליח, ובקצת ברה"ק נמצא נערה יתומה פשרה, ויאמרו לדבק טוב. וכיון שהחתן והפלה היו שניהם יתומים וכלמודים, העמים הצדיק על-שכמו את על הוצאות החתונה, והבטיח להם כי ידאג לכל מחסורם לרבות דירה וכלים.

המארה היה בתקופת שלטונו של אלכסנדר הראשון, שקדם לאחיו הצאר ניקולאי הראשון, ואף הוא ראה ביהודים "יסוד רר, האחראי לבעיות הפלכליות והחברתיות ברוסיה", וחקק נגדם חקים אכזריים. אחת הגזרות הקשות בתקופה ההיא, היתה גזרת הגיוס לצבא הרוסי, ואף שגזרת הקנטוניסטים' עדיין לא באה לעולם, שכן היא נחקקה בידי ניקולאי הראשון בשנת תקפ"ה, פחמש עשרה שנה לאחר הסתלקותו של הצדיק מברדיטשוב, הרי שגם אז היו נחטפים צעירים בגיל גיוס, ונלקחים לעבודת המלך בעל-כרחם. והנה הגיע היום המהיל של נשואי הזוג הצעיר, אולם לפתע התהפכה הקערה על-פיה, והשמחה נהפכה לתוהו. בבקר יום החתונה, בעוד הנער היתום יושב בבית המדרש ושקוע בתפלה חרישית ביום הגדול, הגיעה לפתע קבוצת חוטפים אל העיר, והחלה לשוטט ברחובות כדי לצוד בחורים צעירים ולשולחם לארץ גזרה. ברגע אחד התרוקנו הרחובות, וכלם הסתתרו בחדים בבתים, אולם החתן היה בה שקוע בתפלתו עד שלא שמע את האזהרה, ונתפס בפרי בשל בידי החוטפים האכזריים. לא הועילו זעקותיו כי עומד הוא שעות ספורות לפני בניסתו לחפה, לא עזרו גם בקשותיהם של העוזרים ושבבים שבקשו מהחילים לחמל עליו, והללו הודיעו כי עם ערב ישלח הנער אל מנהג האמונים הצבאי, שבעיר ארכנגלסק בצפון-מערב רוסיה.

כשנודע בברדיטשוב על חטיפת הנער היתום, התעטפו כלם באבל כבד וירב בבתי-יהודה תאניה ואניה. האפשרות להשתמש בשלמונים לא באה בחשבון, שכן באותם ימים פחדו פקידי השלטון לטל שחד, לאחר שפמה שרים שנתפסו בנוטלי שלמונים, נשלחו אל ארץ גזרה בערבות סביר, ונדונו לשנות מאסר ארוכות עם עבודת פרך. בנוסף לכך התפרסם החק, כי כל מי שיציע דמי שחד לפקיד ממשלתי, יענש בענש מות בתליה, והפחד אפוא היה גדול. אין בזה של תולעת יעקב אלא בפה, ויהודי העיר התאספו בבתי-הכנסיות והחלו בתפלות ובתחנונים להצלת החתן היתום. היחיד שנכנס לעבי הקורה והחל בפעולות נמרצות לשחרורו, היה רבי מנחם מנדל מויטפסק ששהה אז בברדיטשוב. מיד עם הודע השמועה על האסרו של החתן, רץ אל בית הפלה שישיבה באבלות ביום שמחתה, והחל לחזקה בדברים: "קומי והתמונני לחפתה, ובי נשבעתי כי עוד היום נעמיד את החפה ברוצת השם, וחתנה יעמד לצדך חפשי ובחוריו". דבריו של רבי מנדל שנודע באיש קדוש, ובניחוד לשון השבועה שבה השתמש, הפיחו רוח-חיים בבלה היתומה, ופניה לא היו לה עוד.

את דרכו מבית הפלה עשה רבי מנדל הישר אל ביתו של שר הצבא, זה שהיה ממנה על גיוס בני העיר לצבא, וכיון שלא רצה לסכן איש נוסף, בקש ממלוי לעזבו לבדו. בחצר מסביב לבית השור, שרצו כלבים עזי-נפש, שהטילו אימה על מי שנסה להכנס פנימה ללא רשות, אולם נס נעשה לו לרבי מנדל, וכאשר ראו את צורתו הקדושה נאלמו דם בכלבים ציתנים, ולא חרצו לשונם. שר הצבא היה רוס ימי משמש, שאהב את 'הטפה המרה' יתר על-המדה, והיה שרוי באוהה עת בשכרות מקרפלת חושים. "מה אתה רוצה?" שאג אל רבי מנדל שעמד לפניו מלאו קומתו ללא חת ומזרא. בקול בוטח ספר לו רבי מנדל את דבר מאסרו של החתן הצעיר ביום חפתו, ואמר: "נקב נא בכל סכום שתצוה, ובלבד שתתן לי את נפש הנער לשלל". דבריו של הרב היהודי הציתו את-חמתו של השור השכור, והוא החל לצווח עליו: "פיצד מעו אתה לשחד שר צבא בשלמונים?" אך תוך כדי דבור המשיך: "וכי תוכל להביא לי שלשת אלפים רבלים?" ואם אמרו חז"ל "יון קשה פחד מפניגו", הרי שאצל תאב-בצע כמו השור מידענו, גם קמון הפיג את שכרותו, ובבית-אחת הצטלל מזו. "שמע נא", פנה לרבי מנדל בלחש, "אם תשקל בידי חמשת אלפים רבלים, מתוכם אני צריך להשתמש בשלשת אלפים כדי לשחד את המקמים עלי שלא ילשינו למלך על מעשה תרמית שעשיתי, ועוד אלפים אני זקוק לצרכי ביתי, אזי אשחרר את הבחור שלך". "אבל" הוסיף השור, "עליך להביא את הסכום בלו עד רדת הלילה, ואם תאחר אפלו רגע אחד, לא אוכל להועיל לך מאומה". רבי מנדל יצא בריצה מבית השור, הישר אל בית-מדרשו של של רבי לוי יצחק, שעמד אז וכפיו פרושות השמיהו. "לא עת זקקה עכשו", אמר לו רבי מנדל בבהילות, "הצלחתי, תהלה לה, לרפך את-לבו של השור, אולם עלינו להשיג במהירות סכום של חמשת אלפים רבלים". הסכום היה סכום עתק ודמיוני, וכל מי ששמע את גבהו הסתחרר לרגע. לא היה כל ספוי בדרך הטבע להשיגו בשעות מספר, ביחוד כאשר בני ברדיטשוב רבים היו עניים מרודים, והזמן היה דחוק מדי לצאת מהעיר

מאורות

רבי לוי יצחק שניאורסאהן
ליום ההולולא ב' במנחת-אב תש"ד

גאון בנגלה ונסתר, מגדולי מנהיגי יהדות רוסיה ואוקראינה במסירות נפש תחת על השלטון הקומוניסטי, ואביו של הרבי מליובאוויטש. צאצא בראחרון ל"צמח צדק" מליובאוויטש, וחתנו של רבי מאיר שלמה ינובסקי רבה של ניקולייב. בשנת תרצ"ט נאסר בידי הקומוניסטים עקב מלחמתו בהם בהפצת תורה, ולאחר תלאות גרש לקונסטון, שם המשיך להפיץ תורה ונפטר ביסוריו. מספר שנים לפני מאסרו, כאשר ראשי הנוצרים מהו נגד רוסיה הסובייטית על רדיפת הדת, בנסה זו ל"ב רגנים במינסק, והכריחה אותם לחתם על מכתב המכחישי את ההאשמות ועל פי אין רדיפת דת ברוסיה. לאחר שהצליחו במשימתם, החליטו לכנס גם את רבני אוקראינה ולהכריחם לחתם על מסמך דומה, אלא שרבי לוי יצחק הביע בגלוי את-דעתו בלי פחד כי אין לחתם על-כף, ולא רק זאת אלא גם הצליח להעביר לארצות הגולה את העבדה, שחתימות הרגנים נלקחו מאתם בכפיה. הגיעו הדברים לידי כך, שבעתונות החפשית התפרסם איור בו נראה איש ממשל רוס' שאקדח בידו, ורב יהודי מאליץ על-ידיו לחתם על המסמך שלפניו. הדבר הגביר את שנאתם של הקומוניסטים כנגדו, אך הוא המשיך לעמך במסירות נפש על משמר התורה והחסידות. הוא היה גם היחיד שנהל מאפיית מצות בריש-גלי, וכלם ידעו שהמצות שלו מקודרות בתכלית, פעם זמן לתקירה באמצע התפלה, לפי הוא לא נע ולא נע, והמשיך לעמך בדבקות לפני קונו באופן מעורר השמאות.

יוסיף דעת

החיטה היא המין הראשון משבעת המינים שבהם השתבחה ארץ ישראל, והוא הדג החשוב ביותר מחמת מיני הדגן ויסוד מזונו של האדם. כפי שנאמר בפרשה: "כי לא על-יחלקם לבדו יחיה האדם" ודרשו עליך: "כי הלחם הוא חייתו של אדם", וכן מובא בפסיקתא רבתי: "אם חסר הוא חטים, אין להם חיים אפילו שעה אחת". לדעת רבי מאיר עץ, היה חיטה היה ובתחילתו היה גדל בעץ. החיטה מעולה מהשעורה שהיא גם מאכל בהמה, וכן אמרו במדרש "צורך לחיטים יותר משעורים". במסכת בבא מציעא מובאת עתה של רב יוחנן, להשליש את הנכסים שלש בחבואה, שלש בייתים ושליש בגנים. כיום, גידול החיטה הוא השני הנופו ביותר בעולם, אחרי התירס ולפני האורז. בשנת תרס"ו, התגלתה בסמוך לראש פינה שבארץ ישראל 'אם החיטה', היא חיתת בר קדמונית שלא השתנתה ולא בויתה במשך הדורות, ונותרה במקורותיה כפי שבראה הקב"ה כבריאת העולם. עד היום משתמשים באם החיטה להשבת החיטה הקיימת, וממנה מגדלים חיטה עמידה ומזינה, שאינה זקוקה לריסוס והעשרה בוויטמינים. רבי שמואל אהרן יודלביץ השתמש פעם במידע של מציאת 'אם החיטה' כדי להגדיר את דמותו של רבי דוד בהר"ן, בנו של רבי נחום משאדיק: "חכמי הטבע אומרים, שהחיטה שלנו מתורבת היא ואינה הון המקורי והמזין. אחד החוקרים מצא בהרי גולון את אם החיטה, החיטה המקורית והטבעית, ועולם המדע רעע מהתגלית. כיוצא בכך, אין למצוא בזמננו יהודי מקורי ושורשי, א' שולחן ערוך איד, זו הן חלה מן העולם. יש ינים דומים מתורבתים, מהם שהוסיפו מצד אחד וגרעו מצד אחר... אבל אם ברצונכם למצוא את הון המקורי, כדוגמת אם החיטה, התחקו אחר אורחותיו של רבי דוד בהר"ן, הוא שולחן ערוך איד מקורי בכל חסרון ותוספות, ולא בענייני הלכה בלבד, אלא אף במידות ודרך ארץ". אף במדבר יהודה התגלו שיבולים וגרגרים של חיטה ושעורה ממון בית המקדש השני.

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

כִּלְהַמְצוֹתָ וְגו' (ח. ט. א) - צִדְדֵי לְדַעַת מִה מַצּוֹחַ הִיא זֹאת. וְעוֹד, הֲלֹא כִּבְרָא אֱמֵר עֵקֶב תִּשְׁמְרוּם וְשִׁמְרוֹתֵיכֶם וְגו' וְעוֹד, וְעוֹד מִקּוֹם לְחֹזֵר לֹמֵר כִּלְהַמְצוֹתָ אֲבָן הֵן הָאִשׁ מִשָּׁה הַשְּׂכִיל בְּלִבּוֹת בְּנֵי-אָדָם כִּי רִיחַ אֲחֵד יִזְעַם בְּקִטְוֹן פְּגוּזוֹ, וְהוּא סָלַם לְהַמְעִיט בְּעַבְדוֹת ה' וְלְצַאֵת מִדֶּרֶךְ הַחַיִּים, וְהוּא כִּי בְּעִשְׂוֹת הָאָדָם מִמְצוֹת ה' שְׁתִּים אוֹ שְׁלֹשׁ מְאֹשֵׁר תְּבֹאנָה, וְעַם גַּם אִם יִחְזִיקוּ בִּאֲחַת מִכֹּל מִצְוֹת ה' בְּתַמִּידוֹת וּבְכֻרֵיזוֹת, יִזְכֶּה בָהֶם הַלְלָה יִרְעָה לְהַתְעַזֵּל בְּשֵׁאֵר הַמְצוֹת הַבָּאִים לָדָם, וְעַם גַּם אִם יִהְיוּ בְּדָם כְּפֹה וְכִמְה מִהַמְצוֹת שֶׁתִּמְלָא נַפְשָׁם בַּקְּבֹצֹת מִהַמְצוֹת, וְעַם מֵאֵד פְּשִׁיחַ נֶגַע זֶה וְכֹפֶרֶת כֹּלֵל הַהוֹלְכִים תְּנוֹרֹת ה' לְהַבְוֹת הַמְצוֹת הַקְּלוֹת בְּרֹאוֹתָם שֶׁהֵם לֹמְדֵי תוֹרַה וּמְקַיְמִים רַב הַמְצוֹת וְכו', וְזֶה הוּא הַסּוּבֵב יִסּוּרֵי הָאָנָשִׁים וְיִמְעַט כְּבוֹדָם וְיִרְדָּה וְגוֹנוֹתָם וְיִשְׁפֹּל אֶדָם וְיִשַׁח אִישׁ וְאִשׁוֹ לָזֶה כָּאֵל נְבִיא ה' הַתּוֹמְקוֹתָיו וְאָמַר כִּלְהַמְצוֹתָ, יִחַס לְכֻלָּלוֹת הַתּוֹרָה לְמַצּוֹחַ אֲחַת וְצָוָה עַל-יְבִרָה לְכָל יְטַעֵה בְּשִׁבְיוֹן הַנּוֹקָר:

וְנָתַן טַעַם שְׁאוֹן עֲלֵיו תְּשׁוּבָה, וְאָמַר לְמַעַן תַּחֲיוּ וּבֵאתֶם וְגו', נִחְסְנוּ כְּמֵאֵמֶר תַּחֲיוּ עַל-יְדֵיךָ אוֹמְרִים וְל' כִּי בְּאָדָם יֵשׁ רָמ"ח אֲבָרִים וְשִׁס"ח גִּידִים, וְכִנְגָדָם כָּאֵל דָּבָר ה' לְשׁוֹמֵר שִׁס"ח מְצוֹת לֹא-תִעַשֶׂה וְרָמ"ח מְצוֹת עֲשֵׂה, וְהֵנָּה יִשְׁעֵר אָדָם בְּבוֹאֵ עַל אֲבָר אוֹ גִיד אֶחָד אִיךָ מִחוּשׁ אוֹ מְכַאֵב, וְיִצְעַק לִבּוֹ כְּפֹה וְאָבִיו מִמְכַאֵבוֹ, הֵאָם יִקְבַּל מַעֲנֵה לְצַעֲקוֹ בְּקִמּוֹת לֹא הֲלֹא לָךְ רָמ"ח אֲבָרִים וַמָּה רָמ"ז שְׁלָמִים, וְאֵם חֲלַק רָמ"ח תְּחַלֶּה אִין רָאוּי לְקַבֵּל עַל-יְדֵיךָ וְזֶה דִּמּוּן שְׁמִיּוֹת הַמְצוֹת שֶׁהֵם מִקְּחִים כְּגוֹד הָאֲבָרִים וְהַגִּידִים, וְכַשְׂאֵדָם עוֹבֵר וּמְכַסֵּל אֲחַת מֵמִנֵּה וְיַעֲבִיל הַקָּבָה שֶׁשְׂכֵנָהּ בְּאֲבָרִים וּבְגִידִים, וְכֵשֶׁם שְׁאוֹן תְּשׁוּבָתוֹ כְּרִיאַת רָמ"ז מוֹעֲלֵת לְהַעֲבִיר הָרֶגֶשׁ כָּאֵל הַאֲבָרִים תְּשֻׁלוֹם רָמ"ח, כְּמִוִּיֶכֶן לֹא יִשְׁלִימוּ רָמ"ז מְצוֹת עֲשֵׂה לְחִסְרוֹן הָאֶחָד תְּשֻׁלוֹם רָמ"ח, וְכִמּוֹיֶכֶן לֹא יִשְׁלִים שְׁמִיּוֹת שִׁס"ד מְצוֹת לֹא תִעַשֶׂה לְכַסּוֹל אֶחָד תְּשֻׁלוֹם שִׁס"ח, וְהוּא מֵאֵמֶר כִּלְהַמְצוֹת, פְּרוּשׁ בְּכֻלְהוֹתֶיהָ שֶׁלֹא יִחְסַר כָּל שְׂבָדְךָ לְעִשְׂוֹת, לְשִׁמְרוֹן לְעִשְׂוֹת - פְּרוּשׁ שֶׁ מְצוֹת לֹא-תִעַשֶׂה בֵּין מְצוֹת עֲשֵׂה, וְהַטַּעַם לְמַעַן תַּחֲיוּ, זֶה הַתּוֹרָה בְּיָד, וְכַשְׂאֵתָהּ מַחְסֵר אֲחַת מִכֹּל הַמְצוֹת אֲתָהּ מַחְסֵר כְּגוֹד חַיִּית אֲבָר אֶחָד, וְכו'. וְאוֹמְרוּ וְיִבְרַתֶם, פְּרוּשׁ שֶׁבְּאֲמִצְעוֹת זֶה לֹא יִתְּנָה לָהֶם מוֹנַע מִהַמְצוֹת, וְיִחְיוּ וְיָרְבוּ:

דברי הימים

ביום ו' ערב שבת יקודש פרשת עקב, ו' במנחם-אב תר"ז, הגיע ארצה אחד מתלמידיו של החת"ם סופר, הוא רבי משה סג"ל המבורגר, המכונה ר' משה נאוואסטער על-שם מוצאו, יחד עם אשתו, חמשת בניו ושתי בנותיו, ומהם יצאה משפחת המבורגר הענפה בארץ הקודש. אביו הזקן שנתר בפרשבורג, ציונה לחרות על מצבתו לאחר מלואת ימיו "אבי ר' משה שנסע לארץ ישראל". כשירד רבי משה מהאונגויה שהביאתו ארצה בעיר הגמל יפו, אמר לבני משפחתו: "פרשת השבוע נפתחת בבסוק ו'היה עקב תשמעון", ומפרש רש"י "מצוות שאדם בעקבו". וראו נא כיצד נהנה מקיימם עתה מצווה של ע"ה ישוב ארץ ישראל, ודשים ברגלינו באדמת ארץ הקודש..."

ביום חמישי כ"ג במנחם-אב תרפ"ט, פרצו מאורעות דמים בצפת, וערביים מוסתים צמאיים-פרצו אל הרובע היהודי, הרגו שמונה עשר יהודים הי"ד ופצעו כשמונים. בין הקרבנות היה רבה של צפת רבי ישמעאל הכהן, שהיה תלמיד ה"בן איש חי" בבגדד ושו"ד של ארץ ישראל, והפורעים רצחוהו באמצע לימודו בביתו. מעטים יודעים, כי המקווה הקיים עד היום בחצר ציון רשב"י במירון, הוקם בזכותו של רבי ישמעאל, שכן נוהג היה לצאת לעתים תכופות באישון לילה מצפת ולעלות למירון, שם עסק בקבלה בסמוך לציון, ובמהלך הלילה היה יורד לטבול במי מגידו לטהרה. לילה אחד, כשחזר אל חצר הציון ראה כי שכח לנעול את השער, והחצר התמלאה בחיות בר ושועלים, בהם גם צבועים שכחו דְּבָה, עליהם התהלכה אגדה מטילה אימה, כי הם מצליחים להפגס את קרבנותיהם באמצעות עיניהם היודקות. נעמד רבי ישמעאל וקרא "אלקא דרבי שמעון ענני", וכל החיות ברחו. וכששמעו זאת יקרי צפת, הקימו בעבורו את המקווה בתוך חצר הציון.

החליטו שני הצדיקים לשתף עמם גם שותף שלישי לדבר מצוה, הוא רבי שניאור זלמן מליאדי בעל 'התניא' ששקה אף הוא בברדיטשוב, ובקשו ממנו להצטרף עמם במסעם לפדיון שבויים, מתוך סברה כי איש לא ישיב ריקם את פני שלשת הצדיקים נשואי הפנים. "מסכים אני להצטרף עמכם", אמר בעל התניא, "אבל בהנאי אהד. תחלה נרשם את שמות אנשי העיר בעלי היכלת, ואני אקבע את סדר התרומתם". הרשימה הוכנה מיד, אך אחר שבעל התניא עין בה, תמה: "והיכן שמו של מוניה הנגיד? השאלה עוררה תמיהה, שכן מוניה היה ידוע כממון וכילי מפלג, וזה למעלה משלשים שנה שלא פתח את-ידו לצדקה, ולכל בקשה ופניה היה נענה באותה מתכנת. בניחותא היה שולף מטבע עלוב ופחות-ערך שנקרא 'גריצ' וכבר היה חלוד מרב שנים, והיה מעניקו ברב חשיבות למבקש. אולם בעל התניא עמד על תנאו לצרפו, ולא עוד, אלא דרש להעמידו בראש הרשימה. יצאו שלשת הצדיקים אל ביתו של מוניה, והלה הכניסם ברב כבוד לביתו. שעה ארבה האזין לדבריהם, ואם היה נראה כי לבו נפתח פדי סדק קל, קם לבסוף ושקל לידיהם את אותו מטבע חלוד ושחוק מרב שנים... אולם למרבה הפליאה נטל רבי שניאור זלמן את המטבע, הודדו לו נרגשות כשהוא מברך אותו בכרכות רבות, ויצא לאטו מהאחזה. שני הצדיקים השתרכו אחריו, ובלבם תמיהה גדולה. והנה לפתע שומעים הם ביצד העשיר דולק אחריהם. "במטותא מניכין, סלחו לי על תרומתי הקטנה ושבו נא אלי-ביתי". השלשה נכנסו שוב פנימה, ומוניה שקל לידיהם מלוא הזופן מטבעות קטנים, שלא הגיעו כלם יחד אלא לחצי רבל. גם הפעם שב רבי שניאור זלמן והודדו לו נרגשות, והוסיף ברכות על ראשו כהנה וכהנה. עוד השלשה יוצאים מהבית, והעשיר שוב דולק אחריהם כשהוא מבקש את-סליחתם, והפעם כבר שקל לידיהם חמשה רבלים. כך חזר המחזה שוב ושוב, עד שבסופו של דבר שקל העשיר לידיהם סכום של חמשת אלפים רבלים שביו ותקילו!

"הביאו נא את הנער הצולע שנתפס היום", קרא השר למשרתיו, כשהוא קורץ להם בעינו, ובירדו שקיק המטבעות הכבד. כשהנער נעמד לפניו, החל לקלל את פקידיו השוטים והעוורים, אשר נוטלים נער פסח על שתי רגליו שלא יצלה במאומה לעבודת המלך, ומניסים אותו בעל-ברחו". דקות ספורות לאחר מכן, כבר היה הנער מחוץ לבית, כאשר בידו שטר שחור כתוב וחתום בטבעת המלך כי הוא משחרר מעבודת הצבא לכל ימי חייו. בחוץ המתינו שני הצדיקים האחרים, ובעוד הארבעה עושים את דרכם בצעדי מחול אל חצר בית-ההכנסת שם המתינו להם כבר בני העיר לעריכת החפה, שמעו מאחוריהם קול פרסות סוסים. היה זה השר השתני שייצא בדהרה על-גבי מרכבתו, כדי לכזבו את האוצר שבידו לתאות-לבו, ולפתע נשמעו קולות שבר אדירים. התברר כי המרכבה סטתה ממסלולה בעת שעלתה על הגשר החוצה את-הנהר, שברה את מעקה העץ וצללה בעופרת אל תוך הנהר השוצף. עמדו שלשת הצדיקים ונשאו עיניהם השמימה בהודיה, רבי מנדל קרא בקול גדול: "כן יאבדו כלאי-בידי ה'", רבי לוי יצחק אמר: "כשם שהקב"ה הצילנו מהצרה הראשונה, כן לא יביא עלינו צרה חדשה", ורבי שניאור זלמן התנבא: "לא לחנם הראה לנו ה' את הנס בעינינו, כי בודאי עתידים להתרחש עמנו נסים נוספים". עודנו מדבר, ולפתע גלו ארנן גדול על הגשר ההרוס למחצה, שנפל מהמרכבה טרם צנחה המימה. אך נפתח הארנן, ושלשת הצדיקים זהו מיד את שקיק המטבעות בו היו חמשת אלפי הרבלים ששקלו לידיו של השר, ולצדו היו סכומי כסף נוספים, תכשיטים יקרים ואבנים טובות ומרגליות. "מציאה פשרה אנה הקב"ה לידוני", אמרו זה לזה, "ולא נברא אוצר זה אלא בשביל החתן והכלה היתומים, כדי שייכלו להקים את ביתם בהרחבה". קשה לתאר את השמחה העצומה ששררה ברחבת בית-ההכנסת, שם עמדו המוני בני העיר שהמתינו בצפיה לשובו שלי-החתן, וכאשר ראו מרחוק את שלשת צדיקי הדור והחתן נלך עמם, היו דומים בשלשת המלאכים שבאו לבשר את אברהם שבינו על הלקח בנו. השמחה בעת החתונה הרקיעה שחקים, ודומה היה כי מי שלא ראה שמחה זו, לא ראה שמחה מקימו.

"הבה ואסביר לכם מה שארע עם מוניה הנגיד", המתיק בעל התניא סוד עם שני רעיו, רבי מנדל ורבי לוי יצחק. "לפני למעלה משלשים שנה, התדפק עני אחד על ביתו של מוניה, ובקש מתנת-כסף. הנגיד היה טרוד באותה שעה בעסקיו, וללא משים שקל לידיו של העני מטבע של 'גריצ' אחד, אך העני הטיח את המטבע בפניו בחמת-זעם, ויצא משם בטריות דלת. המעשה פגע עמוקות במוניה, והוא נשבע כי מאותו יום והלאה לא יתן לצדקה יותר מאשר מטבע זה. מובן מאליו, כי כל מי שקבל מידיו את המטבע הפחות, היה מטיחו בפניו, אך הוא המשיך לדבק במנהגו המשנה, עד במשך הזמן החליד המטבע מישן. אמש, כאשר שמעתי על מאסרו של החתן היתום, התעוררו בלבי שלש תמיהות. ראשית, כיצד הטיל הקב"ה על בני ברדיטשוב גזרה של חמשת אלפי רבלים, כאשר אין הדבר בכחם? שנית, והרי אתה רבי מנדל נשבעת כי החתן יצא היום מפלאו, ולא היה ספק בלבי כי שבועתך תתקם, שהרי אין הקב"ה מביא תקלה על-ידי צדיקים. ושלישית, ידעתי כי היחיד שייכול לשלם סכום כזה גדול, הנו מוניה הגביר, ויבין שפך אמרתי בלבי כי הקב"ה סבב את כל המאורע כדי לחלצו מקמצינותו הנוצרה. מה עשיתי? מיד פשנתו לי את מטבע ה'גריצ', הודיתי לו בחמימות גדולה, וכך שברתי ממנו במעט את הקלפה ששרתה על-כפספו, וכן בכל-פעם הוצאתי אותו עוד מעט מפכלי קמצינותו, עד שבסוף השתחרר כליל וזכה להציל נפש מישראל".

משפח

שני פסוקים סמוכים יש בפרשתנו, ונראה כי אין קשר ביניהם. תחלה נאמר "כי ה' אלקיכם וגו' אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד", ולאחריו "עשה משפט יתום ואלמנה ואהב גר לתת לו לחם ושלמה", ומה ענין זה אצל זה? אלא שחז"ל דרשו את הפסוק "מתן פסח ויפכהו ויחזק ויחזק בחק חמה עזה", שפאשר האדם נותן צדקה, הוא משחד בכיכול את הקב"ה ועונותיו מתפריים בכך...

חסידים רבים עמדו פעם אצל ה'ישמח ישראל' מאלכסנדר, וכל אחד מהם החזיק פתקה בידו ובה נכתבו שמות בני משפחתו ובקשותיו להפקד בדבר ישועה ורחמים. והנה עובר אחד על פניו, ולאחר שהרבי עין קצרות בפתקו, קרא אליו בקול: "רבנו העולמים, שהוא סובל ומעלים עין מסוררים, רק הוא יכול לעזור לך". הדבר עורר פליאה בקרב הנוכחים, והרבי הסביר: "אדם זה עסוק עתה בדין תורה שהוא מנהל כנגד יתומים, והוא מבקש להרע להם ולגרם להם עול. ולא זאת, אלא שברב חצפתו ועזות מצחו, בא אלי כדי לבקש אתי הסכמתי. לפיכך אמרתי לו כי אני לא יכול לעזור לו ולהושיעו, ורק הקב"ה שהוא אביר יתומים ודין אלמנות הוא יכול לעזור לו..."

ספר פעם הרב מטשבין, רבי דב בריש וידןפלד בעל 'דובב מישרים', כי בילדותו התקים דין תורה אצל אביו רבי יעקב מהרימלוב בעל 'מובב מיעקב', באשר אחד מעשירי הקהלה שבבעלותו היו בתים רבים, נתבע בידי אלמנה אחת ששכרה ממנו דירה ודרה בו מספר שנים, אך לא שלמה לו אפילו פרוטה אחת מרב עניויתה, ובאשר כלו פליהקצין, צוה בעל הביתה להוציאה. האלמנה שנתורה ללא קורת רגל, תבעה את העשיר לדין, אך לרב לא היתה בררה והוא נאלץ לדחות את תביעתה, שכן הצדק עמו אחר שלא שלמה פרוטה. אולם לאחר שכתב את פסק דינו לטובת העשיר, פנה אליו רבי יעקב ואמר: "אמנם לפי דין תורה הצדק עמך, אולם בכל זאת מתחנן אני בפניך לטובת אשה אלמנה זו שאין ידה משגת לשלם את שכר דירתה, ועתה נגזר עליה ללון תחת פת השמים. אלא החזר אותה לבית, ובטוח אני שבינתיים יאספו יהודים רחמינים מעות בעבורה, ונמצאת יוצא נשקר בזה ובבא". העשיר שמע את הדברים בשתיקה, ולא הגיב מאומה. בשבת הקרובה, שהיתה אחת מארבע פרשיות, אמר העשיר לרב מטשבין שהיה אז ילד צעיר: "אביך קרא דאתרא מבקש ממני לותר למען האלמנה, אולי יותר הוא על אמירת הפיוטים בשבת זו? שכן נפשי קצרה בהם..." בתמימותו הלך הילד וספר זאת לאביו, ולהפתעתו נגש הרב אל שליחי הצבור ובקש ממנו לדלג על אמירת הפיוטים שלא ממנהג התיק. הדבר עורר פליאה בקרב המתפללים, ובאשר התרגעו בפני החזן על השנוי, הודיע להם כי עשה את הדבר בצווי הרב. בסיום התפילה, פנה הרב אל העשיר ואמר: "א געשעפט איז א געשעפט! דהיינו, הסכם הוא הסכם, ועליך לעמוד בו." "הבטנו, אני ואחי רבי נחום (רבה של דומברובה ובעל השו"ת 'חזון נחום')" בפניו של העשיר, ספר הרב מטשבין, "ובשאריתנו שהוא מהנהג בראשו, ונקנו שנינו אל האלמנה כדי לבשר לה את הבשורה הטובה, וכל אחד מאתנו רצה להיות המבשר הראשון..."

רבי יחזקאל שרגא בראך, מנהל מוסדות סטמיר בירושלים בשלשים שנה, היה מסור לתלמידיו באופן נפלא ודאג לכל מחסורם ברוחניות ובגשמיות. לעתים היו התלמידים רוכשים לעצמם פרות ומיני מגדים בחנות סמוכה, ובאשר היה רואה כי אחד התלמידים עומד מן הצד והבין כי אין מעות בכיסו, היה מעניק לו בהצנע ובסתור כמה מטבעות כדי שלא יתבייש מחבריו. בשנת תשכ"ט לא נמצאו מלמדים לשרת בקדש בתלמוד התורה, והוא התנדב להקדיש מזמנו ללמד את ילדי ישראל תורה, שלא על מנת לקבל פרס. אחד התלמידים בפתה היה יתום, ובאשר רבי יחזקאל שרגא מסר את שעותיו, לא הקשיב הלה לדבריו. בקש זה להטיל בו קרה, אולם באשר הביט עליו ראה כי לחיו נפוחה. מיד נחפו אליו וגלה, כי מחסר טפול בשניו נרקבו הללו ודלקת אחרונה בחניכיו. מיד שלח אותו אל רופא שנים שומר תורה ומצות שהתגורר בסמוך, אולם הילד חזר לאחר זמן קצר עם פתק בידו, בו בקש הרופא לדעת מי ישלם את הוצאות הטפול היקר. "מה פרוש מי ישלם?" התלהב רבי יחזקאל שרגא וקרא, "אביר יתומים ודין אלמנות, הוא שישלם!" ומיד הוסיף: "ואם אין הרופא מאמין לך, אזי אשלם אני מכיסי את כל הוצאות..."

ילד קטן נולד בירושלים ב"ח בסיון תרס"ו, חדשים אחדים לאחר פטירת אביו, ונקרא חנניה בן חנניה דיוויס. בהגיעו לגיל חמש ימים, פסק רבי שמואל סלנט כי כיון שאין אביו חי ואין מי שיפדנו בדין כבוד, עליו לעשות זאת בעצמו כשיגדל, ואף הכין לו טס של כסף לזכרון, בו נכתב כי על הילד לפדות את עצמו. בהגיעו לגיל מצות, נערך טקס חגיגי בו השתתף רבי יוסף חיים זוננפלד, והנער נפדה בידי כהן מיוחס. כיון שהיה יתום, נשלח הילד לבית יתומים דיסקין. שבת אחת יצא ללא נטילת רשות, והלך לבקר את סבתו ששמחה לראותו. אך כשבקשה ממנו לשוב, סרב מפחד שמא יענש על שיצא בלי רשות, וסבתו הזקנה נלוחה אליו כדי לבקש בעדו. בדרךם פגשו את רבי אריה ליון, עמוד החסד בירושלים, ובששמע את הדבר, הפציר בשישיה לשוב לביתה, והוא שב עם הילד בדרך הארצה עד בית יתומים בואכה ירושלים, כדי לבקש בעדו, ורק לאחר שדעתו נחה וראה שהנער התקבל ברצון, עשה שוב את דרכו הארצה לביתה.

מטעים

זכר תזכור וגו' לפרעה ולכל מצרים (מ"ח)

כתב לפרעה מספיקת ממצרים בטפחה, שכן הבל היה ביניהם פנאמר בפרקן דרבי אליעזר, שפרעה עשה תשובה והלך וימלך בנינו, ומצרים עמדו ברשעותם, ולכן נכלל זכר תזכור, שיש לזכר מחד את פרעה שעשה תשובה והתקבלה, ומאידך גם את מצרים שנותרו ברשעותם ונגעשו. (פרי אהרן)

המאכלה מן במדבר (מ"ט)

כתב המאכלה בכתב חסר י"ו, אבל השוא הוא נע כאילו נכתב אהרי חיריק מלא, ולכן הוא מטעים באופן נדיר בשני מטעים בתבה אחת בקדמא ובמרקא, ויש לעמוד ולהטעים מעט באות כ"ף. ורמו יש כאן לטעמים שהיו פקון, שהיו יכולים לטעים קעת אכילתו בכל טעם שרצו. וכדומה לכך בתבת השמע עם קול אללים שמטעים גם הוא בשני מטעים, כדי לרמוז לזכריו חז"ל שמוזר וזכור בדבור אחד נאמרו וישראל שמעו שתיקה. (טר המיד)

ארץ אשר-ה' אלקיה דרש אתה (מ"א)

כתב אתה בטעם אנתחאת המפסיק, ואחר כך נאמר תמיד עיני ה' אלקיה ביה, אולם בתרגום ירושלמי נאמר ארעא די ה' אלקהון תבע ותה בתדיקא, ונראה שמכאן שלא כפסוק ויחזקו ארץ ותבת תמיד מוסבת אל התבות שלפניה, דהיינו ארץ אשר ה' אלקיה דרש אותה תמיד. (כיצור ירושלמי)

מדגש

על הפסוק 'ושמתם את דברי אלה', מפרש רש"י: "אף לאחר שתגלה היו מצניעים במצות, הניחו תפלין עשו מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו". הדבר מפליא, כי תפלין ומזוזות מצות הנזה הם וחיובם נזהג גם בחזון לארץ. ואומרים בשם 'אזן אחד' ויש תולים זאת בנאון מוילקא, שרש"י כתב בראשי תבות ה"מ ע"מ, והמדפסים פענחו 'הניחו תפלין עשו מזוזות', במקום 'הפרישו תרומות עשרו מעשרות', שהם מצות התלויות בארץ, או שנקמת בנוטריקון 'היו מצניעים במצות תומ', והמניח תרומות ומעשרות, ואתרו בטעות 'תפלין ומזוזות', אולם מקור הדברים 'בספרי', ואף ששם לא נכתבו תפלין ומזוזות, הרי שהוא נדרש מסמיכות הפסוקים 'ואבדתם מהרה' אל 'ושמתם את דברי אלה' שנאמרו על תפלין ומזוזות, ומכאן אתה למד שהעקר לקיים את המצות בארץ ישראל.

ממלכה

מ'כה שלא כתובה היא תופעת השיחות הטלות בבית הנקנסת. פעם ראה פקח אחד חבורה של אנשים משוחחים בלחש בדברים של מה בכך, ואמר: "בהפטרות עקב נאמר 'מדוע באתי ואין איש', ופסוק זה נדרש כמסקת גרבות על בית הנקנסת, שהקב"ה בא לשם ולא מוצא בו אדם. אולם זה מובן בדורות הקדמונים שבתי ההקנסיות היו מחוץ לעיר, ויביד יתפרש הדבר מימינו שבתי ההקנסיות מלאים צאן אדם? אלא שהקב"ה בא ורואה אנשים מדברים ללא גבול ומדה, ואז הוא קורא 'מדוע באתי ואין איש?!' לא אנשים אלו, אלא נשים, כעלי תשעה קב"ו..."

"רק חזק לבלתי אבל הדם, כי הדם הוא הנפש" - מוסר השכל יש כאן לאדם. רוצה אתה להתחזק בעבודת ה' ולקבל עלי עצמך חזקים שונים? עשה זאת, אך בתנאי אחד, 'לבלתי אבל הדם' - לא על חשבון השני ובלי לשנות את דמו, 'כי הדם הוא הנפש', העקר להזהר בין אדם לחברו... (מקורות לבבי)

פְּרֻשֶׁת עֵקֶב | תשע"ז

אָסוּר לְקַרְא בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה | נָא לְשׁוּמֵר עַל קְדוּשַׁת הַגְּלִיּוֹן

פְּרֻשֶׁת עֵקֶב חֲמַד

יִצְחָק אֶלְאָוֶר ע"י בֵּית הַכְּנִסִּית שְׁכֻנַת עֵין חַמָּד - אֲבִשְׁרַת צִיּוֹן

לרפואת כל חולי ע"י ובכללם ציון בן צ'חלה ולרפואת והצלחת יוסף ליאור בן דליה אפרת וב"ב

פְּרֻשֶׁת עֵקֶב – יֵרָאֵת שָׁמַיִם

"וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹקֶיךָ שְׂאֵל מֵעַמָּךְ, כִּי אִם לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ, לְלַכֵּת בְּכָל דַּרְכָיו וְכו' (דברים י, יב)"

כותב בעל 'נפש החיים', אין מדובר פה באדם, שאין לו יראת שמים כלל, אלא מדובר פה באדם, שלמד תורה, ורק לאחר מכן למד יראת שמים, גם אדם זה הוא באותה קטגוריה, **באשר הוא לא עירב יחד יראת שמים עם לימודו.**

דוגמה לכך הוא האדם, שהניח חיטים ורק אח"כ שפך על זה חומר משמר. אין בכך שום תועלת לחיטים, כי בכדי שהם לא יתקלקלו, צריך לערבם יחד. **כך התורה והיראה צריכות להלך יחד, כי שתיהן הן דבר אחד.**

האדם נתון לעליות וירידות, ומחמת כך מצבו בעבודת ה' איננו קבוע ויציב אלא לפי הלך רוחו ומצב רוחו, **אולם ה'יראת שמים' שבאדם היא זו שמעמידה אותו שלא יעשה נגד התורה והיפך רצון הבורא.** ולכן ה' דורש מהאדם את התורה האמיתית, והיא תורה עם יראת שמים.

עד כמה יראת שמים חשובה אצל ה', כמבואר בחז"ל (ברכות פ' אין עומדין דך לג'): "אמר רבי שמעון בר יוחאי: אין לו להקב"ה בבית גנזיו אלא **אוצר של יראת שמים.**"

שנאמר: **יֵרָאֵת ה' היא אוֹצְרוֹ** (ישעיהו לג,ו) ובדרך כלל בגנזי המלך נשמרים הדברים היותר יקרים בכמותם ואיכותם. ואמרו עוד חכמים: "כל מי שיש לו יראת שמים, שקול כנגד כל העולם כולו, שנאמר 'כִּי זֶה כָּל הָאָדָם (קהלת יב,ג)".

מצינו בכתובים, שהעמידו את עבודת היראה בראש סולם המעלות הרחניות. כמו שאמר דוד המלך בתהלים: **"יֵרָאֵת חֲקְמָה יֵרָאֵת ה' (תהלים קיא,י)",** וכן שלמה המלך אמר בחוכמתו: **"תְּחִלַּת חֲקְמָה יֵרָאֵת ה' (משלי ט,י)".**

והסיבה לזה היא, כי האדם אשר השלים נפשו ביראה האמיתית קנה לעצמו כלי מפואר, שלתוכו יוכל להכניס את חכמת התורה, ובלעדי יראת ה' - לחוכמה אין מקום משכן בגוף האדם - וחסר לו היסוד להעמדת החוכמה בתוכו.

ובזה מבואר, מה שדרשו חז"ל, בגמרא שבת: "אמר רבא- בשעה שמכניסים אדם לדין, אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה, פלפלת בחוכמה, הבנת דבר מתוך דבר, ואפילו הכי, אם יראת ה' היא אוצרו אין, ואי לא. ע"כ.

והיינו, כי אפילו אם האדם עסק בתורה כל חייו, ומילא את תפקידו בעולמו, על ידי שפלפל בחוכמת התורה, והבין דבר מתוך דבר. אולם היה חסר ללימוד תורה שלו את הדבר המעמיד, אותו חומר שהוא מבחינת חומר משמר, כך בתורה ה'יראת שמים' משמרת אותה, שלא תתליע ותרקוב, **ומעדיף ה', שהאדם לא היה לומד ומעלה את לימודו לשמים, מאשר לימוד בלי יראת שמים ח"ו.**

כי לימוד תורה בלי תערובת יראת ה', אין ללימוד זה קיום. והרי בהעדר היראה אין בכל מעשיו, אלא פרי באושים, שאין מי שחפץ בו.

העלון מוקדש להצלחת

יצחק אריאל בן טובה
שמואל אימן בן אסתר זרי
משפ' שטרית
מאיר ישראל בן רחל ברכה-
ליאור יהושע סומך וב"ב
יהודה אריה בן רחל ברכה
עינת בת רחל ברכה
רחל ברכה בת פדילה דליה
נעם יצחק בן רחל ברכה חי הפקות ואירועים
יוסף ליאור בן דליה אפרת פרנסה בקלות ובשפע
נטלי בת יונית
קסיר אפרים וב"ב
י.מ.ש כדורי
שולמית ומרדכי חיים דויטש וב"ב

ציווג הגון וכשר במהרה

אורן בן אסתר
תרצה בתיה בת ימנה נינט
עמית בת טובה
חגית בת גילה
נתנאל בן ג'ינה
אסף בן סופיה
מיטל בת מלכה
אילן בן ג'וליאט

זרע קודש בר קיימא

גלית בת מסודי
אילנה בת רוחמה שמואל אימן בן אסתר זרי
סיון בת אסתר
נועה בת מזל טוב
דניאל בן שרה ואושרית בת שושנה

רפואה שלמה

מאיר ישראל בן רחל ברכה יצחק בן עזרא
ימנה ניזרי בת סטה- בריאות ואריכות ימים
מרדכי ניזרי בן פרחה- בריאות ואריכות ימים
מאיה בת עדי
גילה בת אקבאל - בריאות ואריכות ימים
אסתר בת סוליקה
אורן בן אסתר
יהודית אסתר פראל בת חיה- בריאות ואריכות ימים
נעם יצחק בן רחל ברכה
אקבאל בת שושפארין שירה שילת בת אורלי
תמר פורטונה בת מיסה רפאל משה בן רחל
מוריה בת רחל ברכה
יהודה אריה בן רחל ברכה
שלו בן מזל פחימה
יפה בת שרה-הצלחה ורפואה רחל בת זוהרה
מישא אסתר בת זוהרה
עינת בת רחל ברכה
רינת רחל בת עפרה
רחל ברכה בת פדילה דליה
רונית בת סבריה
יצחק בן חנון
ר' אליעזר בן עטיה

12/08/2017		כ' אב תשע"ז	
פרשת עקב			
הפטרה: "ותאמר ציון"- ישעיה מ"ט			
ה"ת	יציאה	כניסה	י"ב
20:53	20:03	18:52	
20:50	20:01	19:10	ת"א
20:53	20:03	19:12	חגיגה
20:51	20:01	19:10	ב"ש

בברכת שבת שלום
הרב אליהו חיים פנחסי שליט"א
חבר הרבנות המקומית מבשרת ציון

העלון מוקדש לעילוי נשמת משה בן גורג'יה	העלון מוקדש לעילוי נשמת מרים בת שרה ע"ה	רפואה שלמה לאיידה חיה בת אסתר ויליד אלחנן רפאל בן איריס ויליד אורי חיים בן שלי	זש"ק, פרנסה טובה ובריאות איתנה לאליהו ניזרי בן ימנה וגלית בת מסודי
---	--	--	--

שואל ומשיב בהלכה – בשולי גוים - חלק י"ד

ההלכות מוקדשות לעילוי נשמת משה בן גורג'יה ז"ל

מה הדין בספק עניין בישולי גוים ומה הדין כאשר הבישול נעשה בכלי שני על ידי הגוי?

שאלה: **?**

להלן סיכום ההלכה מפי ר' אליהו חיים פנחס, רבנות מקומית מבשרת ציון מתוך ספרו 'הכשרות למעשה':

תשובה: **!**

כאשר יש ספק בישולי גוים, ואין ספק על עצם כשרות התבשיל, ספק דרבנן לקולא ומותר. **מקורות:** הרמ"א (שם סי"א). וע"ע בספר ללקוט שושנים ח"ה (עמוד שכו).

במקרה שאופן הבישול על ידי הגוי מעיד, שנעשה בכלי שני, מותר - ואין בו איסור. **מקורות:** שו"ת שרגא המאיר ח"ו (סימן קסז). אולם אם מערה מן הקומקום וכדומה, קיימ"ל עירו מבשל כדי קליפה. וגם בזה יש מקילים היות וקליפה לא עולה על גב שולחן מלכים.

איסור בישולי גוים שייך בבתי חרושת, אף שאין חשש לקירוב דעת, היות שאינו מכיר את המבשל.

אולם יש המתירים. **מקורות:** ברכי יוסף (יו"ד סימן קיב) בשם תשובת מהריט"ץ (סימן קסא). אולם החיד"א דחה דבריו, והעלה, שיש להקל בפת פלטר, אך לא בבישול גוי. ובשו"ת מנחת יצחק ח"ג (סימן כו אות ו) העלה להחמיר. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי ח"ו (סימן קח אות ו), שיש סומכים על המבואר בקצת ספרים, שאין איסור בישולי גוים בבית חרושת, שאינו בכלל גזירת חתנות. אך משמע מהחזון איש זצ"ל שיש להחמיר בזה. ובשו"ת באר משה ח"ד (סימן מח) כתב, שיש לצרף שיטה זאת להקל. ועיין בספר ארחות משפט - אושינסקי (עמוד תא) שלכאורה, יש לצרף זאת בבישולי נכרים במסעדות, שהרי הסועדים שם אינם מכירים את המבשל, והוא אינו מכיר אותם, ולא מבשל בשביל סועד מסויים. וכן דעת הגר"מ פינשטיין להקל, כפי שהובא בשו"ת רבבות אפרים ח"ה (סימן תקצו).

עיסה, שביליתה רכה ושופכים אותה על הכירה ומתפשטת עליה ונאפית, דינה כאפיה ודי בהדלקה על ידי יהודי, היות והקובע והמגדיר הוא כאשר קובעים עליו סעודה ומברכים עליה ברכת-המזון.

מותר לשתות קפה או תה שהכין הגוי, אם אין בו חשש איסור אחר, כיוון שהעיקר בתערובת הוא המים, והקפה בטל אליו. **מקורות:** שו"ת יחיה דעת ח"ד (סימן מב). ומוכח מדברי האחרונים, שלא חששו לביטול איסור לכתחילה, היות שהוא מדרבנן. וכן פסק בשו"ת תשובות והנהגות ח"ד (סימן קצג) ובפרט כאשר היהודי נותן את הסוכר דהוי גמר מלאכה על ידי ישראל. ושוב ראיתי בשו"ת שאלו לברוך-טולדאנו (חיו"ד סימן מז), שבמשקה תה אין משום בישולי גוים, היות שהרוב הוא המים, ואין בישול גוי במים. ע"ש. וכאשר אבקת הקפה עברה תהליך קלייה או בישול בבית החרושת [כפי שעושה חברת "עלית"], מה שהגוי נותן את המים, אין בו איסור של בישול גוי, היות שאין בישול אחר בישול.

הרושם בקיום מצוה

רבותינו הזהירונו במצוות, שאדם דש בעקבו חלילה ואינו מעריך אותה ושכרה העצום. וצריך האדם לדעת, כי כאשר מקיים הוא מצווה, הרי שהיא מאירה ומשפיעה לא רק על אותו פרק זמן, שבו קיימה, אלא מאירה היא אף לאחר מכן, ויש בכוחה להשפיע על האנשים, שיגיעו אחר כך לאותו מקום בו קוימה המצווה.

התנא ר' חנניא בן תרדיון אומר: "שניים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה - הרי זה מושב לצים". שואלים רבותינו, הרי בסך הכל לא אמרו דברי תורה. מדוע הכנסת אותם לקטגוריה של לצים? ובגמרא (סנהדרין קג ע"א) מובא: "אָרְבַּע פְּתוֹת אֵין מְקַבְּלוֹת פְּנֵי שְׂכִינָה - פֶּת לְצִים". וכי כל כך חמור עונשם, עד שאינם זכאים לקבל פני שכינה?

ומביאים רבותינו הסבר נפלא - חלילה וחס, אין השניים, שישבו ולא אמרו דברי תורה להכניסם לכת לצים. אלא יש להבין, מדוע ישבו שניים ולא יכלו לדבר דברי תורה במקום זה? הסיבה לכך משום שלפני כן ישבו באותו מקום לצים, ולוצו ביניהם והרושם של דבריהם נשאר באותו מקום, ועל כן לא יכולים היו הבאים אחריהם לדבר שם דברי תורה מישום שחשים הם באותה אווירה עכורה הקיימת במקום ולא מאפשרת להם לשוחח בדברי תורה!

אם כן, מצינו שכאשר אדם מקיים מצווה מסויימת, הרי שהרושם של מצווה זו ממשיך להותיר חותם בעולם ('רשימו'- הרושם שנותר כתוצאה מאותו המעשה). והבאים אחריהם חשים באור זה, שאף משפיע עליהם. סיפר הרה"ג ר' גמליאל רבינוביץ שליט"א על הגאון רבי אברהם ישעיהו קרליץ זצ"ל ('החזון איש'), שהיה יוצא מדי פעם בהוראת הרופאים לצורך בריאותו להלך בחוצות בני ברק.

באחת הפעמים התלווה אליו בן אחותו הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א. הם יצאו לדרך במעלה הרחוב ('רחוב חזון איש') והגיעו לסופו. באותה תקופה, עמד שם פרדס בשם "פרדס ברמן". בהגיעם לאותו מקום נעצר לרגע החזון איש, ואמר למלווהו הגאון ר' חיים:

"מריח אני כאן ריח של תורה! כנראה, לפני זמן לא רב עמדו כאן במקום זה בני תורה, ודיברו בלימוד!". בבירור קצר, שערך ר' חיים לאחר מכן נודע, שממש באותו מקום עמדו לפני כן שני בחורים משיבת פוניבז' הסמוכה, ודיברו ביניהם בלימוד התורה הקדושה.

מנויים לקבלת העלון חנם ב-email: מידי שבוע, שלח את כתובתך אל: PnneEH@gmail.com	הקדשת העלון נתן להקדיש את העלון לעילוי נשמת, לרפואה שלמה, להצלחה, זוג הגון, חזרה בתשובה וכו' - נא לפנות לליאור בטל" 0504-115673 כתבת המערכת: עבור ליאור עצמון, רח' הבשם 26 א.ת.ד. 83375 מבשרת ציון. מקוד 90805	לשאלות בהלכה נא לפנות לרב אליהו חיים פנחס בטל" 052-6329144 (הנייד באישור ועדה רוחנית)
---	--	---

הרב המקובל שלום בוזגלו זצ"ל - נולד בשנת ה'ת"ע (1710) בעיר סאלי. קדוש מרחם היה, ומשחר ילדותו ניכרה בו נשמתו הגדולה. התנזר מכל מחמדי תבל ומנעמיה. לאחר שגדל ומילא את כרסו בש"ס ופוסקים, עבר למרקש, שם הצטרף לחבורת מקובלים, יחדיו למדו בחברותא, והמתיקו סוד ברזי התורה. לאחר שהכירו בגדולתו, מינוהו כאב"ד בעירם.

מלך ישמעאלי אחד ושר צבאו ביקשו להרוג את רבינו, ובדרך נס ניצל פעמיים מידם. באחת הפעמים הושלך לכלא עם יהודים נוספים ונגזרה עליהם מיתה בשריפה. אותם יהודים הועלו על המוקד, ואילו הוא ניצל ממוות, כיוון שלב המלך התהפך ברגע האחרון, והוא החליט להעניק לרבינו חנינה. בעקבות רדיפות אלו, נאלץ לברוח ללונדון, שם מונה כאב"ד.

רבינו הקים בלונדון ישיבה לטובי הבחורים. בשנות מגוריו שם, הרבה לנדוד בקהילות ישראל במדינות אירופה. בכל מקום שהגיע, התקבל בכבוד גדול, וגדולי ישראל שהעריכוהו והוקירוהו, שיחרו לפתחו. **הגאון החיד"א בפירושו 'ניצוצי אורות' על הזוה"ק מביאו יותר משלוש מאות פעמים!** באחרית ימיו עלה לארץ ישראל והשתקע בצפת. בשנת ה'תקל"ז (1777) חלה את חוליו אשר ממנו לא קם. תפילות רבות נערכו לשלמו, ואף הוסיפו לו את השם חיים. אולם, לא היה ניתן לבטל את הגזרה ונשמתו עלתה בסערה השמימה ב-כ"ב אב ה'תקל"ז (1777). חי כ-67 שנים. מקום קבורתו לא נודע.

סבא: הגאון ר' משה (גאון מופלג, צדיק וחסיד, רב פעלים, כיהן כדיין בעיר סאלי). **אביו:** הגאון ר' משה (עמד בראש ישיבה בסאלי. כל ימיו הרביץ תורה ותלמידים רבים היו לו). **מרבתינו:** אביו, ר' משה, ר' אברהם אזולאי, ר' יעקב פינטו, ר' יעקב גדליה, ר' ישעיה הכהן, ר' חיים בן עטר הזקן (זקנו של 'אור החיים' הקדוש). **מספריו:** **מקדש מלך** - פירוש על הזוהר **יכסא מלך** - פירוש על תיקוני הזוהר **יהדות מלך** - פירוש על עץ החיים **יהוד מלך** - פירוש לספרא דצניעותא **יכבוד מלך** - פירוש על עץ החיים **פני מלך** - פירוש לאידרא רבא ואידרא זוטא **ידברי שלום ואמת** - חידושים על הרמב"ם

בין גלים שטה ספינה מאחד הנמלים באירופה ומטרתה להגיע אל חופי המזרח התיכון. בין הנוסעים היה המקובל הגאון רבי שלום בוזגלו זצוק"ל, הוא עלה לספינה בלונדון, ופעמיו היו לארץ ישראל להשתקע בעיר הקודש צפת 'עיר המקובלים'. בעוד שאר הנוסעים עמדו על סיפון הספינה ונהנו ממראה נוף הים והשמים, ישב רבינו בחדרו, כשהוא מחכה לרגע בו יזכה לעלות לארץ הקודש.

לאחר זמן מה צפירה ארוכה נשמעה, אות לעגינתה של הספינה באחד האיים שבדרך. הנוסעים יכלו לרדת לזמן מה ולשוטט ברחבי האי, ולאחר הצפירה השניה עליהם לחזור שכן הספינה עומדת להמשיך בדרכה. גם רבינו בחר לצאת מחדרו הקטן, הוא ירד לאי, משוטט ברזי הקבלה, שבה עסק תדיר, ולא שם ליבו, שרגליו נושאות אותו הרחק מהחוף. רק כעבור שעה ארוכה, כשניעור מהרהוריו הבחין, כי הרחק לכת, חיש סבב על עקבותיו. אך כשהגיע אל החוף לא נראתה הספינה. הוא נותר לבדו על האי, ואותו יום ערב שבת היה.

מחוסר ברירה נכנס לתוך רחבי האי השומם והפראי. לפתע מבחין ממרחק בארמון הבנוי לתלפיות. כשחששות כבדים בליבו הלך לעברו. כשהגיע לשם, הושיט את ידו לשער הכניסה והנה היא נפתחה, הוא החל משוטט בחדרי הארמון, ועיניו לא שבעו מיופיו. הקירות היו מקושטים באבנים טובות ומרגליות, ואף ידיות הדלתות היו מצופות זהב, הבית עצמו היה מעוטר בכלים מכלים שונים עשויים כסף וזהב.

רבינו חש, שהמקום לא נבנה ע"י בני אדם וכי מקום קדוש הוא. השמש העריבה ורבינו נשא תפילה: "רבש"ע הן דרכי לטבול במקווה טהרה לכבוד השבת, עתה מה יהא?". רק סיים בקשתו, והנה לפניו מקווה טהרה עם מים צלולים וזכים, כשיצא, נשא תפילה נוספת, זקוק הוא לגמרא שבת בה הוא לומד תמיד לפני כניסת השבת. אך סיים את תפילתו ולפניו מסכת שבת. עתה ידע, כי כל מה שיבקש יתמלא על אתר. הוא התיישב באחד החדרים ועסק בשקיקה בלימוד הגמרא, בזמן לימודו עלו ברעיונותיו חידושים רבים נפלאים ועמוקים. כעבור זמן ראה לפניו על השולחן פמוט יפה עם שני נרות גדולים, הוא הבין, שהשבת בפתח. לפיכך סגר את הגמרא והדליק את הנרות לכבוד שבת.

והנה שומע הוא צעדי אנשים הנכנסים לחדר הסמוך. הוא ניסה לפתוח את הדלת, אך היא הייתה נעולה, הבין כי אין לו רשות להיכנס, תפילת המנחה החלה ורבינו מצטרף עם המניין הלא נראה, בסיום התפילה הבחין בחדר סמוך, בו עמד שולחן ערוך בבשר ודגים ומעדי עולם. כך חלפה השבת בתענוגים, לשיא ההתרגשות הגיע עת שמע מהחדר הסמוך בשעת קריאת התורה את שמותיהם של העולים לתורה, **והם שבעת הרועים: אברהם יצחק ויעקב, משה אהרן יוסף ודוד**. כל כולו רעד מפחד, כי בית אלוקים הוא זה וזה שער השמים.

עם צאת השבת נפלה עליו תרדמה. בחלומו עומד הוא בבי"ד של מעלה, וראה כיצד דנים זקן שהתגורר סמוך לצפת ולו בית לממכר משקאות, צדיק גמור היה, ודינו יצא לגן עדן. באותו רגע פרץ לאולם מלאך שחור וקיטר. "פעם אחת בשבת קודש בא אליו ערבי וביקש שימכור לו משקה, הזקן סירב בכל תוקף, ומשאיים עליו הישמעאלי בחרבו, הרשה לו לקחת בעצמו מבלי לשלם, ויש כאן דגנוד חילול שבת".

ישב ביה"ד לדון. המלאך המליץ טען כי פיקוח נפש היה ועוד שלא עשה מאומה, אבל מאחר שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, יצא דינו כי **נשמתו תתגלגל משך שבע שנים!** ורק אז יקבל את חלקו בגן עדן. מששמע זאת רבינו, התמלא רחמים על הזקן. ניגש לפני הדיינים ואמר כי מקבל הוא עליו שבע שנות גלות ובלבד שאותו זקן יכנס מיד לגן עדן. עיין בית-הדין בדבריו והסכימו לדבר, והזקן הובל לגן עדן.

ישב ביה"ד בעניינו של רבינו ויצא הפסק, שלא יעלה על הדעת להענישו על מסירות נפשו למען יהודי אחר ולכן ייחשב לו יום לשנה, ורק שבעה ימים תימשך גלותו. לאותו זקן שנפטר יש שבעה בנים, ילון רבינו כל לילה אצל בן אחר ובזה יסיים גלותו. וייקץ והנה נמצא הוא בשדה, ומבחין בתהלוכה גדולה של אנשים. משבאו סמוך אליו, שאלם: "היכן אני נמצא?" "בצפת, בערב שבת נפטר באחד הכפרים הסמוכים בעל חנות משקאות וכעת שבנו מהלוויתו". הבחינו האנשים כי מאור פניו הוא של אדם קדוש והחלו מתנוכחים אצל מי ילין. ביניהם היו גם שבעת בני הזקן, האבלים. "אל תרבו, בעזרת ה' אמלא רצון כולכם, ובתום השבעה אבוא לישון כל לילה אצל בן אחר ועד אז אלון אצל האנשים האחרים שביקשו ממני ללון אצלם". לא ידעו הבנים מאומה מכל אשר אירע מאחורי הפרגוד בבי"ד של מעלה, וכמה עמוקה היא מידת הדין.

סיפור מדהים זה סיפר הגאון ר' חיים אלעזר שפירא זצ"ל (בעל ה"מנחת אליעזר" ממונקטש) בסעודה שלישית בביהכ"נ צאנז שבצפת. את הסיפור שמע מרב תלמיד חכם מופלג מקני החסידים בצפת, שבעיניו ראה כתב יד של חידושי רבינו על מסכת שבת, ובהקדמה מספר רבינו בעצמו את אשר עבר עליו ומעיד כי רוב חידושיו במסכת התחדשו לו באותה שבת פלאית.

הרבי, שכלל לא מכירו, וגם את אביו לא ידע, מניין ידע שתפרו לו חליפה חדשה? עד מהרה מצא עצמו מחוץ לבית המדרש. שם בחשיכה זרחו עיניו של הילד היתום בברק יקרות, שלא מעלמא הדין. השמחה הציפה אותו וגירשה משם את העצבות והכאב. הוא סיפר לאמו בשמחה, כי האדמו"ר מגור החמיא לו על חליפתו.

חלפו חמישים שנה. ברחוב מעמיץ במרכז לוס אנג'לס צעד לו אברך לכיוון ביה"כ שבקצה הרחוב, שם מתקיימים מניינים למנחה אחד אחרי השני. לפתע נעצרה מכונית יוקרתית בה נהג יהודי עם זקן לבן, ועם חיוך על פניו הוא שאל את האברך: "לאן?", לאחר שענה לו, הזמינו לנסוע יחד עמו.

פתחו הללו בשיחה ואז התברר לנהג כי אברך זה הוא חסיד גור שהגיע מירושלים לצרכי מסחר. "אם כך", פנה אליו הנהג, "אני מזמינך לארוחת ערב". נעתר לו החסיד. בגמר הסעודה ביקש המארח לספר לאורחו סיפור קטן מימי חייו.

הלה סיפר על אותם הזמנים בירושלים לפני כחמישים שנה, כאשר רוחות רעות נשבו בכרם בית ישראל. הימים היו ימי קום המדינה, מצד אחד הייתה עניות גדולה, ומצד שני קמו כוחות הביטחון. דבר שהלהיב יצרים של בחורים צעירים.

"כואב הלב", המשיך המארח בסיפורו, "כי כמה מבני כיתתי לא נמצאים עימנו כיום, הם היו ילדים מבתים טובים, אך לא עמדו בפיתויים, זו הייתה תקופה קשה מאד, מי שלא היה באותם ימים, לא יוכל להבין אילו רוחות נשבו אז בחוצות. אף אני הייתי בסכנה, ואולי בסכנה כפולה, אם בעזיבת הבית היו אחרים מפסידים את ביתם החם, אני לא הייתי מפסיד מאומה, כי בית חם לא היה לי".

הוא סיפר לאורחו את הסיפור של החליפה, והוסיף: "במבט לאחור זה נראה היה טפשי וקטנוני, אך באותם הימים היה זה **כל עולמי, כשהבחנתי, שאינני מעניין איש, שאלתי את עצמי מדוע עליי לעמוד בכל הדרישות ההלכתיות...**

"ואז הגיע הרגע הגדול בחיי, המפנה ששינה את כל מהותי, ואלה היו העיניים הקדושות של ה'בית ישראל' זה מה שהחזיק אותי באותם הזמנים, כל הבית התורני, שהקמתי בס"ד ובניי שבנו בתי תורה ויר"ש ונכדי הלומדים תורה בישיבות ברחבי העולם, הכל בזכות המבט האבהי של הרבי וההתייחסות הכה חזקה לחליפתי החדשה. הם שנתנו לי את הכח לשרוד".

"זה לא אומר, שהקשיים נעלמו, הסחף של הרחוב לא דילג מעליי, אך בכל פעם שנזכרתי ברבי, איך שהשתתף בשמחת חליפתי הרגשתי שאיכפת לו ממני, ובזכותו אני חי היום בדרך התורה והיראה, וזה היה עבורי מקור כח להתמודד עם כח הקשיים".

הוא קם ממקומו, הכניס את אורחו לאחד החדרים בדירתו הענקית, פתח את הארון, הוציא משם שתי חליפות, אחת מרופטת עם טלאים ותפירות לרוב, והשניה יפה ומהודרת.

הסיפור של החליפה שוב הציף אותו ברגשות עזים, ודמעות שטפו את פניו. הוא לא היה מסוגל להמשיך, השתנק, הרים את ידו, הצביע ואמר: "**זו חליפתי!!!**".

סיפור זה אירע באותן השנים, בהן הדלות עבור אנשי ירושלים הייתה עצומה. אך המצב היה עגום יותר בבתי האלמנות. קופות חסד וצדקה ממוסדות לא היו כלל ומצבם של אותם אומללים היה נורא. כך היה בביתו של מוישלה. ילד יתום שהתגורר עם אימו. פעמים רבות נאלצה האם לוותר על ארוחתה הדלה שהסתכמה בפת לחם יבש בלבד.

מוישלה מטבעו היה ילד שקט. הוא ידע, עד כמה קשה אמו עובדת כדי להביא אוכל לבית. בגדיו היו טלאים-טלאים והוא ניסה לעודדה תדיר באומרו שהם יזכו לימים טובים יותר. בהגיע פסח היה מוישלה הולך לביה"כ שבשכונת בתי אונגרין כשבדידו אחז במחזור הישן של אביו. רוב חבריו מהכיתה היו לבושים בבגדים חדשים, וחלקם היו עם חליפות חדשות לחג.

הוא עצמו היה בחליפה ישנה קטנה ממידתו, עם כמה סוגי כפתורים, ולא מעט תיקוני תפירה לאורך ולרוחב. הוא הביט בחבריו הלבושים במיטב הבגדים וכאב את העניות הדלות והיתמות, שהיו מנת חלקו.

לפתע גמלה בליבו החלטה. בשנה הבאה הוא יהיה עם חליפה חדשה. מי יממן? על זה לא חשב. בימים ההם היה צריך ללכת לחנות בדים ולרכוש בד, משם ללכת לחייט שהיה מודד את מידותיו של האדם עבורו, הוזמנה החליפה ובמשך מספר שבועות היה מסיים את עבודתו.

לחייטים בירושלים לא הייתה כמעט עבודה. רבים מבני ירושלים היו 'מתפארים' כי עם אותה חליפה בה נכנסו לחופה, הכניסו את בניהם לחופה! מוישלה לא ידע לאיזה מערבולת הכניס את אימו, בשעה שהיה שחזר בפניה מידי יום ביומו על מבוקשו-חליפה חדשה. כיוון שלא יכלה לאכזב אותו, הייתה מקמצת ממה שאין לה. בשנה לאחר מכן הייתה לו חליפה חדשה. החל היתום לספור את השעות לקראת חג הפסח. הוא היה בטוח, שכל המתפללים יברכו אותו בברכת 'תתחדש'.

אך איש מהם לא הבחין כי לילד היתום יש חליפה חדשה. "אחכה לתפילת השחר" חשב, "אז ודאי יחמיאו לי המתפללים". אולם אף אחד לא אמר מילה על החליפה החדשה. **מוישלה היתום היה שבור עד עמקי נשמתו ודמעות בצבצו מעיניו...**

לתפילת מנחה כבר לא הלך לביה"כ, שבו התפלל אביו המנוח. לפתע הבחין בקבוצת בחורים ההולכים לכיוון בית מדרש, מבלי לחשוב צעד בעיקבותיהם, עד שמצא עצמו בבית המדרש של האדמו"ר הגאון ר' ישראל אלטר זצ"ל (ה'בית ישראל' מגור) ששכן באותם הימים בישיבת "שפת אמת" שבמחנה יהודה.

את הרבי לא ראה מעולם. הוא התפלל מנחה וכלל לא ציפה מאף אחד, שיאמר לו "תתחדש". זו הפעם הראשונה בחייו שהוא דורך פה ואין מי שמכירו. הסתיימה התפילה, החסידים נעמדו לפני הרבי כדי להתברך ממנו ב"מועדים לשמחה". הם עברו במהירות אחד אחד, גם מוישלה החליט, שיעבור לפני הרבי. מאות חסידים עברו והנה הגיע תורו של מוישלה. לפתע נעמד הרבי ואמר לו: "**איזה יופי של חליפה תפרו לך!**".

הרב יצחק בן תפאחה כדורי זצ"ל הרב שבתי בן אסתר איאטון זצ"ל
 סעידה בת תופחה ע"ה מאיר מורד בן שושנה ז"ל
 אביבה בת אירון ע"ה גאולה בת טובה ע"ה
 אברהם בן יונה ז"ל עמירם בן דבורה ז"ל
 יצחק בן חביבה ז"ל ר' עוליאל ישועה בן סטה מקנין זצ"ל
 אהרון (אורי) בן רבקה ז"ל דרור יהושע בן ארץ מיוחס ז"ל
 חי יזיי בן קלרה ז"ל דב בן יצחק ז"ל
 יוסף בן סעדה ז"ל סוליקה בת עישה ע"ה
 אסתר בת נעמי ע"ה רחל רפאת בת השמת ע"ה
 יעקב בן סלימה ז"ל סלים בן פרחא ז"ל
 יעקב בן סלימה ז"ל לטיף בן פרחא ז"ל
 ספירנס תקווה בת נעימה ע"ה דניאל רפאל בן חגית ז"ל
 מישה אסתר בת הרהר ע"ה יהודה בן סעידה ז"ל
 אברהם בן דינה ז"ל אברהם בן דינה ז"ל
 עפאת בת השמת ע"ה עפאת בת השמת ע"ה

הרב עובדיה יוסף בן גורג'יה זצ"ל הרב מרדכי צמח בן מזל אליהו זצ"ל
 אסתר בת בלה ע"ה שמואל בן רבקה ז"ל
 נעמי בת כותון ע"ה משה בן רוזה ז"ל
 מרים בת בלה ע"ה אביחי בן אסתר ז"ל
 צדיק חכם בן חזלה ז"ל נעימה בת גורג'יה ע"ה
 שני בת אסתר ע"ה דוד בר חסיבה ז"ל
 מסודי בת חביבה ע"ה רפאל בן אסתר ז"ל
 יונה בן סעדה ז"ל שמעון בן שמחה ז"ל
 ברכה בת מרדכי ע"ה ר' דב בן בנימין אלטר ז"ל
 יפה בת רבקה ע"ה אורה בת נעימה ע"ה
 שרה בת מורברי רחל ע"ה שמעון בן חנה ז"ל
 אלון בן סעדה ז"ל גורג'יה בת נעימה ע"ה

אגעדאנק

על פרשת השבוע

פרשת עקב תשע"ז

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאה

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

אמר לו החתן, שגם הוא הרי היה עליו, סליחה אבא, אם באמת הם נתנו את הנדוניה בגלל החשיבות שלך, אז היו צריכים לתת עשר מיליון, לא רק מליון, אלא וודאי שנתנו את זה בגללי,

ענה לו הבית הלוי, נכון, הם רצו לתת עשר מיליון אבל מה אפשר לעשות שאתה הוא החתן וזה הוריד את הערך למיליון בלבד ...

אמר הרב מבריסק, אף גם כאן, מכח תפילותיהם של אותם צדיקים לא היה צריך להיזקק אפי' ציפורן של יהודי אחד, אבל מה נעשה שגם הציונים עם הצבא מעורבים כאן...

ועתה ישראל מה ד' אלקיך שאל מעמך (י, יב)

דרשו חז"ל "אל תקרי 'מה', אלא 'מאמה' הקב"ה מבקש מאתנו מאה ברכות בכל יום. דוד המלך תיקן זאת כשהייתה מגיפה, ובכל יום מתו מאה בחורים, ולא ידעו מה הסיבה לכך, עד שראה דוד המלך ברוח הקודש, שעליו לתקן אמירת מאה ברכות בכל יום והמגיפה נעצרה.

למעשה, ה'משנה ברורה' כבר כותב שבכל יום אנו מברכים מאה ברכות כסדר. וזה החשבון: **תשע עשרה** ברכות בתפילות שמונה עשרה שלוש פעמים ביום, יחד **חמישים ושבע** ברכות. עשרים ברכות השחר, פעמיים נטילת ידיים לסעודה, וברכת המזון לאחר הסעודה שזה שתיים, שהן **שתיים עשרה** ברכות, ועוד בבוקר **שתי ברכות** לפני קריאת שמע ואחת אחרי, ובלילה **שתיים לפני ושתיים** לאחר, סך הכל עולה **לתשעים ושש** ברכות. הוסף לזה את ברכת אשר יצר שמברכים כמה פעמים ביום הרי לך מאה ברכות. אבל בשבת יש לנו רק **שבע** ברכות בתפילת שמונה עשרה, ואי"כ בשלוש תפילות חסרות **שלושים ושש** ברכות. מצד שני יש לנו את מוסף שיש בה **שבע** ברכות, סעודה שלישית עם **שש** ברכות (שתיים לפני וארבע אחרי), קידוש בערב **שתי ברכות** ובבוקר ברכה אחת, סך הכל **שש עשרה** ברכות, ואם כן חסירות בשבת **עשרים ברכות**.

ה'שלחן ערוך' מייצג להשלים זאת על ידי אכילת פירות ושתייה. ומה יעשו תלמידי חכמים שהגויים בתורה יומם ולילה, ואין להם זמן להתעסק עם פיסטוקים? פסק ה'משנה ברורה', שיכוון לצאת בברכות שאחרים אומרים, ואפילו יוכל לכוון לצאת בברכות של העליה לתורה.

כתב החיד"א, שענין זה רמזו בפסוקים "האלף לך שלמה ומאתיים לנוטרים את פרוי", ובפסוק אחריו "היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעיני". ובהקדמת שני דברים: א. אמרו חז"ל (שבועות לה, ב) כל מקום שנאמר בשיר השירים "שלמה" הכוונה להקב"ה, מלך השלום שלו. ב. אדם שגונב מחבירו ברכה צריך לשלם לו עשרה זהובים, כך מבואר בגמרא בחולין אודות אחד ששחט ובא השני וגנב לו את מצותו כיסוי הדם, עליו לשלם לו עשרה זהובים על גניבת המצוה. ברכה שווה איפוא עשרה זהובים.

ועתה נבאר את הרמז בשני הפסוקים שלפנינו: "האלף לך שלמה" הקב"ה - מלך השלום שלו - יש לו אלף זהובים לשלם לכל יהודי עבור מאה ברכות בכל יום. "ומאתיים" - והלא בשבת חסירות עשרים ברכות שהם מאתיים זהובים. לנוטרים את פרוי" - עשה ברכות על פירות וכך תשלם למאה. "היושבת בגנים, חברים" - תלמידי חכמים היושבים בפרדסה של תורה וקנראים חברים. "מקשיבים לקולך השמיעיני" - הם יכולים לשמוע ברכות מאחרים. (הגדש"פ ומתוק האור)

ועתה ישראל מה ד' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה את ד' (י, יב)

נציין את דברי המדרש (מדרש תהלים מזמור כז) עה"פ אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש שבתי בבית ד' כל ימי חיי לחזות וכו' "אמר לו הקב"ה, בתחלה אתה אומר, אחת שאלתי, שבתי בבית ד'. וחזרת ואמרת, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו (יצפנו בסוכה ביום רעה יצילנו). אמר לפניו, רבונו של עולם לא יהא העבד שוה לרבו? בתחילה לא באת עלי באחת, שנאמר (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך. ואחר כך, דחת עליו במצוות הרבה, שנאמר (שם) ללכת בכל דרכיו ולאחבה אותו וגו'. הוי, לרעה לעבד שיהא כרבו". יש להבין מה היה הדין ודברים בין הדמע"ה להקב"ה, וכי מה תשובה היא זו לא יהא העבד וכו'? אלא, מתרצים המפרשים, הקב"ה אמר "ליראה אותו" זה העיקר, ומי שיש לו יראת שמים אמיתי, ממילא כבר מקיים בו "ללכת בדרכיו" "לדבקה בו" הכל תלוי ביראת שמים, לכן זה באמת דבר אחד.

ואצל דוד המלך, גם היה בקשתו רק דבר אחד, ונקדים הסיפור (מובא ב"ומתוק האור" מספר הנהגות הח"ח' בשם ספר 'מגד גבעות עולם'): הבחור יענקל פארברנקה (הוא הב' יעקב משה שורקין מבחירי התלמידים בראדוין), נכנס פעם בעת סעודה מפסקת בערב יו"כ אל ביתו של החפץ חיים וביקש ברכה שיזכה לזיווג הגון. נענה החפץ חיים ואמר: "שהקב"ה יברך אותך שתישאר בלימוד". אחד מכוני הבית חשש כי החפץ חיים לא שמע היטיב את הבקשה, על כן שב וביקש עבורו בקול חזק יותר: "הבחור זקוק לשידוך". ועוד פעם חזר החפץ חיים על

וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שנאיך (ז, ט"ו) יש להבין מדוע בישראל כתיב לשון "שימה" ולא ישימם בך, ואילו גבי שונאך כתיב לשון "נתינה" ונתנם בכל שונאך.

יש לבאר עפ"י מה דאיתא במנחות (נט, א) "א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן נתן "משהו" שמן על גבי כזית מנחה פסל, מאי טעמא? לא 'שיים' כתיב, שימה כל דהו. נתן 'כזית' לבונה על גבי משהו מנחה פסל, מאי טעמא? לא 'יתן' כתיב, עד דאיכא נתינה", הרי לנו ש"שימה" זה כל שהוא ואילו "נתינה" זה עם שיעור. וא"כ י"ל שזהו ביאור הכתוב "והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא 'ישימם' בך" אפילו כל דהו, אך 'ונתנם' בכל שונאך דהיינו שיעור נתינה. (מהר"ל דיסקין)

ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלקיך (ח, י)

בגמ' ברכות (לה, א) שהמקור לברכה על המזון 'לפניה' נלמד בקל וחומר "כשהוא שבע מברך, כשהוא רעב לא כל שכן", ואילו בברכת התורה מצאנו להיפך 'ש'לפניו יש מקור מן התורה 'כי שם ד' אקרא הבו גדול וכו', ולאחריו נלמד בקל וחומר. הרי שבברכת המזון נאמר בפירוש הברכה לאחריו, ולפניה למדין מק"ו. ואילו בברכת התורה נאמר מקור לפניו, ולאחריה למדין בק"ו.

בטעם הדבר כתב הגר"א, שהנה מה ההבדל בין הנאה אמיתית מדברי תורה לשאר הנאות של עולם הזה? שבשאר הנאות, מכניס היצר חשק גדול ומגדיל לו את הנאה בדמיון עשרת מונים, ורגע אחד אחרי הנאה כבר מאבד את כל טעמו, ורואה שהכל היה דמיון, ואילו בלימוד התורה הוא להיפך, שלפני לימוד התורה אינו מרגיש חשק ורצון ללמוד, אבל כיוון שמרגיל נפשו בלימוד, מרגיש בהם טעם עד שקשה לו להפסיק.

בזה מובן היטיב, שבאכילה יש ק"ו שאם לאחריו צריך לברך - כשכבר נוכח לראות שהכל היה דמיון - לפניו לא כ"ש, כשעדיין מרגיש את תאוות האכילה וודאי שצריך לברך. ואילו בברכת התורה, אם לפניו מברך - כשעדיין לא מרגיש שום חשק - לאחריה לא כ"ש, כשכבר מרגיש את הטעם הטוב, טעמו ורואו כי טוב ה'.

ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלקיך (ח, י)

בגמ' ברכות (כ, ב) "אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא ריבונו של עולם כתוב בתורתך 'אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד' והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב 'ישא ה' פניו אליך' אמר להם וכי לא ישא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך, והם מדקדקים [על] עצמם עד כזית ועד כביצה".

שואלים המפרשים, וכי לא מצאנו חומרות נוספות שקבלו ישראל על עצמם? למה נושא פנים דוקא בגלל חומרא זו? הגר"ח מוולוז'ין מבאר, שהנה לכאורה חומרא זו עשויה להביא לידי קולא, שכן אם יבוא עני יתנו לו רק כזית... ויצא שכרו בהפסדו, אבל אם נדקדק נראה שכתוב והם מדקדקים "על עצמם" עד כזית, שרק על עצמם מחמירים לברך בכזית ולא עם העני. לכן אומר הקב"ה כמו שבברכת המזון אתם מחמירים לברך אפי' על כזית וכביצה, אבל עם אחרים אתם מטיבים ונושאים פנים, לתת להם כדי שביעה, אף אני אשא פנים לכם.

ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה (ח, יז)

נביא סיפור אותו מספר הרי"מ שושן, בשנת תשט"ז היה מלחמת סיני, אימה ופחד היה על הישוב כאן בארץ ישראל, ולמעשה היו ניסים גלויים עד למאוד. היו כמה תלמידי חכמים שהגיעו אל הבריסקער רב והוא דיבר איתם ואמר להם, אתם חושבים שהניסים שהיו פה זה בגלל הצבא שלנו, הטנקים והמטוסים? לא! זה היה רק בזכות כמה יהודים צדיקים כמו רבי שלמה בלוך התלמיד של החפץ חיים עם התהילים שלו ורבי ועלוועל צ'צ'יק עם התהילים שלו ועוד כמה יהודים טובים וצדיקים, רק בזכותם וגללם היו כל הניסים.

שאל אחד היושבים שם את הרב מבריסק, אם זה אכן בגללם אז לא היו צריכים להיות בכלל פצועים וכ"ש שלא הרוגים, ולמעשה הרי כן היו?! ענה לו הרב אני יספר לכם מעשה, אצל הסבא ה"בית הלוי", היה לו בן עליו גדול, אח של רבי חיים, והוא השתדך עם משפחה מסויימת, וכמובן להיות מחותן של הבית הלוי זה חשיבות גדולה ועוד לזכות בכזה עליו, וכנדוניה, התחייב לתת סכום עתק כמו מליון דולר. בכדי שיוכל החתן לשבת וללמוד בלי שום דאגות. בין האירוסין והחתונה שם לב בעל הבית הלוי שבנו החתן זחה קצת דעתו עליו, והחליט שצריך לשים אותו במקום... פנה הבית הלוי אל בנו ואמר לו, נדמה לך שמה שקיבלת נדוניה על סך מליון דולר זה בגלל שאתה כזה מיוחד וחשוב? לא לא, כל מה שהם נתנו כזה סכום זה רק בגלל שהם רצו להשתדך איתי לא בגלל שאתה שווה את זה...

כאשר חזרתי לב"ב סיפרו לי את דברי החז"א, השתוממתי והשתוממו כולם מחזונו. ולמדתי כיצד מנת אטריות הצילה שישים ילדים, שיש להם זכות אבות. (להגיד)

וברך פרי בטןך (ז, יג)

אספר לכם מעשה שהיה:

ברוסיה, לפני המלחמה, חי יהודי עשיר מופלג בשם דיויס. הוא "החזיק" בכספו את כל עולם הישיבות בליטא, ברוסיה ובפולניה. כל ראשי הישיבות, הגדולים והמפורסמים ביותר, היו פוקדים את מעונו ואף מתאכסנים בו.

אחרי המלחמה הוא נותר עני ואביון. הכולשביקים הקומוניסטים, לקחו ממנו את הכל. הוא הגיע לירושלים בעירום ובחוסר כל, וכך נפטר. אבל היו לו שני חתנים, גדולי תורה, האחר היה ראש ישיבת טעלו, והשני הרב של טעלו. הוא נהג לומר: "מכל רכושי הרב נותרו לי שני יהלומים", כשהוא מתכוון בדבריו לשני חתניו.

כמה זכנ אותו אדם לשני חתנים כה מופלגים? כמוכן היו לו זכויות עצומות של החזקת תורה, אולם למעשה היתה כאן סיבה נוספת:

פעם הגיע רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל למעונו של דיויס כדי לבקש את תמיכתו. היה זה ביום חורפי, והדרכים היו מליאות בבוץ. נעליו ובגדיו של רבי אלחנן התלכלכו מהבוץ, והוא הרבה לעצמו כיצד יוכל להיכנס לביתו של העשיר, והלא ילכלך את השטיחים היקרים ואת הכסאות המרופדים.

רבי אלחנן הכיר היטב את מבואות הבית, וידע כי יש אפשרות להיכנס אליו גם דרך המטבח, שם אין שטיחים, ושם יוכל העשיר לקבל את פניו, וכי רק בסלון יכול העשיר להעלות את תרומתו, ולא במטבח?

הוא דפק על דלת המטבח ושתי ילדות קטנות פתחו לו את הדלת. הן הכירו אותו, ומיהרו לבשר לאביהן: "רבי אלחנן הגיע!" הן הכירו את אביהן, וידעו שביום בו ר' אלחנן מגיע אליו, נהיה לו יום "שמחת תורה".

רבי אלחנן ביקש מהן למסור לאביהן כי היות והוא מלוכלך בבוץ, הוא לא הרשה לעצמו להיכנס דרך הסלון, שמא ילכלך את הריהוט היקר שיש בו, וכי הוא ממתין לו בדלת המטבח.

כשדיויס שמע את הדברים מפי בנותיו, הוא נהיה חיוור כמו סיד. רץ למטבח ופרץ בבכי. רבי אלחנן לא הבין מה קורה פה: תמיד הלה מקבל אותו בסבר פנים יפות, בשמחה, ואילו הפעם? מה קרה? הוא פנה לדיויס ושאל: "שמא צרה התרגשה ובאה לביתך? ספר נא לי!"

דיויס פתח את פיו, כשבכיו מתגבר מרגע לרגע: "רבי'ה, מה עשיתי לך? מה פשעי ומה חטאת שככה הרבי'ה מתנהג כלפי? למה מגיע לי שהרבי'ה מקלקל את הבנות שלי?"

רבי אלחנן לא הבין מה הלה שח: "מקלקל את הבנות שלך? הרי איני מכירן כלל!" "אסביר לרבי'ה את כוונתי. אני עסוק מבוקר ועד ערב בזהב ובכסף. ביהלומים ובתכשיטים. כל היום אני עסוק עם סוחרים. כל יומי, מתחילתו ועד סופו, הוא ביונע'ס. הבנות שלי רואות כל זה. חשש כבד ממלא את ליבי: מה פתאום הן תסכמנה להתחתן עם תלמידי חכמים? הלא הן לא רואות בבית, כמעט, כל זכר לתלמוד תורה? לצערי הרב, לא נותר לי זמן במשך היום ללמוד תורה.

התקוה היחידה שנותרה בליבי היא, שהן רואות את אביהן מכבד בכל ליבו ונפשיו תלמידי חכמים, מארח אותם ומעניק להם ממונו - זה מלמד אותן כי גם אביהן מייקר את התורה מכל הכסף והזהב.

כעת הרבי'ה בא לביתי, ומספר לבנותי כי הוא לא מעוניין ללכלך בבוץ את הסלון, ולכן הוא עומד בכניסה הצדדית של הבית. מה הן לומדות מזה? שהשטיחים יותר יקרים מהתורה, שהכורסאות יותר חשובות מראש הישיבה! בשביל לשמור על נקיזון השטיחים אפשר להעמיד את רבי אלחנן בדלת הצדדית של המטבח, ולא להכניסו בדרך כבוד הביתה! אוי ואבוי לחינוך שכזה!

"ומה ברצונך שאעשה כעת", שאל אותו רבי אלחנן. "רבי'ה! תן לי את ידך ובא וניכנס דרך הכניסה הראשית. ניכנס ונשב בסלון. רצוני שתדוון, בבוץ שלרגליך, על השטיחים, תלכלך אותן, תשב על הכורסאות, תלכלך גם אותן, שהכל יתלכלך! או אז הן תדענה מה עיקר ומה טפל. כך יכנס להן לעצמות שהתורה, שרבי אלחנן, יותר חשובים מכל הבלי העולם הזה".

בזכות החינוך הזה שהעניק לבנותיו, זכה אותו דיויס לשני חתנים גדולי תורה מופלגים. (יחי ראובן)

שלוש העצות

לפני שנים רבות שמעתי מאחד המגיידים דרשה נפלאה על הפסוק: "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות" (דברים ח, א). אין המקרא אומר אלא 'דרשני': פתח בלשון יחיד, וסיים בלשון רבים. מדוע. הסביר זאת בספור מעשה

מעשה ביהודי תם וישר, שעלה אל הרב לשאול שאלה: "רבי, אני חפץ בכל לבי להיות לבן העולם הבא, אבל אני עם הארץ ואיני יודע מה לעשות. אין באפשרותי לקבוע עתים לתורה. הורני ארחות חיים בדרך קצרה!"

אמר לו הרב: "הסכת ושמע, וחרוט בזכרוך: דמה לנפשך כי יש רק מצוה אחת לעשותה, וכי אתה היהודי היחיד בעולם, ואין עליך לקיים מצוות אלא ביום זה בלבד!"

שמע זאת, ושמוח מאד. אם כן הוא, אין קל מזה! מיהר לצאת מבית הרב, והרב קרא אחריו בקול: "עמוד, אל תמהר לברוח, ברצוני להסביר לך את דברי!" אבל היהודי מיהר לדרכו, וקרא מאחרי כתפיו: "אין מה להסביר, רבי! איני אטום כל עיקר, הבנתי את דבריו היטב!"

ברכתו "שהקב"ה יברך אותך שתישאר בלימוד". כאשר יצא משם פגש יענק'ל את הגאון רבי אלחנן ווסרמן וסח בפניו את אשר אירע אותו בקודש פנימה. "אי אי" - נענה מיד רבי אלחנן - "מדוע אינך מבין? מדוע אינך מבין?" בלי שידוך - אי אפשר להישאר בלימוד. בלי "שטעלא" - קשה להישאר בלימוד. בלי מנוחת הנפש ומשפחה טובה - קשה מאוד להישאר בלימוד. בברכה זו שברכך החפץ חיים אתה האיש המאושר בעולם! הוא נתן לך הכל! עם יסוד זה מבאר החת"ס שכל כוונתו של דוד המלך בבקשתו היה "שבתי בבית ד" שיוכל ללמוד ללא שום מפריעים, לכן אף הוא בעצם התכוון רק לדבר אחד, שיוכל ללמוד בשלווה.

בלימוד התורה יש חידוע שני בנינים לדבר בהם (יא, יט)

בלימוד התורה יש חידוע שני בנינים לדבר בהם: ידעת התורה, ועצם לימוד התורה. פעם בא יהודי לפני החפץ חיים זצ"ל, בנו לומד בישיבת ראדין, ולפי מושגי האב כבר למד דיו. בא האב לבקש רשות מהחפץ חיים ולקבל ברכה ליטול את בנו שיעזור לו במסחרו. "למה תפסיקו מללמוד" שאל החפץ חיים, "מה אומר לכם רבי", ענה האב, "ככל שאני רואה רבי עקיבא אייגר שני כבר לא יצא ממנו. אז לפחות שיעזור לי בפרנסה".

"במה אתה עוסק" התעניין החפץ חיים, "ירקן בשוק" ענה "והעבודה קשה". "תמהני עליך, למה לך לעבוד כה קשה. הרי 'רוטשילד' שני כבר לא ייצא ממך, אז למה לך לעבוד?" "מה פירוש", הזדעק "צריך לעבוד כדי לחיות!" "אכן, וצריך גם ללמוד כדי לחיות!"

מאצרות המגידים

רק באבותיך חשק ד' ויבחר בזרעו אחריהם (י, ט"ו)

בפרשה אנו רואים כמה פעמים את העניין של זכות אבות - אבותינו אברהם יצחק ויעקב "רק באבותיך חשק ד' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם" ועוד כהנה בתחילת הפרשה ועוד.

כי מצוה גדולה או מסירות נפש של הורים יכולה להועיל לבניהם אחריהם. נזכרתי במעשה שהיה לפני שנות דור. ביום בהיר אחד החזון איש קרא לי וסיפר כי בחור מהקיבוצים בא ללמוד בישיבת פוניבז', אך הישיבה לא הצליחה לסדר לו פנקס מזון למחייתו. אם ידוע לכם, פעם היו מקבלים דף כזה בו היה כתוב לדוגמא: יעקב גלינסקי כך וכך ילדים מקבל חצי ק"ג סוכר שני ק"ג קמח וכו'. אמר החזון איש "בעיירת חדרה שם אתה ראש ישיבה, יש קצין אחראי, דרכו תוכל לפעול להשיג אישור לאותו תלמיד".

בסיום בקשתו אמרתי "יש לי שאלה לשאול". "אני לא הרב בזכרון מאיר (שכונת מגוריו) גש להרב וואזנר!" חיך החזון איש והשיב, אלא שאח"כ הסכים לשמוע את השאלה. "מדוע ואיך זכה בחור כזה ללמוד בפוניבז' מה הוא שונה מחבריו, שהרי הוא והם מאותו קבוץ?". "זכות אבות" ענה החזון איש. אתם, בני ישיבה - ישיבת בין הזמנים, אשריכם, ואספר לכם עוד בעניין הקיבוצים. בתקופת העלייה לארץ כאשר החלו להעביר על דתם את ילדי העולים מארצות המזרח, יצאנו בשליחות החזון איש למעברות. הציל אותם.

אחד הקשיים בהצלת הילדים היה לדעת מי ומי מהעולים מעוניין ללמוד במוסדות חרדיים, ולתבוע מהממשלה לתת לאותו אחד חינוך דתי. כי המפ'מניק'ס סגרו את מחנות העולים ניתקו אותם בכח מהרחוב החיצוני, ויש היתה גישה אגרסיבית. בתקשורת ובממשלה אמרו כי לא ידוע להם בכלל שאיש מישוה שרוצה ללמוד במוסדות דת חרדיים, אין עולים המעוניינים בחינוך דתי. ובתוך המחנות איימו עליהם שמי שיתבע חינוך לא ממלכתי יישאר רעב ללחם (וכך גם עשו הלה למעשה). אך עם כל זאת מפעם לפעם הסתננו החוצה מכתבי זעקה לגדולי ישראל: "תושיעו אותנו!". יום אחד יצאנו קבוצה למחנה עולים לא הרחק מראש העין. המטרה הייתה להסתגל פנימה להציל כמה שיותר בזמן הקצר שעמד לרשותנו, למשל, להחתים יהודים על כך שהם מעוניינים בחינוך עצמאי או חינוך חרדי לצאצאיהם. כמו כן לשמוע שמות ופרטים טכניים. המקום היה מגודר. החלטנו להסתגל מתחת לגדרות התיל ולהיכנס בכל מחיר. אחד הבחורים הגביה מעט את הגדר, השני חפר עם מוט ברזל, נוצרה חפירה קטנה. מי יכול להיכנס בפתח כזה צר? יעקב גלינסקי, שהיה נמוך וקטן... שכתבתי על הארץ דחקת את הראש ועד שהספתי להשתחיל חצי גוף כבר הבחינו בי האחראים מבפנים - שעטו אלי ברכים משכו אותי פנימה ונתפסתי בידיהם. החברים מיהרו לשוב לבני ברק להזעיק עזרה "גלינסקי נתפס". דבר ראשון הם נכנסו מבוהלים אל החזון איש וקראו: "תפסו את יענק'ל גלינסקי!", החזון איש לא נבהל, ולא עוד שהעלה חיזוק על פניו: "לא הם תפסו אותנו, אלא הוא תפס אותם" אמר ולא יסף. הבחורים לא יכלו לרדת לסוף כוונתו, וחזרו לישיבה. ומה באמת היה שם?

רבותי! שם במעברות למדתי טוב את הפסוק "שלח לחמך על המים כי ברוב הימים תמצאנו" והיא יאומן כי יסופר. וכך זה התגלגל: בתחילה קיבלתי כמה דפיקות ודחיפות, הובילו אותי למשרד המחנה, החלטתי לתת להם לבחין שאני מדבר רק אידיש, והם חיפשו פקיד כזה שמבין והכניסו אותו אלי. מיד כשנכנסו ראינו שאנחנו מכירים מסמרקנד שברוסיה. היה זה בסוף ימי המלחמה, כשגלינו למעמקי רוסיה, הרעב שם היה נורא נורא והיום ואותו בחור - שכעת פקיד - הבחין שיש לי בידיים צלחת איטריות, הוא ניגש אלי בתחנונים שאתן לו לאכול, ראיתי שהמצב שלו קשה ונענעתי קצת בראשי, הוא מיד התנפל על הצלחת ולא השאיר לי כלום. והנה כעת נפגשנו שוב... מיד הזכיר לי הוא את הסיפור, שוחחנו עד שהוא שאל עצה איך יעזור לי מבלי שיעיפו אותו מתפקידו. השבתי לו כך: תאמר לאחראים כי תפסת "דג שמן", אחד הפעילים המסוכנים ביותר, ודבר ראשון יש להסתובב איתו ולהתריע מפניו בכל האוהלים. התכנית הצליחה בסיעתא דשמיא, הוא עבר איתו מאהל לאהל והצלחתו להעלות על דף כשישים שמות של ילדים, שוודאי ירצו מוסדות חינוך חרדיים. ואז זרקו אותי ב"בושת פנים" עם כמה בעיטות מהמעברה, ו...העיקר שהסחורה בידיים שלנו.

התנשם והתנשף, כבר לא צעיר היה, וגרר עצמו ממערב למזרח, ומשם צפונה. כשהחמה עמדה לשקוע אזור שארית כוחותיו ופרץ בריצה. רץ עד שהחמה שקעה, ואז קרס והתעלף.

וכל השטח היה לשלו, של בני המושבה.

אילו היינו מנצלים כך את ימינו, כמה היינו רוכשים – ולעצמנו!

(והגדת)

"ברכתני!"

יש בשולחן ערוך דין תמזה. כלומר ההלכה פסוקה, אבל המציאות לא מובנת: "אכל ואינו ידוע אם ברך ברכת המזון אם לאו, צריך לברך מספק, מפני שהיא מן התורה. ככתוב (דברים ח, י): "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך" (אורח חיים קפד, ד), ומקור בתלמוד הירושלמי (ריש ברכות).

תשאלו מה תמזה כאן. אז אספר –

ה"חתם סופר" זצ"ל שקוע היה כל כולו בעולמה של תורה. בפלפול ההלכה, בלימוד התלמידים, בתשובותיו להלכה. לאחר השיעור שמסר לבני הישיבה היה שב לחדרו, מותש. עיין בשאלות ההלכתיות שהגיעו אליו מכל קצווי העולם היהודי ובתוך כך אכל בפיוור נפש את העוגה שהגיש לו משרתו. כל מעייניו, בשאלות הסבוכות. ראה המשרת, ונחמץ ליבו: עוגה כה טעימה, פשע הוא לכרסמה כך, בהסח הדעת. עוגה כזו יש לאכול בריכוז, למצות את טעמה, להתענג על כל לעיסה... הרב אינו מודע כלל ועגה, אחת היא לו אם אוכל הוא אם לאו, דברי התורה מתוקים בפיו מדבש ונופת צופים. החליט לעשות חסד עם העוגה, ולאכלה בכונה כדבעי. אמר, ועשה. ה"חתם סופר" התישב במקומו ושקע בעיון בהמון המכתבים. הבחור נשא את העוגה בצלחת, ואכלה בעצמו בחדר החיצון. את הצלחת הריקה ובה שרידי הפרורים הציב בפאתי השולחן.

ה"חתם סופר" סיים את העיון במכתבים, ובמהלכו גיבש את התשובות ההלכתיות. נשא עיניו אל הבחור, ושאל: היכן העוגה?"

נדהם, אך התעשת מיד: "הרב אכל, האיני זוכר?"

אינו עזות!

השיבו ה"חתם סופר": "האמת היא שאיני זוכר האם אכלתי, טרוד הייתי בעניי השאלות". אכן נגולה מעל לבו של הבחור. "אבל זאת יודע אני לבטח, שלא ברכתי –

ואם לא ברכתני, לא אכלתי!"

והאבן הענקית שבה וסקלה את לבו!

ואני שואל: ה"חתם סופר" לא זכר אם אכל, אבל ידע לבטח אם ברך –

מדוע אצלנו קורה שאינינו זוכרים אם ברכנו, אבל יודעים לבטח שאכלנונו? נו, באמת, אינו שאלה. כי מעייני של ה"חתם סופר" היו בברכה, ושלנו באכילה! ה"חתם סופר" לעס בפיו, ומוחו בגיה בדברי תורה. ואנו ממלמלים בפיו, ובמה הגוגה מוחנו!

לא רבים יודעים את הדין שנפסק בשולחן ערוך (אורח חיים קפג, ח): "לענין לשאול בברכת המזון מפני היראה או מפני הכבוד, יש מי שאומר שדינה כתפילה!"

דין הפסק בברכת המזון, כהפסק בתפילת העמידה!

ויותר –

מובא בשם המגיד ממזריטש זצ"ל שיש להקפיד בברכת המזון עוד יותר מבתפילה. לפי שהתפילה מדרבנן, וברכת המזון מדאורייתא!

אבל יתכן שלא כדאי לפרסם דין זה, ומשום מעשה שהיה.

ה"חפץ חיים" זצ"ל ביקש מהאברכים שעסקו במכירת ספריו בעיירות ישראל, שבבואם ידרשו רבנים בענין שמירת הלשון, חשיבותה וחומרותה. הגיע אחד מהם לעיירה שאנשיה אינם בני תורה. קם ודרש. אמר: "מורי ורבותי, כשרות מטבחי היהודי מושרשת ברוך השם, איש אינו חשוד לרכוש בשר שאינו כשר, ומי מדבר על בשר 'דבר אחר'!"

"חלילה וחס!" הזדעזעו כולם.

"וכולם מפרידים הפרדה מוחלטת בין בשר וחלב, ומקפידים על שמירת שש שעות מלאות מארוחת הבשר לאכילת מוצרי חלב" –

"ודאי!" הנהנו כולם.

"ובכן", רעם קולו, "דעו לכם: המתנת שש שעות, מנהג הוא, המעוגן בהלכה. איסור בשר עוף בחלב, מדרבנן. בשר חזיר, לאו אחד על כל 'כזית', וכמה 'כזיתים' עלולים לאכול –

ובדיבור אחד של לשון הרע, עלולים לעבור על שבעה עשר לאוים מדאורייתא, וחמור ענינה שלוש עברות חמורות, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים (ערכין טו ע"ב)!"

נדהמו.

באמת חידוש, לא ידעו!

בצאתו, שמעם מחליפים רשמים: אם שמירת הכשרות חמורה פחות מלשון הרע, אולי באמת הגזימו בה... ואם הפסק בברכת המזון הוא כהפסק בתפילה, אולי מותר לענות בתפילה לשיחת טלפון, ולהציץ בה לכותרת בעיתון...

אז אולי כדאי שלא לידע...

(והגדת)

"כי אם שמר תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשתה" (דברים יא, כב). וידועים דברי רש"י (ויקרא כב, לא. דברים ד, ו) "ושמרתם ועשיתם", "ושמרתם" זו משנה, "ועשיתם" זה המעשה. אם כן, מהו כפל הלשון "שמור תשמרון", כך דרשו בספרי (עקב יב): רבי שמעון בן יוחאי אומר, משל לשני אחים שהיו מסגלים ממון אחר אביהם, אחד מצרף דינר ואוכל ואחד מצרף דינר

האיש מיהר אל חנותו, חנות לממכר שירי אריגים. יהודי קשיש נכנס, בחר אריג, ושילם תמורתו. בטעות נתן שלושה דינרים במקום שניים. המוכר הבחין בדבר אבל לא אמר דבר, והקונה פנה והלך. שעת הצהרית התקרבה. האיש נעל את חנותו ופנה הביתה לאכול.

"טול ידיים", אמרה האישה. "מיד אגיש את האוכל".

"את יכולה להגישו מיד", ענה בעלה. "אין עוד צורך לטול ידיים!"

האישה הנדהמת נעצה בו עיניים שואלות.

"הייתי הבוקר אצל הרב, והוא פסק שאיני חייב לקיים אלא מצוה אחת. ואני כבר הנחת היום תפילין, וגם התפללתי – הרי זה די והותר להיום. ומחר אהיה פטור אף מזוואת. כך אמר הרב, שאיני צריך לקיים מצוות אלא היום בלבד!"

פיה של האישה נפער בתדהמה. לא הספיקה לסגור, ומישהו נקש בדלת. אדם זקן נכנס. "קניתי אצל כבודו אריג", אמר הזקן, "ועתה נוכחתי לדעת ששילמתי בדינר אחד יותר מדי".

"אמנם כך", ענה המוכר בשויון נפש, "אך מה בכך? היום הייתי אצל הרב, והוא הורה לי לחשוב שאני היהודי היחיד בעולם. אם כך, כבודו חשוב בעיני כגוי, וטעות הגוי מותרת..."

עכשיו נפער פיו של הקשיש בתדהמה, והאשה פרצה בצווחות אימים: "הצילו, דעתו של בעלי נתבלעה עליו, הוא השתגע!" הקשיש צרח אף הוא, והאיש נס על נפשו וברח מן הבית.

ברחוב העיר עמד, ואמר לנפשו: "רגע אחד, הלא הם צודקים, מי לא יצחק לשמע הדברים? יהודי אחד, מצוה אחת, יום אחד?! הרב אשם בכל אשר קרני, הוא הורני את ההוראות המוזרות האלו!" ובצעדים נחושים שם את פניו אל הרב, לתבוע הסבר.

הרב ראה את פניו והנהג בראשו: "שבת, אפוא", אמר לו "הרי בקשתי ממך לשוב ולשמע את ההסבר".

הוא טרם הספיק לענות, ואל הבית התפרצה אשתו: "הושיעה, רבי, בעלי השתגע!"

הרב טרם להרגיע את רוחה, ואז הופיע יהודי קשיש, נושם ונושף, לתבוע את המוכר לדין תורה...

אמר הרב: "הסכינתו כולכם ושמעו. אמנם, הוריתי לו את שלושת הדברים, אבל עתה הנני להסבירם.

ראשית, אמרתי, עליך לחשוב שיש רק מצוה אחת לעשותה. וכוחותי היתה, שהרי יש לנו תרי"ג מצוות לעשותן, והעצל אומר לנפשו: מצוה הבאה לידי, אוכל להחמיצה. אם לא אקיים את זו, אקיים אחרת במקומה. ואף באותה מצוה עצמה אומר הוא לעצמו: מה לי למהר, היא לא תברח.

הוא יושב ליד הספר, ומרשה לעצמו לחלום. אמנם יש כאן מצות תלמוד תורה, אבל היא לא תברח, אפשר ללמוד גם בשעה הבאה.

בא עני לבקש נדבה, והוא מניד בכתפיו. אמנם יש עמו מעות, אבל יבוא עני אחר, ואולי יתנם לו...

לכן אמרתי: אל תחשב חשבונן של מצוות. יהיה דומה בעיניך, כאילו רק מצוה זו לפניך, ואין עוד. רק לימוד זה, רק תפילה זו, רק מצוה זו שבאה לידך.

ועוד אמרתי: דמה לנפשך, כאילו אתה היהודי היחיד בעולם. ומדוע? מפני שכאשר באים להתירים לדבר מצוה, משתמט כל אחד ואומר: מדוע באו אלי, הלא יש אחרים מלבדי. וכך נדחה העני מאחד לאחד, ונותר בדלותו.

כאשר יש ללכת לשיעור תורה, אומר כל אחד: מדוע אעזוב את ביתי בשעת לילה, והגשם טורד? יש משתתפים רבים בלעדי. ובינתיים, אין מניין בשיעור. והוא הדין במה שאמרתי לך שתחשוב כאילו רק היום עליך לקיים מצוות, כדי שלא תדחה את המצוה מיום ליום, עד שתדחה כליל.

וזוה שנקאמר: "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות". פתח בלשון יחיד, וסיים בלשון רבים. אלא שזוהי ההוראה לכל אחד ואחד. שיראה כל מצוה כאילו היא היחידה: "כל המצוה". ויראה את עצמו כאילו הוא לבדו בתכל: "אשר אנכי מצוך". ויראה את היום הזה בלבד: "היום" ותו לא, ואז תהיה בידכם היכולת לקיים את כל המצוות!"

ובאמת ידוע הרעיון בשם הגאון מוילנא זצ"ל, וה"חפץ חיים" זצ"ל הביאו (ב'אהבת חסד" ח"ב פרק יא בהג"ה) בשם גאון אחד, והסביר בו את הפסוק (דברים ו, ו): "והיו הדברים האלה", תחשוב שאין עוד יהודי בעולם מלבדך, ועליך האחריות לקיום העולם בלימודך, שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ (נדרים לב ע"א), "היום", אין אלא יום זה בלבד, ואם לא עכשיו אימתי, כמה תנצלו!

ואספר –

העיר פתח תקוה נוסדה לפני כמאה שנה על ידי יהודים יראים ושלמים, ובהכוונת מהר"ל דיסקין, השרף מבריסק זצ"ל. מתי מספר היו, אבל שטח המושבה היה רחב מאד. עד היום משתרעת העיר על פני שטחים נרחבים, מפני מעשה שהיה.

השטח נרכש מידי הערבים, ולא היו מפות מסומנות כמו בזמננו. הגיעו עם הערבי לעמק השווה, ואז היה הקונה הולך במצרי השדות. כל השטח שהספיק למדוד בשעליו עד לשקיעת החמה, היה שלו.

רבי יהושע שטמפפר היה הקונה. השכים קום מבעוד לילה, התפלל עם עלות השחר, ובהניך החמה החל בצעדה כשהערי רוכב לצידו על החמור בצעד מהיר הלך והלך והלך. לא היה כביש ואף לא משעול. פסע על האבנים ונתקל במהמורות, עלה גבעות וירד גאיות. השמש טפסה במעלה השמים והזעה נגרה פלגים פלגים. לא האט את צעדיו ולא התפנה לשתות או לאכול.

עוברים ושבים בקשו לשוחח ולפטפט, והוא לא עצר ולא השיב, בהתמדה חתר הלאה והלאה.

הערבי הותש, ביקש שיעצור מעט, שילגום לגימה. גם לו לא ענה.

ומניחו. זה שמצדף דינר ואוכל נמצא שאין בידו כלום, וזה שמצדף דינר ומניחו נמצא עשיר לאחר זמן. כך תלמיד חכם לומד שנים או שלושה דברים ביום, שנים או שלושה פרקים בשבת, נמצא עשיר לאחר זמן. ועליו נאמר: "וקובץ על יד, ירבה" (משלי יג, א).

ואספר –

אברך בא, והציג עצמו. הוא מתגורר בבני ברק, ומכה כרב בית כנסת ברמת גן הסמוכה. ביום שלישי הם עומדים לערוך סיום מסכת ליד שולחנות ערוכים, "סעודה לגמרה של תורה" (שיר השירים רבה א, ט), עם תזמורת כדת וכדין, ומבנק שאבוא לדבר לכבודה של תורה.

"נו, ודאי. אם ירצה השם, בלי נדר. איזו מסכת מסיימים?" אני מתעניין.

"תענית", הוא משיב.

נו, באמת, כזה טרם, סעודה ותזמורת ונאומים, על שלושים דפים שרובם אגדות, אחת הקטנות והקלות שבמסכתות! מילא, מסכת שבת על למעלה ממאה וחמישים דפיה, והלכותיה החמורות. כתובות על מגוון נושאים, יבמות על חשבונותיה, מסכתות מסדר קדשים. אבל תענית!?"

"ובמשך כמה זמן למדו את המסכת?"

"במשך שבע שנים".

איזה הערט? שבע שנים!

"שיעור חדשי", אני שואל בנימוס.

גם אז, בשבע שנים כתשעים חדשים. שני שלישי עמוד לשיעור, ועוד אגדות

"לא", הוא עונה, "שיעור שבועי".

"שיעור שבועי? ועל זה עורכים מסיבה? עצרת התעוררות היה צריך לעשות!" בשבע שנים למעלה משלוש מאות וחמישים שבעות. במסכת שלושים דפים. היה אומר, נעמד בשישה שיעורים, חודש וחצי. ממש כמו בישיבות!

ואז הוא אומר לי: "כן, השיעור ניתן בשבת, לאחר התפילה במשך כעשר דקות בלבד" –

והתמונה השתנתה מן הקצה אל הקצה.

יהודים טובים באים לתפילה, ושומעים קריאת התורה ומתפללים מוסף. בבית מדרש. החמין על הפלטה, ויש לנוח מעמל השבוע. ונשארים לעוד עשר דקות, לשמוע כמה שורות מעניינות, הרבה סיפורים ואגדות. ובכל פעם לומדים חמש עד שבע שורות. וכך, שבוע אחר שבוע, חודש אחר חודש. ושנה אחר שנה – ומסיימים את המסכת –

"ודאי שאני בא! לא זו בלבד, אף אומר 'הדרן' על המסכת!"

כמה שמח.

הגעתי, ואור בעיניים. עשרות יהודים מסבים לשולחנות ערוכים, שמחים בשמחת התורה, והתזמורת מרעישה. האברך ערך את הסיום ואחד המתפללים אמר את הקידוש והכל איחול "מול טוב" – ממש "יום חתונתו, זה מתן תורה" (תענית כו ב) – וקמתו לדבר.

מסכת תענית מסיימת בשתי מימרות. האחת שייכת למשנה האחרונה במסכת, שבת"ו באב ובוים הכפורים בנות ירושלים היו יוצאות ומחוללות בכרמים. ואמרו בגמרא: תנא, מי שאין לו אשה, נפנה לשם. תנו רבנן, יפיות שבהן אומרות תנו עיניכם ביופי, מיוחסות שבהן אומרות תנו עיניכם במשפחה, מכוערות שבהן אומרות קחו מקחכם לשם שמים.

והמימרא השניה: עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו. שנאמר: "ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה [ובכל מקום שנאמר "זה", יש בו גלוי כהוראה באצבע: החדש הזה לכם, זה קל ואנוהו, וזה משנה המנורה, ועוד] קוינו לו ויושיענו, זה ה' קוינו לו, נגילה ושמחה בישועתו" (ישעיה כה, ט). וכתב מהרש"א: "מפורש במפרשים שהוא דבר סוד", ואין לנו עסק בכנסתרות.

אבל יש להבין, מה ענין המימרה הזו לכאן. קשה לומר שכל הענין הוא הסמכת מחול למחול.

אסביר לכם, אבל אפתח בסיפור –

מעשה ברופא חרדי מגרמניה, יהודי טוב, מקפיד על קלה בחמורה ומקדש שם שמים בכל הליכותיו, ששומע על עולם התורה הפורח בליטא.

הסתקרן. מצא ממלא מקום ויצא לחופשה קצרה. נסע למרכזי התורה ועינו לא שבעה מראות: מאות מאות בחורים השקועים בריתחא דאורייתא ומתנצחים בסוגיות שאינו מכיר, במסכתות שמעולם לא למד. סלבודקה ומיר, גרודנא וטלז, קמיניץ וקלעצק, פוניבז' ורדין.

בדרך הדרוש

חלשה דעתו. נכנס אל הכהן הגדול, רבם של ישראל, ה"חפץ חיים" זצ"ל, הציג עצמו ושאל בדרכו: "רבי, מה אני לחיי העולם הבא!"

"תנוח דעתך", ענהו הצדיק, "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא!"

"כן", התמרמר משנה זו אף הוא יודע. "אבל איזה חלק יהיה לי!?"

עד עתה שמחתי בחלקי, מי ידמה לי ומי ישוה לי. רופא חרדי, שומר תורה ומצוות, עוזר לאנשים כיכלתו, מרפא מדויים ומאריך חיים. משתתף בשיעורי תורה ופעיל בעניני הקהילה. מחנך בניו בדרכו וסולל נתיבו ל'מזרח' בגן העדן. אבל עכשיו, כשהתודעתי לעולם התורה התוסס, למימתיים עצמם באהלה של תורה, מרבים תורה ומרבים בה חיים, עכשיו רואה אני למי יגיע באמת גן העדן!"

כשראה את גדולי ראשי הישיבות וענקי המשגיחים התמזער בעיניו כל כך, התגמד והתאפס. איפה ישבצו אותו שם!

הביט בו ה"חפץ חיים" ואמר: "יתכן, בהחלט יתכן, שתהיה שכני בגן העדן!"

הוא – שכנו של ה"חפץ חיים"?

אבל ה"חפץ חיים" איש אמת הוא, ואינו חומד לצון. ודאי לא, עם אדם שבור לב!

ובכל זאת, איך יתכן?

ה"חפץ חיים" עם כל ידיעותיו וגאונותו, ה"חפץ חיים" עם כל זכויותיו וצדקותו, ה"חפץ חיים" עם ספריו וזיכוי הרבים שלו!

נשמע מופקע, האין זאת!?"

ההמקור – כמו כל דבר בעולם – מן התורה. הכתוב אומר: "ועץ החיים, בתוך הגן" (בראשית ב, ט), גן העדן. "עץ החיים" הוא חיי הנצח בגן העדן. "בתוך", בתוך. היינו באמצע הגן (תרגום, ורש"י). ויש להבין מה משמיענו הכתוב כך שעץ החיים היה באמצע הגן. ואם היה בצידו, מה.

אבל דבר גדול השמיענו. הגדרת נקודת אמצע העיגול היא, שהמרחק אליה שווה מכל נקודה בהקפו. ממזרח, ממערב, מצפון ומדרום. כך גם "עץ החיים" בגן העדן, חיי הנצח בעולם הרוחני. דרך אליהם אינה ארוכה יותר מדרכי!

הלא תבין, אותי נטעה ההשגחה העליונה בליטא, העניקה לי חינוך בוילנה, הפגישה אותי עם רבי ישראל מסלאנט, נטעה בי את המחשבה לכתוב ספרי הלכה ומוסר בענין שמירת הלשון. נתנה לי את הכלים, את הכשרונות וההזדמנויות והייתי ל"חפץ חיים". ואותך שתלה ההשגחה העליונה בגרמניה, וניתן לך חינוך "תורה עם דרך ארץ", והיית לרופא חרדי המקפיד על שמירת המצוות ועוזר לבריות ומקדש שם שמים ומקדיש עתים לתורה –

ומכל אדם אין דורשים, אלא כיכלתו!

כמה נפלא!

והיכן ראינו כעין זה? בבנות ישראל, שכולן יוצאות ומחוללות בכרמים, כולן לבושות בגדי לבן שאולים, כדי שלא לבייש מי שאין לה, וכולן מכריזות על ידן. היפות ומעלתן, המיוחסות ומעלתן, אף המכוערות אינן שותקות, מחפשות מי שיקח מקחו לשם שמים. ומה? אשה לאיש (מועד קטן יח ע"ב), כולן ימצאו זווג –

לפיכך הסמיכו לזה את המימרה השניה, שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים, דהיינו עיגול. והוא כביכול, במרכז. וכל אחד מהם עומד במקומו שלו במעגל: ל"חפץ חיים" מקומו שלו, ולרופא מקומו שלו. וכל אחד מורה באצבעו למרכז, כולם קרובים במידה שווה, כולם עובדים לקל אחד –

בתנאי אחד, כמו שאמר ה"חפץ חיים": שכל אחד עושה כיכלתו!

מקיים המצוות כיכלתו, מקדש שם שמים בסביבתו כיכלתו, ולומד תורה כיכלתו!

האברך יכול ללמוד יומם ולילה, וחייב ללמוד יומם ולילה.

העובד יכול ללמוד משנה בבוקר, שיעור בערב, וחייב ללמד.

אבל גם לאברך וגם לעבד יש 'כיסא אור' קטנים, רווחים זעירים 'בין הזמנים'. חמש דקות פה, חמש דקות שם. מה אפשר כבר לעשות בחמש דקות. נותנים להם להתאדות.

מה אפשר לעשות!? אתם הראיתם, את הוכחתם מה ניתן לעשות!

בעשר דקות בכל שבת, עשר דקות בלבד, ולבסוף מסיימים מסכת!

איזו מסכת מתחילים כעת ללמוד, שאלתי את הרב.

מסכת ביצה, ענה. מסכת לא קלה.

אז יש לי הצעה, אמרתי. מעכשיו, שתים עשרה דקות –

חמש עשרה, קראו מהקהל.

אשרם, ואשרי חלקם! כשיסיימו, נכין "הדרן"...

(והגדת)

לנשיאת פנים אך אי אמרנו דה גופי נשיאת פנים שמקבל תשובה מרשעים אתי שפיר, והנה פלונגא איתא בירושלמי ר' יהושע אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין ור"א אומר אע"פ שאין עושין תשובה נגאלין דכתיב ושבי בצדקה שם הירושלמי לה"י מאי כדון ושבי בצדקה כיון דעושין תשובה מה צדקה יש ומשני הירושלמי צדקה יש שהקב"ה מקבל תשובה מהו אבל לה"א כיון דעושין תשובה אינם עריכין לצדקה אמר אביי כוותי דר"א מסתברא דהא אמרין במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יוכלין לעמוד א"כ ש"מ שבעלי תשובה עדיפי מצדיק ובהו א"ש דבגדה שפיר משני ר"י כן קודם גז"ד דר"י לשיטתו אויל ד"סל בירושלמי צדקה עושה הקב"ה שמקבל תשובה מישראל א"כ שפיר משני כן קודם גז"ד הקב"ה מקבל תשובה והו הנשיאת פנים מושא"כ לאחר גז"ד אבל לדידן דקיי"ל כר"א וכאביי הנ"ל דבעל תשובה עדיף מצדיק ולא צריך לנשיאת פנים א"כ ליכא לתרין כתירוי הגמרא דנדח לכן הוכרח שפיר הגמרא לתרין בברכות משום שמדקדקין עד כית ועד כביצה ודו"ק: (חנוכה התורה)

ולא יהיי בך עקר פי רש"י עקר שאינו מוליד וזה תימא, ונ"ל דאיתא בגמ' דברכות על פסוק וני עקרה לא ילדה ומקשה הגמ' מנשום דלא ילדה וני וכו' ומקשה למה לא הקשה הגמ' על תחילת הפסוק משום דעקרה וני וי"ל ע"פ פשוטו ובהו יתורין דאיתא בגמ' למה היו האמהות עקרות משום דהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים וא"כ גם כן אין לתרין על פסוק מתחילה לא מצי להקשות משום דעקרה וני דהוי מצי לתרין משום דהקב"ה מתאוה להפלתן של צדיקים אבל השתא מוכח דלא ילדה מקשה שפיר הגמ' וק"ל וא"כ בהו יתורין ג"כ כן דברי רש"י עקר שאינו מוליד כלל אבל לא שעקר וזה"ל יהי מוליד ודו"ק: (מדרש יהונתן)

ואבלת ושבעת וברכת אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורה אשר לא ישא פנים ואיך אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא ד פניו אליו אמר להם הקב"ה איך לא אשא פנים לישראל שכתבת בתורה ואלת ושבעת והם מדקדקין על עצמן עד כית ועד כביצה והקשו תתוס' אמאי לא משני הגמרא הכי בגדה דאיתא ש"פ תנוקת

עלוך שבועי מבית 'בני אמונים' וכל המאמינים

פּרַשַׁת עֵקֶב

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

אָמֵן שְׂאֵדָם דֶּשׁ בַּעֲקֵבֶיךָ

"וְהָיָה עֵקֶב תַּשְׁמָעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה" (ו יב)
"אם המצוות הקלות ש'אדם דש בעקביך' תשמעו" (רש"י).

במדבר פליאה על הפסוק שלפנינו והבא פסוק מתהלים (מכו ו): "הלוך ילך ובכה נשא מטה הרע בא יבוא בונה נשא אֶלְמַתָּיו", ויש להבין את הקשר בין הפסוקים.

באר האוהב ישראל מאפסא: הפוזלול במצוות קלות ש'אדם דש בעקביך, כמצוות עניית אָמֵן שְׂאֵדָם אָנוּ לְקַיֵּם פְּעֻמִּים רַבּוֹת בְּיוֹם וְלֹא מֵאִמְךָ, כְּשֵׁי אֵי אָמֵן לֹא לְפָנֵי בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה וְיִרְאַת אֵת גְּדֵל הַשֶּׁכֶר שֶׁמִּקְבִּלִים עַל אָמֵן אַחַת, "הַלּוֹךְ יִלָּךְ וּבֹכֵה" - עַל שֶׁכִּסְלֹחֹתוֹ אֲבָד מְצֻוֹת כֹּה רַבּוֹת שֶׁיָּכוֹל הָיָה לִאֶסֶף בְּקֻלוֹת יִתְרָה.

אולם לעומת מי ש'נשא מטה הרע' בך שהוא מזהר לחזר אחר מצוות עניית אָמֵן שְׂאֵדָם בְּבַחֲבִינָת 'זְרַע' קָטָן מִמְצַדִּים שֶׁכָּרַע עַד אֵין שְׂעִיר, אִי בֹא יבוא בונה" - לָגֵן עֵדֶן, כִּשְׁחָוָה 'נִשְׂאָ אֶלְמַתָּיו' - אֶלְמוֹת רַבּוֹת שֶׁצָּמְחוּ מֵאָמֵנִים שֶׁעָנָה בְּעוֹלָם הָאֵל.

יש לצון כי במלה 'עקב' נרמזה עניית אָמֵן, שְׁכֵן 'עֵקֶב' רָאשִׁי תְבוּת: עָנָה [אָמֵן עַל] ק' בְּרֻכּוֹת.

שלא תהיה תפלתך עקורה לפני המקום

"בְּרוּךְ תִּהְיֶה מִכֹּל הַעֲשִׂים לֹא יִהְיֶה בְךָ עֶקֶר וְעַקְרָה וּבְנֵי הַמַּתְמָדָה" (ו יד)
"וְעַקְרָה" - שֶׁלֹּא תִהְיֶה תַּפְלַתְךָ עַקְוָה לְפָנֵי הַמְּקוֹם" (בְּכוּרוֹת מ ד ב).
באר רבי משה פולק אב"ד באנהר"ט:

במסכת תענית (כ ד) מספרת הגמרא כי איפרא הורמיו אמו של שבור מלאך עצה לו להפגוע מלהלחם עם היהודים, פיון שהקדוש ברוך הוא נעתר לכל בקשותיהם. ויש לומר כי לך רמז הכתוב שלפנינו: מפני מה 'ברוך תהיה מכל העמים', משום 'לא יהיה בך עקר ועקרה', וכפי שפרשה הגמרא (בכוורות מ ד ב) שתפלותיה יתקבלו לרצון לפני המקום.

יזדבר משה'

תפלה קדם הצרה עושה הכל

"לֹא יִהְיֶה בְךָ עֶקֶר וְעַקְרָה וּבְנֵי הַמַּתְמָדָה; וְכָל מַדּוּי מִצְרַיִם הַרְעִים אֲשֶׁר יִדְעַת לֹא יִשְׁמִים בְּךָ" (ו יד-טו)

את פשר סמיכות המקראות דרש רבי שלמה בונקר אב"ד פינקסטוב:

ידועים הם דברי המדרש (ויק"ר י ה) כי 'תפלה עושה מחצה', והנה יש לומר, כי ככל זה תקוף דוקא כשאדם מתפלל לאחר שפבר פקדה אותו הצרה, אף המתפלל קדם שתבוא עליו הצרה, לגבי 'תפלה עושה הכל', ויכולה היא לפעול שלא תבא עליו הצרה כלל.

ענין זה נרמז בפסוקים אלו:

אימתי יקדים בך: "לא יהיה בך עקר ועקרה" - פדרשת חז"ל (בכוורות מ ד ב) שלא תהא תפלתך עקורה, אלא "והסיר ה' ממך כל חלי" - תפלתך תתקבל במלואה ויסור ממך החלי לגמרי? כאשר תתעורר להתפלל על כך בעוד "לא ישמים בך".

'קהל שלמה'

חיות הנשמה - בכח הברכה

"כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם פי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (ח ה)

הלחם הוא מזון הגוף. אם כן מהו מזונה של הנשמה? אמר רבנו האר"י הקדוש: כל הנבראים מתקיימים עד עצם היום הזה בכח מאמר ה' שנאמר בשעת הבריאה. בשעה שאדם מ'שאל מברך על המאכל ומזכיר את מלכות ה' בברכתו [מלך העולם], מעורר הוא בך את אותו דבור אלקי של שעת הבריאה, והוא המשמש כמזון לנשמה.

לך רמז המתוב שלפנינו: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם" - הנשמה שהיא המתירה את האדם אינה נזונה מן הלחם, "כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" - חיותה היא בכח הדבור האלקי המתעורר בברכה הנאמרת קדם אכילתו.

לוקוטי תורה'

'ונתתי מטר ארצכם בזכות אמן'

"ונתתי מטר ארצכם בעתו" (יא יד)

במסכת תענית (ח א) קבע רבי אמי כי "אין גשמים יורדו" - אלא בשביל בעלי אמונה. נתן ללמד לך רמז מהכתוב שלפנינו, שכן ראשי התבות: "ונתתי מטר ארצכם" הם 'אמן'.

'ספרצאות לתורה' עמ' כג

'אמן' מכניעה את האויבים

"ונתתם ה' אליהו לפניך והמים מהומה גדלה עד השמים" (זכג)

על הפסוק (שופטים ב): "בפרע פרועות בישראל בהתנגד עם ברכו ה' הובא ב'תנא דבי אליהו' (רבא יא): "על ידי מי נפרע להם הקדוש ברוך הוא לישראל מן העכו"ם? על ידי בני אדם שמשפיעים ומעריבים לבית הכנסת ולבית המדרש ועונים אמן ומברכים את הקדוש ברוך הוא באמן".

רמז לדברי תנא דבי אליהו נוכל לדרש מהכתוב שלפנינו: "ונתתם ה' אליהו לפניך", בזכות 'והמים' - בגימטריה 'אמן'.

'ברכת אברהם'

'וברכתך' - אף לאחר שאכלת ושבעת

"ואכלת ושבעת וברכתך" (ח ה)

בגמרא (בכות סא א) דרשו מפסוק זה שחיוב הברכה לאחר האכילה הוא מדאורייתא, ואלו חייב הברכה שלפני האכילה הוא רק מדברבן, והא' את לפה?

תרץ הבד"ץ רבי חיים עזרא ברזל:

מדרשו של עולם שבשעת רעב ומחסור קל לו לאדם להתקרב לבוראו ולהכיר בגדולתו, יותר מאשר במצב של שבע. לפיכך

הצרכה התורה לצוות בפרוש דוקא על הברכה שלאחר האכילה, שאז נמצא האדם נמצב של שבע ומתקשה להודות לאלקו מעצמו.

'אוצרות הברכה' עמ' מזכ

ברכות השחר בלשון הוה

"וזכרת את ה' אלהיך פי הוה הנתן לך כח לעשות חיל" (ח יח)

רגיל היה ראש הישיבה רבי אלעזר מנחם מן שף לומר:

כדי שנצטק זכירה זו, תקנו לנו אנשי פנסת הגדולה לברך את ברכות השחר מדי בקר בלשון הוה: 'מתיר אסורים' 'זוקף כפופים' כדי שנזכר פי אף ברגע זה ממש ה' הוא הנותן לנו כח לעשות חיל.

'אהל משה'

קמץא ה' אלקיך דורש מעמך

"ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך פי אם ליראה" (י יב)

במסכת מנחות (מג ב) הובאה דרשתו של רבי מאיר: "חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך', ופרש רש"י (ראה תוספות שם): "אל תקרי 'מה' אלא 'מאה'".

דרש רבי שמעון סופר רבה של קראקא:

אמירת מאה ברכות בכל יום, מתחירה בלב האדם את ההפכה בחסד ה' ובנפלאותיו. ככל ששמעמיקה הפכה זו בלב האדם, כך גדל גוש הכרת הטוב שיש בלבו כלפי הקדוש ברוך הוא, ומתוך כך לא יכבד עליו על התורה והמצוות. שהרי מבין הוא כי חובתו כלפי בוראו גדולה עשרת מונים מהמצוות שהוא מקיים.

זהו שרמזו חכמים בדרשתם: "אל תקרי מה, אלא מאה" - על ידי קיום מאה ברכות, תבין כי 'מה (דברי קטן) ה' אלקיך שאל מעמך' - הנדרש ממך כלפי שמאי קטן הוא ביחס לחובותיך.

'מכתב סופר'

תפלה בלא כונה כגוף בלא נשמה

"ולעבדו לכל לבבכם ובכל נפשכם" (יא יא)

וברש"י: "עבודה שהיא בלב - זו היא תפלה".

במסכת ברכות (יד ב) אמרו חכמים: "כל הקורא קריאת שמע בלא תפלין - כאלו מעיד עדות שקר בעצמו", שהרי בפרשת קריאת שמע הצטוינו על התפלין, ככתוב (פס יח): "ויהי לטוטפת בין עיניכם".

על פי דברי הגמרא הוסיף רבנו אליעזר אזכרי: אף הקורא קריאת שמע ומתפלל בלא פנות הלב, הרי הוא כמעיד עדות שקר בעצמו, שהרי בפרשת קריאת שמע הצטוינו על התפלין, ככתוב (פס יח): "ויהי לטוטפת בין עיניכם".

'ספר תרד"ס' פרק טו אות כח

מעשה באחד מתלמידיו של האדמו"ר רבי בונים מפשיסחא שהתלונן לפני רבו כי מתוך שמתאמץ הוא לכון בתפלתו, בא הוא לידי כאב ראש.

"יכי מה לו לראש אצל התפלה", הפטיר הרבי כלפיו על אתר, "הלא תפלה הנה עבודה שבלב"...

'אמרות חכמה'

כתב רבי יהודה גיטפאן מחכמי תימן לפני כמאתים שנה:

"ישמע חכם ויוסף לקח, להיות זריו ונשפך לענות אמן כתקנה. שפמעט היא מהמצוות שאדם דש בעקביו. אשר בעוונותינו הרבים פביכול נשתפחה תורה זו מישאל, אשר היא קטנת הפמות ורבת האיכות, אשר עליה אמר הכתוב: 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים'. אל תקרי אמונים אלא אמונים. מה טוב חלקו ומה נעים גורלו של מי שנזהר בה, כי הוא מוריד שפע לעולם כלו".

'מנחת יהודה', נשא

אמן. מלוא הכף זכיות.

והיה עקב

תשמעו" (ז יב)

"חס המלות הקלות ש'אדם דש בעקביו תשמעו" (רש"י).

ברכת אהבה רבה (ה')

בינה קודמת לשמיעה

בהמשך ברכת 'אהבה רבה' אנו מפרטים את בקשתנו לזכות בתורה: "ותן בלבנו בינה, להבין ולהשכיל, לשמע, ללמד וללמד, לשמר ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורה באהבה".

סדר הבקשות כאן טעון ברור, וכבר עמדו על כך המפרשים: הלא כפי שהגיע להבנה, תחלה יש לשמע, וכיצד זה אנו מקדימים 'להבין' ל'לשמע'?

כמה תרוצים נתנו על קשיה זאת:

א. הסבא מסבדוקא באר: אף לאחר שהאדם הבין והשכיל, עדין עליו לבקש שתהיה בו התשוקה לשמע ולקבל עוד ועוד ולא להיות 'שמח בתקוה' בעניינים שברוחניות, וכפי שדגשו חכמים (ברכות מ א) על הפסוק (שמות טו כ): "ויאמר אם שמוע תשמע..." - 'אם שמוע' בישן - 'השמע' בחדש, כי בתורה אי אפשר להסתפק בישן, אלא יש להתחדש כל הזמן (מבין מ' קול התורה ב"ב, עמ' סח).

ב. באור נוסף הוא שאהי עצם הבקשה שאנו מבקשים: תן בלבנו הבנה והשכלה כדי שנוכל להגיע למעלת 'שומע'; שכן את חשיבותה של מדת 'שמיעת האזן' הנמנית בין ארבעים ושמונה קניני התורה (אבות ו א). וכפי שפירשו המפרשים (שרפכת המשנה פס): "ששים אנו כפארפסת וישמע מאמר רבו", שנגנון זה הוא המפתח לזכות בתורה.

וכעין מה שדגש 'בעל הטורים' על הפסוק (דברים יא כו): "את הברכה אשר תשמעו" - סופי התבות הם 'תורה', שזכות התורה מניעה הברכה. כך יש לדרש בענייננו; השמיעה היא הסגולה לזכות בברכה (באר יצחק - ימים נוראים, עמ' פז).

כאן המקום להביא את דברי האור החיים הקדוש (דברים פס): "כפי השמיעה בתורה הוא תענוג מפלא ומחיה הנפש כאומרו (ישעיה ג א): 'שמעו ותחי נפשכם, והתרגיש בטעם התורה תשיחנה ונפשו כי עליו לשלם גמול טוב לתורה טובה מפלאת ואין צריך לומר שאין לתבע שכר עליה... ובהי הכתוב בתורה בשמיעה ולא הזכיר תורה מעשה ולא שמיעה, לפי שהשומע דברי אלקים חיים התורה מטיבה ונפשו ומישרתו כי יש בה סם חיים... לכן תלה הכל בשמיעה".

ג. בדרך פשוט יש לבאר כי משמעות 'לשמע' אינה כפשוטה - להאזין, אלא לקבל את הדברים, כלומר: בקשתנו היא שלאחר שנגשמע באזנינו, נבין את הדברים ונשכיל בהם, ולאחר מכן נשמע - נקבל את הדברים כקבלה (שפתי חיים - דעת חיים).

לשמע, ללמד וללמד לאחרים

בבקשת 'ללמד' מבקשים אנו שנוכל להיות חליה בשלשלת ההנהגה הנצחית של עם ישראל. להיות חלק ממנהל מסירת התורה שהתחיל ב"משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע...". ומשם ואילך המשיכה לעבר מדור לדור (ר"ד לפישץ מסיבולת, 'תהלה לדוד' עמ' קכא).

אולם יתרה מזאת יש לומר, כי בקשת 'ללמד' הנה בקשה על איכות הלמוד שלנו עצמנו, כי דברי רבי חנינא (שניתי א א): "הרבה למדתי מרבותי, ומחברי יותר מרבותי, ומתלמידי יותר מקלי". הרי לנו שהאזהרה ללמד לאחרים, מתעלה ומתורומם בלמודו, ועל פה אחר שבקשתנו לזכות "להבין ולהשכיל, לשמע, ללמד", מוסיפים אנו לבקש כי נוכל "ללמד", ובכך נעלה דרגה נוספת בידיעת התורה (שייחוח רבי ראובן, תורה מאמר ז).

לקדש את ה' בהליכותינו

עוד יש להוסיף, כי אף אדם שמצד תכונותיו אינו יכול ללמד תורה לאחרים, יכול לבקש כי יזכה שהתורה תנפח את מדותיו ותדריכנו בדרך הישר, כך שכל ראויו ילמדו ממונו ללכת בדרך התורה, ויזכה הוא לקדש את שמו ותברך בעולם.

כעין מה שדגשו בגמרא (יזא פ א) על הפסוק: "ואהבת את ה' אלקיך" - "שיהא שם שמים מתאבה על דך. שיהא קורא וישנה ומשמע תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליי אשרי אביו ולהתפלל, אשרי רבו שלמדו תורה. אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה - ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר (ישעיה מט א): 'ויאמר לי עבדי אמה ישראל אשר בק אפתאך' (כפי משה פי' קישיון זצ"ל, הובא בתים שיש בהם - דרושות, ח"א עמ' שי; אמר משה וזלברבג עמ' רנד).

וכך דרש בענין זה בעל 'תפארת שלמה' מרדוקסק (פר' דברים) את דברי המשנה בפאה (א א): "יתלמוד תורה כנגד כלם", עליונו ללמד את התורה כנגד כלם, היינו שכל ישראל ילמדו עמו. ועל כך אנו מבקשים "ללמד וללמד" - לא שנוכל בשירת 'רבנות' אלא שיהיה כח בלמודנו לעורר את הרבים ללמד כמונו וכך יתקדש שמו יתברך בעולם.

על האזהרה ללמד בכהן זו אמרו חכמינו במשנה (אבות דו): "הלומד על מנת לעשות, מספקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות", כי מי שפגנתו בלמודו היא לזכות את הרבים שיעבדו את השם יתברך, מסניעים לו מן השמים שיזכה למלא את כל שאפותיו לטובה.

התפלה נותנת חיים

פניתי לאחד ממכרי, יהודי תלמיד חכם ששמט קרב עירה בהונגריה, ובקשתיו לנסות ולדבר על לב האיטי, אולי הוא יצליח להבין את שעובר עליי.

כשהגיעה שעת הכשר פנה הרב לאיש ואמר לו: "הו מכיר אני את הבחור עוד מתקופת יהודי רב בהונגריה. מדבר בכחור ישר והגון שמעולם לא הרע לאיש. על מה אפוא יצא קצףך?"

האיטי שמע את הדברים והשתתק למשך כמה דקות שזדמו בעיניו נכצח, ופתאום קם ממקומו וזעק באחת את כל אשר העיק על לבו:

"איך יתכן שאני הולך ודועך מיום ליום ומתיסר כל כך בתנאים המשפילים שנקפו עליי במחנה, ואילו אותו בחור צעיר יוצא בכל בקר למפקד כשחידך נסוך על פניו, ואף שב בסוף היום הנורא כשהחידך לא מש משפוחותיו? בטוח אני מעל לכל ספק שהוא מנהל קשרים נסתרים עם הנהלת המחנה, והיא דואגת למלא את צרכיו. מדוע שומר הוא הכל לעצמו ואינו רואה את מצבי, מרחם עלי וחולק לי מעט משללו?"

דקמה השתרך מסביב. נותרתי לבדי מול האיטי המסכן. נכר היה כי הוצאת הדברים מלבו הקלה עליו, אולם אותות הסערה עדין נכרו היטב על פניו. המתנתי עד שינגע עוד מעט, וכשמפטינו הצטלבו, הרמתי קמעא את שלי הסמרטוט שבקשי רב נתן היה לכונתו כשמיכה, ומתחתי חשפתי שריון קרומים מקטיפה אדמה, מעשי ידיה של אמי הי"ד.

"הרוצה אתה לדעת את סוד שמחתי?", פניתי לאיטי, "הנה הוא לפניך!"

שקום זו ותכולתה הן אלו שמעניקות לי את הכח לקום בכל בקר משנותי. התפלה שאני זוכה לשאת כשהתפלן מעשרות את ראשי היא המעניקה לי חיים, שמחה וחיות למשך כל שעות היום, ומנהג עלי מכל עצב ויאוש."

"זהו סוד חיי!", אמרתי לאיש כשדמעות בעיני, "התפלה שעליה אני מוסר את נפשי מיום בואי למחנה ועד עתה, היא הפתח אותי ומחזיקה אותי בחיים למרות כל הסבל והנסיונות שעברתי עליי פה, בגיא הצלמות".

רק לאחר שסימתי את דברי הבחנתי כי עשרות רבות משכני לצריף נועצים בי עינים משתוממות, מנסים לעכל את ששמעו זה עתה מפי נער יהודי סחוף ודווי.

במים שלאחר שיחנתו נסיתי ליצר קשר עם האיטי כמה פעמים, אך הוא סרב לענותה אף לברכת השלום שלי.

רק לאחר ימים מספר קרא לי האיטי, וכשדמעות בעיני החל לגולל באזני את קורות חיו:

"מתושבי בודפשט אנוכי. עד למלחמה שמפתי בתפקיד בכיר מאד וישיתי בצעקי. נשאתי בגיל מבג, וזמן מה לאחר נשואי פרצה המלחמה ואשתי נפטרה משברון לב. לא זכיתי לילדים, וקשה לי מאד להאמין שאצא חי מתפת זו.

ברשותי נבנו דירות בעיר בודפשט, מבקש אני למנותך כירש. אשמח שרכושי יעבר לידים הטובות ביותר".

האיטי רשם את כתבת הבית ואת צו הירושה על פסת דף מהויקה שמצא בקצה הצרף, והוסיף עליה את חתימתו.

לאחר המלחמה הלכתי לראות את הבית, אולם מצאתי כי הוא הלאם על ידי השלטונות.

את הירושה הפסדתי, אולם לעולם לא אשכח את הדבר העלה את חמתו עוד יותר. צעקותי המשיכו והקרס שהפגמתי באותה תקופה ולמשך כל ימי תיי - התפלה היא המעניקה חיים לאדם!

את הספור המרטיט שלפנינו ספר בעל המשעה, רבי שלמה רייכנברג זצ"ל מיוצאי הונגריה. בשנות נעוריו שמה את כוס התרעלה בשואה האיומה, ולאחריו זכה לשלם את חיו בארץ הקדש ואף להתקרב למרן החזון איש זצ"ל שעודדו לספר פרבים את זכרונותיו מימי התלאות, וכה ספר:

ימי השואה עברו עלי במחנה 'ברגן בלזן' הנועד לשמחה. היינו קבוצה קטנה של בני ישיבות שנסו לשמר על צלם אנוש בינות לאפרי אסירים שצוות אדם כמעט ונסלה מהם. השתדלנו בכל כחותינו לתאץ זה את זה ולקוות בתוך ים היסורים לעתיד טוב יותר.

הרעב היה קשה מנשא. מדי יום נפטרו מאות אנשים וגויותיהם השליכו בדרך על פני האדמה. בצרפי דרש להתגוררתי שזה בתנאים קשים אלו כאלף ומאתים איש שהתגוררו בהקטם קומות של דרגשים זה על גב זה.

אחי ז'ל ואנוכי, הצלחנו למצא מקום בדרגש העליון, דרגש שהיה נחשב הנה' ביותר למגורים. אך לא לנוחות מפוקדת זו שאפנו במאמצינו לזכות במקום זה. חשקנו בו משום שידענו כי בו יקל עלינו לעסוק בתורה ובתפלה בחשאי, תוך סכויים מפתחים להחשף על ידי הנאצים ועוזריהם.

בסיעמא דשמאי מפלאה הצלחתי להגייב לפחנה את התפלה שלי ולשמר עליה בקפדה במשך כל תקופת שהותי שם, תוך הקפדה יתרה שלא להחמיץ יום מבלי להגייחן.

התאמצנו לקום בכל בקר בשעה מקדמת מאד, כדי שנספיק להתפלל שחרית. לעתים אף הצלחנו לארגן מנין בצותא עם שכנינו לדרש, לפני שעת המפקד."

בשעה שש וחצי בדיוק, לאחר שסימנו את התפלה שנסקה בנו כח וחיית, הורדנו מדרגשנו אל הרחבה שבה נערך המפקד האכזרי והנועד לשמחה. במסגרת מפקד זה שכל מטרותיה היתה להתעלל בנו, נאלצנו לעמד במשך שעות, לא פעם בכפור שהגיע למינוס עשרים מעלות ואף למטה בקר, ולהמתין לאחד מהקצינים שיואל בטובו 'לפקד' אותנו סוף סוף.

לכסוף התחיל המפקד הארו. וגם אז, לאחר הצפייה הארוכה הפייד הקציני לטעות כספירותו פעם ופעמים. רק כאשר פקח מינינו נכלו באפיסת כחות מחמת הקר העו, חדל מספירותיו המיטרות ושלחנו לעבודות ימונו להתברכת.

כך התנהלה לה שגרת חיינו במחנה. מדי בקר השתדלנו להתפלל בזמן, כאשר מפעם לפעם מצטרפים אלינו אנשים מהדרגשים הסמוכים, מהם לתפלה ומהם להנחת תפילין.

בדרגש שמולי שכן יהודי בגיל העמידה, אף הוא מיוצאי הונגריה. חזונו היתה כשל אדם מלמד, אולם כפי הנראה, על אודות יהדותו לא ידע דבר וחצי דבר. נתן לומר שיהדותו הסתפקה בכך שבתעודת האהות שלו נרשם 'אות הקלון' - יהודי."

בהעדר אמונה התקשה האיטי להתמודד עם קשיי החיים במחנה, ובמשך רב שעות היום היה סגור ומכוס בתוך עצמו ולא החליף מלה עם איש.

הנהגה באחד הבקורים, עת השפמתי קום כהרגלי והתישבתי על הדרגש כדי להגייח תפילין ולהתפלל, קם לפתע השכן המבג. הוא הביט בי, ומיד פתח בצעקות ובקריאות גנאי שבדומית הבקר ושמעו למרחוק.

הייתי מפתע כליל מהתנהגותו. נסיתי בעדינות לברר על מה יצא קצפו, אולם האיטי המשיך בצעקותיו, ואף קרא בפלי: "וכי איך מתבייש להעמיד פני תמים? האם אני הוא זה שצריך לספר לה מה עשיתי? הלא הנך מודע הישב להתנהגותך!"

האיטי המשיך לצעק, ואני הבטתי לעמותו בתדהמה, מבלי להבין מה הוא רוצה ממני. כמה יהודים מבין הקהל הרב שהתאספו בניתיים מסביב נסו להרגיעו, אך הדבר העלה את חמתו עוד יותר. צעקותי המשיכו ואף נגרו ואיש לא הצליח להשתיתו מצעקותיו.

תוך כדי ההמולה הגיעה שעת המפקד. מהרנו כלנו לדרת מהדרגשים ולפנות לרחבה. במהלך ההמתנה

איש לרעהו

לקט אמרות חז"ל
רעיונות, עובדות
והנהגות מגדולי
ישראל,
על מדות טובות
שמביאות לאהבת
הזולת הנלמדות
מפרשת השבוע

מכון אהבת אמת – המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת

ע"ש ר' עבי יהודה דומוביץ ז"ל – רח' אבן עזרא 2 ירושלים 9242402
טל: 02-5671812-05 פקס: 077-7671812 דוא"ל: paypal: ahavemet@012.net.il

ליקוט ועריכת: יצחק בן אהרן
כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת
אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס בלי רשות בכתב

שבת קודש כ אב תשע"ז: הדלקת נרות: ירושלים 6:51 תל-אביב: 7:07 חיפה: 6:59 מוצאי שבת: ירושלים: 8:05 תל-אביב: 8:07 חיפה: 8:08 ר"ת: 8:42

פרשת עקב

עמיה ושפלות

**לנהוג בכניעה ובענוה עם זולתו ולעקור
מהלב כל סוגי גאווה וגסות הרוח!**

נלמוד מהפסוק: "ולא תביא תועבה אל ביתך" (פרק ז-כו) וכן
מהפסוק: "ורם לבבך ושכחת את ה'" (פרק ח-יד)

ודרשו חז"ל: כתיב "ולא תביא תועבה אל ביתך" וכתביב: "תועבת ה' כל גבה לב" (משלי טז) מכאן אמר רבי יוחנן משום רשב"י כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודת כוכבים. וכן: אמר ר' יוחנן, כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו כפר בעיקר שנאמר: "ורם לבבך ושכחת את ה'" (סוטה ד:). עוד דרשו: אזהרה לגסי הרוח מנין? אמר ר' נחמן בר יצחק "ורם לבבך ושכחת את ה'" וכתביב "השמר לך פן תשכח את ה'" וכד' אילעא דאמור, כל מקום שנאמר "השמר" אינו אלא "לא תעשה". (סוטה ה:).

את הפסוק (במשלי טז) "תועבת ה' כל גבה לב" מפרש הגר"א זצ"ל, שאפילו אדם שלא הוציא את גאוותו אל הפועל, לא במעשה ולא בדיבור, אלא גאוותו מסתתרת בפנימיות לבו, ורק ה' הבוחן כליות ולב יכול להעיד עליו שהוא גבה לב, גם על אדם כזה כבר נחרץ משפטו שהוא "תועבת ה'" משוקץ ומתועב הוא בעיני הקב"ה, ויענש על כך.

כתב הגאון רבי חיים מוולאז'ין זצ"ל (בנפש החיים פ"א): השמר והזהר מאד שלא תזוהר דעתך עליך ותתנשא לבבך מאשר אתה עובד את בוראך בטרתת המחשבה. ובהשקפה ראשונה לא תרגיש כל כך בהתנשאות לבך מזה, וצריך אתה לפשפש בזה מאוד. וכתוב מפורש "תועבת ה' כל גבה לב" שאף אם לא תתראה ההתנשאות לעיני בני אדם, אלא רק במחשבת הלב לבד בעיני עצמו, היא תועבה ממש לפניו יתברך, כידוע שהיא השורש והשאר שבעיסה לכל המדות הרעות..

בגמרא (מגילה כט.) מבוואר שהגאווה שיש לאדם מחשיבה אותו לבעל מום ממש כמו "גיבן או דק". וכך דורשת הגמרא: מאי דכתיב "למה תרצדון הרים גבנונים" - יצתה בת קול ואמר להם, למה תרצו דין עם סיני [שתדיינו עם הר סיני], כולכם בעלי מומים אתם אצל סיני כתיב הכא "גבנונים". וכתביב התם "או גיבן או דק" [וכמו שגיבן הוא בעל מום כך ההרים בעלי מום מחמת גאותם]. ומכן למד רב אשי: "שמע מינה האי מאן דיהיר [=מי שמתגאה] בעל מום הוא!"

וכתב הגה"צ רבי יחזקאל לוינסטין זצ"ל (באור יחזקאל) שבאמת מדת הגאווה היא מקור כל המדות הרעות, וכל החסרונות והרע שיש באדם נובעות מחמת הגאווה. וכן להיפך לצד הטוב, מדת הענוה היא יסוד כל המעלות והשלימות. וכל שזכה למדת הענוה אין בו כל חסרון. כאשר רוצה התורה לציין ולהדגיש את השלימות של משה רבינו וגודל מעלותיו מציינת התורה את מעלת הענוה, שכן בשעה שהוא הגיע למעלת הענוה הרי הגיע לשלימות שכל המעלות נמצאות בו.

כמו "מיכאל המשוגע"...

הנהגתו של הגר"י קנייבסקי - הסטייפלער זצ"ל בענוה ובשפלות, היתה לשם דבר. סיפר אחד: פעם נזקקתי לשמוע עצתו של הסטייפלער בענין חשוב. הלכתי לביתו ומצאתי אותו עומד מחוץ לבית.

הוא פנה אלי וסיפר כי מפתח הבית אבד, והאפשרות היחידה להכנס הביתה היא דרך החלון. "ובכן, אני אתכופף... אתה תעלה על גבי, תכנס דרך החלון ותפתח את הדלת"... הוא אמר זאת בפשטות גמורה עד להדהים, אבל אני כמובן מאנתי לעשות זאת... לדרוך על איש קדוש כזה? היתכן?

הסטייפלער לא הבין לשם מה באים לקבל ברכותיו. "אולי תוכלו לומר לי מה פשעי ומה חטאתי שבאים אלי כל היום וכל הלילה לבקש ברכות?" שאל כמה וכמה פעמים...

פעם השיב לו על כך הגר"מ שולזינגר זצ"ל, כי הבאים עושים זאת עפ"י אמרת חז"ל שמי שיש לו חולה בביתו ילך אצל חכם שיבקש עליו רחמים. שאל הסטייפלער: "ומי אמר שאני הוא החכם שאלו מתכוונים חז"ל בדבריהם?"

והוסיף הסטייפלער לספר בהקשר לכך, שבביאליסטוק היה משוגע בשם מיכאל. דעתו של הלה נטרפה עליו והוא חשב עצמו למיכאל המלאך. ילדי העיר התגרו בו וחזרו שוב ושוב באוזניו שהוא אינו מיכאל המלאך. אך הוא פתח להם את התנ"ך והראה להם כתוב מפורש בספר דניאל על מיכאל המלאך. "רואים אתם בתנ"ך כתוב שאני מיכאל המלאך?" הילדים המשיכו ללעוג לו: "אמנם כתוב שיש מלאך ושמו מיכאל, אך לא כתוב כי אתה הוא זה!"

אולם הלה צעק עליהם בחרון אף: "אפיקורסים אתם, הלא כתוב מפורש בתנ"ך שאני מיכאל המלאך!"

סיים הסטייפלער בענוותנותו כשיגעונו של אותו מיכאל לייחס לעצמו את הפסוק בדניאל, כך שיגעון הוא לומר כי אני החכם שעליו דיברו חז"ל".

בית אמי

"איש לרעהו" פרשת עקב הוקדש לעילוי נשמת אמו"ר

ר' אהרן עבי
בן ר' שמחה הלוי ז"ל פלק

שיום היאהרעייט חל ביום כו' מנחם אב

ת.נ.צ.ב.ה.

"איש לרעהו" פרשת עקב מוקדש לעילוי נשמת אמו"ר

ר' יוסף ישראל בן מורינו הרב יעקב יהודה
הלוי הופמן ז"ל

ואשתו א"מ מרת מרים ע"ה בת ר' יעקב ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

לגמול חסד עם הזולת ולהטיב עמו !

נלמד מהפסוק: "ושמר ה' אלוקיך לך את הברית ואת החסד" (פרק ז-יב)

"בעל חסד - תפלתו

נשמעת"...

כאשר חלה הגה"צ רבי נתן צבי פינקל - הסבא מסלבודקה זצ"ל, מסר את שמו לצדיקי הדור שיתפללו עבורו. בנוסף להם ביקש שיפנו גם לרוקה העיירה שגם הוא יתפלל עליו...

לתמיחה מקרוביו על בקשה זו, הסביר להם: בעל חסד - עפ"י דברי חז"ל - תפלתו נשמעת! הרוקה עושה אמנם עבודתו למען רווח ממון, אבל למעשה הוא עושה חסד עצום עם הציבור... ועל כן נשמעת תפלתו.

שאל אביך ויגדך

מלחמו יתן לדל...

הצדיק רבי שלמן מוצפי זצ"ל היה רודף אחרי גמילות חסדים אף למעלה מכוחו. הוא אשר כל ימיו צנוע היה ובורח מכל רבנות ושררה ציבורית, משהתעורר ענין צדקה או חסד, היה הראשון המזעיק והמארגן, ומשהגיעה העזרה והעסקנים פעלו, חזר ונתעטף בצניעותו.

בשנותיו האחרונות, ימים אחדים לפני ראש חודש, נותר בכיסו סך 16 ל"י. ראה שיש לו בביתו מזון עד לראש חודש, החליט שהסך הזה מיותר הוא ואין הוא שייך לחודש הבא, כי אין משאירין שכר חודש זה לחודש אחר. הלך לתנות וקנה בגדי ילדים, והביאם לבית תלמיד חכם המטופל בילדים קטנים.

עולמו של צדיק

ואמרו חז"ל: תניא שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל. רחמנים ביישנים, גומלי חסדים. גומלי חסדים מנין. דכתיב "ושמר ה' אלוקיך לך את הברית ואת החסד" (ירושלמי קידושין פ"א ה"א). וכן נלמד מהפסוק "ללכת בכל דרכיו" (פרק יא-כב). והביא רש"י דרשת חז"ל: מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא גומל חסדים אף אתה גמול חסדים.

הסבא מקלם כותב (בספר חכמה ומוסר) יסוד גדול בחיוב עשיית חסד עם הזולת ואלו דבריו: לכאורה, אחר שידוע וברור לנו כי הענינים הגשמיים והגופניים של האדם הם הבל ותוהו אין בהם מועיל, ועיקר התכלית היא עניני הנפש הרוחניים. הרי היה מן הראוי שלא תהיה השאיפה להטיב עם הזולת בענינים גופניים, ארציים, אלא רק להטיב עמו בעניני נצח המועילים לנפשו של אדם.

ואולם, אם נתבונן באזהרות התורה, נווכח, כי ההפך הוא הנכון. התורה מצוה יותר ומזהירה יותר להטיב עם הצד הגופני של האדם, יותר מאשר עם נפשו. שכן התורה מזהירה כמה וכמה פעמים לגמול חסד ולהחיות העניים ולעשות צדקה עם הבריות, ואילו להטיב עם נפש הזולת כתוב רק פעם אחת "הוכח תוכיח".

מדוע באמת דורשת התורה מן האדם - כלפי זולתו - יותר לצד הגשמי מאשר לצד הרוחני? משום שעל נפש הזולת ישנם "מרחמים" רבים. כי אין האדם מרגיש שזה "על חשבוננו", ואין עינו צרה להלעיט את השני בדבר שאין הוא ממשי אצלו. שכן חרוק הוא מהרגש של עולם הבא. ומה כבר יפסיד אדם אם יעניק רוחניות לחברו, מה שאין כן בתענוגי הגוף שהוא מרגיש בטעמים הערב, אין הוא רודף כל כך להלעיט לזולתו הדברים שנפשו של אדם מחמדתן בטבע - בממון ובסבר פנים יפות.

וכך מצינו אצל הלל הזקן, שטרח להטיב עם הזולת בצד הגשמי, כפי שמסופר בגמרא (כתובות סז): שרץ שלשה מילין לפני עני בן טובים לפי שהיה רגיל בכך ולא כאותם אנשים שמוכנים להלעיט את הזולת בדברים השייכים לעולם הבא... כללו של דבר: למי ראוי ונאה להטיב עם הזולת בעניני רוחניות? רק לאותו אדם שרוצה להטיב עמו בעניני הגוף, שבזה מראה שדורש טובתו באמת ובתמים, כי בזה מקריב מהנאותיו שלו עצמו. אך אדם שדואג לרוחניות של הזולת, ולגשמיותו של עצמו, אות הוא שאינו חפץ באמת בטובתו של חברו.

צדקה בסתר

צדקה וחסד שעושה אדם עם רעהו בסתר, מעלה יתירה יש בה !

נלמד מהפסוק: "כי יגרתי מפני האף והחמה" (פרק ט-יט)

ואמרו חז"ל בגמרא: גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשה רבינו, דאילו במשה רבינו כתב "כי יגרתי מפני האף והחמה", ואילו במעשה צדקה [בסתר] כתיב (משלי כא) "מתן בסתר יכפה אף" (בבא בתרא ט:). [ופירשו התוס': צדקה בסתר יותר משכך חמה ממשה רבינו בתפלתו, ואף על גב דמשה נמי עשה צדקה בסתר, שמא אותה שעה כבר פסק אותו זכות].

בספר ערוך לנר (מכות כד). מפרט ג' דרגות שישנן בנתינת צדקה בסתר ואלו דבריו: בצדקה יש ג' מיני כסיו וצניעות זה למעלה מזה. האחד, שתהיה הצדקה מכוסה מכל אדם ולא יתפרסם אלא רק לנותן וללוקח. למעלה מזה, שתהיה מכוסה גם לאחד מהם, או שהלוקח לא ידע מי הנותן, או שהנותן לא ידע מי שקיבלה, למען לא יבוש העני בפני העשיר. ולמעלה מזה, שהנותן לא ידע מי לוקח והלוקח לא ידע מי הנותן. וזה הענין שאמרו חז"ל בירושלמי שקלים (פ"ה ה"ד) "לשכת חשאיין, יראי חטא ונתנין לתוכה בחשאי, ועניים בני טובים מתפרנסין מתוכם בחשאי".

ומבאר הערוך לנר שזהו ענין השולחן, שהיו בו ג' מיני כסויין, כי השולחן מרמז לצדקה שהוא נקרא שולחן אשר לפני ה', שמתפרנסים ממנו העני והעשיר. העני ע"י שמקבל הצדקה עפ"י ציווי הקב"ה כמו שנאמר "מלוה ה' חונן דל" והעשיר בזה שמתעשר ע"י הצדקה שנותן.

מוסיף הערוך לנר, שבקיום מצוות צריך לשני עניני צניעות: א) שיעשה מעשיו בהצנע מפני בני אדם בינו לבין קונו ולא לעיני בני אדם כדי להתפאר. ב) שאפילו הוא עצמו לא ידע במעשיו... כפי שמצינו בצדיקים שלא היו מאמינים בצדקותם, כענין שאמר רבי יוחנן בן זכאי בשעת מיתתו שלא ידע באיזה דרך מוליכין אותו בעת פרידתו מן העולם.

"וכסף משנה לקחו

בידם".

סיפר כ"ק האדמו"ר מראדזין - רבי אברהם יששכר אנגלרד: פעם אחת נכנסתי אצל כ"ק האדמו"ר מסטמאר - רבי יואל טייטלבוים זצ"ל בויליאמסבורג, לבקש עזרה כספית בעד חכם וצדיק פלוני שהיה בבחינת "ספר תורה השרוי בצער". נקבתי בסכום הדרוש לפי דעתי באופן דחוף לשם הצלה פורתא. אמר לי הרבי "אתיישב בדבר".

אחרי ימים מעטים בא אלי שלוחו והביא כשמונים אחוז מן הסכום שביקשתי, רובו ולא כולו, הוא הסביר לי שבעצם יכול היה לשלוח לי את הסכום כולו, אך איננו עושה זאת כדי שלא אצטער ואתייסר מן המחשבה: "אם פעלתי אצלו כ"כ בקלות, מדוע לא בקשתי יותר".

ואולם כשחלפו יומיים, באה אלי הרבנית מסטמאר והביאה "כסף משנה", סכום שהשלים את נדבתו של הרבי, בסך הכל כדי כפלים ממה שבקשתי...

מרבצי תורה מעולם החסידות

להתרחק מן הפרסום ולא להבליט מעלותיו כדי שלא ינזק מעין הרע !

נלמד מהפסוק: "והסיר ה' מומך כל חוליי" (פרק ז-טו)

ובגמרא (בבא מציעא קז:) אמר רב זו עין. ופירש רש"י: כל חולי - "דבר שכל החולאים תלויין בו, וזו העין, עין רעה". ואמרת הגמרא שרב אומר זאת לשיטתו. שכן פעם עלה רב ונכנס לבית הקברות וע"י לחש שעשה (לשיטת רש"י) הבין בכל קבר את הסיבה למותו, ואמר שרק אחד ממאה מת כדרך העולם (מחולאים) וכל תשעים ותשע האחרים מתו מחמת עין הרע.

כ"ק האדמו"ר גאב"ד אונגוואר הגאון רבי מנשה קליין זצ"ל הביא (בספרו שו"ת משנה הלכות מהדו"ת ח"ד ס' רעא) את דברי הרמב"ן (בספר האמונה והבטחון - פרק טו) שמה שיעקב אבינו עשה פעולות עם המקלות ברהטים וכיו"ב, אחרי שראה כיצד מסייעים לו מן השמים, באורח פלא, עשה זאת כדי להסוות הנס ולהעלים כדי שלא ישלוט בו עין הרע.

וכמו שמצינו באלישע שאמר לגיחזי "וקח משענתי בידך ולך כי תמצא איש לא תברכנו וכי יברכך איש לא תעננו" וכל כך למה? כדי שלא יכנס עם בני אדם בדברים ויגלה להם לשם מה הוא הולך. ואמנם, כיוון שלא שמר בסוד את הדבר, וגיילהו, שלטה בו עין הרע, ולא הקיץ הנער. ואף בדבר שהוא מעשה נס שולט עין הרע. שהרי בלוחות הראשונות לפי שניתנו בפומבי שלטה בהן עין הרע ונשתברו.

לפי"ז מבאר גאב"ד אונגוואר, שאפילו יעקב אבינו שהכל בא לו בנס מהקב"ה נזהר ועשה פעולות שלא ישלוט בו עין הרע, באשר שהקב"ה עשה לו נס גלוי ונתעשר עושר עצום, ורצה לכסות זאת שיראה קצת כדרך הטבע. וכן כשבירך יעקב את בני יוסף מנשה ואפרים, ברכם "וידגו לרוב" כדגים שלא ישלוט בהם עין הרע.

והוסיף גאב"ד אונגוואר לספר: "דכירנא כד הוינא טליא והיו שלשה אחים בבית, וכ"ק אמו"ר הי"ד ציוה לנו כשהלכנו לבית המדרש להתפלל, שלא נלך יחד, אלא זה בדרך זו, וזה בדרך זו. וכמו שציוה יעקב לבניו כשהלכו למצרים שלא יכנסו כולם בשער אחד, אלא כל אחד בשער אחר משום עין הרע. עכ"ד הגאב"ד.

יש לציין עוד מקור נאמן להנהגה זו, מדברי חז"ל במדרש (ויקרא רבה פר' כו-ז), אחר שנתבשר שאול מפי שמואל כי ימות במלחמה עם בניו, לא גילה בשורה נוראה זו לאבנר ועמשה אלא "נטל שלושת בניו ויצא למלחמה! אמר ריש לקיש: באותה שעה קרא הקב"ה למלאכי השרת ואמר להם, בואו וראו בריה שבראתי בעולמי. בנוהג שבעולם אדם הולך לבית המשתה, אינו מוליך בניו עמו מפני מראית העין [שלא תפגע בהם עין הרע] וזה יוצא למלחמה ויודע שנהרג ונוטל בניו עמו ושמה על מדת הדין שפוגעת בו". הרי לנו עדות חז"ל שכך מנהג העולם. והוא שייך בכל זמן ומקום.

יש בנותן טעם להביא כאן את מה שכתב כ"ק האדמו"ר ממנוקטש רבי חיים אליעזר שפירא זצ"ל (בספרו דברי תורה מהדו"ת-נג), כי "מקובל בידינו מהצדיקים, שכאשר הולכים אצל הצדיק שיתפלל על ענין נחוץ וצריכין בזה נס ומופת גדול, יחזיק הדבר בסוד כמה שאפשר קודם שיפעלו בדבר. כי אם יתפרסם הדבר מקודם, יוכל אז לשלוט עין הרע ח"ו ויגרום שלא תבוא הישועה" והביא מקור לכך ממעשה אלישע והשונומית (מלכים ב-ד) עיי"ש.

הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל שאל (בספרו מכתב מאלהיו ח"ד): כאשר מקנא אדם בחברו ומביט בו בעין רעה יכול להזיקו. כמה אשם חברו שמדת הדין כך פוגעת בו?

מבאר הרב דסלר: יתכן שהוא נתבע במדת הדין מפי שהוא גרם, במדה מסויימת, שהראשון יקנא בו. הרי בדוק ומנוסה הוא שמי שאינו חי בעד עצמו כלל, והוא בכל עניינו בבחינת "נותן" ולא "נוטל", איש כזה אינו מעורר קינאה כלל.

"אין טומנין בזבל"...

סח כ"ק האדמו"ר בעל ה"תפארת שמואל" מאלכסנדר: נאמר "בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך" - כאשר אדם מצפין השגותיו ואינו מוציאם לחוץ, הרי הם משתרשים בלבו.

בזמנו, היה צדיק אחד, שנהג בדרכים משונות ומוזרות. הגיב הרבי על כך:

"אמת שטוב ונאה להיות בהצנע לכת, טמיר ונעלם, אבל חז"ל אמרו במסכת שבת: "אין טומנין בזבל". אין לו לאדם להטמין עצמו בעשיית דברים זרים ומוזרים..."

באהלי צדיקים

"סגולות" נגד "עין הרע"

אברך תלמיד חכם, הגיע עם בנו הקטן לביתו של הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א. הילד היה כשרוני במיוחד ועדין לגדולות ונצורות. הוא ידע כבר עתה שלושה סדרים מהש"ס. אמר לו רבי חיים: אם הנך רוצה שלא יזיק עין הרע לילד, עליך ללמוד עמו מוסר כל יום. והוסיף, כי לימוד מוסר טוב גם להורים...

אחד מהנוכחים במקום שאל את רבי חיים: מה ענין מוסר להועיל כנגד עין הרע? השיב רבי חיים: "כאשר אדם מתגאה, נותנים בו אנשים עין רעה, לא כן כאשר מחזיק עצמו בענוה".

שאל שוב: הרי מובא בספר חזון איש (מסכת בבא בתרא - ליקוטים סימן כא) שעין רעה באה ממילא ולא דוקא מפני כוונה רעה של האדם, אלא עצם ההתפעלות גורמת לעין רעה. הרי שאין זה תלוי בכוונת האנשים לתת עין רעה?!

השיב רבי חיים: אמת נכון הדבר. אך ישנם שני סוגים של עין רעה: א) כמו שכתב החזון איש. ב) עין רעה שבני אדם מתבוננים ויכולים להזיק.

עוד נשאל רבי חיים: אדם שמצליח מאד וחושש שיתנו בו עין רעה, מה יעשה? והשיב: בגמרא (ברכות נה:) אמרו חז"ל כי מי שתושש על עין רעה של עצמו יראה דופן השמאלי של חוטמו.

עפ"י דרך שיחה

בני ודמעות על הפירסום...

סיפר הגה"צ רבי אלעזר ברזיל זצ"ל: יש לי אח באמריקה שהוא מפורסם כ"האדמו"ר מפילדלפיה"... כשהוא הוכתר להיות אדמו"ר, הצטערה על כך מאד האמא שלנו, ובכתה הרבה עד שהכרית שלה היתה ספוגה בדמעות. טענתה היתה: "הרי אנחנו רגילים לעבוד את ה' בצניעה, ללמוד ולהתפלל ולקיים מצוות. מה פתאום הבן שלי התקלקל ונהיה מפורסם, ומחלק שיריים" וכו'...

כשראה האח האדמו"ר, עד כמה הדבר מצער את אמנו הסביר לה:

"כאן באמריקה האנשים צריכים לעבוד. א"א בלי פרנסה... ואז הילדים שלו גם יגדלו ויעבדו בעבודות שונות ויתרחקו לגמרי מה'אידישקייט'. אבל בזה שאני רבי שלהם והם עומדים לצדי, ומשרתם לסייע בידי וכו', בכך שומר אני על החינוך שלהם! בדברים אלו הצליח להרגיע את האמא..."

שיחת בין השמשות

ומי כעמך ישראל

בין איש לרעהו – סיפורים בני זמננו

יש הוצאות! / הרב נפתלי וינברג

ברוך השם! מי כעמך ישראל!

אמנם, גם אם בעבר היה מי שהורה (דבר שלא ידוע לנו כלל שהיה, ופשוט שלא היה!) להעדיף ללמוד עם ילדים חומר פחות מובן עבורם מאשר יותר מובן, הרי כיום נוסף לנו ענין ה"ירידת הדורות" המבהיל.

הרי אפילו בטווח הזמן הקצר של עשרת השנים האחרונות, אנו מבחינים בתופעה משמעותית של "ירידת הדורות"! אז כיצד ניתן להביא ראייה מנידון שאינו דומה כלל?

כל אבא יודע שאם ברצונו להשפיע על הילד הוא מדבר אתו בשפה שלו - לא בארמית! אז פשיטא שההשפעה על הילדים תגבר מחומר שמיועד עבורם, מאשר מספרים שגבוהים בכמה רמות מעל הבנתם.

* * *

בנקודה זו עלינו לשבח שוב את המחנכים והמלמדים שתורמים את חלקם בהמחשת החומר לילדים בהתאם להבנתם. כדי להגיע לכך הם משקיעים זמן להכנה, ומחשבה ויצירתיות כיצד להשיג את המיטב - האם יש להם זמן לכך עם כל לחץ החיים?

כבר שנים לא מעטות שאני עומד איתם בקשר, ונוכח לראות שהם מאוד מתקשים למצוא זמן להכנה. יש להם ברוך השם משפחות ברוכות, כולל-ערב וכו' וכו'. כיון שכן מוטלת עלינו, עורכי החוברות, יתר אחריות שהחומר יהיה "שווה לכל נפש" ו"מוכן להגשה".

מלבד זאת שהחומר מומחש, גם התכנים נבחרים בהתאם לצרכי הזמן העכשווי. לדוגמא, שמנו דגש חזק על נושא "**כיבוד אב ואם**" בראותנו עד כמה הענין הזה פרוץ בדורנו לחלוטין.

מחנכים דגולים להם הגשנו את החוברות לסקירה, מילאו פיהם שבח והלל. כמובן שגם נטלנו הסכמות - כנהוג - מגדולי הרבנים זצ"ל ויבדלחט"א.

נקודה לסיום: כתבנו מספר פעמים אודות חוברת '**אדני הבית**' שהוצאנו לאור, אך כאן נתייחס לנקודה נוספת: חוברות אלו בעצם **משלימות** את הערכים שהילד רוכש בתלמוד תורה. ברור שחלק גדול, ואולי עיקר, החינוך מקבל הילד בבית. אך הורים בני דורנו נבוכים לפעמים כיצד ומה לומר/לא לומר וכו'. בינתיים הילדים גדלים, השנים חולפות, ועד שההורים מגיעים למסקנה מה הכי טוב לעשות - הילד עצמו כבר נהפך להורה...

ניתן להזמין את החוברת בטל' 02-5671812 או דרך מוסדות הלימוד של הילדים.

בברכת הצלחה רבה:

ממש לאחרונה פרסמנו מאמר שעסק בהחדרת תוכנית הלימודים בעניינים שבין אדם לחבירו במוסדות נוספים. רק עזבו המילים את מכבש הדפוס, וכבר התחילו להגיע תגובות רבות מהורים ומחנכים שמעוניינים להיות שותפים לתוכנית.

מספר הפונים גרם לנו להתרגשות, ואף להתלהבות, אך חובה לא לשכוח שכמו בכל דבר שבקדושה קמים נגדו מעכבים - ויש להתאזר באורך רוח להצלחת המשימה.

עצם ההשתלבות בתוכנית חשובה מאוד, אך חשובות לא פחות מכך הן **ההתמדה וההשקעה העקבית** - כדי שנגיע לתוצאה שהקב"ה יאמר עלינו: "ישראל אשר בך אתפאר!"

כידוע, כל דבר חדש לוקח את הזמן שלו - ומה גם בתחום החינוך בו ההשקעה תמיד רבה. **אשריהם ואשרי חלקם של המחנכים והמלמדים אשר מטים שכם למשימה הקדושה!**

איננו שוכחים לרגע שמי שניצב בפועל ב"חזית" הם המחנכים, ולא אף אחד אחר. אנחנו מכינים את החומרים, מעניקים הדרכה ראשונית, ומבקרים במוסד מפעם לפעם. אך כל זה לא מספיק כלל כדי שהתוכנית תצליח. כאן מגיע מקומם של המנהלים, המחנכים והמלמדים שליט"א אשר מוציאים את המשימה לפועל - בהצלחה מרובה בסייעתא דשמיא!

* * *

בעקבות המאמר המדובר, הגיעו גם שתי שיחות טלפון מאנשים שביקשו להעיר/לחלוק על דבר שנכתב שם. בזכותם נרחיב מעט בענין, כדי למנוע אי הבנות.

כתבתי שספרי מוסר כמו '**מסילת ישרים**' ו'**ארחות צדיקים**' מתאימים למבוגרים. וכאן באה הטענה והלוא גדולי ישראל הורו ללמוד את הספרים אף עם ילדים!

סגנון הביקורת שהושמע באוזני מאלץ אותי לספר שבמשך עשר שנים (!!) זכיתי למסור שיעור ב'מסילת ישרים'. אני, והתלמידים מקשיבים, עלינו והתעלינו כתוצאה מהלימוד בספר הקדוש והנורא הזה.

אך זה כמובן לא הנושא. השאלה היא מה ללמוד עם ילד, האם עדיף חומר שמראש נכתב עבור מבוגרים אם לאו. מי שטוען שקיבל תשובה ללמוד עם ילד 'מסילת ישרים', לא מספר **מה הייתה השאלה**. כלומר, האם ניגשו לאדם גדול ושאלו בזה הלשון: "**יש בפנינו שתי אפשרויות ללמוד עם הילדים, או מסילת ישרים או חומר שמותאם לילדים - מה עדיף?**"

אם זו לא הייתה השאלה - מה הטעם להתנצח אודות התשובה? **הלוא מדובר בתשובה שניתנה לשאלה אחרת לחלוטין!** לא צריך להיות למדן כדי להבין את ההבדל.

כאיף תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי עניני דיומא
מרבן של ישראל מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 217 | שנה ד' | פרשת עקב | שנת תשע"ז

והחילוק בין דברי הלכה לאגדה, י"ל למש"כ בסידור הגר"א (בברכת יוצר אור) שלעתיד לבוא יהא הלכה כב"ש, אלא דבזה"ז ניתנו כללים איך לפסוק זה ניתן בהלכה ולא באגדה.

השגות בתורה

במדרש קהלת (ה' י"א) איתא כד דמך ר' בון ברבי חייא עאל ר' זירא ואפטר עלוי הדין פסוקא מתוקה שנת העובד וכו', כך למד ר' בון בר חייא תורה לכ"ח שנה מה שאין תלמיד וותיק יכול ללמוד למאה שנה. וצ"ב הרי ר' בון לא פסק פומיה מגירסי, וא"כ אם ה' חי מאה שנה בודאי ה' לומד יותר? וי"ל דר' בון השיג בכ"ח שנה שיא באיכות הלימוד שהי' יכול להשיג אפילו אם ה' לומד מאה שנה, והקב"ה יחשב לו כמו שהי' לומד אם ה' חי מאה שנה.

העולם קיים בזכות התורה

הגר"א וסרמן (בקובץ הערות בביאורי אגדות ס' ז' אות ו') כתב אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז, והטעם משום דהוי טוב לשמים ולבריות ובה נאמר כי פרי מעלליהם יאכלו, וקשה דחשיב במתנ"י גם תלמוד תורה ומה טוב לבריות יש בזה יותר מבכל המצוות שבין אדם למקום [ע"י רמב"ם פרק א' משנה א' דפאה דכתב כי בתלמוד תורה יזכה לכל זה]. ואפשר לומר לפי מ"ש בס' נפש החיים (ש"ד פי"א) דכמו שתחילת בריאת העולם היתה בשביל התורה ואם לא בריית יומם ולילה וגו', כמו כן קיום הבריאה בכל רגע תלוי בתלמוד תורה ואילו ה' נפסק רגע אחד ללימוד התורה בכל העולם ח"ו יתכף תתבטל כל המציאות, ונמצא שכל הלומד תורה יש לו חלק בקיום כל הבריאה ואין לך טוב ומטיב לבריות יותר מזה עכ"ל.

והעירו דבקיודשין (מ' ב') איתא שכל מצוה מכרעת את העולם לכך זכות, א"כ בכל עשיית מצוה אפשר לומר שנחשב טוב לבריות, לפי שהוא מכריע את העולם ע"י מעשה מצותו לכך זכות, ולמה מבואר בקידושין (מ' א') שהמקיים מצות שילוח הקן נחשב רק טוב לשמים? ויש לחלק דשאני מצות ת"ת שהיא מוכרחת להיות לקיום העולם, דלולא מצוה זו כל הבריאה מתבטלת, משא"כ מצוה דשילוח הקן דאין צריך דוקא למצוה זו, שהרי כל מצוה שיעשו מכריע העולם לכך זכות.

ובדברי הנפש החיים יל"ע מדאיתא בע"ז (ג' א') אמר להם הקב"ה (לאומות העולם) שמים וארץ יעידו בהם שקיימו את התורה כולה, אומרים לפניו רבש"ע שמים וארץ נוגעין בעדותן שנא' אם לא בריית יומם ולילה וגו', והקשו תוס' וא"ת והרי ראייה גדולה שקיימו שהרי שמים וארץ קיימים הם וכו', ועוד י"ל שהם קיימים ממה שקיבלו כדאמר אם ישראל מקבלים.

ולכאורה תוס' לא ס"ל כן, שהרי לדבריו שאם ה' נפסק רגע אחד ללימוד התורה בכל העולם ח"ו יתכף תתבטל כל המציאות, א"כ הם עדיין נוגעים בעדותם? ואולי תוס' למדו שהגמ' שם מדברת על קיום מצוות ועל זה מספיק הקבלה דלא צריך שיהי' כל רגע קיום מצוה, אבל על שלמדו תורה כל הזמן, יש באמת הוכחה מזה ששמים וארץ קיימים. ועוד אפשר לתרץ שאין טענת העכו"ם שלא היו אפי' יחידים ששמרו את התורה, אלא על כלל הציבור, ותוס' מקשים ששמים וארץ יוכיחו, ותיירצו שעל הכלל מספיק מה שקיבלו, אבל זה בודאי צריך שיהי' לפחות יחיד שילמדו תורה בכל רגע (ועי"ש הגהות מצפה איתן).

עצה מן התורה

כמה וכמה פעמים בעת שאלות קשות, אחרי שרבונו שומע את כל הצדדים, מפסיק את הנושא ולימד כמה דקות גמ' שאינה קשורה דוקא לענין המדובר ואז עונה, כדי שהתשובה תבוא מתוך התורה. וכן כשהוצרך רבונו לצאת לכינוסים גדולים ומכריעים לפני היציאה חוזר שוב לחדרו ולומד כמה דקות גמרא כדי שיצא מתוך התורה לכינוס. (מפי נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

ספרו מעשה עם מרן הגרא"מ שך זצ"ל שנשאל בנוגע להצלת חיי שעה, ולקח ספר נפש החיים ועיין בו כרבע שעה ובסוף אמר שלא יודע מה לעשות [ולא רצה לומר ג"כ "שב ואל תעשה"]. ולא יודע מה ראה בנפש החיים.

ונראה שהרי ידוע מה שכתוב בכתר ראש להגר"ח מוולוז'ין שאם אדם רוצה ליקח עצה מן התורה, וילמד בחשק רב עד שיזדמנה לו כלומד לשמה, ואז לחשוב על המבוקש אם לעשות או לאו וכפי שיעלה על הדעת אז כן יעשה וזו היא עצת התורה, עכ"ל. באות ס"ט. והרב שך ה"י משתמש הרבה בדבר זה, וגם במעשה זה כנראה ניסה להרגיש בעצמו לימוד לשמה עד שהרגיש כנ"ל ואז חשב על השאלה וכנראה לא נפל לו שום עצה מה לעשות לכן לא ענה כלום.

פניני הפרשה

עניני תלמוד תורה

"ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכנך" (עקב יא, יט)

הגמ' בקידושין (כ"ט ב') אומרת שאשה לא חייבת ללמוד תורה בעצמה, משום דכתיב ולימדתם ולמדתם, כל שאחרים מצווין ללמוד מצוה ללמד את עצמו, וכל שאין אחרים מצווין ללמוד אין מצווה ללמד את עצמו, ומניין שאין אחרין מצווין ללמדה דאמר קרא ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם. והנה גר מצווה ללמוד בעצמו אע"פ שאביו לא מצווה ללמוד.

וצ"ל דאינו דומה לאשה שאחרים לא מצווים ללמדה מצד שהיא בת, ועל זה כתוב דלפי שאין מצווין עלי' היא לא מצווה בעצמה, משא"כ גר אביו לא צריך ללמוד (אפי' אם ה' מתייחס לאביו) כיון שאדם כזה לא מצווה ללמוד (וכמו שוטה רח"ל שפטור ממצות ופטור מללמד את בנו) ואין זה כנשים שאחרים לא מצווים ללמדה מצד שהיא אשה.

שכר מקרא בידו

בתנא דבי אליהו (וואט ספ"ב) כתוב דאפילו אין בידו של אדם לא מקרא ולא משנה אלא הוא יושב וקורא כל היום ואחות לוטן תמנע אפי"ה שכר מקרא בידו. והנה הרבה שמות שאנשים מזכירים בדיבורם וכגון ראובן ושמעון, כתובים בתורה, וא"כ האומרים שכר מקרא בידו. אמנם יש חילוק גדול דהאומר ואחות לוטן תמנע בסתמא כונתו לפסוק הכתוב בתורה, משא"כ האומר ראובן ושמעון ולא מתכוין לת"ת כונתו לשמות בעלמא.

לימוד תורה בחינם

בבכורות (כ"ט א') איתא דצריך ללמד תורה בחנם, ומ"מ אם לא מצא ללמוד בחנם ילמד בשכר דכתיב אמת קנה, וברמב"ם (הל' ת"ת פ"א ה"ז) כתב שאסור ללמד בשכר, ומתקשים במש"כ דכשלא מוצא מי שילמדו בחנם ילמוד בשכר, הרי הוא מוכיל את המלמד באיסור (ומבואר שהגאב"ד דפונבי"ז זצ"ל אמר בשם בנו ר"י הי"ד דאין המשלם עובר על לפני עור בכגון דא, דהרי אין הדין כאן איסור קבלת שכר מת"ת אלא חיוב לימוד התורה בחנם ואם לא ישלם לו הרי לא ילמדו ויעבור בין כה על החיוב ללמוד בחנם, ומה שילמדו בשכר אינו גרוע מאם לא ילמדו בכלל, וכיון שכן במה שמשלם כשלא מצא מי שילמדו בחנם אינו גורם בזה לעבירה חדשה ולא שייך לפני עור עכ"ל, אמנם דברי צ"ב למה יעבור אם לא ילמדו, וכי הוא חייב ללמוד יותר מאחרים). ויתכן דכיון שא"א בלי ללמוד תורה, וזה דבר נצרך שאין אפשרות אחרת, אין ברירה ולא מתחשבים במה שהמלמד עובר ונטל שכה.

סדר הלימוד

בעירובין (ג"ד ב') איתא ת"ר כיצד סדר משנה משה למד מפי הגבורה נכנס אהרן ושנה לו משה פירוק וכו', נמצא ביד הכל ארבעה מכאן אר"א חייב אדם לשנות לתלמידו ד' פעמים. נראה שכך ה' סדר הלימוד בכל התורה ולא דוקא כשלימד הלכות (מה דאמרו במגילה כ"א א' לתירוץ אחד דמשה רבינו למד מעומד ושנה מיושב, הטעם לחלק הוא הדהעת יותר מיושבת כשיושבים, ובחזרה מתעמקים יותר, וכדאמרו בשבת ס"ג א' לעולם ליגמר אדם והדר ליסבר).

לימוד פסוקים

בספר יוסף אומץ (שמ"ט) כתב אכן להזכיר השמות המוזכרים בגמ' ובפוסקים נ"ל דשרי, ומצוה להזכיר בפירוש בשעת לימוד ולא לכוון אדושם וכיוצא, דלדעתו אינו דרך כבוד כלפי מעלה לכוון שהרי הכנוי לאדם הוי ביזוי וכן שמעתי מהוקדמונים עכ"ל (וכך ה' עושה הגאב"ד מפוניב"ז זצ"ל). ויל"ע אם זה דוקא כשמזכירים פסוק שלם או דאפילו כשאומרים חצי פסוק יזכירו את שם ה' (ועי' שאילת יעב"ץ ח"א סי' פ"א).

דברי אגדה

בדברי אגדה יש כללים שאינם כדברי הלכה, דבכמה מקומות כתוב שאמוראים חולקים על תנאים (ובאמת גם בעניני הלכה, מובא בקובץ שיעורים ב"ב אות תרל"ג בשם הגר"ח זצ"ל דאמורא בכוחו לחלוק על תנא, והא דמותבנין תיובתא מתנאי לאמוראי הוא משום דאמורא אינו חולק על תנא, ואילו ידע דברי התנא לא ה' חולק עליו) וגם במפרשי התורה מצינו הרבה מפרשים לא כחז"ל (ועי' גליון הש"ס ברי"ה י"ה ב' על מה שאמר ר"ש ד' דברים ה' ר"ע דורש ואני אין דורש כמותו, דאין התלמיד אמר כך לרבו, ומציין לדברי הברכי יוסף יו"ד סי' רמ"ב סעיף ג', ועי"ש שכתב בדברי אגדה שאני). ולפי"ז מה שפסק הרמב"ם (הל' מלכים פי"ב ה"ב) כשמואל דאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד, אין הכרח שפוסקים כן, והכללים בדברי אגדה יכולים להיות אחרים.

סלט פירות העשוי מפה"א ופה"ע

סלט פירות שמעורב בו פרי עץ ופרי אדמה ותערובתו הוא באופן שכל מין ניכר בפני עצמו, הכריע הביה"ל בר"ס רי"ב דאזלינן בתר רובא ומברך רק ברכה אחת ולכך אם הרוב הוא פה"ע מברך בפה"ע והפה"א שהוא המיעוט נפטר בברכה שבירך העץ משום שהמיעוט נעשה טפל לרוב וע"ש.

ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שה"ה לענין ברכה אחרונה כגון שיש לו סלט פירות העשוי מחתיכות תפוחים וענבים והרוב הוא תפוחים ואוכל הכל יחד מהתערובת, דלפי הביה"ל שהמיעוט נעשה טפל לרוב א"כ הענבים יהיו טפילים לרוב התפוחים ויברך ברכה אחרונה בורא נפשות אף שיש ענבים שיעור כזית, וכ"ז שאוכל הכל יחד מהתערובת אבל אם מוציא מהתערובת חתיכת תפוח בפנ"ע ואוכל וחתיכת ענבים בפנ"ע ואוכל אינו טפל לתפוחים ומברך עליו בתחילה ובסוף ברכתו הראויה. (שיעורי שלמי תודה עניני ברכות עמ' ט"ז)

היבא דסדר הקדימה היפך מסדר האכילה

אם סדר האכילה שאוכל תחלה לשובע, ואח"כ דבר לקינוח כמו שיש אוכלים בשר ואח"כ קומפוט לקינוח. שמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א שאז יכול לברך תחלה שהכל על הבשר ואח"כ בפה"ע על הקומפוט מאחר שכן הוא דרך האכילה, ויסוד דבריו הוא מתוס' אנשי שם פ"ו דברכות מ"ד שהביא מהלכות קטנות שכתב בשם מהרא"י תרומת הדשן, ההא דחביב קודם היינו דוקא כשאין קפיא לאכול זה קודם זה, אבל אם דרך אכילתם ע"פ הרפואה או ממנהג להקדים זל"ז מקדים אפילו אינו חביב. (שיעורי שלמי תודה עניני ברכות עמ' כ"ב)

אכל ח"ז ענב וח"ו תפוח ובירך וחזר ואכל ח"ז ענב אם כשבירך בר"ג הוציא את חבירו שאכל כזית פירות, ואח"כ אכל הוא תוך כדי אכילת פרס עוד חצי זית ענבים, אי נימא דאיגלאי מילתא למפרע דברכת בר"ג שבירך הוי לבטלה א"כ אין חבירו יוצא בבר"ג ששמעו ויצטרך לברך שנית בר"ג, ומיהו ככהאי גוונא שכבר בירך בר"ג אפשר לאסור לו לאכול עוד ח"ז ענבים בתוך כא"פ לאכילה ראשונה כיון דגורם עי"ז דברכת בר"ג שבירך יהא לבטלה. ושאלתי זאת להגרא"ל שטיינמן שליט"א ואמר דמדחזינן שאם אכל רק חצי כזית תפוח וחצי כזית תאנה דמברך ב"ג אף שאין כזית שלם בתפוח א"כ חזינן שהברכה של ב"ג פוטר גם את התאנה, וא"כ כשאכל אח"כ עוד חצי כזית תאנה לא מברך מעין ג' כיון שהחצי כזית תאנה הראשון שאכל כבר נפטר ע"י ברכת ב"ג. (שם עמ' מ"ו)

כזית ענבים וח"ו תפוחים וח"ז בננה אי מצטרפי לבר"ג
יל"ע במי שאכל כזית ענבים וחצי זית תפוחים וחצי זית מפרי האדמה כגון בננה אי מצטרפי הח"ז תפוחים וח"ז בננה לברך נמי בר"ג, דהרי אם היה אוכל רק ח"ז תפוחים וח"ז בננה היו מצטרפים לברך בר"ג וא"כ ה"נ אחרי שאין חיוב ברכה אחרונה בפני עצמו על התפוחים א"כ אינו בטל לברכת מעין דג' דענבים ואינו נפטר לכאורה בברכת מעין ג', ושוב י"ל דמצטרף לח"ז דבפה"א דבננה להתחייב ברכת בר"ג, או נימא דכהאי גוונא נמי נטפל הח"ז תפוחים לענבים כמו אם אכל כזית ענבים וכזית תפוחים דמברך רק מעין ג'.

והגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר דגם בזה נטפל הח"ז תפוחים לענבים ונפטר בברכתם, דאף שאין עליו חיוב ברכה אחרונה בפנ"ע נמי נטפל למעין ג' ואין הח"ז תפוחים מצטרף לח"ז בננה, וכמו דאם אכל כזית ענבים וכזית חצי תפוחים וח"ז בננה דודאי לא יצטרף הח"ז האחרון של התפוח לח"ז בננה לברכה אחרונה כיון דגם הוא נטפל לענבים ואף שח"ז אינו חייב בברכה מ"מ הכל נטפל לענבים וא"כ ה"נ בנד"ד נטפל הח"ז לענבים ואינו מצטרף לבר"ג עכ"ל. (שם עמ' מ"ז)

בירך העץ והאדמה

הרוצה לאכול פרי העץ ופרי אדמה ובירך עליהם ברכה אחת ברוך א"י אמ"ה בורא פרי העץ והאדמה יל"ד האם יצא ידי חובת שניהם או עדיין צריך לברך ברכת האדמה.

תשובה: הנה כתב הרמב"ם סופ"א מהל' מעשר וכן נפסק בשו"ע יו"ד של"א סעיף ע"ח המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר מברך קודם שיפריש אקב"ו

להפריש תרומה, וכן המפריש מעשר ראשון מברך קודם להפריש מעשר וכו' ואם הפריש הכל זה אחר זה מיד ולא סח ביניהם כוללן בברכה אחת ומברך להפריש תרומות ומעשרות ע"כ.

והכפ החיים (סי' ר"ו סק"ב) כ' דלפי"ז אם בירך ברכה אחת ואמר שני הנוסחאות ביחד דהיינו בורא פרי העץ והאדמה שפיר יצא ויאכל פרי העץ ומיד אח"כ פרי אדמה. אולם העיר בזה הגרא"ל שטיינמן שליט"א שאין לדמותם זל"ז דהתם יש ב' מצוות בחפץ אחד דהיינו מצות הפרשת תרומה והפרשת מעשרות אע"פ שהם ב' מצוות נפרדות בכל זאת מכיון ששתי המצוות מתקיימין על חפץ אחד יכול לאחדם בברכה אחת, משא"כ בברכת העץ והאדמה שהן ב' ברכות בשני חפצים שונים מ"ל לומר שיכול לאחדם. (קובץ קול התורה נה עמ' קסה מהגרא"ל דינר שליט"א).

שתה חצי רביעית יין וחצי רביעית מים

בסי' ר"ח דן השעה"צ סק"ע בשנת רביעית שכן רוב רביעית יין, אי מברך בורא נפשות דהרי יש שישוה דמברך ברכה אחרונה על היין ברוב רביעית ולדידיהו ברכת היין פוטר לשתכר וכי משום שאין אנו יודעים הדין יברך בר"ג ע"ש. וקשה דכיון דבפועל אינו מברך על היין א"כ נשאר חובת בר"ג?

ואמר הגרא"ל שטיינמן שליט"א דמשמע דס"ל לשעה"צ דגור דין דין פוטר כל מיני משקין, היינו דלא חייל כלל חובת בר"ג אלא נטפל הכל לברכת היין, ואם מאיזה טעם אינו מברך על היין תו אינו מברך כלל, וכמו מי שאכל בתוך הסעודה ענבים ובירך בפה"ע ודאי דכלפי פניה אחרונה לא חייל כלל חובת ברכה בפני עצמה, רק נשפלת אכילת הענבים לברכת הסעודה, ואם מאיזה סיבה אינו מברך ברהמ"ז ודאי שלא יברך על העץ וה"נ בזה.

ומיהו לול"ד יש לחלק דלא דמי יין לסעודה וביין ומשקין יש למשקין חובת ברכה אחרונה בפנ"ע אלא שברכת היין פוטרתה. (שלמי תודה ברכות)

בדין השותה מים לצמא

הלוקח כדור גלולה לרפואה וכדי שיוכל לבלעו שותה מים ככה"ג כיון שאינו נהנה מהמים אינו צריך לברך עליהם. ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א דכל זה בשותה מים, אבל בשותה מיץ או מים עם פטל וכיו"ב ריש לו טעם עצמי, אזי אף ששותה לבלוע כדור וכדו' יברך שהכל קודם שישתה למיץ, [א"ה ועי' הליכות שלמה מועדים ח"א פ"ה אר"ח"ה 27] (שלמי תודה ברכות)

ברכה על תה מר ששותה להתחמם גופו

ויל"ע כגוונא ששותה תה חם בלא סוכה, דאין לו סוכה וכיו"ב ואין לו הנאה מעצם השתיה אלא דעושה כן משום התועלת דמתחמם גופו אי צריך לברך. דהנה חובת ברכה ראשונה נפקא ליה בברכות דף ל"ה ע"א מסברא דאסור להנות מהעוה"ז בלא ברכה, והנאה היינו בפשוטו הנאת גרונו מהמאכל, וא"כ אפשר דכיון דאין לו הנאה מעצם המאכל, אלא דיש לו תועלת בזה שמתחמם גופו עי"ז א"כ הוה זה כרפואה שאין בה הנאה ויש בה תועלת לרפוי הגוף שאינו מברך.

והנה בפסחים דף קט"ו ע"ב איתא בלע מצה יצא (וערשב"ם שם) ובפשוטו משמע מסתימת כל הפוסקים, דברכת המוציא לא הוה לבטלה אף שלא נהנה מטעם המצה כלל. ומיהו יש לחלק דבמידי דיש בו הנאה מצד עצמו תיקנו עליו ברכה אף כשהוא בולעו, אבל אם מצד עצמו הוא מר ואינו נהנה אף שיש ממנו תועלת י"ל דלא יברך.

והורה הגרא"ל שטיינמן שליט"א שלא יברך, מאחר ששותה שלא לצמא ותה בלא סוכה אין לזה שום טעם טוב מצד עצמו, והגר"ג קרליץ שליט"א אמר שיברך דגם זה חשיבא הנאה מה שמתחמם עי"ז גופו. (שלמי תודה ברכות)

אמר פעמים שהכל

הנה ראיתי שהסתפקו [הגרשו"א] במי שאמר ברכה כגון שהכל נהיה בדברו וחזר ואמר אותו ברכה בלא סיבה אם יצא ידי ברכה? ובפשטות יצא או ברכה ראשונה או שניה. ושמעתי בשם הגרא"ל שטיינמן שליט"א דלא יצא לא בברכה הראשונה ולא בברכה השניה, וכן אומרים משמיה דהגר"ש שקאפ זצ"ל.

ובספר שיח תפילה מביא שם כן בשם הגר"ב דיסקין אביו של המהרי"ל דיסקין זצ"ל, וסברתם בזה דהרי אחרי שאמר ברכה פעם אחת יצא ידי ברכה, וא"כ

כשמתחיל לומר ברכה שניה ואומר ברוך הרי לא היה מחויב לומר זה דכבר יצא ונמצא דהברוך שלו לא מהני, דבירך בזמן שלא היה חייב ואחרי שאמר ברוך הרי נהיה הפסק, ואז נתחייב עוד הפעם בברכה וא"כ אמר ברכה בלא ברוך (חקרי הלכה ר' מנחם הבלין עמ' מ"ח).

נתערבו פירות

בירך על פירות שהיו לפניו, ולא היה יכול לברך על הפירות פרי, שלא היה לפניו ולא היה דעתו עליו, כיצד יעשה. וכשרברתי עם הגרא"ל שליט"א צידד דאין צריך לברך, וימשיך לאכול הפירות, דהפרי שלא בירך עליו נתבטל בין הפירות שכבר בירך עליהם. ובספר בני ראם להגרא"ל גניחובסקי הזכיר סברא זו דיהני ביטול ברוב, אלא דהעיה, דהרי אסור ליהנות מהעוה"ז בלי ברכה וביטול ברוב לא יתיר איסור זה עיי"ש.

והוסיף הגרא"ל שליט"א לדון האם יש ביטול ברוב על דבר שאינו אסור באיסור חפצא, וכגון דא דהפרי אינו אסור באכילה אלא שאין הגברא רשאי לאכול הפרי עד שיברך עליו, והראה שכבר דן בזה בספרו אילת השחר על מס' ב"מ דף ו: (רשימות הרה"ר א' אפרים שטראוס שליט"א)

ברכה אחת

נהנה בתקנת חכמים לברך על הפרשת תרו"מ מברכים ברכה אחת, כשמפריש תרומה ומעשר אקב"ו להפריש תרומות ומעשרות, ואין מברך ב' ברכות.

וצ"ע למה מי שאוכל פרי שברכתו בורא פרי העץ ופרי שברכתו בורא פרי האדמה כאחת, לא תיקנו ברכה אחת לשניהם, ויברך בורא פרי העץ והאדמה.

ורבנו שליט"א אמר דברכת הפירות היא ברכה על כל חפצא בפנ"ע ואין לברך ברכה א' על שני חפצים נפרדים, משא"כ ברכת הפרשת תרו"מ על כרי אחד ועל תיקון הכרי הוא מברך שהוא חפץ א' ואף שעושה ב' מצוות מברך ברכה אחת.

ואמנם יש להוסיף דאין החילוק רק מפני שברכת הפירות הם ב' פירות נפרדים, אלא דכשעושה הברכה על אכילת פרי העץ עדיין לא מתחייב בברכה על פרי האדמה, דכל החיוב כשכא לאכול והרי זו אכילה בפנ"ע וזו אכילה בפנ"ע, משא"כ כשכא לתקן הכרי כבר מעתה חל עליו ב' חיובי הפרשה, ושניהם לפניו כאחת ולכן תיקנו ברכה אחת לשתי ההפרשות.

ותדע דבברכה אחרונה כולל כמה מינים אף דכל מין יש לו חיוב ברכה בפנ"ע כיון דכבר חל עליו חיוב על כולם כוללם בברכה אחת, משא"כ בברכה לפניו לא חל חיוב ברכה על פרי שני עד שלא הולך לאכול והרי אכילת כל פרי אכילה בפנ"ע, ואם היו מעורבים מעיקר הדין הולכים אחר הרוב לפטור את המיעוט לגמרי מברכה. (פרורים משולחן גבוה ח"ה עמ' רו)

מים שמעורב בהם דבש

נסתפק רבנו שליט"א היכי דבירך שהכל והי' לפניו דבש, ועכשיו רוצה לשתות מים מעורב בדבש, והמים לא היו לפניו בשעה שבירך שהכל, ויסוד הספק הוא, באופן דעל המים לבד לא הי' מברך כיון דאינו לצמא אם לא שהוא מעורב בדבש, אלא דיש לדון לאחר שמעורב בדבש במים דאמרינן דעכשיו כבר יכול לברך שהכל. האם הפי' שעכשיו נעשו המים מתוקים ומחמת המים צריך לברך שהכל, וא"כ אף שהדבש הי' לפניו אבל כיון דהמים לא היו לפניו, צריך לברך שוב שהכל, או דלמא דגם עכשיו שהמים נמתקו מחמת הדבש שההכל קאי על הדבש, וכיון דהדבש היה לפניו א"צ לברך שוב שהכל. (צדיק כתר יפרח)

רגיל לשתות מים

יש להסתפק היכא דבירך שהכל, ולא היה דבש לפניו, אבל רגיל תמיד לשתות מים מעורב עם דבש, האם מחמת כן נפטר הדבש היכי שלא היה לפניו. (צדיק כתר יפרח)

יש להסתפק היכי דבירך והי' לפניו עוד מאכל אבל הי' מוסתת ולא הי' נגלה לעיניו בשעה שבירך האם נפטר בכה"ג או לא.

יש להסתפק במי שאוכל רסק פירות, ומברך שהכל לחוד על מין שהכל, והעץ לחוד על מין העץ, האם נפטר בכה"ג הרסק פירות מ"מ או לא, דכיון דבשעה שמברך שהכל אולי הוי עץ ואין ברכתו שהכל, ואולי בשעה שמברך העץ אין ברכתו העץ אלא שהכל ואין נפטר משום ברכה.

עולם הישיבות

ישיבת פוניבז'

שיבוא להספיד, והשיב יש לכם בישיבה את ר' בערל ואתם מבקשים אותי? הוא ספדן יודע מה לומר ויודע לעורר, ויש לו מעלה שדבריו נשמעים. ואכן לבקשתו של מרן הספיד מרן הגרבי"ד שליט"א

כמו כן באחד השנים הגיע מרן הגרבי"ד שליט"א לבקרו מרן שליט"א התענין בפרוטרוט כמה פעמים מוסר שיעור בשבוע, וכמה זמן כל שיעור, וכמה בחורים יש בשיעור, ואם מוסר בעמידה או בישיבה אחר צאתו סח מרן שליט"א שהתורה נותנת כח לאדם והביא כדוגמה הנה הגרבי"ד כבר מעל שמונים ועדיין עומד בשיעורים ומוסר שיעורים כמו בחור צעיר.

בשנת השמיטה נכנסו ראשי קרן השביעית למעונו של מרן שליט"א שרוצים לארגן דינר בחו"ל [כמדוי' שהיה זה בשיקגו] ואמר להם מרן הגרבי"ד לבקש ממרן הגרבי"ד שליט"א שיסע איתם לשם, והוסיף מרן שליט"א אל תאמרו לו שביקשתי כי זה לא אמת אני לא מבקש ממנו רק אני מציע.

ואכן לבקשת מרן הגרבי"ד נסע מרן הגרבי"ד שליט"א במיוחד. לפני צאתו נכנס מרן הגרבי"ד שליט"א למרן הגרבי"ד וביקש את ברכתו וכן ביקש ממרן שליט"א שיכתוב מכתב עבור הכינוס אמר אז מרן הגרבי"ד הגם שאין מסרבין לגדול מכל מקום אתה לא צריך את המכתב שלי את התורה שלך מכירים בכל העולם ואיך צריך אישור שלי. אני הרבה פחות ממך!! הפטיר מרן הגרבי"ד - אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה... אמר מרן הגרבי"ד אף על פי כן...

שותפים בהחזקת ישיבה

בעת ניחום האבלים על הגר"א כהנמן ז"ל. סיפר רבנו ששאל את הגר"א כהנמן תקופה קצרה אחר פטירת הרב, איך מסתדר עם ניהול העול הכבד? וענה ר' אברהם, ששום דבר לא השתנה, בעבר הוא היה עובד חצי שנה לסדר את כל הפגישות עם הגבירים, וכשבא מרן הרב לאמריקה הוא הלך אל הפגישות, וכך עבדו שניהם כאחד. היום התהפכו היוצרות, מרן הרב מסדר משמים את כל הפגישות, והוא ר' אברהם הולך אל הפגישות. נמצא שלא השתנה דבר רק התהפכו בתפקידים.

רבינו שליט"א מאוד נהנה מהתשובה. ובעת שסיפר הדבר בניחום אבלים שאל את בנו הגאון ר' אליעזר שליט"א, אם גם הוא ימשיך כן לעבוד בשותפות כזו.

פוניבז' זה כלל ישראל

אמרו לרבנו בשם החזון איש שישבת פוניבז' זה כלל ישראל עקב חשיבות הישיבה לתורה שבכל עם ישראל. ואמר רבנו שאנו זוכר בבירור שכך אמר החזון איש אבל הדברים ודאי אמת.

חזרות על השיעורים

היה תקופה ארוכה שבחורים מופלגים שעלו מהישיבה קטנה לישיבה גדולה של פוניבז' היו מגיעים מידי ליל שיש לישיבת רבנו והיה דנים עמו על השיעורים ששמעו במשך השבוע מראשי הישיבה.

מכתב לדינר

בס"ד יום א' לס' תולדות, שנת תשס"ז לפ"ק לכי באי הדינר שלוכטו"ס הנה הרה"ג ר' אליעזר כהנמן נושא בעול החזקת ישיבת פוניבז' אשר זה מבצר גדול של תורה בארץ ישראל, ומצוה לתמוך ולעזור לו, והתומכים יתברכו ברו"ג סלה. א.ג. שטינמן

דברי רבנו בהיכל ישיבת פוניבז' בני ברק במלאות י"ב חודש לפטירת מרן הגראמ"מ שך זצ"ל אור לט"ז מרחשון תשס"ג

עכשיו כבר התחיל יום ט"ז מרחשון, שבזה נגמרה השנה-י"ב חודש, ואין כבר דין הספד, אך היות שבהספד הרי יש שתי חלקים, [חלק אחד להתאונן על האבידה, וחלק אחר להתבונן מה שיש ללמוד ממעשיו של הנפטר], והעיקר הוא החלק הזה מה שצריך לראות ללמוד ממנו, וזה שייך גם עכשיו. ומה שאנחנו צריכים ללמוד, הם כל הדברים שהיה בו, בין היגיעת התורה, בין המדות טובות, וההנהגות טובות, כל מה שהיה בו, צריכים ללמוד.

ושמעתי בשם החזו"א, שאמר כי החפץ חיים למד ששים שנה [ואיני זוכר אם הוא הוסיף את המילה "לשמה" או לא], ואחרי זה הוא הנהיג את כלל ישראל, וכך אותו הדבר הי' החזו"א, ואותו הדבר הי' הבריסקער רב, ואותו הדבר הי' רבי יעקב ישראל קנייבסקי, ואותו הדבר הי' הרב שך, זכר צדיקים לברכה. כולם השיגו מעלות גדולות, עם כל הארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, אבל בודאי עיקר הדבר מה שזכו על ידו, הוא ע"י היגיעת התורה שהיתה בהם עד להפליא! בשביל זה הם זכו להנהיג את כלל ישראל, וכמו שאמר החזו"א על הח"ח שהי' יגע בתורה ששים שנה [או שבעים שנה] ואז זכה, עכ"פ הם זכו להיות מנהיגים, והם היו ראויים להיות מנהיגים!

הישיבה הוקמה בארץ ישראל ע"י מרן הרב מפוניבז' זצ"ל בשנת תש"ד. והיתה לאם הישיבות בדורינו. והנה הקשר של רבנו שליט"א לישיבה הוא הרבה שנים החל מעת שכהן כראש הישיבה לצעירים בפוניבז', וכן כשכהן כראש כולל פוניבז' והרבה יש להרחיב בענינים אלו, ונביא כאן כמה ענינים בקצרה.

השיחות בישיבה

החל משנת תשס"ב החל רבנו שליט"א למסור שיחה לפני יה"כ בהיכל הישיבה והיה מעמד נשגב בהשתתפות אלפי איש. במלאות י"ב חודש לפטירתו של מרן הגראמ"מ שך זצ"ל נשא רבנו דברים במעלת אהבת תורה לזכרו [והבאנו להלן]. [אודות ראשי הישיבה זצוק"ל והמשגיח זצוק"ל נכתב באריכות גדולה במאמרים על כל אחד ואחד].

לא לחכות לו

בעשיית תשס"ג אחר השיחה ניגש בן רבנו הגר"מ לתפילת מעריב [שהיה בשנת האבל על אמו הרבנית ע"ה] ולפני מעריב קרא לו רבנו ואמר לו בשמונה עשרה ובק"ש תחכה לרה"י דפה מרן הגר"ג שליט"א ובשום פנים ואופן אל תחכה לי.

החזון איש שולח

סיפר רבינו כי מרן החזו"א ז"ל שלח את אחד מבני משפחתו לשמוע שיעורים מאת הגר"ר גרשון אדלשטיין שליט"א שמסר שיעורים בישיבת פוניבז' ואמר שאפשר לקבל אצלו בלומדות ובהבנת התורה. (אעלה בתמר מתורת החזו"א עמ' ע"ו)

עם מרן הגר"ג שליט"א

וז"ל מכתב רבנו: בס"ד. כ"ד אב תשנ"ח לפ"ק בני ברק יצ"ו לכו ידידי עוז הגאון הגדול מפארי הדור מוה"ר ירחמיאל גרשון אידלשטיין שליט"א אך טוב וברכה כל הימים... מוקירו מברכו כערכו הרם. ואמר לנו מרן הגר"ג שליט"א שעשרות בשנים כבר היה בקשר עם רבנו שליט"א וכמה פעמים דיבר עמו רבנו על צורת השיעורים בישיבה ועוד הרבה ענינים.

בעשיית תשס"ז לא חש הגר"ג בטוב ולא היה בכוחו לעלות להשתתף בשיחת רבינו בישיבה כמדי שנה בשנה, ולאחר השיחה כאשר נודע לרבינו מחולשתו נכנס לבקרו במעונו שבשיפולי גבעת הישיבה.

במשך שנים רבות מסר הגרבי"ד שיעור במשניות פעם בשבוע בביהמ"ד שבבנין פנימיית 'שוגרמן', בהשתתפות אברכים ובחורים רבים מהישיבה.

מרשימות א' התלמידים: אלול ה'תשנ"ד, היה לי שאלה באם לנסוע לחו"ל לחתונת חבר, ומו"ר הגרבי"ד שטיינמן הורה כי בכל ענינים שכאלו יש לשאול את פי מו"ר הגר"ג שליט"א, באומרו כי החזו"א דיבר עליו בהפלגה גדולה מאד, ונגשתי למו"ר הגר"ג ואמר לי כי אסור לו להשיב כי הוא מורה הלכה בפני רבו כיון שיש כאן את מרנן ראשי הישיבה, אבל מסתמא הייתה כוונת הגרבי"ד שאני אציג את צדדי השאלה לפני רה"י, ולכן תחזור אלי בעוד כמה ימים שאדע כיצד להציג את השאלה, וכשחזרתי לאחר כמה ימים אמר הגר"ג כי לא מצא צד היתר בזה שיוכל להציג... וכשסיפרתי על כך למו"ר הגרבי"ד התפעל מאד מענוותנותו הגדולה של הגר"ג מחד, שלא הסכים להכריע במקום רה"י, ומאידך, מחכמתו המופלאה שהצליח באופן עקיף לגרום שאבין מעצמי את התשובה.

כמה וכמה פעמים התבטא מרן רבינו שליט"א כי הוא מכוון על מרן הגר"ג שליט"א כשמזכיר בתפילתו "ועל זקני עמך בית ישראל", ופ"א כשהדפיסו ספר מא' מגדולי האחרונים, באו לבקש הסכמת רבינו שליט"א, ואמר שביקשו קודם מא' מהזקנים שישכימו על זה, וכשהראו לו שיש על זה הסכמה ממרן הגר"ג, אמר הלא כשאני אומר בתפילתי על זקני עמך בית ישראל - עליו אני מכוון, וצירף חתימתו (מפי הרי"מ שליט"א).

לשמוע מהמקור

ופ"א אמר לבחור שילך לפוניבז' כי רוב הראשי ישיבות שבדור הם תלמידים של הראשי ישיבות של פוניבז' שליט"א וא"כ עדיף לשמוע תורה מהמקור.

צורת המחמאה

שח מרן רה"י הגרבי"ד פוברסקי שליט"א (כינוס לב שומע ניסן תשע"ו) היו פעם שני בחורים שהגיעו לישיבה מאותה ישיבה. באמצע השיעור אחד מהם שאל שאלה מצוינת, התפעלתי ואמרת לי ששאל שאלה גאונית, החבר שלו למחרת עזב את הישיבה, הוא לא עמד בזה. ושאלתי את רבנו שליט"א על זה, מה צריך לעשות, הרי הוא באמת שאל שאלה מצוינת, ואמר לי הרב שטיינמן שצריך קצת לצמצם במחמאות. כשנפטר רבי משה אדלר בן רבי יצחק אדלר זצ"ל רב בית הכנסת אהבת חסד נכנסו אליו אברכים מהכולל [בראשות הרב ישראל ברמן] שרוצים לעשות הספד בכולל לעורר את הציבור וביקשו ממרן שליט"א

עולם הישיבות

זהו הכל דברים מה שבעצם כל אחד יודע, אבל בכל זאת רצינו לומר עד כמה שהענין של יגיעת התורה מרומם את האדם, ואע"פ שמסתמא כל אחד יודע מזה, בכל זאת כל מה שמוסיפים לדבר על זה, אנשים מתעוררים, כי עיינו מתעוררים ללכת בדרכיהם, ללכת בדרכים של יגיעת התורה, של המדות טובות, של הנהגות טובות, של ענוה, ושל כל הדברים האלה מה שצריך ללמוד, ובודאי שאם נלמד אתם, זו תהי' זכות גדולה בשבילם, וגם תועלת גדולה בשביל כלנו.

ונזכיר גמ' במנחות (דף י"ח ע"א) מה שנוגע לזה, הגמ' מביאה והתניא אמר רבי כשהלכתי למצות מדותי אצל ר' אלעזר בן שמוע וכו' [ופרש"י לידע מיצוי תלמודי ולשאל ספיקותי] מצאתי יוסף הבבלי יושב לפניו, והי' חביב לו ביותר, עד לאחת [פרש"י עד שהגיעו להלכה אחת], אמר לו רבי השוחט את הזבח להניח מדמו למחר מזה, [פ"י שלא חשב מחשבת פיגול שזה דוקא כשחושב לאכול ממנו למחר, רק חישוב להניח מדם הקרבן למחר], אמר לו כשר, ערבית אמר לו כשר, שחרית אמר לו כשר, צהריים אמר לו כשר, מנחה אמר לו כשר אלא שר' אליעזר פוסל, [בכל פעם אמר לו כשר, ורק בפעם הזאת הוסיף את המלים אלא שר' אליעזר פוסל], צהבו פניו של יוסף הבבלי [פ"י שהאירו פניו מחמת שמחה], אמר לו, יוסף כמדומה אני שלא כיווננו שמועתינו עד עתה, [פ"י ששאל אותו למה עד עכשיו לא צהבו פניו, אם זה משום שלא הסכים עם דבריו עד להלכה הזו, ולכן רק עכשיו כשאמר לו דבר זה צהבו פניו], אמר לו רבי הן [פרש"י כוונת וכוונת והיינו שהסכים עם כל מה שאמר, ומה שאורו פניו עכשיו במיוחד, זה מסיבה אחרת], אלא שר' יהודה פסול שנה לי [פ"י שרבי יהודה לימד אותי שכשחישב להניח למחר הקרבן פסול] וחזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר ולא מצאתי, [ופרש"י שמחמת זה חשבתי שמא שכחתי], ועכשיו ששנית לי פסול החזרת לי אבידתי, [כך השיב לו יוסף הבבלי].

ממשיכה הגמ' זלגו עיניו דמעות של רבי אלעזר בן שמוע, אמר אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר, קרא עליו המקרא הזה מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי. כאן זלגו עיניו של רבי אלעזר בן שמוע דמעות, זאת אומרת שהיתה התרגשות כל כך גדולה! עד כדי כך שזלגו דמעות! וכל הזמן שהוא למד ולימד אותו לא היתה כזו התרגשות, רק ברגע שהוא אמר את הדבר הזה שכל הזמן בקשתי חבר ולא מצאתי ועכשיו החזרתי לי אבידתי, שנחמת אצלו שבאמת אמר לו "פסול", כאן זלגו עיניו דמעות... ומה היא ההתרגשות הזאת?, לכאורה במה שהוא ראה כאן כזו "אהבת תורה". אך הנה יש גמ' בעירובין (דף נ"ג ע"א) וז"ל וא"ר יוחנן כשהיינו לומדין תורה אצל ר' אושעיא היינו יושבין ארבעה ארבעה באמה, אמר רבי כשהיינו לומדין תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע היינו יושבים ששה ששה באמה, ואומר רש"י ששה באמה שהיינו מתקרבין לשמוע מפיו ודוחקין זה את זה. ובמהרש"א כבר עמד על זה כי לשבת ששה ששה באמה, זה דבר שאי אפשר במציאות? שהרי אם יושבים ששה באמה נמצא שהי' יושב כל אחד מהם בטפח והאיך זה יכול להיות? לכן אומר המהרש"א שהי' שם נס כמו אלו המקומות שהמיעוט החזיק את המרובה-בנס. אך השאלה היא אי"כ מהו החילוק שכאן הי' ארבע וכאן הי' שש? ששמע שעד כמה שהיתה התשוקה לתורה, והי' בהם עז כדי כך אהבת תורה ותשוקה ללמוד, כפי זה הי' גודל הנס. ולכן בזמן של רבי אושעיא הי' רק ארבע, ובזמן של רבי אלעזר בן שמוע שהי' דור קודם, ובדור ההוא הי' יותר אהבת תורה, והי' עוד יותר תשוקה ללמוד תורה, הי' נס כזה שהיו יושבים ששה ששה באמה, עד כדי כך!

ולמה הי' באמת נס עד כדי כך? [ונבדורינו לא שייך כזה דבר], מפני שהאהבת תורה שהי' שם "אינן לתאר" דרגה גדולה כל כך, עד כדי כך שקורה נס, והרי לא קורה נסים סתם, הקב"ה לא עושה נסים בחינם, וגם אם אנשים רוצים ללמוד נותנים להם אפשרות ללמוד, אבל עד כדי שיהי' נס שישבו ששה אנשים באמה אחת?

ובדור קודם הי' נס של ששה, אבל הדור השני או שתי דורות אח"כ, אצל רבי אושעיא, אף שהי' ג"כ אהבת תורה במידה גדולה מאד! אבל כבר הי' רק "ארבע" באמה, זאת אומרת שלפי התשוקה זה הי' כבר פחות קצת. הדורות ירדו קצת, ולכן הי' אצלם נס רק של "ארבע" באמה. וגם זה בודאי הי' רק ע"י נס!

עכ"פ רואים שבזמן רבי אלעזר בן שמוע הי' כ"כ אהבת תורה, עד שהי' אפי' נס שהיו יושבין ששה באמה, ואי"כ מה התרגש רבי אלעזר בן שמוע, בזמן שראה את אהבת תורה העצומה של יוסף הבבלי אחרי שאמר לו כל פעם כשר, כשר, וכשאמר שרבי אליעזר פוסל צהבו פניו, התרגש רבי אלעזר בן שמוע כ"כ עד שזלגו עיניו דמעות,

זהו הכל דברים מה שבעצם כל אחד יודע, אבל בכל זאת רצינו לומר עד כמה שהענין של יגיעת התורה מרומם את האדם, ואע"פ שמסתמא כל אחד יודע מזה, בכל זאת כל מה שמוסיפים לדבר על זה, אנשים מתעוררים, כי עיינו מתעוררים ללכת בדרכיהם, ללכת בדרכים של יגיעת התורה, של המדות טובות, של הנהגות טובות, של ענוה, ושל כל הדברים האלה מה שצריך ללמוד, ובודאי שאם נלמד אתם, זו תהי' זכות גדולה בשבילם, וגם תועלת גדולה בשביל כלנו.

ונזכיר גמ' במנחות (דף י"ח ע"א) מה שנוגע לזה, הגמ' מביאה והתניא אמר רבי כשהלכתי למצות מדותי אצל ר' אלעזר בן שמוע וכו' [ופרש"י לידע מיצוי תלמודי ולשאל ספיקותי] מצאתי יוסף הבבלי יושב לפניו, והי' חביב לו ביותר, עד לאחת [פרש"י עד שהגיעו להלכה אחת], אמר לו רבי השוחט את הזבח להניח מדמו למחר מזה, [פ"י שלא חשב מחשבת פיגול שזה דוקא כשחושב לאכול ממנו למחר, רק חישוב להניח מדם הקרבן למחר], אמר לו כשר, ערבית אמר לו כשר, שחרית אמר לו כשר, צהריים אמר לו כשר, מנחה אמר לו כשר אלא שר' אליעזר פוסל, [בכל פעם אמר לו כשר, ורק בפעם הזאת הוסיף את המלים אלא שר' אליעזר פוסל], צהבו פניו של יוסף הבבלי [פ"י שהאירו פניו מחמת שמחה], אמר לו, יוסף כמדומה אני שלא כיווננו שמועתינו עד עתה, [פ"י ששאל אותו למה עד עכשיו לא צהבו פניו, אם זה משום שלא הסכים עם דבריו עד להלכה הזו, ולכן רק עכשיו כשאמר לו דבר זה צהבו פניו], אמר לו רבי הן [פרש"י כוונת וכוונת והיינו שהסכים עם כל מה שאמר, ומה שאורו פניו עכשיו במיוחד, זה מסיבה אחרת], אלא שר' יהודה פסול שנה לי [פ"י שרבי יהודה לימד אותי שכשחישב להניח למחר הקרבן פסול] וחזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר ולא מצאתי, [ופרש"י שמחמת זה חשבתי שמא שכחתי], ועכשיו ששנית לי פסול החזרת לי אבידתי, [כך השיב לו יוסף הבבלי].

ממשיכה הגמ' זלגו עיניו דמעות של רבי אלעזר בן שמוע, אמר אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר, קרא עליו המקרא הזה מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי. כאן זלגו עיניו של רבי אלעזר בן שמוע דמעות, זאת אומרת שהיתה התרגשות כל כך גדולה! עד כדי כך שזלגו דמעות! וכל הזמן שהוא למד ולימד אותו לא היתה כזו התרגשות, רק ברגע שהוא אמר את הדבר הזה שכל הזמן בקשתי חבר ולא מצאתי ועכשיו החזרתי לי אבידתי, שנחמת אצלו שבאמת אמר לו "פסול", כאן זלגו עיניו דמעות... ומה היא ההתרגשות הזאת?, לכאורה במה שהוא ראה כאן כזו "אהבת תורה". אך הנה יש גמ' בעירובין (דף נ"ג ע"א) וז"ל וא"ר יוחנן כשהיינו לומדין תורה אצל ר' אושעיא היינו יושבין ארבעה ארבעה באמה, אמר רבי כשהיינו לומדין תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע היינו יושבים ששה ששה באמה, ואומר רש"י ששה באמה שהיינו מתקרבין לשמוע מפיו ודוחקין זה את זה. ובמהרש"א כבר עמד על זה כי לשבת ששה ששה באמה, זה דבר שאי אפשר במציאות? שהרי אם יושבים ששה באמה נמצא שהי' יושב כל אחד מהם בטפח והאיך זה יכול להיות? לכן אומר המהרש"א שהי' שם נס כמו אלו המקומות שהמיעוט החזיק את המרובה-בנס. אך השאלה היא אי"כ מהו החילוק שכאן הי' ארבע וכאן הי' שש? ששמע שעד כמה שהיתה התשוקה לתורה, והי' בהם עז כדי כך אהבת תורה ותשוקה ללמוד, כפי זה הי' גודל הנס. ולכן בזמן של רבי אושעיא הי' רק ארבע, ובזמן של רבי אלעזר בן שמוע שהי' דור קודם, ובדור ההוא הי' יותר אהבת תורה, והי' עוד יותר תשוקה ללמוד תורה, הי' נס כזה שהיו יושבים ששה ששה באמה, עד כדי כך!

ולמה הי' באמת נס עד כדי כך? [ונבדורינו לא שייך כזה דבר], מפני שהאהבת תורה שהי' שם "אינן לתאר" דרגה גדולה כל כך, עד כדי כך שקורה נס, והרי לא קורה נסים סתם, הקב"ה לא עושה נסים בחינם, וגם אם אנשים רוצים ללמוד נותנים להם אפשרות ללמוד, אבל עד כדי שיהי' נס שישבו ששה אנשים באמה אחת?

ישיבת פורת יוסף

רבנו הגיע לשיבה בעיר העתיקה בכ"ג אלול תשס"ח ודיבר בדברי המש' בסוף עוקצין שעתידי הקב"ה ליתן י"ש עולמות, ועוד האריך בכמה ענינים.

לעשות רשיון נשק

באחד הפעמים שהיה מתח מהערבים, ומכיון שהשיבה נמצאת בעיר העתיקה ביקשו השלטונות מהשיבה שכמה בחורים מהשיבה יחזיקו נשק, ורה"י הגר"ש כהן שליט"א שלח שישאלו את רבנו שליט"א על זה. וענה רבנו שבשום אופן לא להסכים לזה מכמה טעמים, והי' יעזור שלא יהיה שם נזק.

"כהן מיוחס"

כאשר ראש ישיבת ראש ישיבת פורת יוסף הגאון הגדול רבי שלום כהן שליט"א ישב שבעה על פטירת אחותו (חורף תשע"ה), נסע רבנו לנחמו העלה שם רבינו כמה דברים. שאל אותו רבינו "כבודו הוא כהן מיוחס?" והשיב הנ"ל כל עם ישראל מיוחסים.. ובני המשפחה סיפרו שהבן איש חי היה אומר לאבי המשפחה שהוא כהן מיוחס.

וסיפר רבינו שהגאון מוילנא היה בכור, והיה רוצה לפדות את עצמו אצל כהן מיוחס, וכל כהן שהיה מגיע היה הגאון פודה את עצמו אצלו, אולי הוא כהן מיוחס, עד שהגיע למשפחת רפפורט שהיו מיוחסים. והביא רבנו את הגמ' בקידושין דף ה' שרב כהנא לקח טלית ואמר לדידי שוה לי חמש סלעים, ובקצוה"ח הביא לענין אם כל אחד יכול לומר לדידי שוה לי. והקצות החושן עצמו וכן הש"ך היו מיוחסים לעלי הכהן. והקי' רבינו בהא דאמר"י דאב"י ורבא היו מבני עלי, ואב"י דעסק בגמילות חסדים חי יותר, אך רבא שלא עסק בגמ"ח נפטר צעיר יותר, ומה עשה רבא בזמן שלא עסק בגמ"ח, הרי עסק בתורה, ולמה לא הועיל לו. וכשרצה הגאון ר' שלום לדחוק דמיירי שבא לידו גמילות חסדים ולא עשה, העיר רבינו אם עפ"י דין הי' צריך להפסיק, הרי בודאי הפסיק.

לעשות בנקיות

בחודש סיון הגיע הגאון הגדול ר' שלום כהן שליט"א לבית רבנו, ודיברו על אחדות שיש בעשיה הציבורית ואמר לו רבנו שאם עושים לשמה אז הכל נראה ב"ה אחרת.

סיפורים נפלאים פרשת עקב

"והיה עקב תשמעון" (ז, יב)

אדמו"ר בעל "צמח צדק" בהיותו ילד קטן, ורק התחיל ללמוד חומש אצל המלמד שלו, בחן אותו סבו, הרב בעל ה"תניא". ושאל אותו: מה פירוש הפסוק "עקב אשר שמע אברהם בקולו"? ענה הילד: אברהם אבינו שמע את ציווי ה' אפילו בעקבו. נהנה הרב מתשובת הילד ואמר: זהו שאמר הכתוב: "והיה עקב תשמעון". שאפילו העקב צריך לשמוע את המצוה ולעשותה!

"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך" (ח, י)

סיפר המגיד המפורסם רבי שלום שבדרון: איש צדיק היה בירושלים, ושמו רבי יעקב דז'לינר. פעם אחת בא לרבה של ירושלים, הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל, ושאלה בפיו: מה יעשה שאחרי סעודת הלילה, אמש, לא בירך ברכת המזון. אמר לו רבי שמואל: בוודאי מקפיד אתה תמיד לברך (ברכת המוציא) על ככר לחם שלימה, שוב, איפוא, לביתך ותבדוק, ובוודאי תמצא שהכיכר שלימה, ולא אכלת. רבי יעקב חזר לביתו ומצא שבאמת כך היה; הוא לא בירך מכיוון שלא אכל... שאלו אחר כך את רבי שמואל סלנט, מנין ידע שרבי יעקב לא אכל. ענה הרב סלנט: ידעתי שר' יעקב יכול לשכוח לאכול, אבל לא יעלה על הדעת שהוא יכול לשכוח ברכת המזון!... ומה היה למעשה? ר' יעקב אכן התכונן לסעודת לילה, אבל לפתע הגיע שליח של הרב מבריסק, הגאון רבי יהושע לייב זצ"ל, שהוא קורא לו, והוא, כמובן קם מיד והלך לרב, שהה שם כל הלילה ומביתו מיהר בבוקר לרבי שמואל סלנט עם השאלה שהתעוררה אצלו!... (שאל אביך ויגדך ח"ג עמ' קיג)

"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך" (ח, י)

הרה"ק רבי אליעזר מדז'יקוב אמר פעם אחת ביושבו בסעודת מרעים, מאוד יפלא בעיני שבברכת המזון כתוב "אותי ואת ביתי ואת זרעתי", מדוע אינו חושב ג"כ את חתניו לוקחי בנותיו, אמנם הוא מוטיב והוא מפרק, אולי מה שכתוב 'ואת כל אשר לי' קאי על החתן, כלומר מי שאמר לבתי הרי את מקודשת לי'. ועל דרך מאמר זקנתו הרבנית בי"לא אשת הרה"ק ר"ר מענדעלי אבד"ק לינסק, אשה משכלת ומלומדת, בשבת ראשון אחר נשואיה עם בעלה הרב, כאשר הלכה לבית הכנסת להתפלל, פיה פתחה בחכמה ותאמר "שמחתי באומרים לי בית ה' נלך" כלומר אני שמחה במה שאמר בעלי אלי "הרי את מקודשת לי" ועי"ז "בית ה' נלך" אוכל לילך ולהתפלל בבית ה'. (כי לא היה המנהג של נערות קודם החתונה לילך לביהכ"ס להתפלל). (דמשק אליעזר-דז'יקוב עמ' נ"ח)

"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך" (ח, י)

המגיד מדובנא זי"ע היה מסביר את גודל ענין ברכת המזון כדרכו - במשל: מעשה באלמן, שהיה לו בן יחיד מאשתו, והיה חביב עליו עד מאד. לימים נשא אשה שנייה, אלמנה אף היא, שהייתה

לה בת מנישואיה הראשונים. היה הבעל חושד באשה, שהיא מבכרת את בתה ודואגת לה לכל צרכיה, ומזניחה את בנו במאכלו ובבגדיו. והיתה האשה חושדת בבעלה, שהוא מאיר פניו לבנו ומפנקו ומבכרו על פני בתה. לאמיתו של דבר צדקו שניהם, שכן אף בלא יודעין האדם קרוב אצל עצמו ובשרו, משום כך שררה מתיחות בביתם ושלום הבית הופר.

לימים גדלו הבן והבת, וההורים נדברו ביניהם להשיאם זה לזו. הקימו בני הזוג בית נאמן בישראל ודאגו האחד לרעהו. והוריהם דאגו לשניהם והרעיפו אליהם אהבה, ומני אז שרר השלום במעונם. ואדרבה, ילדיהם - שהיו קודם לכן סיבה לפירוד הלבבות ביניהם - היו עתה הסיבה להידוק הקשר ולאחווה. והנמשל: הקב"ה ברא את האדם כשילוב של גוף ונשמה, גשמיות ורוחניות. אבל בין בני זוג אלו שוררת מתיחות מתמדת, כי הנשמה אוהבת את בני טיפוחיה, וחפצה להתעלות ולהזדכך בתורה ובמצוותיה, ואילו הגוף אוהב את מנעמי העולם ואת חמדותיו. אבל קיימת דרך אחת להשכיח ביניהם שלום ואחווה, והיא, אם ידע האדם, שכל מזונו וסיפוק רצונותיו ניתנים לו מאת הקב"ה, ויודה לו על מזונו תחילה וסוף, יהיה המזון גורם להכרת הטוב ולעבודת הבורא, או אז ישמחו בו שניהם כאחד! ועל כך באה ההודאה על הטובה המושלמת והכפולה שבנתינת המזון - ובהכרה בכך "שאתה זן, ומפרנס אותנו תמיד בכל יום, ובכל עת ובכל שעה!" (המגיד מדובנא)

"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך" (ח, י)

שאלו את רבי ישראל מסלנט זצ"ל: מפני מה מסתפקת ההלכה ל"מנין" של תפילה בציבור בשישה מתפללים (וארבעה מצטרפים), ואילו ל"מנין" של "ברכת המזון" (לברך: "נברך אלקינו") מצריכה ההלכה רובא דמינכר: שבעה אוכלי פת (ושלשה מצטרפים)?

אמר להם: אף אתם צאו וראו מכאן, עד שאנו דואגים להוסיף יהודי מתפלל, עלינו לדאוג לעוד יהודי שיהיה לו מה לאכול.

יום אחד בא אל הרה"ק רבי יצחק מווארקא חסיד מחסידיו, שהיה עשיר מופלג, אבל קמצן גדול וחי בצמצום, מסתפק כל ימיו בלחם שחור ובדג מלוח, וחס על פת הלחם שבאה אל פיו. נכנס עמו הרבי בשיחה, ורגז עליו: אם פתח לך הקב"ה את ידו, עליך לחיות חי רווחה, לאכול בכל יום אכילה דשנה, בשר ודגים וללגום כוסית יין!

עמדו החסידים מסביב ותמהו: וכי מה לו לרבי ולכך שהלה אינו אוכל מאכלים טובים?

הסביר להם הרבי לאחר מכן, ואמר: אל תחשבו שאמנם הדבר נוגע ללבי כל כך, מה שהוא אוכל. מה שנוגע ללבי היא מצוקת העניים, שעה שהוא העשיר עצמו, יאכל כל יום דגים ובשר ודגים וישתה יין, יתן לפחות לעני כדי לחם ודג מלוח. אבל אם הוא עצמו אינו אוכל אלא לחם ודג מלוח - למה יוכל העני לצפות ממנו?...

(אמרות חכמה)

סיפורים נפלאים פרשת עקב

"הכנסת אורחים" שנוהג הרה"ק רבי ישעי'לה מקרעסטיר זצ"ל, והשתוקק מאוד להכירו.

באחת השנים בז' באדר, יומא דהילולא של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זצ"ל, באה הזדמנות לידו להכיר את רבי ישעי'לה, בבוא שניהם להשתטח על הציון הקדוש.

לאחר העלייה לציון, ערך רבי ישעי'לה במקום "טיש" לכבוד האי יומא דהילולא. הרה"ק רבי ישעי'לה נטל את ידיו לסעודה, ותוך כדי הנטילה הבחין בהגה"ק ממונקאטש, ומאחר שלא יכל להפסיק בדיבור, הורה לו באצבעו שישיב לצדו. ברך רבי ישעי'לה ברכת "המוציא", בצע פרוסה מהפת, והחל מסיר בעזרת הסכין את החלק הקשה אשר סביבות הפרוסה, סביב סביב. ה"מנחת אלעזר" אשר היה עז ותקיף בשמירת ההלכה, ולא חת מפני כל, מיהר ומחה בו, באמרו: "נו, הפסק!" אך רבי ישעי'לה לא שעה לדבריו, והמשיך להפריד את הקשה מן הרך, ובסיימו קם ממקומו ופרוסת הלחם הרכה בידו, ניגש בריצה לקצה השולחן, ומסרה לאדם היושב בראש השולחן שכנגדו, ואז חזר למקומו וטעם מיד משארית פרוסת "המוציא".

אחר כך פנה רבי ישעי'לה ל"מנחת אלעזר", ואמר לו: "במחילת כבוד תורתכם, בעת שבירכת ברכת 'המוציא', הבחנת ביזקן חסר שיניים היושב מולי והוא רעב מאוד עד שכמעט פרחה נשמתו, לכן לא יכולתי לטעום מן הפת, בטרם נתתי לו את הפרוסה להחיות את נפשו". וסיים לאמר: "נו, זאגט מונקאטשער רב, וואס איז הארבער? 'הפסק' אדער 'רחמנות'?" (אמרו נא, הרב ממונקאטש, מה חמור יותר? 'הפסק' או 'רחמנות'?). האם זה גרוע מגביל תורא [דאיתא בגמ' ברכות דף מ. דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאכל קודם שייתן מאכל לבהמתו שנאמר "ונתתי עשב בשדך לבהמתך", והדר "ואכלת ושבעת"] שאין זה הפסק, ומותר אפילו בין "המוציא" לטעימה. (רשומים בשמך עמ' שסב)

"ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם" (יא, יט)

בלימוד התורה יש כידוע שני חלקים: ידיעת התורה, ועצם לימוד התורה. פעם בא יהודי לפני החפץ חיים זצ"ל, בנו לומד בישיבת ראדין, ולפי מושגי האב כבר למד דיו. בא האב לבקש רשות מהחפץ חיים ולקבל ברכה ליטול את בנו שיעזור לו במסחרו. "למה תפסיקו מללמוד" שאל החפץ חיים, "מה אומר לכם רבי", ענה האב, "ככל שאני רואה רבי עקיבא אייגר' שני כבר לא יצא ממנו. אז לפחות שיעזור לי בפרנסה". "במה אתה עוסק?" התעניין החפץ חיים, "ירקן בשוק", ענה, "והעבודה קשה".

"תמהני עליך", אמר החפץ חיים, "למה לך לעבוד כה קשה. הרי 'רוטשילד' שני כבר לא יצא ממך, אז למה לך לעבוד"...

"מה הפירוש", הזדעק האב, "צריך לעבוד כדי לחיות!" והחפץ חיים נענה כנגדו לאישור: "אכן, צריך גם ללמוד כדי לחיות"... (והגדת)

א אט שבת

"ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה..." (י, יב)

שח הגאון רבי אליעזר פלעקעלענס זצ"ל שהיה דומ"ץ בקהילת פראג: אמרו חז"ל כל שיראתו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת, משל למה הדבר דומה: לפרופסור מפורסם שעבר נהר גדול בסירה. בדרך נטפל לבעל הסירה ושאלו: האם אתה מכיר את חכמת המתמטיקה? "אינני יודע מה זה", השיב בעל הסירה, שהיה אדם פשוט. אמר לו הפרופסור: "דע לך שאיבדת רבע מחיך". שוב שאלו הפרופסור "ואת חכמת הפילוסופיה כן למדת?" "לא למדתי זאת מעולם", השיב בעל הסירה. "אז דע לך" - אמר הפרופסור - "שאיבדת עוד רבע מחיך". שוב שאלו הפרופסור: "ואת חכמת האסטרונומיה למדת?"...

בינתיים, נעשתה סערה גדולה על הנהר ואיימה להפוך את הסירה. עכשיו שאל בעל הסירה את הפרופסור הנכבד: "האם למדת פעם לשחות?" ענה הפרופסור "לשחות במים לא למדתי אף פעם!" "אם כן" - אמר לו בעל הסירה - "איבדת את כל חיך"...

הנמשל: מי שיש בו יראת שמים, יכול לשחות כנגד כל הזרמים בים החיים, וסערות של התקופות אינן מאיימות עליו, ואין כל חשש, כי חכמתו תלך לאיבוד ותרד לטמיון. וזהו שאמרו חז"ל (מסכת אבות) "וכל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת". (עולמו של אבא עמ' רא)

"את ה' אלקיך תירא" (י, כ)

ודרשו חז"ל 'את' - לרבות תלמידי חכמים. מעשה בהרה"ק ה"צמח צדק" מלויבאוויטש זצ"ל, שבאו אצלו בעלי בתים שבעיר אחת, לשאול את חוות דעתו על רב אחד שהוא מועמד לכיסא הרבנות שבעירם. שיבח ה'צמח צדק' את המועמד שהוא אדם גדול ותלמיד חכם מופלג. ואכן עמדו והכתירוהו לרב עליהם. לא עברו ימים מרובים, ונודע ל'צמח צדק' שאנשי העיר מבזים וממררים את חייו של רבם החדש. קרא להם ה'צמח צדק' ואמר להם: רבי עקיבא אמר: כשהייתי עם הארץ אמרתי, מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור (פסחים מט.). כל ימי תמהתי על הלשון "מי יתן לי תלמיד חכם" - יכנס לבית המדרש וימצא תלמיד חכם!?

עתה נתיישב לי הדבר, עם הארץ זה לא די לו שהוא שוטם ורודף רק את זה שמוחזק לתלמיד חכם אלא רוצה הוא להיות סמוך ובטוח כי איש ריבו הוא באמת תלמיד חכם (ולא סתם שנאת חנם)... אף אתם רק לאחר שאני סמכתי את ידי עליו שהוא תלמיד חכם, הנכם רודפים אותו וממררים לו את חייו.

"ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת" (יא, טז)

הגה"ק ה"מנחת אלעזר" ממונקאטש זצ"ל שמע רבות על גודל

ליקוטים נפלאים פרשת עקב

"והיה עקב תשמעון" (ז, יב)

אדמו"ר "בעל צמח צדק" בהיותו ילד קטן, ורק התחיל ללמוד חומש אצל המלמד שלו, בחן אותו סבו, הרב בעל "התניא". ושאל אותו: מה פירוש הפס' "עקב אשר שמע אברהם בקולי"? ענה הילד: אברהם אבינו שמע את ציווי ה' אפילו בעקבו. נהנה הרב מתשובת הילד ואמר: זהו שאמר הכתוב: "והיה עקב תשמעון". שאפילו העקב צריך לשמוע את המצוה ולעשותה!

"והיה עקב תשמעון" (ז, יב)

הרה"ק מקאברין ז"ע אמר: עק"ב ראשי תיבות - א'ו'ת ב'ר'ית ק'ודש. שאל אותו אחד, והא כתיב עקב עם עין ולא עם אלף? ענה הרה"ק: בוודאי, אם שומרים על העין מגיעים ל-א'ו'ת ב'ר'ית ק'ודש.

"ברוך תהי' מכל העמים, לא יהי' בך עקר ועקרה, ובבהמתך" (ז, יד)

לשון אחד: אם בעמים תהי' ברכה תתקיים הברכה על ידי זה שעקר ישא עקרה, שאם עקר ישא אשה המסוגלת לילד, או להיפך, יתקלקלו שני זוגות וכך יתקלקל רק זוג אחד, ואילו בישראל לא יהיו בכלל עקר ועקרה. לשון שני: שבישראל לא ישא עקר עקרה, שאם אחד משניהם יהי' עקר או עקרה ויתפללו עליהם או הם עצמם יתפללו ותפילה עושה מחצה, יתרפא אחד מהם וילדו, אך אם שניהם יהיו עקרים לא תועיל מחצה. (בשם מהרי"ל דיסקין)

"כי תאמר בלבבך... איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם..." (ז, יז-יח)

אומר רבי שלום-מרדכי מברז'אן: רק כשתאמר בלבבך בכנות שאינך יכול להורישם בדרך הטבע, רק אז לא תירא מהם, כי יושיעך ה'. כל עוד אתה חושב, שתוכל להורישם בכח עצמך ובעוצם ירך - יש לך באמת מה להתירא מהם, היות ואינך סומך על ישועת ה' אלא על עוצם ירך, ומה ערך לגבורתך...

"ויענך וירעבך ויאכילך את המן...למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (ח, ג)

לכאורה עלינו לבאר, איזה שבח הוא זה במה שהקב"ה עינה את

בני ישראל והרעיבם? הרי לכאורה אין זו אלא רעה לישראל, וכלום מבקש משה רבינו להזכיר רעות כביכול שעולל הקב"ה לבניו? וכלום תיתכן בכלל רעה שכזו? אכן לאמיתו של דבר נראה, כי לא רעה היא זו - אלא טובה! שכן הקב"ה ידע, שאילו ישפיע מיד טובה על ישראל - הם לא ידעו להעריך את טובתו ולא יפיקו ממנה את מלוא ההנאה והתועלת! לפיכך, הוא הקדים ועינה אותם, הרעיב אותם, ורק אז - "ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבתיך", כדי שיוכלו להפיק מכך את מלוא התועלת ולהודות לבוראם בלב שלם! (מקדש הלוי)

"וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ד' אלקיך מיסרך" (ח, ה)

לכאורה הי' צריך הכתוב לומר 'כי כאשר ייסר אב את בנו, ולמה אמר כי "כאשר ייסר איש את בנו"? ונראה לומר, כי הנה יש אב ממש שילד אותו, ויש אינו אב ממש אלא איש שגידל את הבן הזה ופירנסו, ולכן נחשב הילד בנו. ויש הפרש ביניהם, כי איש רגיל שמייסר את הילד שגידל, מייסרו רק לטובת הבן, אבל אב שמייסר את בנו, הוא אמנם מייסרו לטובת הבן, אבל גם לטובת עצמו, שאם הבן רע מעללים אז החרפה היא לאביו, וכמו שכתוב: "משדד אב יבריך אם בן מביש מחפיר" (משלי יט, כו). והנה כאן אצל ישראל כאשר מייסרם הקב"ה, ידמו הייסורים כשם שמייסר איש את בנו שגידלו שהוא רק לטובת הבן, כי לאיש הזה המגדלו אינו מגיע חרפה אם הילד יצא לתרבות רעה, ולא דומה לייסורי אב את בנו שיש הנאה וטובה לאב אם בנו הולך בדרך טובה. וזה שאמר הכתוב: "כי כאשר ייסר איש את בנו ד' אלקיך מיסרך", שאם האדם חוטא, אין נוגעת חרפת חטאיו אל השם יתברך חלילה. (בן איש חי)

"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך" (ח, י)

חכמינו זכרונם לברכה למדונו שברכת המזון היא מצוה מהתורה, שכן בתחילתה של פרשת עקב, לאחר שמתארת התורה את שבח ארץ ישראל ופרותיה נאמר: "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך". אולם, שנים רבות לפני נתינת התורה, כבר היה אדם שהשריש בעולם את החובה לברך אחר המזון. היה זה לא אחר מאברהם אבינו עליו השלום, שלפי דבריהם של רבותינו הראשונים הצטווה מפורשות מפי הבורא יתברך לפרסם את שמו בעולם דרך כך שילמד את הברואים לברך את הקדוש ברוך הוא על כל הנאה וטובה שהם מקבלים. (דעת זקנים בראשית יב ב) ואכן, על הפסוק: "ויטע אשל בבשאר שבע ויקרא שם בשם ה'" (בראשית כא לג) מובא במדרש שאברהם אבינו עליו השלום, הקים אהל במדבר באר שבע, והיה מכניס את אורחיו לאהלו ומכבדם במאכל ובמשקה. לאחר שאכלו ושתו כדי צרכם היה מורה להם: "ברכו למי שאמר והיה העולם". אמרו לו: "מה

לעי"נ הרה"צ

פנחס בן ר' בנימין בינוש
רוזנבוים זצוק"ל - כ"ו בניסן

ליקוטים נפלאים פרשת עקב

"סרתם מהר מן הדרך" (ט, ט)

ידוע שבכדי לעבור על כל התורה כולה צריך זמן ארוך, למשל, כדי להתחייב באיסור חמץ צריך שיגיע זמן איסור חמץ בפסח, ובכדי לעבור על מצות סוכה צריך שיגיע זמן חג הסוכות, ובפרט עניין מצות שמיטה שצריך מספר שנים לכך. נמצא שאי אפשר לעבור על כל התורה במהרה, מה שאין כן כאשר האדם עובד עבודה זרה כאילו כפר בכל התורה כולה, ולכן נאמר סרו מהר מן הדרך, ואם תאמר איך אפשר 'במהרה' לעבור על התורה, על זה אמר 'עשו להם עגל מסכה'.

(וידבר יוסף)

"ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי

אם ליראה את ה' אלוקיך" (י, יב)

אמר רבה בר רב הונא: כל מי שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו את המפתחות הפנימיים ואת המפתחות החיצוניים לא מסרו לו.

(שבת לא, ב)

"מה ה' אלוקיך שואל מעמך" (י, יב)

במה אני ה' אלוקיך? בזכות אילו מעשים טובים אתה זכאי שייקרא שמי עליך? - זו השאלה שה' אלוקיך שואל ממך.

(רבי נפתלי מרופשיץ)

"את ה' אלקיך תירא" (י, כ)

והדרשו חז"ל 'את' - לרבות תלמידי חכמים.

מעשה בהרה"ק ה'צמח צדק" מליובאוויטש זצ"ל, שבאו אצלו בעלי בתים שבעיר אחת, לשאול את חוות דעתו על רב אחד שהוא מעומד לכסא הרבנות שבעירם. שיבח ה'צמח צדק' את המועמד שהוא אדם גדול ותלמיד חכם מופלג. ואכן עמדו והכתירוהו לרב עליהם. לא עברו ימים מרובים, ונודע לה'צמח צדק' שאנשי העיר מבזים וממררים את חייו של רבם החדש. קרא להם ה'צמח צדק' ואמר להם: רבי עקיבא אמר: כשהייתי עם הארץ אמרתי, מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור (פסחים מט.). כל ימי תמהתי על הלשון "מי יתן לי תלמיד חכם" - יכנס לבית המדרש וימצא תלמיד חכם!?

ענה נתיישב לי הדבר, עם הארץ זה לא די לו שהוא שוטם ורודף רק את זה שמוחזק לתלמיד חכם אלא רוצה הוא להיות סמוך ובטוח כי איש ריבו הוא באמת תלמיד חכם (ולא סתם שנאת חנם)... אף אתם רק לאחר שאני סמכתי את ידי עליי שהוא תלמיד חכם, הנכם רודפים אותו וממררים לו את חייו.

נאמר? אמר להם. אמרו: "ברוך א-ל עולם שאכלנו משלו". אם קבל האורח את דבריו וברך, היה פוטר אותו אברהם אבינו מתשלום על הארוחה שאכל, אך אם לא רצה לברך היה אומר לו אברהם: "עליך לשלם על מה שאכלת ושתיית, לא לפי תעריף רגיל, אלא לפי תעריף גבוה בהרבה, שהרי אני דר במדבר שממה, ואלמלא הייתי מאכיל ומשקה אותך בוודאי היית מת ברעב ובצמא".

כשהיה האורח שומע את דברי אברהם אבינו, היה מבין שכונתו הייתה להמחיש לו עד כמה תלוי האדם בחסדיו של הקדוש ברוך הוא, עד כדי שבלעדיהם היה מת ברעב, ומיד הייתה נכנסת יראת שמים בלבו והיה מברך את הקדוש ברוך הוא על האוכל שאכל.

(בראשית רבה מט ד)

"וכסף וזהב ירבה לך" (ח, יג)

יהודי אחד התפאר בפני ה"חפץ חיים" שהקב"ה זיכהו בעושר רב וכי אין לו כל מחסור. אמר לו החפץ חיים: ראוי לך לקבוע בכל יום שעות אחדות לתלמוד תורה. ענה לו העשיר: אין לי פנאי. אם כן אמר לו ה"חפץ חיים", הרי אתה אביון שבאביונים, אם זמן אין לך, מה יש לך? ואין לך עני יותר מעני בזמן...

"והיה אם שכח תשכח את ה' אלוקיך" (ח, יט)

'והיה' לשון שמחה, 'אם' לשון ספק, היינו אם השמחה שלך מגומגמת, ואין אתה שמח בכל מה שעובר עליך, אזי סופך שתגיע ל'שכח תשכח' לשכחת ה'.

(אור חדש)

"והיה אם שכח תשכח את ה' אלקיך" (ח, יט)

מסופר, על הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זצ"ל, פעם יצא לדרכו ושכח בבית את המקטרת שלו, והיה לו מזה שמחה גדולה. את שמחתו הסביר כך: "בעת שעלי להופיע בפני בית דין של מעלה, ישאלו ממני איך שכחת לקיים מצוה זו או מצוה זו מן התורה? עד עכשיו, לא היה לי שום מענה בפי הצטדק ולומר שהשכחה גוברת עלי. אבל עכשיו ששכחתי את המקטרת בבית, יהיה לי פתחון פה לעתיד לבוא. סיים הרה"ק מליסקא: ובזה יש לפרש הפסוק "והיה אם שכח" - 'והיה' לשון שמחה, צריך שתהיה בשמחה אם אתה שוכח החפץ שלך, כי אז יש תירוץ בפך, באם ח"ו "תשכח את ה' אלקיך".

(עולמו של אבא עמ' קמ)

"זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה'

אלקיך במדבר" (ט, ז)

אומר רבי אליעזר אזכרי, מגורי האריז"ל: אם אנו מצווין לזכור מה שהקציפו אבותינו במדבר, קל-וחומר שחובה לכל איש ואיש מאתנו לזכור מה שהוא בעצמו הקציף לה' מיום היותו.

א אט שבת